

**KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

PEYZAJ MİMARLIĞI ANABİLİM DALI

**UZUNGÖL ÖZEL ÇEVRE KORUMA BÖLGESİ'NİN BİYOTOP
HARİTALAMASI VE EKOTURİZM AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ**

DOKTORA TEZİ

Emrah YALÇINALP

ARALIK 2010

TRABZON

**KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

PEYZAJ MİMARLIĞI ANABİLİM DALI

**UZUNGÖL ÖZEL ÇEVRE KORUMA BÖLGESİ'NİN BİYOTOP
HARİTALAMASI VE EKOTURİZM AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ**

Peyzaj Yüksek Mimarı Emrah YALÇINALP

**Karadeniz Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsünde
“Doktor (Peyzaj Mimarlığı)”
Unvanı Verilmesi İçin Kabul Edilen Tezdir.**

**Tezin Enstitüye Verildiği Tarih :23.11.2010
Tezin Savunma Tarihi :16.12.2010**

**Tez Danışmanı : Doç. Dr. Mustafa VAR
Jüri Üyesi : Prof. Dr. Cengiz ACAR
Jüri Üyesi : Prof. Dr. Salih TERZİOĞLU
Jüri Üyesi : Prof. Dr. Sümer GÜLEZ
Jüri Üyesi : Prof. Dr. Öner DEMİREL**

Enstitü Müdürü : Prof. Dr. Salih TERZİOĞLU

Trabzon 2010

ÖNSÖZ

Doğal kaynakların hızla tükenmeye başladığı ya da bu tehlikeyle karşı karşıya kaldığı günümüzde ekolojik dengenin sürdürülebilir bir biçimde varlıklarını devam ettirmelerini sağlamak için ortaya çıkmış en önemli kavramlardan biri de ekoturizmdir. Bu araştırma, Trabzon'un Çaykara ilçesi yakınlarında bulunan Uzungöl Özel Çevre Koruma Bölgesi'ni araştırma alanı olarak seçerek ekoturizm kavramın tanımlanmasına, değerlendirilmesine ve uygulanmasına yönelik yeni bir yaklaşım getirmeyi amaçlamıştır. Söz konusu araştırma 2007.113.03.3 numaralı KTÜ Araştırma Fonu projesi olarak desteklenmiştir. Bununla birlikte Özel Çevre Koruma Kurumu Başkanlığı'nca yaptırılan "Uzungöl Özel Çevre Koruma Bölgesi Karasal Biyolojik Çeşitlilik Tespiti Projesi"nden de faydalanılmıştır. Desteklerinden ötürü KTÜ ve Özel Çevre Koruma Kurumu Başkanlığı'na teşekkürü borç bilirim.

Araştırma konusunun belirlenmesinden sonuçlandırılmasına kadarki desteğinden ötürü hocam Sayın Doç. Dr. Mustafa VAR'a teşekkür ederim. Yapıcı eleştirilerinden ve katkısından ötürü Prof. Dr. Cengiz ACAR'a, sadece araştırmanın ortaya çıkmasında ve ilerlemesinde büyük desteği olduğu için değil, bilim adamlığı anlayışına yaptığı katkıdan ötürü de hocam Sayın Prof. Dr. Salih TERZİOĞLU'na teşekkür ederim. CBS konusundaki açıklayıcı yardımlarından ötürü Prof. Dr. Emin Zeki BAŞKENT'e ve Doç. Dr. Günay ÇAKIR'a, arazi çalışmalarımın neredeyse tümünde yanımda olan değerli dostum Arş.Gör. Engin EROĞLU'na, istatistiksel sorgulamalar sırasındaki desteğinden ötürü istatistik uzmanı Yusuf TOPRAK'a teşekkür ederim. Hocam Sayın Prof. Dr. Ali ÖZBİLEN'e arazi çalışmalarım sırasında gösterdiği anlayıştan, Sayın Banu Çiçek KURDOĞLU'na katkısından dolayı teşekkür ederim.

Son olarak uzun ve meşakkatli tez sürecinde yanımda olan, destekleriyle güç veren eşime ve kızıma teşekkür ediyorum.

Daha yaşanılır bir dünya için faydalı olması dileklerimle

Emrah YALÇINALP
Trabzon 2010

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa No</u>
ÖNSÖZ	II
İÇİNDEKİLER	III
ÖZET	VII
SUMMARY	VIII
ŞEKİLLER DİZİNİ	IX
TABLolar DİZİNİ	XI
SEMBOLLER DİZİNİ	XIII
1. GENEL BİLGİLER	1
1.1. Giriş	1
1.2. Turizm Kavramı	2
1.2.1 Türkiye’de Turizm	3
1.2.2. Ekoturizm Kavramı	4
1.2.2.1. Ekoturizm ve Temel Özellikleri	5
1.2.2.2. Ekoturizmi Kitle Turizminden Ayıran Temel Özellikler.	11
1.2.2.3. Ekoturist Profilleri.	13
1.2.2.4. Ekoturizme Eleştirel Yaklaşımlar.	15
1.2.2.4.1. Ekolojik Temelli Eleştirel Yaklaşımlar	17
1.2.2.4.2. Ekonomik Gerekçeli Eleştirel Yaklaşımlar	18
1.2.2.4.3. Sosyal Gerekçeli Eleştirel Yaklaşımlar.	19
1.2.2.5. Ekoturizm Planlama Örnekleri	19
1.3. Biyotop Kavramı	23
1.4. Biyotop Haritalaması Yaklaşımları	27
1.5. Ekoturizmin – Biyotop İlişkisi	32
1.6. Korunan Alanlar ve Türkiye’deki Korunan Alan Statüleri	33
1.6.1. Korunan Alanların Sınıflandırılması	35
1.6.1.2. Belirleme Kriterleri	35
1.6.1.3. Sınıflandırma Kriterleri	35
1.6.2. Türkiye’de Korunan Alan Statüleri	36
1.6.2.1. Milli Parklar	36

1.6.2.2.	Tabiat Parkı	37
1.6.2.3.	Tabiatı Koruma Alanı	38
1.6.2.4.	Tabiat Anıtı	38
1.6.2.5.	Yaban Hayatı Koruma Sahası	38
1.6.2.6.	Yaban Hayatı Geliştirme Sahası	39
1.6.2.7.	Muhafaza Ormanları.....	39
1.6.2.8.	Tohum Meşçereleri.....	39
1.6.2.9.	Gen Koruma ve Yönetim Alanları	39
1.6.2.10.	Orman İçi Dinlenme Yerleri	40
1.6.2.11.	Sit Alanları	40
1.6.2.12.	Sulak Alanlar.....	41
1.6.2.13.	Biyosfer Rezerv Alanları	41
1.6.2.14.	Biyogenetik Rezerv Alanı.....	42
1.6.2.15.	Özel Çevre Koruma Bölgesi	42
2.	YAPILAN ÇALIŞMALAR	44
2.1.	Materyal	44
2.2.	Yöntem	47
2.2.1.	Biyotopların Ekoturizm Potansiyellerinin Belirlenmesi	50
2.2.1.1.	Doğal Karakteristikler	51
2.2.1.1.1.	Doğallık	51
2.2.1.1.2.	Flora.....	53
2.2.1.1.2.1.	Floraya İlişkin Hedef Türlerin Varlığı.....	54
2.2.1.1.2.2.	Fenolojik Karakter.....	54
2.2.1.1.2.3.	Ulu-Yaşlı Ağaç Varlığı.....	55
2.2.1.1.3.	Fauna	55
2.2.1.1.4.	Topoğrafik-Jeomorfolojik Özellikler	58
2.2.1.1.4.1.	Yükselti.....	58
2.2.1.1.4.2.	Su Yüzeyi Barındırma ve Bunlara Yakınlık Durumu	58
2.2.1.1.4.3.	Eğim Çeşitliliği	60
2.2.1.1.4.4.	Vista Noktaları	61
2.2.1.1.4.5.	Komşu Biyotop Çeşitliliği	61
2.2.1.1.4.6.	Fiziksel Büyüklük.....	62
2.2.1.2.	Kültürel Karakteristikler	62

2.2.1.2.1.	Geleneksel Yaşam	62
2.2.1.2.1.1	Geleneksel Yerleşim Alanları	63
2.2.1.2.1.2	Organik Tarım Ürünleri	63
2.2.1.2.2.	Tarihi Değer	64
2.2.1.3.	Hizmet ve Altyapı Karakteristikleri	64
2.2.1.3.1.	Konaklama ve Hizmet Olanakları	64
2.2.1.3.2.	Yerel Rehberlik	64
2.2.1.3.3.	İletişim Olanakları	65
2.2.2.	Ekoturist Profillerinin Belirlenmesi.	65
2.2.3.	Ekoturist Profillerinin Ekoturizm Öncelik Katsayılarının (EKÖK) Belirlenmesi.	68
2.2.4.	Ekoturist Profillerinin Erişim Durumlarının Belirlenmesi	69
2.2.5.	Ekoturist Profilleri İçin Tutum-Davranış İlişkisi Tespiti	71
2.2.6.	Biyotopların Sınıflandırılmaları, Sınır ve İçeriklerinin Belirlenmesi	71
2.2.7.	Alanın Ekoturizm Potansiyel Haritasının Oluşturulması	72
3.	BULGULAR	76
3.1.	Alanın Ekoturist Potansiyeline İlişkin Bulgular	76
3.1.1.	Ekoturist Profillerinin Dağılımı	76
3.1.2.	Alanda Tespit Edilen Ekoturist Profillerinin Sosyal, Kültürel ve Ekonomik Karakteristikleri	78
3.1.3.	Alanda Tespit Edilen Ekoturist Profillerinin Alanı Algılama ve Davranış Karakteristikleri	85
3.1.4.	Ekoturist Profillerinin Alan İçerisindeki Erişim Durumları	100
3.1.5.	Ekoturist Profillerinin Tutum ve Davranışları Arasındaki Tutarlılık	103
3.1.6.	Ekoturist Öncelik Katsayıları (EKÖK).....	104
3.2.	Alanın Biyotop Varlığına İlişkin Bulgular	108
3.2.1.	EUNIS Sınıflandırmasına Göre Alanda Tespit Edilen Biyotoplar	108
3.2.1.1.	Düşük Yoğunluklu Tarımsal Metotlarla Gerçekleştirilen, Sade Ürün Yelpazeli Tarım Alanları (EUNIS Kodu: I1.3).....	108
3.2.1.2.	Daimi Oligotrofik Göller, Göletler ve Havuzlar (EUNIS Kodu: C1.11) ...	108
3.2.1.3.	Daimi Mezotrofik Göller, Göletler ve Havuzlar (EUNIS Kodu: C1.21) ...	108
3.2.1.4.	Daimi, Gelgit Etkisinde Olmayan, Hızlı ve Akıntılı Akarsular (EUNIS Kodu: C2.21)	109
3.2.1.5.	Daimi, Gelgit Etkisinde Olmayan, Yavaş Akan Akarsular (EUNIS Kodu: C2.32) . . .	109

3.2.1.6.	Daimi Olmayan Akarsular (EUNIS Kodu: C2.5)	109
3.2.1.7.	Yol Ağları (EUNIS Kodu: J4.2)	109
3.2.1.8.	Sert Kaplama Malzemesi Olan Yerler ve Rekreasyonel Alanlar (EUNIS Kodu: J4.6)	110
3.2.1.9.	Dağınık Haldeki Yerleşim Birimleri ve Binalar (EUNIS Kodu: J2.1).....	110
3.2.1.10.	Kırsal Ortak Kullanım Yapıları (EUNIS Kodu: J2.2)	110
3.2.1.11.	Terk Edilmiş Kırsal Yapılar (EUNIS Kodu: J2.61)	110
3.2.1.12.	Daimi Yeraltı Akarsuları (EUNIS Kodu: H1.61)	110
3.2.1.13.	Asidik, Silisli, Bitki Kaplama Alanının %30'un Altında Olduğu Karasal Sarp Kayalık Alanlar (EUNIS Kodu: H3.1A)	111
3.2.1.14.	Güneydoğu Avrupa Dağlık Silisli Çarşak – Kaya Yığıntısı Alanları (EUNIS Kodu: H2.33)	111
3.2.1.15.	Kar Kütleleri (EUNIS Kodu: H4.1)	111
3.2.1.16.	Doğu Ladini Ağırıklı İbrelili Orman (EUNIS Kodu: G3.1H)	111
3.2.1.17.	Doğu Karadeniz Gökmarı Ağırıklı İbrelili Orman (EUNIS Kodu: G3.173).	112
3.2.1.18.	Ladin – Gökmar – Kayın Karışık Ormanı (EUNIS Kodu: G4.6)	112
3.2.1.19.	Kafkas Karakterli Kayın, Kayın – Gürgen ve Kayın - Gökmar Ormanı (EUNIS Kodu: G1.6H)	112
3.2.1.20.	Erken Evredeki Doğal ya da Yarı Doğal Ağaçlık ve Gençlik Alanları (G5.6)	112
3.2.1.21.	Huş Ağacının Baskın Olarak Bulunduğu Topluluklar (EUNIS Kodu: G1.91A)	112
3.2.1.22.	Asidik Alpin ve Sub-Alpin Çayırılık Alanlar (EUNIS Kodu: E4.3)	113
3.2.1.23.	Sub Alpin, Nemli ya da Islak Uzun Otsu ya da Eğreltilerin Bulunduğu Alanlar (EUNIS Kodu: E5.5)	113
3.2.1.24.	Ormangülü Kaplı Alanlar (EUNIS Kodu: F2.226)	113
3.3.	Araştırma Alanının Biyotop Temelli Ekoturizm Potansiyeli	115
3.4.	Araştırma Alanının Ekoturizm Planlamasında Zonlama Yaklaşımı	119
4.	TARTIŞMA	126
4.1.	Kullanılan Yönteme İlişkin Tartışma	126
4.1.1.	Ekoturizm Potansiyeli Tespiti İçin Alt Birim Olarak Biyotopların Seçilmesi	126
4.1.2.	Alanda Bulunan Ekoturistlerin Farklı Profiller Altında Ele Alınmaları	127
4.1.3.	Ekoturizm Potansiyeli Belirleme Kriterlerinin Oluşturulması	131
4.1.4.	Ekoturist Profillerinin Ekoturizm Öncelik Katsayılarının (EKÖK) Belirlenmesi	133

4.2.	Elde Edilen Bulgulara İlişkin Tartışma	134
4.2.1.	Ekoturist Profillerine İlişkin Tartışma	134
4.2.2.	Biyotopların Ekoturizm Potansiyellerine İlişkin Tartışma	137
5.	SONUÇLAR	143
6.	ÖNERİLER	148
7.	KAYNAKLAR	155
8.	EKLER	166
ÖZGEÇMİŞ		

ÖZET

Ekoturizm, doğa, çevre ve ekoloji ile ilgili birçok kavramla kıyaslandığında göreceli olarak yeni diye nitelendirilebilecek bir kavramdır. Doğal ve kültürel kaynak değerlerin korunması ve sürdürülebilir bir biçimde turizme kazandırılmasından hareketle ortaya çıkmışsa da, tanımlanmasında ve ele alınmasındaki farklı yaklaşımlar nedeniyle zaman zaman eleştirilere de maruz kalmıştır.

Bu araştırmada Trabzon'un Çaykara ilçesi yakınlarında bulunan Uzungöl Özel Çevre Koruma Bölgesi araştırma alanı olarak seçilmiş, bu alanın ekoturizm potansiyelini en somut ve gerçekçi biçimde ortaya koymak amaçlanmıştır. Bu potansiyelin nesnel verilere dayanabilmesi için öncelikle alanın EUNIS sınıflandırma sistemine göre biyotopları tespit edilmiştir. Daha sonra bu biyotoplar CBS ile uydu görüntüleri de kullanılarak sayısal ortamda haritalandırılmıştır. 2 yıl boyunca yılın her döneminde gerçekleştirilen anket çalışmaları ile alanın ziyaretçi profili ve bu profillerin karakteristik özellikleri ile öncelik sıralamaları tespit edilmiştir. Alan belirlenen 20 adet ekoturizm potansiyeli belirleme kriteri doğrultusunda CBS yardımıyla değerlendirilmiş ve daha önce tespit edilen 3 farklı ziyaretçi profillerinin önceliklerine göre ekoturizm potansiyeli haritaları oluşturulmuştur.

Alanın ekolojik hassasiyetleri, mevcut altyapı durumu, ziyaretçilerin erişim karakteristikleri gibi özellikler göz önünde tutularak alanın ekoturizm planlamasında önemli bir altlık teşkil edecek zonlama yaklaşımı geliştirilmiş, bunlara bağlı sonuç ve öneriler ortaya konulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Ekoturizm potansiyeli, biyotop, CBS, Uzungöl, Trabzon

SUMMARY

Biotope Mapping and the Evaluating of Uzungöl Special Environment Protection Area regarding Ecotourism

Ecotourism, as a term, can be described as relatively new when comparing with many other phenomena regarding nature, environment and ecology. Although ecotourism was created to be able to use natural and cultural resources for tourism in a sustainable way, it was also criticized especially because of the different approaches to the term and its implementations.

In this study, a special environment protection area, Uzungöl in Çaykara district of Trabzon, was chosen as the research area. Main purpose of the study is to calculate ecotourism potential of the research area in an objective and scientific way. To do this, biotope classification regarding EUNIS was done first. Then, these biotopes were used to be able to create biotope map of the area using satellite images via GIS. Visitor (or ecotourist) profiles in the research area and their basic characteristics were identified owing to the questionnaires, which had been done during all seasons within 2 years. The area was evaluated according to 20 ecotourism identification criteria, which had been created before, via GIS and ecotourism potential maps of the area were created according to 3 different ecotourist profiles.

In the last stage, the interim zone planning approaches were created regarding ecological sensitiveness, current infrastructure facilities and accessibility characteristics of the ecotourist profiles.

Key Words: Ecotourism potential, biotope, GIS, Uzungöl, Trabzon

ŞEKİLLER DİZİNİ

	<u>Sayfa No</u>
Şekil 1. Ekoturizmde sürdürülebilirlik döngüsü	8
Şekil 2. Güncel uydu görüntüleri ile araştırma alanı ve koruma statüleri	46
Şekil 3. Yöntem diyagramı.	49
Şekil 4. Ulaşım ağının etki alanı	53
Şekil 5. Araştırma alanında Kızıl Şahin; <i>Buteo rufinus</i>	57
Şekil 6. Araştırma alanında Dağ Horozu; <i>Tetrao mlokosiewiczzi</i>	57
Şekil 7. Çengel Boynuzlu Dağ Keçisi; <i>Rupicapra rupicapra</i>	57
Şekil 8. Araştırma alanında Karagöl buzul gölü	59
Şekil 9. Araştırma alanında akarsu ve göllerin birincil (100 m) etki alanları	60
Şekil 10. Uzungöl ÖÇK bölgesinin mevcut resmî sınırı ve önerilen sınırları	73
Şekil 11. Bir ekoturist profili için en yüksek değeri almış biyotopa göre oluşturulan değer skalası	75
Şekil 12. Ekoturizm potansiyeli belirleme silsilesi	75
Şekil 13. UET profiline dahil araçsız ekoturistlerle görüşme	78
Şekil 14. Tespit edilen ekoturist profillerine göre eğitim durumları	79
Şekil 15. Tespit Edilen Ekoturist Profillerine Göre Yaş Grupları.....	80
Şekil 16. Ekoturist profillerinin coğrafi bölgelere göre dağılımları.....	81
Şekil 17. Ekoturist profillerine göre meslek grubu dağılımları	82
Şekil 18. Tespit edilen ekoturist profillerine göre yıllık gelir durumu	83
Şekil 19. Tespit edilen ekoturist profillerine göre spor yapma alışkanlığı	84
Şekil 20. Ekoturist profillerine göre ekolojik olaylara ilgi düzeyi	85
Şekil 21. Ekoturist profillerine göre alana temel geliş amaçları	87
Şekil 22. Ekoturist profillerine göre özellikle Uzungöl ÖÇK Alanı'nın tercih edilme nedenleri	88
Şekil 23. Ekoturist profillerine göre Uzungöl ÖÇK Alanı'nda ortalama kalış süreleri ..	89
Şekil 24. Ekoturist profillerine göre Uzungöl ÖÇK Alanı'na birlikte gelen kişiler	90
Şekil 25. Ekoturist profillerine göre Uzungöl ÖÇK Alanı'nın en önemli özelliği	91
Şekil 26. Ekoturist profillerine göre Uzungöl ÖÇK Alanı'nın en önemli doğal güzelliği	92
Şekil 27. Ekoturist profillerine göre Uzungöl ÖÇK Alanı'nın en önemli sorunları	93

Şekil 28. Ekoturist profillerine göre Uzungöl ÖÇK Alanı'nda kalacak yer tercihleri	94
Şekil 29. Ekoturist profillerine göre Uzungöl ÖÇK Alanı'na tekrar gelmelerini engelleyebilecek sorunlar	95
Şekil 30. Anket çalışmasına katılan ekoturistlerin aylara göre dağılımı	97
Şekil 31. Alanda anket çalışması yapılan ekoturist profillerinin aylara göre dağılımı....	97
Şekil 32. Ekoturist profillerine göre alana yoğun biçimde gelecek ekoturistlerin zararları olup olmayacağı konusundaki görüşleri	99
Şekil 33. Ekoturist profillerine göre alanda bir motorlu taşıtla alınabilecek mesafeler ..	101
Şekil 34. Ekoturist profillerine göre alanda yaya olarak alınabilecek mesafeler	102
Şekil 35. Ekoturist profillerine göre potansiyel erişim alanları	103
Şekil 36. Ekoturist profillerinin ilk 10 tercihlerine göre EKÖK dağılımı	107
Şekil 37. Uzungöl ÖÇK Bölgesi'nin EUNIS kriterlerine göre biyotop haritası	114
Şekil 38. GET profili için alandaki biyotopların ekoturizm potansiyelleri	116
Şekil 39. OET profili için alandaki biyotopların ekoturizm potansiyelleri	117
Şekil 40. UET profili için alandaki biyotopların ekoturizm potansiyelleri	118
Şekil 41. Araştırma alanında global zonlama sınırları	120
Şekil 42. Araştırma alanında bitkisel hassasiyet ve ekoturistlerin erişim durumları	122
Şekil 43. Araştırma alanının mevsimlere göre bitkisel fenolojik değer haritası	125

TABLolar DİZİNİ

	<u>Sayfa No</u>
Tablo 1. Kitle turizmi - ekoturizm karşılaştırması	12
Tablo 2. Sert (aktif) ve yumuşak (pasif) ekoturizmin karakteristik özellikleri	15
Tablo 3. Ekoturist türleri ve genel özellikleri	16
Tablo 4. Biyotopların ekoturizm potansiyeli parametreleri	50
Tablo 5. Hedef bitki türleri puan aralıkları-çizelge değerleri	54
Tablo 6. Uzungöl ÖÇK alanında önemli yaban hayvanları	56
Tablo 7. Araştırma alanında ekoturist profilleri dağılımı	76
Tablo 8. Turist profillerinin belirlenmesinde sosyal, kültürel ve ekonomik karakteristiklerle algı-tercih farklılıklarının rolünü gösteren ANOVA (Varyans Analizi) çizelgesi	77
Tablo 9. Ekoturist profilleri ile eğitim seviyesi ki-kare testi tablosu	78
Tablo 10. Ekoturist profilleri ile yaş grupları ki-kare testi tablosu	79
Tablo 11. Ekoturist profilleri ile yaşadıkları coğrafi bölgeler ki-kare tablosu	81
Tablo 12. Ekoturist profilleri ile meslek grupları ki-kare tablosu	82
Tablo 13. Ekoturist profilleri ile yıllık gelir grupları ki-kare tablosu	83
Tablo 14. Ekoturist profilleri ile spor yapma alışkanlıkları ki-kare tablosu	84
Tablo 15. Ekoturist profillerinin ekolojik olaylara ilgileri ki-kare tablosu	85
Tablo 16. Ekoturist profilleri ile alana temel geliş amacı ki-kare tablosu	86
Tablo 17. Ekoturist profilleri ve alanda ortalama kalış süresi ki-kare tablosu	89
Tablo 18. Ekoturist profilleri ile alana kiminle geldiği ilişkisi ki-kare tablosu	90
Tablo 19. Ekoturist profilleri ile alandaki en önemli sorun tercihleri ki-kare tablosu	92
Tablo 20. Ekoturist profilleri ile alana tekrar gelmeyi engelleyecek unsurlar ki-kare tablosu	95
Tablo 21. Araştırma alanında tespit edilen ekoturist profillerinin genel özellikleri	98
Tablo 22. Ekoturist profillerinin alana yoğun biçimde gelecek ekoturistlerin zararları olup olmayacağı konusundaki görüşlerine ilişkin ki-kare tablosu	99
Tablo 23. Ekoturist profillerine göre alandaki araçlı erişim durumu ki-kare tablosu	100
Tablo 24. Ekoturist profilleri ile yaya erişim durumu ki-kare tablosu	101
Tablo 25. Ekoturist profillerinin alan içindeki baskın erişim mesafeleri	102

Tablo 26. Ekoturist profilleri, en çok beğenilen alanlar ve gitmek için en çok tercih edilen alanlar arasındaki korelasyon ilişkisi	104
Tablo 27. UET profili için EKÖK	105
Tablo 28. OET profili için EKÖK	105
Tablo 29. GET profili için EKÖK	106
Tablo 30. Araştırma alanında fenolojik karakter gösteren bitkiler	124
Tablo 31. Bazı bilimsel araştırmalarda çalışma alanında tespit edilen ekoturizm ya da ekoturist tipleri	129
Tablo 32. Temel sonuçlar ve öneriler	154

SEMBOLLER LİSTESİ

CBS	: Coğrafi Bilgi Sistemleri
CITES	: Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Fauna and Flora
EKÖK	: Ekoturist Profillerinin Ekoturizm Öncelik Katsayıları
EN	: Doğal ortamında nesli tükenme riski yüksek (Endangered)
EUNIS	: European Union Nature Information System
GET	: Genelleyici Ekoturist
GPS	: Küresel konumlama sistemi
GSM	: Mobil iletişim için küresel sistem
ha	: Hektar
IUCN	: Uluslararası Doğa Koruma Birliği
km	: Kilometre
km ²	: Kilometre kare
KTVKK	: Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu
KYK	: Koruma Yüksek Kurulu
m	: Metre
MPK	: Milli Parklar Kanunu
MPY	: Milli Parklar Yönetmeliği
NDVI	: Doğal Vejetasyon Değişim İndeksi
OET	: Ortalama Ekoturist
ÖÇK	: Özel Çevre Koruma
UET	: Uzman Ekoturist
UNESCO	: United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization
UNWTO	: World Tourism Organization
UTM	: Universal Transverse Mercator
yy	: Yüzyıl

1. GENEL BİLGİLER

1.1. Giriş

Tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de küreselleşmenin ve endüstrileşmenin hızındaki artışa bağlı bir takım değişimleri görmek mümkündür. Hızla artan sanayileşme ve beraberinde gelen kentleşme ile insanlar artık daha az doğal olan çevrelerde yaşamaya başlamış, doğal ve kültürel kaynak değerlere yönelimin küresel bazda artması ile de bu değerler üzerinde bazı olumsuz etkiler oluşmuştur. Varlığını devam ettirebilmek için farklı ölçülerde doğayı kullanmak zorunda olan ve var olduğundan beri bunu yapan insanoğlu, aynı gerekçeyle doğayı korumak zorunda olduğunun da farkına varmıştır.

Dünyanın en büyük endüstrisi olarak kabul edilen turizmin artan hareket kabiliyeti ve buna bağlı olarak yükselen küreselleşme hızıyla, doğal ve kültürel kaynaklara etkileri belirgin biçimde ortaya çıkmıştır. Doğal ve kültürel kaynak değerlerinin dünyadaki çeşitliliğe yaptığı doğrudan katkı ve bunların önemi, bu tür değişimlere karşı eleştirel yaklaşımlar doğurmuştur. İşte, bu yaklaşımların sonucu ortaya çıkmış ekoturizm kavramı kâğıt üzerinde söz konusu sorunlara çözümler getirmişse de, gerek tanımlarındaki farklılık, gerek uygulayıcıların ve kanun koyucuların kavramı aynı noktadan ele alamayışları, sıklıkla da artık eskisi kadar cazip görülmeyen kitle turizminden yeterince gelir elde edemeyeceğini düşünen turizm şirketlerinin yeni bir “ürün” olarak ekoturizmi piyasaya sürmek istemeleri gibi nedenlerle, pratikte ciddi sorunlar yaşanmaktadır. Her şeyden önce, iyi bir ekoturizm planlaması bir alanın belirli ekoturizm kriterleri içerisinde ekoturizm potansiyelinin ne olduğunun ortaya konulmasıyla gerçekleştirilmelidir. Ancak, bir alanın ekoturizm potansiyelinin ortaya konulmasıyla ilgili standart bir yaklaşım da bulunmamaktadır. Bunun sonucunda bir alanın ekoturizm potansiyelinin belirlenmesi ve doğru turist profili ile amaca uygun biçimde buluşturulması noktasında ciddi sorunlar yaşandığı açıktır.

Türkiye, sahip olduğu doğal ve kültürel özellikleriyle dünyanın en önemli merkezlerinden biridir. Ancak uluslararası platformda bu özelliklerinin gerektirdiği düzeyde tanınmamaktadır. Daha çok klasik deniz-güneş-kum turizmine yönelik talepleri karşılamakla günümüze kadar gelen ülkemizin daha verimli turizm planlamalarına ihtiyacı bulunmaktadır. İşte bu araştırmanın temel amacı, ekoturizmi temel taşı olan doğal ve

kültürel biyotoplar ölçeğinde ele alarak bir alanın ekoturizm potansiyelinin ortaya konulmasına yönelik somut bir yöntem oluşturulması, dolayısıyla bir marka değeri oluşturarak ülkenin 2023 turizm stratejisi ve 2007–2013 eylem planı ile örtüşen vizyona sahip bir planlama yaklaşımı geliştirilmesidir.

Bu bağlamda biyotop ve haritalaması, turizm, ekoturizm ve bileşenleri gibi kavramlara ve bu kavramların birbirleriyle ilişkilerine detaylı bir biçimde değinilmesi yerinde olacaktır.

1.2. Turizm Kavramı

Dünya Turizm Örgütü (UNWTO)'ne göre turizm, insanların her zamanki çevrelerinden daha farklı bir alana, kişisel ya da profesyonel bir sebeple hareket etmelerini gerektiren sosyal, kültürel ve ekonomik bir fenomendir (URL 1, 2010) . Turizm yaygın olarak günümüzün en büyük endüstrisi olarak kabul gören ve önümüzdeki yüzyılda daha da önemini koruyacağı tahmin edilen bir sektördür (Cothran ve Cothran, 1998). Bayer'e (1992) göre turizm, genel olarak devamlı yaşanan yer dışında tüketici olarak, tatil, dinlenme, eğlenme gibi ihtiyaçların giderilmesi için yapılan seyahat ve geçici konaklama hareketidir ve dinlenme, sağlık, dini, eğlence, spor, araştırma, merak, macera, kültür, eğitim, öğrenme, doğa sevgisi, iklim farklılıkları, sosyal ve ticari nedenlerle ortaya çıkmıştır.

Bir diğer tanıma göre turizm, insanların sürekli konutlarının bulunduğu yer dışında devamlı olarak yerleşmek, sadece para kazanmak veya politik ya da askeri bir amaç izlemek dışında, liberal bir ortam içerisinde, iş, merak, din, sağlık, spor, dinlenme, eğlence, kültür, deneyim kazanma, sosyal amaçlarla veya aile ziyareti, kongre ve seminerlere katılmak gibi nedenlerle, kişisel veya toplu olarak yaptıkları seyahatlerden, gittikleri yerlerde 24 saati aşan veya o yerin bir konaklama tesisinde en az bir geceleme süresi ile konaklamalarından ortaya çıkan iş ve ilişkileri kapsayan bir tüketim olayı, sosyal bir olay, ağır ve entegre bir hizmet endüstrisidir (Olalı, 1990).

Turizmin bir başka tanımını Lobo (1995) "İnsanların yeni yerler görmek ve tanımak, yeni deneyimler kazanmak, diğer insanlar, çevreler, hayat şartları ve davranış biçimleri ile temasa geçip kendi kültürlerini geliştirmek, eğlence ve dinlenme faaliyetlerinde bulunmak ve seyahat yoluyla macera ve merak, zevk ve güdülerin tatmin edildiği, insanların seyahat ve hareketlerini içeren bir faaliyetler bütünü" olarak yapmıştır.

Turizm gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin gayri safi milli hâsıllarının büyük bir bölümünü oluşturan hizmet sektörünün en önemli payını teşkil etmektedir (Olalı, 1990). Bu nedenle dünya genelinde potansiyeli olduğu düşünülen hemen hemen her yerde bir turizm etkinliği ve buna bağlı olarak gelişmiş sektöre ait uzantıları görmek mümkündür. Milli gelir için önemli katkısı olan turizmin bir diğer önemli özelliği ise sağladığı döviz girdisi sayesinde ödemeler dengesi açığının kapatılmasında oynadığı roldür. Beraberinde getirdiği istihdam olanağı, bunun yanında etkin bir reklâm ve pazarlama aracı olması ile de turizm sadece sosyal değil aynı zamanda ciddi bir ekonomik konu olarak ülkemiz gündemine girmiştir (Olalı, 1990).

Karaküçük (1999) ise turizme farklı bir yaklaşım getirmiş, insanların değişik amaçlarla yaptıkları seyahatler ve gittikleri yerlerde konaklamalarından doğan ihtiyaçlarını karşılama, insanları kabul etme ve ağırlama sanatı olarak açıklanmıştır.

Bir başka tanıma göre ise turizm, asıl ikametgâhı dışındaki başka bir yere eğlence, tatil, kültür, arkadaş ve akraba ziyareti, aktif spor, toplantı, görev, iş, öğrenim, sağlık, transit gibi amaçlarla seyahat etmenin yarattığı olayların bütünüdür (Üstel, 2002).

1.2.1. Türkiye’de Turizm

Turizmin dünya üzerinde ne zaman ortaya çıktığı ile ilgili kesin bir bilgi yoktur. Bunun için farklı görüşler ortaya atılmaktadır. Bunlardan sıklıkla savunulan görüşler 16. yy (Gunn, 1989) ila 19. yy’da (Olalı, 1990) ortaya çıkıp kurumsal bir kimlik kazanmış olduğuna ilişkin olanlardır. Ülkemizde ise ilk turizm faaliyetlerine 1890 yılında yürürlüğe giren “Seyyahine Tercümanlık Edenler Hakkında Tatbik Edilecek 190 Sayılı Nizamname” ile başlandığı konusunda görüş birliği bulunmaktadır (Akpınar, 2008).

Türk tarihinde turizmi çok daha eskilere dayandıran yaklaşımlar da mevcuttur. Özdemir’e (1992) göre, Çin’den başlayıp Türkistan üzerinden Anadolu limanlarına ve buradan Finikelilerce denizden Avrupa’ya İpek Yolu ile, Hindistan’dan başlayıp İran üzerinden aynı limanlara ve oradan doğruca karadan Avrupa’ya giden Baharat Yolu, aslında her yönü ile mükemmel bir seyahat işletmesi ve sistemidir.

Cumhuriyet döneminde ülkemizdeki turizm ile ilgili ilk kamu örgütlenmesi ise 1934 yılında 2450 sayılı “İktisat Vekâleti Teşkilat ve Vazifeleri Kanunu” ile gerçekleştirilmiştir (Akpınar, 2008). 1949 yılında çıkarılan 5392 sayılı yasanın 17. Maddesi uyarınca turizm konusunda alınacak önlemleri görüşmek üzere, 19 Aralık 1949 tarihinde turizm danışma

toplantısı yapılarak Turizm Ana Programı adı altında sektörün gelişmesine yönelik bir program hazırlanmıştır. Başta dönemin ekonomik koşulları olmak üzere farklı gerekçelerle uygulanamayan bu programdan başka, 1950 yılında çıkarılan 5647 sayılı Turizm Müesseseleri Teşvik Kanunu Türkiye’de turizmin geliştirilmesi amacıyla çıkarılan ilk yasal düzenlemedir (Akpınar, 2008). Bu yasa çerçevesinde turizm müessesesi olma şartları, teşviklerden yararlanma koşulları ve turizm müesseselerinin denetimlerine ilişkin önemli kararlar alınmıştır. 1953 yılında çıkartılan 6086 sayılı Turizm Endüstrisini Teşvik Kanunu bu amaçla çıkartılan ikinci kanun olmuştur.

Çıkartılan teşvik kanunlarının uygulamaya konulmasında en büyük sorunu teşkil eden ekonomik gerekçelerin çözüme kavuşması için 1955 yılında bakanlar kurulunca 23.06.1955 tarih ve 4/5413 sayılı kararla Türkiye Turizm Bankası A.Ş. kurulmuş, bu kurum 04.05.1960 gün ve 74470 sayılı kanunla yeniden yapılanmış ve bankanın bütün aktif ve pasifini devralan T.C. Turizm Bankası A.Ş. kurulmuştur (Akpınar, 2008). 1982 yılında çıkartılan 2634 sayılı Turizmi Teşvik Kanunu ile turizm sektörüne yön verecek kararlar alınmış ve sektörün gelişimine önemli bir destek sağlanmıştır. Bununla birlikte, bu kanunun turizm lehine olumlu olan sonuçlarının yanında doğal kaynak değerlere yapılan baskının artmasına yönelik eleştirilere maruz kaldığı da bilinmektedir. Daha sonra, 1989 yılında T.C. Turizm Bankası AŞ’nin tüm bankacılık faaliyetleri Türkiye Kalkınma Bankası A.Ş. tarafından devralınmış ve işletmecilik faaliyetleri de Turban Turizm A.Ş isimli şirket tarafından sürdürülmüştür.

80’li yılların ikinci yarısından itibaren ise ülke turizminde ağırlıklı olarak çevre koruma, doğal ve kültürel kaynak kullanımında taşıma kapasitesi üzerine çıkmama gibi konular gündemi oluşturmaya başlamıştır (Akpınar, 2008). Bu anlayış aynı dönemlerde dünya üzerinde ortaya çıkan *ekoturizm* ve beraberinde getirdiği *sürdürülebilirlik* olgusunun kazandığı önemin bir uzantısı olarak değerlendirilebilir (Yalçınalp, 2005).

1.2.2. Ekoturizm Kavramı

Dünya üzerinde “ekoturizm” isimle anılması henüz oldukça erken olan kavram, 1980’li yılların sonlarında duyulmaya başlamış, 1990’lı yıllarla birlikte ise günümüzdeki popüleritesine ulaşmıştır. Birleşmiş Milletler Ekonomik ve Sosyal Konseyi tarafından 2002 yılının Uluslararası Ekoturizm Yılı ilan edilmesiyle son dönemlerde iyice önemsenen bir kavram haline gelmiştir.

Turizm literatüründe yumuşak turizm, doğa turizmi, yeşil turizm, sürdürülebilir turizm, alternatif turizm gibi isimlerle de anılmaktadır. Zaman zaman bu turizm biçimlerinin altında ayrı bir turizm türü olarak incelendiğini görmekte mümkündür.

Ekoturizm her ne kadar ortaya çıkışı itibari ile “genç” bir kavramsa da, özellikle korunan alanlarda sürdürülebilirlik kaygısı ve doğa bilinci amacıyla yapılmış birçok turizm etkinliğinin bu tarihlerden çok daha önceden uygulanmakta olduğu kabul edilmesi gereken bir gerçektir. Ancak tüm bu etkinlikler ekoturizm etiketi ile kitle turizminin karşısına çıkartılınca gerçek kimliğini kazanmıştır (Özyaba, 2008). Fakat bu durum ekoturizm kavramı ortaya çıkana kadar sürdürülebilirlik kaygısı olan ve genellikle doğal kaynakları tanıtip kişilere doğa bilinci aşılama amacı taşıyan bir alternatif turizm etkinliği olmadığı anlamına gelmemelidir. Doğa esaslı sürdürülebilir turizmin zaten uzunca bir zamandır milli parklar ve diğer korunan alanlarda yapıldığı bilinmektedir. Richardson (1997) 1961’de Amerikalılar tarafından Avrupa kıtasına düzenlenen kuş gözleme turlarından bahsetmektedir.

Ekoturizm, kendine yüklenen simgesel anlamların farklılığı, farklı kişilerin sektörel ve bilimsel açıdan farklı şeyler bekleyerek kavramı ele alışı gibi sebeplerle birçok farklı biçimde tanımlanmıştır. Dünyanın birçok bölgesinde farklı kesimler tarafından desteklenen bir kavram olsa da, iyi planlanmadan ele alındığı hassas ekosistemlere ciddi zararlar verilebileceği açıktır. Konuyla ilgili olarak birçok çalışmada amacına ulaşma konusunda başarısız olan ekoturizm faaliyetleri yer almaya başlamış, başka bir deyişle *teorik* ekoturizmin çoğunlukla başarılı bir biçimde uygulamaya konulamadığı dile getirilmiştir (Ross ve Wall, 1999). Varoluş sebebi olan hassas ekosistemleri doğrudan ilgilendiren ekoturizm kavramının geri dönüşü zor ve imkânsız olan kaynak tüketimlerine neden olmaması için tüm ayrıntıları ile ele alınarak doğru ve etkin bir biçimde planlanması bir gerekliliktir.

1.2.2.1. Ekoturizm ve Temel Özellikleri

Uluslararası Ekoturizm Topluluğu (TIES, 2008) ekoturizmi doğal alanlara yapılan, çevreyi koruyan ve yerel halkın geçimi için onlara destek olunan, sorumlu seyahatler olarak tanımlar ve şu ilkeleri mutlaka taşıması gerektiğini belirtir:

- Çevreye olabilecek en alt düzeyde etki
- Doğal ve kültürel değerlere dikkat çekme ve onlara saygılı olma

- Ekoturistlere ve yerel halka olumlu deneyimler kazandırma
- Koruma çalışmalarına doğrudan ekonomik destek sağlama
- Yerel halka istihdam olanağı ve doğrudan ekonomik destek sağlama
- Ziyaret edilen yerin çevre anlayışlarına ve sosyal yaşamlarına katkı
- Uluslararası insan hakları ve çalışma koşulları antlaşmalarının desteklenmesi.

Ekoturizm, birçok farklı tanımının ortak noktalarından hareketle yerel doğal ve kültürel kaynak değerlerini temel kabul eder ve bunlara en alt düzeyde etkiyle sürdürülebilirlik anlamında katkı sağlamayı amaçlar. Bu, öncelikle bu kaynak değerlerinin ortaya konulması ve özelliklerinin, hassasiyetlerinin belirlenmesi gerektiği anlamına gelmektedir.

Ekoturizm çeşitli çalışmalarda farklı biçimlerde tanımlanmıştır. Valentine (1993) ekoturizmin çok boyutlu, karışık bir kavram olduğunu öne sürmekte, D'Ayala (1995) da kavramın anlaşılması güç olduğunu söyleyerek yakın bir bakış açısıyla konuya yaklaşmaktadır. Weaver (2001) ekoturizmi kitle turizmin muhtemel olumsuz etkilerini taşımayan alternatif turizmin doğa esaslı biçimi olarak tanımlarken, doğa esaslı turizm ise Boo (1992) ve Goodwin (1996) tarafından bir çeşit koruyarak uzun vadeli gelir elde etme yöntemi olarak ortaya konmuştur.

Ziffer'e (1989) göre ekoturizm, özelliğini yerel kültürleri de içeren doğal tarihten alan bir turizm çeşididir. Ekoturistler doğal alanları doğal kaynakları tüketmeden ziyaret eder ve bu alanın korunması için çaba sarf eder veya doğrudan maddi kaynak oluşturur, yerel halkın gelir elde etmesine olanak sağlarlar.

Ceballos-Lascurain (1991) ise ekoturizmi zarar görmemiş, doğal yapısını koruyan alanlara yapılan, özel bir amacı olan, öğrenmenin gerçekleştiği, doğadan, sahip olduğu bitki ve hayvan türlerini görmekten, geçmiş ve günümüzdeki kültürel değerler hakkında bilgi sahibi olmaktan zevk alınan seyahatler olarak tanımlamıştır.

Bir başka tanıma göre ise ekoturizm ekolojik açıdan sürdürülebilir olan doğa esaslı bir turizm çeşididir ve çevreye herhangi bir zararı ve tahribatı olmadığı gibi, koruma çalışmalarına katkı sağlayan bir alan yönetimi biçimidir (Valentine, 1993).

Wight'a (1993) göre ekoturizm, ekosistemin korunmasına katkıda bulunan ve yerel halkın varlığına saygılı, öğretici bir doğaya seyahat tecrübesidir.

Hvenegaard (1994) ise ekoturizmi doğal kaynakların tüketimine sebep olmayan, kuş gözlemi, yaban hayatı gözlemi, balina gözlemi, doğa fotoğrafı çekme, bitkileri inceleme

gibi, bir alanın doğal tarihiyle ya da doğal hayatıyla ilgili rekreasyonel etkinlikler olarak tanımlayarak konuya farklı bir yaklaşım getirir.

Steele (1995), ekoturizmi sadece doğal hayatın bazı yönlerini bizzat yerinde görmek ve onlarla temas kurmaktan zevk almak için yapılan, rekreasyonel değere sahip turistik geziler olarak tanımlar.

Ekoturizme dair en kapsamlı ve ilginç yaklaşımlardan biri de Wallace ve Pierce'a (1996) aittir. Yazarlar, ekoturizmi öğrenme, eğlenme ya da gönüllü çalışmalarda bulunma amacıyla nispeten doğallığı korunmuş alanlara yapılan seyahat olarak tanımlamıştır. Bu seyahat alanın florasını, faunasını, jeolojik yapısını, ekosistemini, hatta alanın civarında yaşayan insanların ihtiyaçlarını, kültürlerini ve alanla ilişkilerini de kapsar. Bu anlayışa göre ekoturizmde doğal alanlar küresel anlamda hepimize ait olsa da, özele inildiğinde öncelikle alanda yaşayan halka aittir. Bunların yanında ekoturizm, özellikle yerel halktan doğal kaynakların doğrudan kullanımından vazgeçilmesinin istendiği bölgelerde doğa koruma çalışmalarında ve sürdürülebilir gelişimde önemli bir rol oynar.

Ekoturizmin sadece bir sektör ya da rekreasyonel etkinlik olmadığı görüşünü destekleyen bir başka tanımı da, doğal ekosistemlerin korunmasını sağlayan, aynı zamanda sürdürülebilir bölgesel kalkınmaya katkı yapan bir strateji olarak yapılmıştır (Ross ve Wall, 1999).

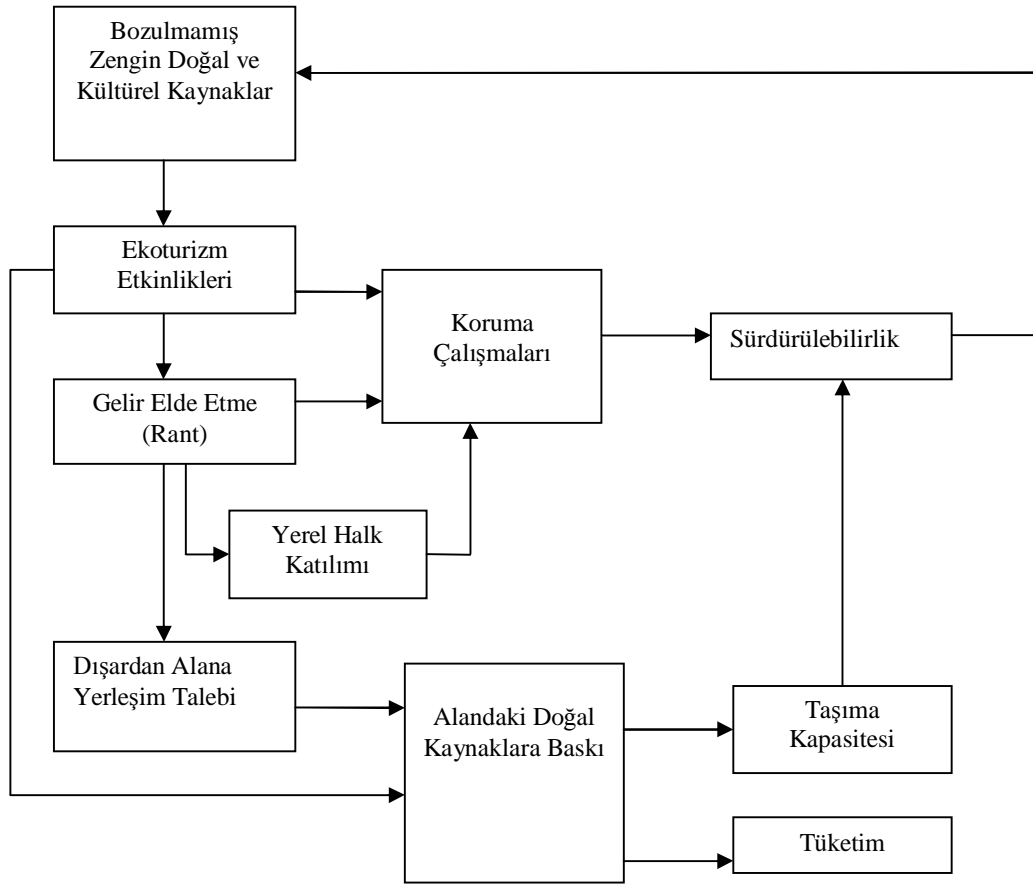
Ekoturizm diğer tüm turizm çeşitlerine göre daha fazla çevre kalitesi merkezlidir ve bu nedenle bu etkinliklerin gerçekleştiği yerlerdeki kural koyucular etkileri minimuma indirmek konusunda çok daha fazla çaba sarf etme eğiliminde olurlar (Boyd ve Butler, 1996).

Kavramın Blamey (1997)'e göre en az 3 tane kesin bileşeni bulunmaktadır. Bunlardan ilki, ekoturizm aktivitelerinin 2. derecede alanın kültürel altyapısı da olmak koşulu ile öncelikle doğal çevreyi içermesi, ikincisi ekoturistlerle çevre arasındaki ilişkinin eğitim, öğrenme ve bu kaynakların değerlerinin bilinmesi esaslarını içermesi ve son olarak da çevresel, sosyal ve ekonomik açıdan sürdürülebilir olmasıdır.

Turizm dünya üzerindeki en büyük pazarlardan biridir. Ekoturizm de turizm endüstrisi içerisinde, özellikle küresel mevsim değişikliği ve doğal kaynakların zarar görmeye başlamasıyla ortaya çıkan hassasiyetin bir sonucu olarak en fazla talep gören turizm çeşitlerindedir. Bu talebe bağlı olarak ekonomik büyüklüğü de ulusal ve uluslararası ölçekte dikkat çekici boyutlara ulaşmıştır. Ekoturizm sektöründe dönen paranın büyüklüğü, bu paranın alanların korunması amacıyla kullanılmasını da

kendiliğinden gündeme getirmiştir. Sadece Amerika Birleşik Devletleri'nde ekoturizm sektöründe 1993 yılında harcanan paranın 1,4 milyar dolar civarında olduğu tespit edilmiştir ve pazar boyutunun bu kadar büyük olması ve büyümeye devam etmesi, ekoturizmin turistlerin bölgeye gelmelerine neden olan doğal kaynakların korunması için bir gelir kaynağı olarak görülmesini sağlamıştır (Yu vd., 1997).

Ekoturizmde sürdürülebilirlik döngüsü Yalçınalp (2005) tarafından şematize edilmiştir (Şekil 1).

Şekil 1. Ekoturizmde sürdürülebilirlik döngüsü (Yalçınalp, 2005).

Bu şema şöyle açıklanabilir: Bir alanda var olan bozulmamış doğal ve kültürel kaynaklar bir ekoturizm potansiyeli oluştururlar. Bu potansiyel eğer ekoturistler için yeterince cazip hale gelirse, alanda organize ya da organize olmayan ekoturizm etkinlikleri görülmeye başlar. Bu ekoturizm etkinliklerinin 3 temel sonucu olabilir.

Bunlardan ilki ve arzu edileni, alandaki doğa koruma çalışmalarına doğrudan katkıdır. Deniz kaplumbağalarının yumurtalarından çıkıp denize doğru yönelmelerini

izlemek için alanda bulunan ekoturistlerin bu eylemi gerçekleştirirken kendi üzerlerinde bir ışık kaynağı bulundurmamaları yanında, kara tarafında olası ışık kaynaklarının karartılması konusunda çalışmaları, dolayısıyla kaplumbağaların denizin ışıltısıyla yönlerini bulmalarını sağlamaları buna örnek olarak verilebilir.

Bir başka önemli, ancak arzu edilmeyecek sonuç ise doğal ve kültürel kaynak değerlere baskıdır. Buna kabul edilebilir değişim seviyesinin aşılması, doğru olmayan ekoturist profillerinin uygun olmayan alanlarda etkinlikler gerçekleştirilmesi gibi yaklaşımlar sebep olur.

Bir alanda ekoturizm etkinliklerinin başlamasının bir diğer önemli sonucu, alanda rantın oluşmasıdır. Bu rant, alandaki ekoturizm planlamasının başarısına göre 3 farklı yönelime sebep olabilir. Bunlardan ilki ve arzu edileni koruma çalışmalarına doğrudan katkıdır. Alandan elde edilecek gelirin bir kısmının alan içinde çöplerin toplanmasına harcanması, koruyucu ve rehberlik yapan personel maaşlarına, alanda gerçekleştirilecek korumaya yönelik bilimsel araştırmalara ekonomik destek verilmesi bu başlık altında değerlendirilebilir. Bu rantın bir diğer arzu edilen sonucu, yerel halkı motive ederek ve onları yaşadıkları alanın ziyaret edilmesinin temel sebebinin o alanın kaynak değerleri olduğuna inandırarak, o kaynak değerlerin korunmasının sağlanmasıdır. Orman köylülerinin yakacak ihtiyaçlarını ormanlardan karşılamaktan ciddi oranlarda vazgeçmesi, kültürel kaynak değerlerini korumak için geleneksel mimariye aykırı yapılaşmadan kaçınmaları gibi örnekler bu konu için açıklayıcı olacaktır.

Rantın oluşturacağı bir diğer önemli etki ise, ekoturizm literatüründe mıknatıs etkisi olarak da bilinen, dışarıdan ranta ortak olmak için alana yerleşim talebinin artmasıdır. Bu talep her durumda alandaki doğal kaynaklara baskı olarak sonuçlanacaktır. Gerek ekoturizm etkinliklerinin yeterince iyi planlanmamış olma ihtimali, gerekse dışarıdan alana yönelik oluşacak yerleşim talebi sonucu oluşacak bu baskı taşıma kapasitesini aşarsa alanda tüketim kaçınılmaz olarak başlayacaktır. Arzu edilen ise bu baskının ya olmaması, ya da taşıma kapasitesini aşmaması veya en başından doğru organizasyonla koruma çalışmalarının güçlü tutulup sürdürülebilirliğinin sağlanmasıdır.

Ekoturizmin en önemli özelliklerinden birisi de mümkün olduğunca yerel bir etkinlik olarak ele alınarak, etkinliklerin gerçekleştirildiği bölgelere olabildiğince ekonomik katkı sağlamaktır. Kuramsal yaklaşım bu yönde olsa da, uygulamada ekoturizmden elde edilen gelirin yerele yansıtılması konusunda bazı sorunlardan bahsetmek her zaman için mümkündür. Genellikle bir ekoturizm bölgesinde yaşayan yerli halk turistlerin ilgisini

çekecek hizmetleri sunmaktan uzaktır ve pazar, geliri yerel halkla paylaşmak istemeyecek ve onların da rekabet edemeyeceği kadar büyük turizm şirketlerine ve işletmelere bırakılmış durumdadır (Yu vd., 1997). Ekoturizm geliştirme projelerinden elde edilen gelirin dağılımı konusunda ise, genellikle görülebilecek üç senaryo vardır (Loon ve Polakow, 2001). Bunlar:

- 1) Dışarıdan alana gelen bir girişimci tarafından oluşturulmuş bir alanda yerel halkla çok az paylaşım ya da herhangi bir paylaşım olmaksızın gerçekleştirilen ekoturizm faaliyetleri,
- 2) Dışarıdan gelen bir girişimcinin elde ettiği gelirden gönüllü olarak kendi istediği oranda yerel halkla paylaşım içerisinde olduğu ekoturizm faaliyetleri,
- 3) Yerel halk, girişimci ve üçüncü şahısların birlikte organize ettikleri ve gelirini de kendi aralarında paylaştıkları ekoturizm faaliyetleridir.

Ekoturizm, yapısı gereği daha düşük konfor beklentisi ile de yeni yerler görmeyi kabul etmeye hazır turistleri bünyesine çeken sürdürülebilir bir etkinliktir. Bu nedenle özellikle yatırım için fazla risk almak istemeyen, sahip oldukları doğal ve kültürel zenginlikleri göstererek gelir elde etmeyi amaçlayan ülkeler için cazip bir endüstri olarak kabul görmüştür. Söz konusu ülkeler genel olarak ekonomik durumları çok iyi olmayan yerel halkların yaşadığı alanlar olduklarından, ekoturizm etkinlikleri aynı zamanda doğal kaynaklara gelir elde etmek için yapılabilecek potansiyel baskıları önlemek için de kullanılır. Aşılımış turizm faaliyetlerinden farklı olarak konaklama, yiyecek-içecek servisi dışında doğal hayatı yerinde görme imkânı da sağlayan ekoturizm faaliyetlerinin birçoğu aynı zamanda bir koruma yöntemi olarak da düşünülmüştür (Loon ve Polakow, 2001).

Doğal kaynaklardan kısa vadede elde edilecek geliri artırmak için belirli dönemlerde bu kaynakların aşırı kullanımları görülebilir ve bunlar uzun vadede olumsuz sosyo-ekonomik ve çevresel sonuçlar doğururlar (Loon ve Polakow, 2001; Tershy vd, 1999). Ancak elde edilecek uzun vadeli bir gelir söz konusu olduğunda bu kaynakların aşırı tüketilmemesi konusunda bir hassasiyet oluşacaktır (Pearce, 1983). Böylece hem korumanın sağlanması, hem de ekoturizmden gelir elde edilmesi aynı anda mümkün hale gelebilecektir (Lindberg, 1991).

Ekoturizm etkinliklerinin bir alanı cazip hale getirmesine bağlı olarak o alana yönelimin artması kaçınılmazdır. Ekoturizmin temel amaçlarından olan doğal kaynakların korunması prensibi, bu noktada kavramın kendisiyle çelişmeye başlayabilir. Çünkü, korunması gereken doğal kaynakların bulunduğu alanlar aynı zamanda orada yaşamakta

olan insanların sosyal çevrelerini oluşturmaktadır. İşte bu yüzden, pozitif bilimlerin sürdürülebilir kullanım konusuna yaptığı ve yapacağı önemli katkılara rağmen bu konu sıklıkla sosyo-ekonomik şartlarla da ilişkilidir (Hutton ve Leader-Williams, 2003; Robinson, 1993).

1.2.2.2. Ekoturizmi Kitle Turizminden Ayıran Temel Özellikler

Ekoturizm kavramı bilimsel yayınlarda temel olarak;

- 1) Ziyaret edilecek alana en alt seviyede etki,
- 2) Doğa içerisinde turistlere ekoloji eğitimi,
- 3) Bölgedeki yerel halka ekonomik katkı,

kriterlerini bünyesinde barındıran turizm biçimi olarak kullanılır ve bu özellikleriyle kitle turizminden ayrılır (Wunder, 2000). Kitle turizmi ise doğal çevreye çok fazla zararı dokunabilen ve daha ekonomik ve rahat olduğu için turistler tarafından daha çok tercih edilen bir turizm biçimidir (Güleç, 1992). Bir başka deyişle kitle turizmi insanların kendi rahatlıklarını ön planda tuttıkları bir tüketim hareketidir. Bununla birlikte, kendisinden faydalanmak isteyen turistlerin beklentileri sürekli olarak yüksek olduğundan ve gittikçe de yükseleceğinden daha büyük yatırımlar gerektirir. Ekoturizm faaliyetleri ise özellikle kitle turizmi ile karşılaştırıldığında, genellikle küçük yatırımlar gerektiren, özellikle gelişmekte olan ülkeler tarafından ciddi bir gelir kaynağı olarak görülen hareketlerdir (Wunder, 2000). Bir başka ifadeyle ekoturizm, büyük harcamalar ve organizasyon gerektiren kitle turizmi anlayışında ekonomik açıdan güçlü ülkelerle rekabet etmekte zorlanacak ülkelerin, bozulmamış doğal ve kültürel kaynak değerlerini kullanarak sektörün içinde olmalarına olanak veren bir yaklaşımdır.

Kitle turizmi ile ekoturizm arasındaki temel farklılıklar, değişik açılardan ele alındığında bu iki kavramın benzer ve farklı yanlarını görmek daha kolay hale gelmektedir (Tablo 1).

Tablo 1. Kitle turizmi - ekoturizm karşılaştırması (Güleç, 1992).

Özellikler	Kitle Turizmi	Ekoturizm
	<ul style="list-style-type: none"> o Hızlı gelişir o Maksimize eder o Çevreye saygı kaygısı yok o Kontrolsüz o Plansız o Ölçsüz 	<ul style="list-style-type: none"> o Yavaş Gelişir o Optimize eder o Çevreye saygılı o Kontrollü o Planlı o Ölçülü
Genel	<ul style="list-style-type: none"> o Kısa dönem o Özel çıkarlar o Uzaktan kontrol o İstikrarsız o Fiyat bilinci o Nicelik o Geniş gruplar o Kısa zaman o Hızlı ulaşım o Sabit program 	<ul style="list-style-type: none"> o Uzun dönem o Tüm çıkarlar o Yerel kontrol o İstikrarlı o Değer bilinci o Nitelik o Bireyler, aileler, arkadaşlar o Uzun zaman o Uygun ve yavaş ulaşım o Anında değişen kararlar
Turist Açısından	<ul style="list-style-type: none"> o Turist yönlendirilir o İthal yaşam biçimi o Anlama o Rahat ve pasif o Üstünlük duygusu o Hatıra eşyalar o Gürültülü o Plansız gelişme o Sadece yerel düzeyde planlama etkinliği o Üstün nitelikli yerlerde gelişme 	<ul style="list-style-type: none"> o Turist karar verir o Yerel yaşam biçimi o Deneyim o Talep edici ve aktif o Aktif fikirli yaklaşım o Anılar, yeni bilgiler o Sakin o Plandan sonra gelişme o Yerel planların bölgesel koordinasyonu o Üstün nitelikli yerlerde koruma
Turizm Gelişme Stratejisi Açısından	<ul style="list-style-type: none"> o Yeni yapılaşma ve yeni yatak kapasitesi o Girişimciler dışardan o İstihdamda yerli olmayan kişilere öncelik o Çiftçilik azalır, işgücü turizme kayar o Otomobil öncelikli trafik planlaması o Yoğun turizm sezonuna göre kapasite belirlenmesi o Doğal ve tarihsel engeller uzaklaştırılır o İleri teknoloji ve mekanize turizm tesisleri o Kentsel mimari 	<ul style="list-style-type: none"> o Mevcut yapıların yeniden kullanımı o Sadece yerli girişimciler o Yerel potansiyele göre istihdam şartları o Çiftçilik ekonomisi korunur ve geliştirilir o Toplu taşıma öncelikli trafik planlaması o Ortalama talebe göre kapasite belirlenmesi o Doğal ve tarihsel engeller korunur o Düşük teknoloji ve seçici mekanize gelişme o Yerel mimari

Kitle turizminde turist, beklentilerini gitgide yükseltir ve gittiği yerlerde öncelikle kendi yaşam standardında ve üzerinde hizmet almayı bekler. Hizmet sunulan alandaki rekabetin de etkisiyle turistin istediklerinden daha fazlası sunulmaya çalışılır ve bunun doğal bir sonucu olarak alanda kültürel ve doğal bozulmalar gözlemlenmeye başlar. Buna

karşın ekoturizm etkinliğinin en önemli amaçlarından birisi gidilen yerin kültürü ve doğası hakkında bilgi sahibi olmak, en dikkat ettiği unsurlardan birisi de bu iki kavrama da olabilecek en alt düzeyde etki etmektir. Doğal ve kültürel değerlerin ziyaret edilen alandaki mevcudiyetlerinin korunması ve sürdürülebilirliğin sağlanması bu nedenle kitle turizminde pek mümkün gözükme de ekoturizmde amaçtır (Yalçınalp, 2005). Zaten ekoturizm, bir anlamda kitle turizmine karşı ortaya çıkmış, onun doğaya ve yerel kültürlere olan etkisini ortadan kaldırmayı amaçlayan bir kavramdır.

1.2.2.3. Ekoturist Profilleri

Ekoturizm ile ilgili yapılmış çalışmaların bir kısmında ekoturist profilinin belirli standartlarda tanımlandığını görmek mümkündür. Örneğin Rein (2005), tur operatörlerine göre ekoturisti;

- Doğa aşığı
- Sportif, ortalama sportif vücut yapısına sahip
- Maceracı bir ruha sahip
- Lüks olmadan da yaşayabilen
- Kitle turizmini sevmeyen ancak takım ruhu taşıyan
- Esnek, önyargısız ve açık fikirli
- Yerel adetlere uymaya çalışan
- Peyzaj, kültür ve insanlarla ilgilenen
- Çevresel ve sosyal uyum içinde seyahat ederek deneyim kazanmak isteyen

kişiler olarak tanımlar.

Benzer bir biçimde Keszi (1998) de ekoturist profili için bir tanımlama yapmış ve ekoturisti;

- Yüksek eğitilmiş,
- 25–54 yaş arası,
- Ortalama bir turistten daha yüksek kazancı olan
- Doğayla ilişkili kulüp ve organizasyonlarla bağlantılı,
- Ortalama bir turistten daha fazla zaman harcıyabilme imkânı olan

kişiler olarak nitelendirmiştir.

Bir başka araştırmada ise Chesworth (1999) ekoturisti ziyaret ettikleri bölgenin kültürünü, geleneklerini ve doğal özelliklerini öğrenmek, deneyim kazanmak amacıyla yedi gün veya daha fazla bulunmak üzere seyahat yapan kişiler olarak tanımlamıştır.

Ekoturist profilinin yukarıda sözü edilen özellikleri taşıdığı düşünöldüğünde pratikte ekoturizm planlamaları ile ilgili çok fazla sorunla karşılaşılması beklenemez. Oysa ekoturizm planlamalarına ilişkin çok sayıda eleştirel yaklaşım söz konusudur ve bu çalışmaların birçoğu başarısız olarak değerlendirilmiştir. Bunun temel sebeplerinden biri de şüphesiz ekoturist profili ve ekoturizm biçimlerini bir başlık altına toplamak ve buna göre planlamalar yapmaktır. Çünkü hem ekoturizm etkinlikleri, hem de ekoturist profillerinin temelde ciddi farklılıklar gösterdiğini savunan bilimsel araştırmalar mevcuttur. Bir alanı ekoturizm olgusu altında ziyaret eden her ziyaretçinin aynı karakteristikleri ve aynı hassasiyetleri taşıması beklenemez. Her şeyden önce farklı ölkelerden, farklı sosyal ve kültürel hayat tarzlarından, farklı eğitimlerden, farklı demografik özelliklerden gelen insanların en azından birkaç farklı ana davranış biçimlerini göstermesi kaçınılmazdır. Bu bağlamda yapılan bazı araştırmalar ekoturist profilini bir genelleme yaparak tek başlık altında toplamak yerine temel bazı özellikleriyle ayırarak birkaç farklı grup içinde değerlendirme yapmışlardır. Örneğin, ekoturizm etkinliklerinin yapılaş biçimlerine göre *sert* ya da *aktif* ve *yumuşak* ya da *pasif* ekoturizm adı altında gruplandığını görmek mümkündür (D'Ayala, 1995). Gerçekten de, gerek bir alanın ekoturizm potansiyelinin ortaya konulmasında, gerekse ekoturizm etkinliklerinin amaca uygun olarak yönetilmesinde standart ve tek tip ekoturizm ve ekoturist profillerinin ortaya koyulmasının belirgin bazı sakıncalarının olması kaçınılmazdır. Alanın imkân vereceği ekoturizm etkinliğinin çeşidi, o etkinliğin yapılacağı yere ulaşma biçimi, etkinlik ve yakın çevresinin turiste sunacağı konfor düzeyi gibi birçok değişkenin farklı yaklaşımlarla farklı düzeylerde ilgi uyandırabileceği gerçeği göz önünde bulundurulmalıdır.

Sert ekoturizmden kasıt çevreye karşı son derece duyarlı kişilerden oluşmuş küçük gruplar halinde yapılan, fiziksel olarak aktif olunan, oldukça kısıtlı konfor şartlarında sınırlı hizmetlerin alındığı, özel ve nispeten uzun turlardan oluşmuş, doğayı tanıma, ekolojik eğitim temelli ve sürdürülebilirlik için gönüllü aktivitelerin gerçekleştirildiği programlardır. Bundan farklı olarak yumuşak ekoturizm ise çok amaçlı kısa deneyimlerden oluşmuş, turistlerin yüksek konforlu hizmetler beklediği, sürdürülebilirliğin devlet ya da yerel denetleyiciler kontrolü ile sağlanacağı görüşünün hâkim olduğu, ya da en iyi ihtimalle ziyaret edilen alanın bulunduğu gibi bırakıldığı farklı bir yaklaşımdır. Bu iki

farklı yaklaşımın her ikisi de sonuç olarak ekoturizmin içerisinde değerlendirilse de, detaylı olarak incelendiğinde birbirlerinden çok farklı karakterler taşıyabilecekleri görülür (Tablo 2).

Tablo 2. Sert (aktif) ve yumuşak (pasif) ekoturizmin karakteristik özellikleri (Weaver ve Lawton, 2002).

Sert ve Yumuşak Ekoturizmin Karakteristik Özellikleri	
Sert (Aktif, Derin) Ekoturizm	Yumuşak (Pasif, Yüzeysel) Ekoturizm
<ul style="list-style-type: none"> • Çevresel sorumluluk kaygısı yüksek • Sürdürülebilirliğin artırılması • Özel amaçlara yönelik turlar • Uzun turlar • Küçük gruplar • Fiziksel olarak aktif ekoturistler • Fiziksel olarak kendini zorlayacak ekoturistler • Sınırlı hizmet beklentisi • Kişisel deneyim üzerine kurulu • Kendi planlarını yapan ekoturistler 	<ul style="list-style-type: none"> • Çevresel sorumluluk kaygısı orta düzeyde • Sabit sürdürülebilirlik • Çok amaçlı turlar • Kısa turlar • Kalabalık gruplar • Fiziksel olarak pasif ekoturistler • Fiziksel olarak rahatına düşkün ekoturistler • Belirli bir seviyede hizmet beklentisi • Açıklama, anlatım üzerine kurulu • Tur operatörlerinin planlarını izleyen ekoturistler

Ekoturist profillerinin farklılığını ve bunların neticesinde ortaya çıkan yaklaşımlardaki farklılıkları ortaya koyan en önemli araştırmalardan biri de Boyd ve Butler'e (1996) aittir (Tablo 3). Yazarlar ekoturist profillerini "eko-uzman, ortalama ve eko-genelleyici" olmak üzere 3 gruba ayırmış ve özelliklerini gruplamıştır.

1.2.2.4. Ekoturizme Eleştirel Yaklaşımlar

Bilimsel çalışmaların bir kısmında ekoturizm planlamalarının başarısız oldukları, ya da amaçlandığından farklı sonuçlara neden oldukları gibi gerekçelerle eleştirel yaklaşımlara rastlanmaktadır. Bu eleştiriler temel olarak ekolojik, ekonomik ve sosyal gerekçeli olarak gruplanabilirler (Yalçınalp, 2005).

Her ne kadar ekoturizm dünya üzerinde birçok bölgede başarılı olmuş, doğal ve kültürel kaynak değerlerin sürdürülebilir bir biçimde turistlere tanıtımı sağlanmışsa da objektif bir değerlendirmede bulunabilmek, ya da belirli riskleri göz önünde bulundurarak

dinamik bir ekoturizm yönetimi oluşturmak için bu eleştirel yaklaşımların da dikkate alınması gereklidir.

Tablo 3. Ekoturist türleri ve genel özellikleri (Boyd ve Butler, 1996).

	Turist Tipleri		Eko-Uzman	Ortalama	Eko-Genelleyici
ERİŞİM	Erişilebilirlik		Çok zor	Zor, sınırları zorlanmaya müsait	Kolay
	Ulaşım Sistemi	Ulaşım Türü	Suyolu, patikalar, yürüyüş yolları, havayolu	Stabilize yollar, orman yolları, havayolu	Orman yolları, Asfalt yollar, Havayolu
		Pazarlama Biçimi	Kişisel deneyimler, arkadaşlar	Kişisel deneyimler, arkadaşlar, yerel turizm acenteleri	Kişisel deneyimler, arkadaşlar, yerel turizm acenteleri, küresel seyahat acenteleri
		Haberdar Olma Biçimi	Duyum	Duyum, yerel turizm broşürleri	Duyum, yerel turizm broşürleri, küresel seyahat acenteleri broşürleri
	Arzu Edilen Ulaşım Biçimi		Yürüyüş, kano, at	Yürüyüş, kano, at, motorlu taşıtlar	Motorlu taşıtlar
Kaynaklara Dair Diğer Etkinliklerle İlişkiler			İlgili değil	Doğaya ya da içinde bulunduğu duruma bağlı	İleri düzeyde ilgili
Sunulan Çekici Özellikler			Doğal çevreyle daha ilintili	Doğal çevreyle ilintili	Kültürel ve kentsel özelliklerle ilgili
Mevcut Altyapı	Durumu		Gelişmemiş	Sınırlı ve belirli alanlarda gelişmiş	Orta derecede gelişmiş
	Görünürlüğü		Belirgin değil	Doğal Görünümlü	Önemli değişiklikler
	Organizasyon yapısı		Kompleks değil	Komplekslik düzeyi artmakta	Komplekslik düzeyi artmakta
	Olanakları		Yok	Arama-Kurtarama, Kırsal konaklama, Bazı konfor seçenekleri	Otel ve küçük bungalovlar ölçeğinde yüksek konfor
Turistin Yetenek ve Bilgi Seviyesi			Profesyonel ve üst düzeyde	Üst düzeyde - Sınırlı	Alt seviyede – Bilgisiz
Sosyal Etkileşim	Diğer Ekoturistlerle		Yok, ya da az iletişim	Küçük gruplarla hareket	Sıklıkla etkileşim içinde, büyük gruplarla hareket
	Yerel Halkla		Yok, ya da az iletişim	Tercüme, alanı gezme, temel hizmetlerden faydalanma	Sıklıkla hizmetlerden faydalanma, el ürünleri satın alma
Ziyaretçi Etkileri	Etki Düzeyi		Yok, çok az	Çok az, orta	Orta, Yüksek
	Etki Yaygınlığı		Minimal, nadir düzeyde	Küçük alanlarda gözlemlenebilen düzeyde	Yaygın
	Kontrol Seviyesi		Kontrol gerektirmez	Orta düzeyde kontrol	Orta – Sıkı kontrol

1.2.2.4.1. Ekolojik Temelli Eleştirel Yaklaşımlar

Turizm ve diğer birçok etkinliğin uzun süredir doğayı etkilediği söylenmekte ve kabul görmektedir. Birçok doğal ve yarı doğal alan gittikçe artmakta olan zirai faaliyetlerin, genel anlamda gelişimin ve turizm etkinliklerinin baskısına maruz kalmaktadır (Bock, 2003). Başta turizm olmak üzere bu kavramların her biri uygulandıkları ve ele alındıkları coğrafyalarda farklı biçimlerde algılanabileceklerinden etkilerinin niteliği ve boyutunu tespit etmek son derece güçtür. Daha önce de değinildiği üzere ekoturizm ve ekoturist kavramları birçok araştırmada bir genelleme ile ele alınmıştır. Oysa aynı kavramlar başka araştırmalarda farklı kategorilere ayrılmışlardır. İşte ekoturizm kavramına ekolojik açıdan yapılan eleştiriler bu noktadan başlar. Çünkü birçok araştırma kâğıt üzerinde ekoturizm ve ekoturist derken “aktif” ekoturizm ve ekoturisti tarif etmekte, uygulamada ise hassas ekosistemlerin pasif ekoturistlere de açık hale getirilmesi riskini alabilmektedir. Oysa bazı alanlar ancak gerilerinde etki bırakmamak konusunda son derece hassas olan, çok daha küçük gruplarla hareket eden aktif ekoturistler, ya da “Eko-uzman” ekoturistlerce ziyaret edilebilmelidir.

Özellikle yumuşak ekoturizmi tercih eden kişilerin içerisinde ekoturizmin amacına uygun amaçları olanlar kadar, bu yeni akımı denemek isteyenler, her zamankinden farklı bir şeyler yapmak isteyenler, otantik yerleri gezerek hatıra eşyaları edinmek ya da fotoğraf çekirmek isteyenler de olabilir. Bu tür ziyaretçilerin alt yapısında kitle turizmindeki tüketim isteği kuvvetle muhtemel olarak yer etmiş olduğundan, alandaki doğal ve kültürel yapı ciddi bir baskıyla karşı karşıya kalır (Yalçınalp, 2005).

Wall’a (1997a) göre ekoturizmin bir alandaki doğal yapıyı tahrip etmesi için geçerli dört biçim vardır:

1. Ekoturizm etkinlikleri ilgi alanları sebebiyle zaten oldukça hassas olan ve ziyaretçi baskısına karşı toleransı çok düşük olan alanlar arasından seçilirler ve bu alanlara yapılacak en ufak etkiler bile ciddi sonuçlar doğurabilir. Ziyaretçi baskısından oldukça etkilenen Antarktika bu hassas ekosistemlere örnek olarak gösterilebilir.

2. Ziyaretler alandaki yırtıcı hayvanların çiftleşme, avlanma ya da avını kovaladığı zamanlara denk gelerek bunlara engel olabilirler.

3. Genellikle kullanım yoğunluğuyla alana bırakılan etki arasındaki ilişkinin doğrusal olduğu düşünülür. Oysa bu durum her zaman için doğru değildir ve küçük gruplar da alana bir takım etkilerde bulunurlar. Diğer taraftan bu etki sınırını belirleyen kavram

olan taşıma kapasitesinin kullanımın her aşamasındaki değişimler oluşmadan belirlenmesi oldukça güçtür. Bu nedenle taşıma kapasitesi teriminin yerine zaman zaman kabul edilebilir değişimler sınırı terimi de kullanılır.

4. Alan üzerine etkiler küçük ve sınırlı olsalar bile, alan dışında ve küresel ölçekte ciddi etkilere sebep olunabilir. Ekoturistler ziyaret edecekleri yerlere gitmek için sıklıkla ciddi uzaklıkları uçak seyahatleri ile geçerler. Bu seyahatler büyük bir enerji tüketimine ve küresel ısınmaya katkıda bulunarak daha büyük ölçekte en az kitle turizmi kadar, belki daha da fazla doğal kaynaklara zarar verir.

1.2.2.4.2. Ekonomik Gerekçeli Eleştirel Yaklaşımlar

Ekoturizmin birçok tanımında belirtildiği gibi, yerel ziyaretçilere mevcut kaynak değerlerin korunmasını sağlamak için yapılacak ekonomik katkı bu kavram için bir olmazsa olmazdır. Bunun yanında harç, hizmet bedeli gibi çeşitli biçimlerde doğanın korunması için doğrudan ekonomik katkı sağlanması da mümkündür. Ancak pratikte, özellikle gelişmekte olan ülkelerde durum bundan oldukça farklı ele alınmaktadır. Ekoturizm adı altında bir nevi kitle turizmi yapan birçok küresel şirket yurtdışından getirdiği ve ciddi miktarlarda paralar aldığı turistleri bir alanda gezdirip oldukça cüzi meblağlarla o alanlarda tutarak ülkelerine geri götürmektedirler. Uluslararası pazara uzak, alana gelecek ekoturistlerin ne tür istekleri olabileceği konusunda çok fazla fikir sahibi olmayan küçük ve yerel işletmeler, genel olarak kaderlerine razı bir biçimde bölgedeki pazarı büyük ve alana dışarıdan gelen şirketlere terk ederler (Yu vd., 1997).

Harcanan paranın büyük bir kısmı ziyaretçilerin yaşadığı yerlerde kalırken, genellikle oransal olarak çok küçük bir meblağ etkinliğin gerçekleştirileceği alanda harcanır (Wall, 1997a). Gelişmekte olan ülkelere birinde doğal alanlara düzenlenen turlara ödenmiş paranın nereye gittiği konusunda yapılmış bir araştırmaya göre, toplam tutarın sadece %0,1 ile % 1'i doğal kaynakça zengin alan tarafından giriş ücreti ve diğer ücretler adı altında tutulurken, % 10'undan daha az bir kısmı bölgesel ekonomiye, sadece % 20 ile % 40 civarı da ulusal ekonomiye gitmektedir (Hutton ve Leader-Williams, 2003). Geri kalan miktar ise rezervasyon bedeli, uçuş maliyeti, oteller ve diğer hizmetler adı altında gelişmiş ülkelerde kalmaktadır (Place, 1991).

Bu durum bir ekoturizm planlamasında mutlaka göz önünde tutulması gereken, halkın katılımının sağlanması için, mesela zorlu parkurlarda yöreyi iyi bilen yerel halkın

rehberlik yapmasını gerektirecek planlamalar yapmak gibi stratejik hamleleri yapabilmeyi gerektirir.

1.2.2.4.3. Sosyal Gerekeçeli Eleştirel Yaklaşımlar

Genel olarak ziyaret edilen bölgede yaşayan yerel halk ile ziyaretçiler arasında sosyokültürel farklılıkların bulunması kaçınılmazdır. Dahası, alanı turistlerin gözünde çekici kılan özelliklerin en önemlilerden biri de bu farklılıklardır. Ekoturizm planlamalarında karşılıklı etkileşimi önlemek için alınmış bazı temel önlemler vardır. Her türlü etkiyi azaltmak için ekoturistlerden oluşan grupların küçük gruplar olması istenir ancak genellikle alanda sürekli yaşayan yerli halk da küçük bir gruptan oluşmuştur (Wall, 1997a). Bu nedenle zaman içerisinde kültürel açıdan küresel bazı değışikliklere uğramaları söz konusu olabilir.

Bazı durumlarda ise bir alanda yaşayan yerel halkın uzun yıllar boyunca oluşmuş yaşam biçimleri ve geçimlerini sağlama yolları doğa koruma çalışmalarına katkı sağlamak için değıştirilmeye zorlanabilir ve beraberinde bir takım sosyal sorunlar gelebilir (Yalçınalp, 2005). Kosta Rika'da yaşanmış bir olay buna örnek verilebilir. Tortuguero Milli Parkı sınırları içerisinde yaşayan ve geçimlerini alan milli park ilan edilmeden önce avcılık ve bitki toplayıcılığıyla sağlayan halktan geçimlerini o tarihten itibaren ekoturizm etkinlikleriyle sürdürmeleri istenmiş, ancak organizasyon ve sermaye eksikliği, alana gelen ziyaretçi sayısının yetersiz olması gibi nedenlerle bu konuda başarı sağlanamamıştır (Place, 1991).

Sosyal gerekeçeli eleştirel yaklaşım açısından değerdendirilebilecek bir diğerd önemli sorun ise ekoturistlerle yerel halk arasında oluşması muhtemel arz talep sorunudur (Var vd., 2010).

1.2.2.5. Ekoturizm Planlama Örnekleri

Bilimsel literatüre bakıldığında doğa koruma, turizm, çevre değerdendirme gibi konularda yapılmış çok sayıda bilimsel çalışmayı görmek mümkündür. Ancak ekoturizm planlaması hem ekoturizmin nispeten yeni bir kavram olması, hem de sıklıkla farklı

yaklaşımlarla değerlendirilen, dolayısıyla tam oturduğu söylenemeyen bir kavram olduğundan, bu konudaki çalışmalar diğer konulara göre daha azdır.

Bonilla (1997)'ya göre ekoturizm planlamasının gerekliliği şöyle açıklanabilir: Dünya üzerinde birçok hükümet, ekonomi plancıları ve doğa korumacılar, gittikçe artan bir hızla, biyoçeşitlilik bakımından zengin olan gelişmekte olan ülkelerde ekoturizm çalışmalarına ilgi duymaya başlamıştır ve bunun temel nedeni turizmin başlı başına büyük bir sektör olmasıdır. Gittikçe daha çok insan doğa ve diğer kültürlerle daha yakın iletişim kurmayı ve klasik deniz-kum-güneş turizminden fazlasını sunan yerleri ziyaret etmek istemektedir. Bu eğilim ziyaret edilen bölgenin kaynaklarını uç sınırlarına kadar zorlayabilmekte, bunun doğal sonucu olarak arzu edilmeyen ve birçok kaynağı tehdit edebilecek boyutlarda sonuçlar ortaya çıkabilmektedir. Çoğu kez bu plansız büyüme geri dönüşümü imkansız doğal ve kültürel bozulmalara neden olmaktadır. Faydaları ve riskleri aynı anda düşünüldüğünde, net gelişim planları ve politikalar korunan alanlarda ya da herhangi başka bir yerdeki ekoturizm etkinlikleri için ciddi bir ihtiyaçtır. İşte bu istenmeyen etkilerin oluşmasının engellenebilmesi için ekoturizm planlaması bir gerekliliktir.

Birçok bilimsel araştırmada doğal karakteristikleri ile ön planda olan alanların kullanıcıları ya da potansiyel kullanıcılarının gözlerindeki değerini ortaya koymak için farklı yaklaşımlar uygulanmıştır. Ancak, özellikle turizm potansiyeli belirlemeye yönelik araştırmalara bakıldığında, matematiksel olarak formüle edilebilen yaklaşımların sayısının göreceli olarak az olduğu görülmektedir. Zaman zaman peyzaj değerleri, ekoturizm potansiyelleri, rekreasyon değerleri gibi isimler altında yapılan bu değerlendirmelerde kullanılan birçok farklı yöntemden bahsetmek mümkündür.

Bunların bazıları şöyle sıralanabilir:

Mc Harg (1967), “ABD’de Çevresel Kaynak Analizine Yaklaşım” konulu araştırmasında doğal çevrenin sahip olduğu değerlerin korunması ve devam ettirilmesi yanında bu alanlarda sunulacak rekreasyonel kullanımlarda, buradan yararlanan kişilere psikolojik ve fizyolojik bir rahatlık sağlanması gerektiği düşüncesini ortaya koymuştur. Mc Harg bu çalışmada farklı kullanımlar için en uygun alanı tespit etmeye çalışmıştır (Sertkaya, 2001).

Kiemstedt (1967) tarafından ortaya konularak geliştirilen “Çeşitlilik Değer Analizi” (V-Wert) yöntemi; 5 grup aktiviteye (vejetasyon, toprak, hava, toprak strüktürü ve tarımsal arazi kullanımı) ilişkin ölçütlerin 4 grup altında (orman ve su kıyısı, rölyef enerjisi,

tarımsal arazi kullanım türleri ve iklim faktörü) toplanarak, bu grupların her biri için rekreasyon yönünden uygunluk değerinin belirlendiği bir yöntemdir. Ortaya konulan formüle göre oluşturulmuş plan kareler için çeşitlilik değeri hesaplanır (Köseoğlu, 1982).

Ortaçşme (1996), Adana ili kıyı kesiminin ekolojik peyzaj planlama ilkelerini ortaya koyduğu çalışmasında, kıyısız kaynakların optimal kullanımı ve kıyı alanlarına özgü ekolojik değerlerin korunmasını amaçlayarak ekolojik planlama yöntemlerinin bir birleşimini kullanmıştır. Dearinger (1972)'in yaklaşımı ile alan için potansiyel uygunluklar yüzde değerleri olarak bulunduktan sonra, her bir kullanım alternatifi için plan karelerin aldığı değerler göz önünde bulundurularak 2 dereceli uygunluk haritası hazırlanmıştır.

Ekoturizm öncelikle ekolojik değerlere önem veren bir kavram, sonrasında da içinde ekonomi ve sosyolojinin olduğu, ziyaretçi ile yerel halkın bir arada bulunduğu bir turizm etkinliğidir. Dolayısıyla planlama sırasında bu iki bakış açısıyla da sorgulamayı gerektirir.

Turizm ve çevre için doğal ve kültürel kaynakları sadece korumanın yeterli olmadığını, bununla birlikte sürekliliklerinin de sağlanmasının önemli olduğunu belirten yaklaşımların sergilendiği araştırmaları görmek mümkündür (Fennell, 1999).

Dowling (1993) ekoturizm planlaması için şu kriterleri temel kabul etmiştir:

- Amaçlar ve yönetim çalışmaları yasal platformlarda açıkça ortaya konmalıdır,
- Planlama anlayışında katılımcılık mutlaka yer almalıdır,
- Sosyal, ekonomik ve çevresel amaçlar bir denge içinde kullanılmalıdır,
- Doğal ve kültürel kaynaklar detaylı bir biçimde tanımlanmalıdır,
- Planlamada hatalı uygulamaların yapılmaması için kontrolün mümkün olacağı

yavaş adımlar tercih edilmelidir

- Kentsel ve kırsal turizm yerel bir yaklaşım ile gerçekleştirilmelidir
- Turizm aktivitelerinin belirli bölgelerde toplanması alan geneline dağılmasından daha fazla arzu edilmelidir
- Tur güzergâhları ve daha uzun konaklamanın mümkün olacağı yerler için farklı stratejilerle planlamaya gidilmelidir
- Planlamada süreklilik ve aralıklılık bir denge içinde tutulmalıdır

Weaver (1998) yaptığı araştırmada Boo (1991)'ya atıfta bulunarak park, rezerv alanı gibi özel statülere sahip korunan alanlarda ekoturizm planlamalarında şunların yapılması gerektiğini belirtmiştir:

- Veri Toplama: Mevcut durum, turizm altyapısı, katılımcılık, yerel halkın yaklaşımları, doğal ve kültürel kaynak değerlerin durumu gibi konularda veri toplama aşamasıdır.

- Turizm Düzeyi ve Profilinin Belirlenmesi: Mevcut turizm etkinliklerinin değerlendirilmesi, alan için hedeflenen ekoturizmin gelir getirmesi, iş olanaklarının yaratılması, çevresel eğitim gibi faydaları göz önünde bulundurulmasıyla gerçekleşen analiz aşamasıdır.

- Turizm Gelişim Stratejisi Belirleme Aşaması: Turizm türü ve potansiyeli belirlendikten sonra belirlenecek stratejilerle yöredeki istihdam olanaklarından faydalanılabilmesi için yerel halkın eğitimi, pazar oluşturma gibi konularda çalışılan aşamadır.

Doğanın koruma altına alındığı alanlarda ziyaretçi etkinliklerinin dengeli bir biçimde alana yayılması için tercih edilen üç temel zon vardır. Bunlar, yoğun kullanım zonu, düşük kullanım zonu ve doğal hayatın devam ettiği yaban hayatı zonudur. Yoğun kullanım zonlarında çeşitli tedbirlerle etkilerin asgariye indirilmesi mümkün olabilmektedir. Bu zon rekreasyonel etkinliklerin tamamına yakını bünyesinde barındıran kısımdır. Düşük kullanım zonu genel olarak doğal alanlardan oluşur ve yürüyüş aksları ile birbirlerine bağlanırlar. Yoğun kullanım zonu ile yaban hayatı zonu arasında geçiş niteliği taşıyan bu kısımlarda motorlu taşıtlar bulunmazlar. Yaban hayatı zonunda ise basit yürüyüş yolları dışında hiçbir şey yapılmaz. Sadece basit kamp olanaklarının bulunabileceği bu zonda çok katı kontrollerle denetim sağlanır (Weaver, 1998).

Lascrain' in (1996) çalışmasında sözünü ettiği ve Stankey (1985) tarafından ortaya atıldığını belirttiği “kabul edilebilir değişim seviyesi” de ekoturizm planlama çalışmaları içinde farklı bir yaklaşım getiren bir bakış açısidir. Taşıma kapasitesindeki “kullanım ne kadar olursa bu alan için fazla olur?” sorusu bu yaklaşımda yerini “bu alanda neler arzu edilmektedir?” sorusuna bırakır.

Boyd ve Butler (1996) ise geliştirdikleri ekoturizm olanakları spektrumu ile ekoturizmi şu sekiz bileşende incelerler:

- Erişebilirlik,
- Ekoturizm ve diğer kaynak kullanımları arasındaki ilişki,
- Yöredeki cazibe noktaları,
- Mevcut turizm altyapısı,
- Kullanıcı yetenek ve bilgi seviyesi,

- Sosyal etkileşimin seviyesi,
- Etkilerin kabul edilebilirlik derecesi ve kullanım seviyelerinin kontrol edilmesi,
- Uzun vadede uygulanabilirlik için gerekli yönetim tipi

Gulinck vd. (2001) tarafından gerçekleştirilen ekoturizm planlanması örneğinde detaylı bir biçimde alan taranmış ve morfolojik birimler, bitki örtüsü ve alan kullanımına ilişkin veriler elde edilmiştir. Araştırmada yerel halkın sosyo-ekonomik seviyesi de tespit edilmiştir. Tarım, ormancılık ve balıkçılığın sürdürülebilir geçim kaynakları olarak listelendikleri çalışmada bölgedeki ekoturizm olanakları için de bir araştırma yapılmıştır.

Banerjee vd. (2003) tarafından yapılan çalışmada ekoturizm planlaması doğal, kültürel ve demografik veriler üzerine kurulmuş, bitki örtüsü yoğunluğu haritası, alan kullanımı haritası ve toprak verimliliği haritası hazırlanarak ekoturizm potansiyeli ile ilgili veriler elde edilmeye çalışılmıştır.

Kenya’da gerçekleştirilen “Small Grants Fund project on ecotourism potential at Kenya's Lake Nakuru” isimli bir araştırmada (2007), alanın temelde farklılık gösteren 6 farklı ekosisteminin olduğu tespit edilmiş ve bunlar üzerinden araştırmaya başlanmıştır.

Bunlardan ilki Nakuru Gölü’nün kendisidir. Alkalin özellikte olup flamingolar başta olmak üzere birçok kuş türüne ev sahipliği yapmaktadır.

Söz konusu çalışmada ikinci önemli ekolojik alan Nakuru şehridir ki, Kenya’nın 4. büyük şehri olan ve turistlerle daha çok hizmet sektörü ve bunun yanında bazı müzelerle ilişkilendirilmiştir.

Üçüncü önemli ekolojik olarak belirlenmiş alan 2000 m’lik yüksekliği ve doğallığı ile panoramik görüntü sergilemesi açısından değerlendirilen Menangei’dir. Aynı zamanda sarp yapıları nedeniyle doğa sporları için de değerlendirilebilecek bir alanı oluşturur.

Araştırmaya göre dördüncü derecede önemli görülen ekolojik alan bir başka göl, Solai’dir. Kano için uygun olan bu küçük göl çevresinde yaban hayatı gözlemi de mümkün olarak değerlendirilmektedir.

Beşinci önemli ekolojik alan yine bir küçük göl, Elementeita’dır. Göreceli olarak daha az ziyarete maruz kalmış, dolayısıyla daha bakir olan bu göl etrafındaki nadir vejetasyon, aynı zamanda ilgi çekici jeomorfolojik yapısı ile öne çıkmaktadır. Özellikle doğa yürüyüşü için önerilmektedir. Aynı zamanda jeotermal hareketliliği sayesinde güney tarafında su sıcaklığı belirgin bir biçimde yüksek olmakta ve burada yüzme etkinliğine izin verilmektedir. Bunun yanında bazı kuş türlerine de ev sahipliği yapmaktadır.

Söz konusu çalışmanın altıncı önemli ekolojik alanı ise Bagaria-Mau Narok-Njoro-Rongai ormanlık alanıdır. Endemik türler, zengin kuş çeşitliliği, kelebek türleri gibi özellikleriyle ekoturizm etkinlikleri için önemli olduğu saptanmıştır.

Arazi kullanımı ve arazi deseninin ekoturizm potansiyeli belirlemede çok önemli olduğunu belirten başka bir araştırmaya (Kulkarni vd., 2007) göre ise, eğim haritası da ekoturizm potansiyeli belirlemede özellikle etkinlik grupları oluştururken göz önünde tutulması gereken bir bileşendir. Bu araştırmada arazi deseni ve arazi kullanımı haritalarından başka, toprak özellikleri haritaları ve eğim haritaları kullanılmıştır. Eğimin yüksek olduğu yerler tırmanma, doğa yürüyüşü gibi aktif etkinliklere ayrılırken, düşük olduğu alanlar daha çok gözlem, botanik gezileri gibi etkinliklere ayrılmıştır. Bu araştırmada da Doğal Vejetasyon Değişim İndeksi (NDVI) kullanılmış ve ormanlık alanlar NDVI sonuçlarından elde edilen yoğunluklarına göre 3 farklı alt grupta incelenmiştir.

1.3. Biyotop Kavramı

Biyotop, kısaca ve genel olarak “canlı yaşam alanı” olarak tanımlanır. Kelime kökenine inildiğinde “bios” ve “tope” kökleri ile karşılaşılır. Bunlardan “bios” canlı, yaşam, hayat gibi anlamlara gelirken “tope” ya da “topos” mekân, yer, alan gibi karşılıklar bulur (Ignatieva, 2010).

Çepel (1995) biyotopu; sınırlarıyla belirgin bir biçimde ayrılabilen canlı organizmaların homojen yaşam alanı olarak tanımlarken, Löfvenhaft vd. (2002) kesin bir özelliklerle karakterize edilebilen ve karakteristik canlıları bünyesinde barındıran, mesela bir göl ya da sulak yerler gibi belirgin özelliklere sahip alanlar olarak tanımlar.

Köseoğlu’na (1981) göre biyotop başta insan olmak üzere hayvan, bitki ve diğer bütün canlıların barındığı, beslendiği, birbirine karşı korunduğu, işlevsel olarak sınırlanabilen alan olarak tanımlanır. Altan (1997) ise canlıların karşılıklı ilişkiler içinde oldukları ve işlevsel olarak sınırlandırılabilen bir fiziksel çevreye “biyotop” adını vermektedir.

Bir biyotopun ekoloji yönünden önemliliğini tanımlamaya ilişkin ölçütler aşağıdaki biçimde 9 grupta toplanabilir (Hepcan, 1995):

- Az bulunma
- Çeşitlilik
- Stabilité
- Repesantatif (temsil edici) karakter

- Doğal özelliğinin korunma durumu
- Sinekolojik (ekosistem ekolojisi) yönünden önemi
- Alan büyüklüğü
- Rekreasyon değeri
- Kültürel ve doğa tarihi yönünden önemi

Bunlar hakkında kısaca açıklama yapmak gerekirse;

Az bulunma: Biyotopun üzerindeki canlılar topluluğu ile birlikte bütün yeryüzü ve araştırma alanında çok az rastlanması anlaşılmaktadır.

Çeşitlilik: Biyotop ile biyotop üzerinde yaşayan biyozönozların vejetasyon kompleksi içerisinde sayısı, değişkenlik göstermesi ve tür zenginliğidir.

Stabilite: Biyotopun çeşitli etkilere karşı dayanıklı, özelliğini koruma ve kendini yenileme yeteneğinde olmasıdır. Örneğin klimaks devresindeki biyotop ve üzerinde yaşayan biyozönozlar stabildir.

Repesantatif karakter: Tür, bölge veya yörenin ekoloji yönünden bütün özelliklerini taşıyan ve olabildiğince küçük alanlar, bu açıdan önem taşırlar.

Doğal özelliğini koruma durumu: Biyotop ve öğelerinin antropojenik etkilerden dolayı, ekoloji yönünden özelliğini korumuş veya en az ölçüde yitirmiş olmasıdır.

Sinekolojik yönünden önemi: Bazı biyotoplar, diğer biyotoplar için enerji ve madde rezervi veya yegâne konaklama ve barınma ortamı olabilir. Örneğin; kirli suları temizleme, su rejimini düzenleme, konaklama ve barınak sağlama vs. gibi nedenlerle sulak alanlar, sinekolojisi yönünden önem taşımaktadır.

Alan büyüklüğü: Ölçütüne göre bütün özellikleri ne kadar dar bir alanda yer alıyorsa bu biyotop ekoloji yönünden o kadar fazla önem kazanmaktadır.

Rekreasyon değeri: Bu ölçütten peyzajın rekreasyonel aktivitelerden bir ve daha fazlası için uygun olabileceği anlaşılmaktadır.

Kültür ve doğa tarihi yönünden önemi: Biyotopun doğal ve kültürel bakımdan olabildiğince çok eski ve önemli bir tarihi yansıması anlaşılmaktadır.

Biyotop kavramı ile zaman zaman eş anlamlı kullanılan bir diğer kavram ise ekotopur (NPS, 2010). Söz konusu kavram Ellis vd. (2006) tarafından bir peyzaj sınıflandırma sistemi içinde ekolojik olarak kesin ve benzer özellikler gösteren en küçük yapıtaşları olarak tanımlanmıştır.

Biyotopla ilgili bir başka kavram ise sosyotop olup, biyotop kavramının bir tamamlayıcısı olarak, belli bir kültürün kullanım ve deneyim alanı olarak tanımlanmıştır

(Mäkitaavola, 2010). Biyotopun kentsel alanlar için karşılığı olarak nitelendirilebilecek kavram, Stähle (2006) tarafından “biyotop daha çok ekolojik olaylarla ilişkili iken, sosyotop insanla ilgili konuları kapsar” olarak ifade edilmektedir. Bununla birlikte kentsel alanlarda yapılmış ve doğrudan biyotop kavramının kullanılmış olduğu bilimsel çalışmalar da bulunmaktadır (Hong vd., 2005; Lee vd., 2005).

Biyotop haritalaması ise yaşam alanlarını özelleştirme ve tanımlama sürecidir (Mansuroğlu vd., 2006). Bir biyotop haritalaması bir peyzajın tümüne ait olarak yapılabileceği gibi ona ait bir parça üzerinde de yapılabilir (Çepel, 1995). Ekolojik planlamalarda koruma kullanma dengesine ilişkin eşiklerin belirlenmesinde ve plan kararlarının üretilmesinde tüm alana yaygın biyotop haritaları başvuru çok önemli bir temel veridir (Altan vd., 1999). Biyotop haritalamaları ile bir bölgedeki biyotopların karakteristik özellikleri, hassasiyetleri, doğal ve kültürel değerleri ortaya konarak yapılacak birçok araştırmaya altlık teşkil etmesi sağlanır. Bu çalışmalar ayrıcalıklı özelliğe sahip doğal sistem öğelerinin korunması, bilimsel araştırmalara olanak vermesi ve toplumun doğal çevre içerisinde yaşamını sürdürebilmesi açısından kaynak kullanımının planlanmasının ön çalışmalarıdır (Altan, 1997; Güzelmansur, 2000).

Biyotop haritalamaları zaman zaman tek düze indirerek bilgi sağladıkları gerekçesi ile eleştirilere maruz kalsalar da, tüm dünyada kabul görmüş, özellikle ekoloji ile ilgili konularda çok sık başvuru, etkin bir yöntem olarak kullanılmaktadır.

Biyotop haritalaması, ekolojik yaklaşımlı tüm doğa koruma, karar verme, nitelikli alanların ve hassasiyetlerinin belirlenmesi araştırmalarında olduğu gibi ekoturizm potansiyelinin belirlenmesi için de kullanılabilir, zaman içerisinde olması muhtemel değişimlerin ve etkilerinin incelenmesine olanak verecek önemli bir kaynağı teşkil eder.

Günümüzde yapılan bilimsel çalışmalarda biyotop haritalamaları çoğunlukla dijital ortamlarda yapılmakta, coğrafi bilgi sistemi (CBS) kullanılarak elde edilen verilerin sorgulanması mümkün hale gelmektedir. Coğrafi bilgi sistemi coğrafik bilgilerin alındığı, saklandığı, çeşitli amaçlar doğrultusunda düzenlemelerin ve sorgulamaların yapıldığı bir sistem teknolojisidir. CBS, gelişimiyle birlikte bünyesindeki bilgilerin kullanılabilirliğini daha artıran, esneklik sağlayan önemli bir kavram haline almıştır. CBS’de bilgiler nokta, çizgi ve poligon olarak farklı biçimlerde kullanılabilirler (Wall, 1997b; Arrowsmith, 2003). Sözelimi şelaleler noktasal, yürüyüş güzergâhları çizgisel, rekreasyonel alanlar ise poligonla ifade edilebilirler (Chhetri ve Arrowsmith, 2008).

CBS ile yapılmış, rekreasyonel kaynakların yönetimi konularında karar verme mekanizmaları geliştirmiş çok sayıda çalışma bulunmaktadır (Boyd ve Butler, 1996; Arrowsmith, 2003; Bishop ve Gimblett, 2000; Kliskey, 2000). Turizm konularında yapılmış CBS çalışmaları genel olarak sınıflandırıldığında daha çok taşıma kapasitesi, rekreasyonel olanaklar ve doğal hayat göstergeleri, görsel kaynakların değerlendirilmesi ve modellenmesi ile doğa esaslı turizm modellemeleri üzerinedir (Chhetri ve Arrowsmith, 2008). Ancak konu CBS ile biyotop haritalamasına indirildiğinde, yapılan çalışmaların daha çok biyotopların belirlenmesi ile sınırlı kaldığı görülmektedir. CBS ile yapılmış ekoturizm modellemesi çalışmalarında daha çok alan kullanımı, bitki örtüsü yoğunluğu, toprak verimliliği gibi özellikler kullanılmıştır. Altlık olarak özel haritaların kullanıldığı çalışmalarda da biyotop haritaları tercih edilen bir ekoturizm çalışmasına rastlanmamıştır.

1.4. Biyotop Haritalaması Yaklaşımları

Antalya’da gerçekleştirilen bir biyotop sınıflaması araştırmasında (Mansuroğlu vd., 2006) “Seçici Biyotop Haritalaması” yöntemi kullanılmıştır. Bu durumda biyotop haritalamasında kullanılacak şu kategorilerin varlığı ortaya konulmuştur:

H1: Çok az insan etkisine maruz kalmış alanlar

H2: Az insan etkisine maruz kalmış alanlar

H3: Orta derecede insan etkisine maruz kalmış alanlar

H4: Yoğun insan etkisine maruz kalmış alanlar

H5: Çok yoğun insan etkisine maruz kalmış alanlar

Bu araştırma kapsamında H1, H2 ve H3 yarı natürel, H4 ve H5 kültürel biyotop olarak belirlenmiştir.

105 yarı doğal alanda yıl boyunca vejetasyon gözlemi yapılmıştır. Bu gözlem sonucunda detaylı bitki türü listesi, toprak yapısı, bitkilerin kökeni, alan kullanım biçimleri, insan aktiviteleri, bitki formları gibi özellikleri kapsayan bir alan bilgi formu oluşturulmuştur. Bunun sonucunda da haritalar ortaya konulmuştur.

Bu haritalama işleminden sonra biyotopların nadirliği değerlendirilmiş ve temsilcileri belirlenmiştir. Bu değerlendirmeye göre şu kategoriler oluşturulmuştur:

VR. Çok nadir > *Inula* sp.

R. Nadir > Kumullar

PP. Orta derecede nadir > Orkide

SP. Nadir değil, yaygın > *Pinus brutia*

Bu aşamada, tespit edilen biyotopların kendiliğinden rehabilite yetenekleri başka bir önemli özelliği ortaya koymaktadır. Mevcut biyotoplar bu açıdan da değerlendirilmiştir:

Rehabilitasyon imkânsız > En az 50 yıl gerektiren ve başarısı garanti olmayan biyotoplar

Rehabilitasyon çok zor > 25-50 yıl gerektiren biyotoplar

Rehabilitasyon nispi olarak mümkün > 5-25 yıl gerektiren biyotoplar

Rehabilitasyon mümkün > Yaklaşık 5 yıl ve daha az gerektiren biyotoplar

Bu araştırmada biyotopların hassasiyetleri de nadirlikleri ve rehabilitasyon yetenekleri doğrultusunda belirlenmiştir.

Araştırma sonucu 13 biyotop tespit edilmiş ve haritalandırılmıştır. Bunların 9'u yarı doğal, 4'ü de kültürel biyotop olarak sınıflandırılmıştır.

Löfvenhaft vd., (2002)'nin yaptıkları biyotop haritalaması çalışmasında ise metod 7 farklı basamaktan oluşmuştur.

Sınıflandırma oluşumu

Hava fotoğraflarından bilgi alımı

Sınıflandırmaların doğruluk değerlendirmesi

Sayısal veri tabanı oluşturma

Ekolojik peyzaj analizi

Sunum stratejilerinin belirlenmesi

Sonuçların uygulamaya yönelik ortaya konması

Araştırmaya göre, bir biyotop haritalaması yapılırken şu sorular ve verilecek cevaplar son derece önemlidir:

- Konumsal üniteler nelerdir?
- Alan kullanımındaki değişimler konusunda hassas ekosistemler nelerdir?
- Niçin bu alanlar hassastır?

Bu araştırmada model oluşturulurken önemli 3 stratejik adım gerçekleştirilmiştir.

1- Konumsal planlama için bilgi kaynakları ve ölçek seçimi

2- Hedef biyotopların ve indikatörlerin (gösterge) seçimi

3- Planlama için sunum stratejilerinin seçimi ve geliştirilmesi

Sonuncu basamak biyotopların genel dağılımlarını ve birlikteliklerini göstermek ve özel alanlarda planlama önceliklerini belirlemeyi de kapsar.

Bu araştırmada biyotopların belirlenmesi sonucu 7 ayrı tip ortaya çıkmıştır.

- 1- Kentsel alanlar
- 2- Ormanlık-koru alanlar
- 3- Yarı açık alanlar
- 4- Açık alanlar
- 5- Islak alanlar
- 6- Su yüzeyleri
- 7- Çıplak alanlar

Sınıflandırma sisteminde, ekolojik olarak değerli biyotoplar ayırt edilmiştir. Bu sırada daha önceden elde edilmiş ve araştırma sürecinde ortaya konmuş CBS verilerinden de faydalanılmıştır. Ekolojik peyzaj zonu yönteminin kullanıldığı bu sistemde bir biyotopun:

- 1- Çekirdek
- 2- Temas alanları, yakın çevresi
- 3- Etki alanları
- 4- Yeşil gelişim alanları

oluşturulmuş, böylece bir biyotopun haritalanmasıyla içinde ve yakın çevresinde etkileşim içinde olduğu biyotoplar ve diğer çevreler de belirlenmiş olmuştur.

Güney Kore’de yapılmış bir başka biyotop çalışmasında (Hong vd., 2005), öncelikle dağların, denizlerin, nehirlerin, göllerin, şehrin yapısının ve diğer birçok alanı kapsayan doğal ekosistem haritaları hazırlanmıştır. Haritalama sürecinde ekolojik değer, doğallık, peyzaj değerleri gibi değerler belirlenmiş ve haritaya işlenmiştir. Yüksek, düşük ve orta seviyelerde olmak üzere üçlü öncelik sıralaması da yapılmıştır. Doğal yeşil alanları gösteren haritalar yeşil alanların değerlendirilmesi için temel alınmıştır. Söz konusu haritalar bakanlıkça yaptırılmış olup, fauna, flora ve bitkilerin yaş sınıflarına dair değerleri içeren ve 0-10 arası değerlerden oluşan bir yapıdadır.

Bu araştırmada Güney Kore’de bölgesel haritalama sorununu çözmüş dört şehir çalışma alanı olarak belirlenmiştir. Mevcut kentsel planlama sistemi değerlendirilmiş ve kentsel planlama sürecinde kullanılan biyotop haritalarına yönelik yeni bir sistem oluşturulmaya çalışılmıştır.

Aynı araştırmaya göre biyotop haritaları daha çok doğal türlerin korunması ve tehlike altındaki türlerin belirlenmesine yönelik yapılmaktadır. Ancak bu haritaların ekosistemlerin korunması planlanmasına yönelik önemli görevleri de vardır.

Bu araştırmada biyotop haritalarında

1. Sörvey
2. Sınıflama
3. Değerlendirme

işlenmiştir.

Güney Kore’de yapılmış ve Seul’un % 6,5’ini kapsayan bir başka biyotop araştırmasına göre (Lee vd., 2005), çalışma alanı iki ana gruptan oluşmaktadır:

1. Kentsel ekosistem analizi
2. evre ve ekosistem için bir planlama

Kentsel ekosistem analizi kent ekosistemlerinin biyotop tiplerine göre alan kullanımı, alan kaplama tipi, vejetasyon türleri ve yaban hayat alanı olarak incelemeyi gerektirir. Plan ise ekosistem korumayı ve restorasyonu içerir.

Araştırmada 1:1000 ölçekli topografik haritalar kullanılmış, kent en az 30 x 30 m’lik alanlara bölünmüş ve bu işlem yapılırken arazi kullanım farklılıkları göz önünde bulundurulmuştur. Açık ve yeşil alanlar ise vejetasyonun ana karakterindeki farklılıklara göre 20 x 20 m’lik alanlar halinde bölünmüşlerdir.

Arazi kullanım haritalarında kentsel alanın ne kadar yoğun kullanıldığı ön plana çıkartılmak istenmiş, bu nedenle alandaki binaların yükseklikleri ilgili kanun maddeleri uyarınca araştırılmış ve işlenmiştir. Bundan başka yağış sularının toprağa ulaşma biçimleri bakımından çatı tipleri de incelenmiş, çatı bahçeleri gibi özel durumlar da arazi kaplama haritalarında veri tabanına aktarılmıştır.

Vejetasyon üzerindeki araştırma dominant odunsu türler ve ekolojik karakterlerine göre sınıflandırılmıştır. Biyotopların sınıflandırılmasında ise spesifik alan kullanımı kullanılmıştır. Daha sonra, yeniden biyolojik strüktür ve yeşil alanlarla açık alanlar dikkate alınarak irdelenmiştir. Bitki toplulukları, doğallık, çeşitlilik bu noktada kullanılan temel kriterler olmuşlardır.

Yaban hayatı ve doğal bitkilerin dağılımı konusunda da araştırma yapılmıştır. Yabani kuşlar besin zincirinin bölgedeki en tepede bulunan türleri olduğundan büyük indikatör olarak tespit edilmişlerdir. Var oldukları yerlerin kalitesini artırdıkları kabul edilen bu kuşlardan başka ağaçkakanlar ve diğer küçük kuşlar da indikatör olarak kabul edilmiştir. Alandaki yerleşik hayvanlardan olmaları nedeniyle bu gruba sokulan kuşlar çizgisel kesit metodu ile incelenmiş ve habitat noktaları bulunmuştur. Sonuçta, araştırmada kent ekosistemi bir kent örneği üzerinde ortaya konulmuştur. Yapılacak koruma ve

rehabilitasyon çalışmalarında etkili bir kullanıma imkan vermesi kesindir. Söz konusu araştırma sonucunda alanda koruma zonu, rehabilitasyon zonu gibi zonlar oluşturmak mümkün hale gelmiştir. Zarar görmüş alanların tespitini yapmak gibi anında müdahale kabiliyeti sağlayacak etkinliklere de imkân sağlanmış olacaktır. Doğal alanları birbirlerine bağlayan doğal koridorlardan başka, yeşil koridorların tasarlanması da mümkün olacaktır. Kısa, orta ve uzun vadede rehabilite edilecek alanların yönetimi de mümkün hale gelecektir.

Bilimsel platformlarda en çok geçerliliği olan ve biyotopları sahip oldukları özelliklere göre verdiği farklı kodlar sayesinde somut olarak birbirlerinden ayıran bir başka önemli sınıflandırma metodu ise, bu tez çalışmasında da kullanılacak olan EUNIS (2004) habitat sınıflandırmasıdır. EUNIS (European Union Nature Information System) Habitat Sınıflandırması, hiyerarşik bir dizin temeline dayanır. 1. seviye en üstte yer alan seviyedir ve bu seviyeden başlanarak biyotopların temel özellikleri üzerinden sonraki seviyelere geçilir. Böylece biyotopun sınıfı varılan son seviyede tanımlanmış ve o seviyeye karşılık gelen kod numarası ile belirlenmiş olur. Söz konusu sınıflandırma sistematüğinde 10 farklı 1. seviye vardır. Bunlar:

1. Denizleri ve okyanusları ifade eden marin habitatlar
2. Kıyıları ve gel-git seviyesini ifade eden kıyı habitatları
3. Kıyıları dışında kalan, daha iç alanlardaki su kütlelerini ifade eden karasal su kütleleri
4. Yılın en az yarısını su seviyesinde ya da altında geçiren bataklık habitatlar
5. Otlak, çayır ve yosun ya da likenlerin, otsu bitkilerin dominant olduğu habitatlar (Düzenli olarak işlenen alanları kapsamaz)
6. Bodur-cüce ağaççık ve çalılıkların dominant olduğu, kıyı şeridinde olmayan, kuru ya da mevsimsel olarak suya maruz kalabilen, yüzeyinin %30'undan fazlasının bitkiyle kaplı olduğu habitatlar,
7. Ormanlık habitatlar (3 m'den küçük, iklimsel nedenlerle sınırlanmış, sıklıkla Alpin ağaç sınırında bulunan bitkilerden oluşanlar ile odunsu bitki kaplama alanı %10'dan küçük olanlar hariç)
8. Bitki bulunmayan, ya da seyrek bulunan, bitkisel alan oranının yüzölçümünün %10'un altında olduğu ya da sınırlı alandaki bitkilerin sadece küçük bir alanda, toprak birikintilerinde, yamaçların belli bölgelerinde olduğu, kuru ya da mevsimin yarısından

azını tabanda ya da tabanın üzerinde su kütlesi ile geçiren habitatlar (Karasal mağaralar ve yer altı sularını da içeren geçitler, ayrıca kalıcı kar ve buzla kaplı alanlar dahil)

9. Son zamanlarda, ya da düzenli olarak müdahale görmüş zirai ve hortikültürel habitatlar (Meyve bahçeleri, fidanlıklar ve plantasyon alanları hariç)

10. İnsan etkisinin fazla olduğu, inşa edilmiş, yerleşim alanları, endüstriyel gelişim, ulaşım ağı, çöp alanları gibi habitatlardır.

Bu 10 başlıktan yola çıkılarak EUNIS kriterlerine göre bir yol haritası izlenir ve biyotopun hangi sınıfa dahil olduğu bulunur.

1.5. Ekoturizm- Biyotop İlişkisi

Bilimsel platformlarda yapılan tanımlarından hareketle ekoturizm, doğal ve kültürel kaynak değerlerin sürdürülebilirliğinin esas olduğu, bu kaynak değerlerin doğal yaşam alanlarında en az etkiye maruz bırakılarak izlendiği, bir eğitim sürecini içinde barındıran ve sürdürülebilirliğe doğrudan ya da maddi kaynak sağlamak gibi dolaylı yöntemlerle katkıda bulunan, özgün yapılarını korumuş alanlara yapılan sorumlu seyahatler olarak ifade edilebilir.

Bu tanımda sözü edilen “doğal ve kültürel kaynak değerlerin yaşam alanı” aslında “biyotop” teriminin en yalın karşılıklarından birini oluşturmaktadır. Bir başka deyişle ekoturizm etkinlikleri bu doğal ve kültürel kaynak değerlerin yaşam alanlarında, yani biyotoplarında, bu biyotopların sahip oldukları kaynak değerleri temel alarak gerçekleştirilir. Öyleyse ekoturizm kavramı bir anlamda “*biyotop turizmi*”dir. Bir ekoturizm planlama çalışmasında temel yapı taşı olarak bölgedeki ekoturizm etkinliklerinin varoluş sebepleri olan biyotopların ele alınması planlama açısından rasyonel sonuçlara ulaşmaya olanak verecektir. Bununla birlikte biyotop haritalaması çalışmaları ekolojik yaklaşımlı bir çok bilimsel araştırmada doğa koruma, karar verme, koruma kullanma dengesi oluşturma gibi konularda kullanılmaktadır. Böyle bir yöntemle ekoturizm planlamasını gerçekleştirmenin sadece potansiyelin ortaya konulacağı başlangıç safhasında değil, aynı zamanda gelecekte dinamik bir karar verme mekanizması oluşturulması açısından da faydalı olacağı kaçınılmazdır. Söz konusu biyotoplarda zaman içinde oluşabilecek içerik, boyut, kalite gibi konulardaki olumlu ya da olumsuz farklılıklarının ortaya konulmasıyla gelecekteki ekoturizm anlayışının da dinamik ve esnek bir yapıya kavuşturulması sağlanabilecektir. Böylece bir bölgedeki ekoturizm

etkinliklerinin kavramın çıkış noktasındaki amaçlara uyup uymadığının sorgulanması, bununla birlikte sürekli bir geri besleme yapmanın mümkün olmasıyla alandaki ekoturizm planlamasının kurgulandığı gibi ilerleyip ilerlemediğini kontrol etmek mümkün olacaktır. Eğer bir ya da birden fazla ekoturizm etkinliğinin alandaki biyotopların niteliklerinde ciddi ve geri dönüşümü zor etkileri söz konusu oluyorsa, ya da biyotopun karakterinden ötürü böyle bir risk varsa, bunlar mutlaka değerlendirilmesi gereken durumları ifade ederler. Bu değerlendirmeye olanak vermesi biyotop haritalaması metodunun ekoturizm potansiyeli belirleme çalışmalarına getireceği önemli bir yeniliği ifade eder. Temel olarak, biyotoplar ekolojik değerleri açısından gruplandıklarında, ekolojik değeri yüksek olan biyotopun ekoturizm potansiyelinin yüksek olduğunu söylemek bir anlamda ekoturizm tanımlarıyla paralellik göstermek demek olacaktır. Bununla birlikte farklı turist profillerine göre farklı ilgi düzeylerinin oluşabileceği ve koruma kullanma dengesi içerisinde önerilecek zorlamaların da konuyu doğrudan ilgilendirdiğini göz önünde tutmak yerinde olacaktır.

İşte bu araştırmanın temel amacı, yapılmış bazı çalışmalardan farklı olarak, bu kaynakların tespitinde biyotop haritalaması gibi birçok bilimsel çalışmanın temelini oluşturmuş bir yöntemle objektif, bilimsel, yönetimi kolaylıkla mümkün olan verilerin kullanılmasını sağlamak, böylece ekoturizm planlama çalışmaları için ciddi bir sorun olan standart bir yöntem belirlenmesi konusunda somut bir adım atmış olmaktır. Ekoturizm etkinliklerinde temel olan şey kültürel ve doğal kaynak değerlerinin sürdürülebilirliğinin sağlanmasıdır. İşte bu kültürel ve doğal kaynak değerler aslında kültürel ve doğal biyotoplardır ve bunların sürdürülebilirliğinin sağlanmasında temel etkenler bu biyotopların genel karakteristikleridir. Dolayısıyla ekoturizm çalışmalarında CBS kullanılırken biyotop haritalarının altlık teşkil etmesi sürecin yönetilmesi için çok önemli avantajlar sağlar. Her bir biyotopun temel karakteristikleri ve sürdürülebilirlik kapsamında olanak vereceği ekoturizm etkinliklerinin belirlenmesi ile bir alanın ekoturizm potansiyelinin belirlenmesi en objektif biçimde sağlanmış olacaktır.

1.6. Korunan Alanlar ve Türkiye'deki Korunan Alan Statüleri

Koruma, temel olarak;

1- Bir kişi ya da nesneyi dış etkilerden, tehlikeden ya da zor durumlardan uzak tutmak;

2- Güçlü bir kimse ya da kuruluşça, güçsüz birini ya da bir şeyi her türlü tehlikeden esirgemek, onu desteklemek, himaye etmek,

3- Tehlikeye karşı denetimi altında bulundurmak, savunmak, müdafaa etmek;

4- Tehlikeli, zararlı durumları önlemek

olarak tanımlanmaktadır (TDK, 1983).

Bugün anladığımız anlamda doğa korumanın geçmişi dini özellikle dini ve kültürel motiflerle çok eski tarihlere kadar gitmektedir. Çağlar (2004) doğa korumayı Yunan söylencelerindeki “Toprak Ana”nın görkemli meşeleri koruma altına almasına kadar dayandırmakta, Sümerler’in Gilgamiş Destanı ile de ilişkilendirmektedir. Yazar, tek tanrılı dinlerin birçoğunun doğanın korunması ile ilgili emirleri olduğundan bahsetmekte, bununla birlikte günümüzdeki anlamıyla doğa koruma çalışmalarının ancak 16. yy’da görülmeye başladığını belirtmektedir.

Yücel ve Babuş (2005) ise doğa korumanın tarihsel gelişimini Bibelriether ve Strunz (1980), Gülez (1989), Henke (1990) ve Knapp (2000)’a atıfta bulunarak;

1- Başlangıç dönemi (19. yy’ın sonu – 1945)

2- Kurumsallaşma dönemi (1945 – 1970)

3- İstikrar dönemi (1970 – 1990)

4- Yakınlaşma dönemi (1990 sonrası)

olarak 4 farklı döneme ayırmıştır. Yücel (1995) doğa korumayı insan sağlığı ve yaşamının garantisi için doğa parçalarını ve doğada yaşayan bitki ve hayvan varlığını, bunların yetişme ve yaşam koşullarını belirli kriterler ışığında korumak olarak tanımlarken, Çepel (1990) aynı konuya insan, hayvan ve bitkilerin yaşam esaslarının ve varlıklarının dengeli bir yapı içinde güvence altına alınması amacıyla doğal çevrenin ve öğelerinin geniş kapsamlı olarak korunması olarak yaklaşmıştır.

Özalp vd. (2008) korunan alanların gerekliliğini 2 temel sebeple ilişkilendirmektedir. Bunlardan ilki, korunan alanların içerdikleri doğal ve kültürel değerlerin nitelikleri ve bu nitelikler doğrultusunda korunmalarının gerekliliği, ikincisi ise artmakta olan nüfus ve kalkınma hamlelerine bağlı olarak insan kullanımlarının bu alanlar için bir tehdit unsuru oluşturmalarıdır.

Genel anlamda korunan alanlar, IUCN tarafından kültürel değerler ve ilgili ekosistemler bürünlüğü içinde uzun süreli doğa koruma çalışmaları elde edebilmek için tahsis edilmiş, yasal olanaklar ve diğer etkili yöntemler kullanılarak yönetilmiş ve net olarak ortaya konulmuş alanlar olarak tanımlanmıştır (MPA News, 2008).

1.6.1. Korunan Alanların Sınıflandırılması

Gülez (1989), korunan alanların sınıflandırılmasına ilişkin kriterleri şöyle sıralamıştır:

1.6.1.2. Belirleme Kriterleri

Alanın korunan alan niteliği taşıyıp taşımadığının belirlenmesi ile ilgili genel kriterler olup, korunan alan bu kriterlerin bir veya birkaçına sahip olabilir.

Büyüklik: Olumsuz etkilerin tüm alana yayılmasını önlemek ve farklı türlerin habitatlarının korunması için korunan alan yeterli büyüklükte olmalıdır.

Çeşitlilik: Genellikle habitat çeşitliliğine dayanan ve yakın ilişkili türler ile toplulukların sayılarındaki çeşitliliktir.

Doğallık: Antropojen etkiler almamış ekosistemlerdir. İnsan etkisinin olmadığı ya da çok az olduğu alanlar değerli alanlardır.

Duyarlılık: Çevresel değişimler karşısında habitatlar, topluluklar ve türlerin etkilenme dereceleridir.

Enderlik: Nadir öğelerin bulunması korunan alanlara değer kazandırır.

Tipiklik: Ekolojik çeşitliliği olan bir alanda simgesellik olarak tanımlanabilir.

Eşsizlik: Büyük yaşam birliklerini temsil eden biyomların, ulusal sistemlerde tanımlanmamış olması, ya da özel bir alanda özel doğal olayların sergilenmesidir.

Tehlike altında olma: Bitki ya da hayvan, herhangi bir türün sayısal olarak azalması veya tamamen yok olma riskini de taşıdığı durumlardır.

Temsil etme: Büyük alanlarda bazı ekosistemlerin o bölgeyi karakteristik olarak temsil etmeleridir.

Zorunluluk: Yaşamsal önem taşıyan su boşalma havzalarını ya da göçmen türlere ait bir habitatı temsil eden yörelerin korunmasıdır.

1.6.1.3. Sınıflandırma Kriterleri

Bu kriterler, korunan alan olarak belirlenen yerlerin koruma önceliklerine göre sınıflandırılmalarıyla ilgili kriterlerdir.

Kullanım hedeflerinin belirlenmesi ile ilgili kriterler:

Alanın orman, su rezervi gibi doğal bir kaynak olması,

Alanın kritik bir habitat olması (Kıyı, kumsal, yüksek doruk, sulak alan gibi),

Alanın hidrolojik açıdan değer taşıması, erozyon tutma yeterliliği, sel taşkınlarına karşı akarsuyun taşıma kapasitesi, suyun kullanılabilirliğinin mevsime uygunluğu ve özel su havzalarını sosyo-ekonomik önemi sınıflandırmada dikkate alınır.

Alanın genetik açıdan korunmaya değer olması (Endemizm gösteren ya da türler açısından özellik gösteren alanlar söz konusudur)

- Alanın coğrafik yerleşim açısından değer taşıması,
- Alanın temel bilimler açısından eğitsel önem taşıyan jeolojik oluşumları içermesiyle değer taşıması,
- Sahanın estetik değer taşıması,
- Uzun süreli araştırma alanı olması,
- Eğitsel amaçlar için uygunluk,
- Ziyaretçi ve turistler için çekicilik,
- Alanın ekonomik yararlar açısından korunmaya değer olması.
- Kültürel durumla ilgili kriterler:
- Sahanın ülkenin kültürel tarihinin niteliği ve gelişimi açısından değer taşıması,
- Kültürel kaynakların ender ya da tehlike altında olması nedeniyle değer taşıması,
- Alanın sosyal, kültürel veya dinsel nedenlerle toplumun özel ilişkileri açısından ya da ülkenin kültürel tarihinin gelecek kuşaklara aktarılmasında önem taşıması.

1.6.2. Türkiye’de Korunan Alan Statüleri

Türkiye’de yasalarla belirlenmiş ve uygulanmakta olan korunan alan statülerinden bazıları şöyle sıralanabilir:

1.6.2.1. Milli Parklar

Özalp vd. (2008)’ne göre milli parklar korunan alan sistemi içinde en fazla bilinen ve haklarında uzun yıllara dayalı derin bir uygulama ve yönetim deneyimine sahip olunan alanlardır ve bugün IUCN korunan alanlar sistemi içerisindeki altı yönetim sınıfından biri

olan milli parklar, bir ya da daha fazla ekosistemden oluşan ekolojik bütünlüğün, biyolojik çeşitliliğin ve ayırt edici ekolojik, jeomorfolojik, kültürel ya da estetik kaynak değerlerinin korunması; alanın kuruluş amacına ters düşen ya da zarar veren kullanım ve işgallerin ortadan kaldırılması ve önlenmesi, çevresel ve kültürel açıdan duyarlı, ruhsal, bilimsel, eğitsel ve rekreasyonel olanaklar sağlanması gibi amaçlar doğrultusunda yönetilen alanlardır.

9.9.1983 tarihli ve 2873 sayılı MPY'da 12.12.1986'da yapılan değişiklikler ile milli park olarak ayrılacak yerlerin şu özellikleri taşıması gerekmektedir:

- Tabii ve kültürel kaynak değerleri ile rekreasyonel potansiyeli, ulusal ve uluslararası seviyede özellik ve önem taşımaktadır,
- Kaynak değerleri, gelecek nesillerin miras olarak devralacakları ve sahip olmaktan gurur duyacakları seviyede önemli olmalıdır,
- Kaynak değerleri tahrip olmamış veya teknik ve idari müdahalelerle ıslah edilebilir durumda olmalıdır,
- Saha büyüklüğü ve kaynak değerleri yoğunluğu yönünden, özel haller ve adalar dışında en az 1000 ha olmalı ve bu alan bütünüyle koruma ağırlıklı zonlardan meydana gelmelidir. İdari ve turistik amaçlı gelişme alanları, bu asgari saha büyüklüğünün dışındadır.

1.6.2.2. Tabiat Parkı

Orman kanununun 25. maddesinde değinilmiş olan kavram daha sonra Milli Parklar Kanunu'nda (MPK) ele alınmıştır. Tabiat parkı, söz konusu kanunda bitki örtüsü ve yaban hayatı özelliğine sahip, manzara bütünlüğü içinde halkın dinlenme ve eğlenmesine uygun tabiat parçaları olarak tanımlanmıştır (Resmi Gazete, 1983). Söz konusu alanlar Milli Parklar Yönetmeliği'ne (MPY) göre şu özellikleri taşımaktadır (Resmi Gazete, 1986):

- Ulusal veya bölge seviyesinde üstün tabii fizyocoğrafik yapı, bitki örtüsü ve yaban hayatı özelliklerine ve manzara güzellikleri ile açık hava rekreasyonu yönünden farklı ve zengin bir potansiyele sahip olmalıdır,
- Kaynak ve manzara bütünlüğü sağlayacak yeterli bütünlükte olmalıdır,
- Özellikle açık hava rekreasyonu yönünden farklı ve zengin bir potansiyele sahip olmalıdır,

- Mahalli örf ve adetlerin, geleneksel arazi kullanma düzeninin ve kültürel peyzajların ilgi çeken özelliklerini de ihtiva edebilmelidir,
- Devlet mülkiyeti esastır.

1.6.2.3. Tabiatı Koruma Alanı

MPK'na göre tanımlanan bir diğer koruma statüsü olan tabiatı koruma alanlarıdır. Bilim ve eğitim bakımından önem taşıyan nadir, tehlikeye maruz veya kaybolmaya yüz tutmuş, ekosistemler, türler ve tabii olayların meydana getirdiği seçkin örnekleri içeren ve mutlaka korunması gerekli olup, sadece bilim ve eğitim amaçlarıyla kullanılmak üzere ayrılmış tabiat parçalarını ifade etmektedir (Resmi Gazete, 1983).

1.6.2.4. Tabiat Anıtı

Hem Orman Kanunu, hem de MPK'nda geçen kavram, tabiat ve tabiat olaylarının meydana getirdiği özelliklere ve bilimsel değerlere sahip ve milli park esasları dahilinde korunan tabiat parçaları olarak tanımlanmıştır (Resmi Gazete, 1983). Devlet mülkiyetinde olması gereken tabiat anıtları milli parklardan küçük olsalar da koruma açısından bütünlüğü sağlayacak büyüklükte olmaları beklenir.

1.6.2.5. Yaban Hayatı Koruma Sahası

Kara Avcılığı Kanunu'nun (Resmi Gazete, 2003) 2. maddesine göre tanımlanmış statü, yaban hayatı değerlerine sahip, korunması gerekli yaşam ortamlarının bitki ve hayvan türleri ile birlikte mutlak olarak korunduğu ve devamlılığının sağlandığı sahaları kapsamaktadır. Temelini av ve yaban hayvanlarının doğal ortamlarında gerekli önlemlerin alınmasıyla üremelerinin ve popülasyonlarının normal yoğunluğa ulaşmasının sağlanması oluşturmaktadır.

1.6.2.6. Yaban Hayatı Geliştirme Sahası

4915 sayılı Kara Avcılığı Kanunu (Resmi Gazete, 2003) ile tanımlanmış yaban hayatı geliştirme sahasının temel fonksiyonları av ve yaban hayvanlarının ve yaban hayatının korunması, geliştirilmesi, av hayvanlarının yerleştirildiği yaşama ortamını iyileştirici tedbirlerin alınmasıdır.

1.6.2.7. Muhafaza Ormanları

Bir ormanın, maki ve fundalığın veya sahipli yerin sürekli olarak muhafaza ormanı olarak ayrılabilmesi için aşağıdaki kriterlere sahip olması gerekmektedir (Resmi Gazete, 1984):

- Çığ, arazi kayması ve erozyon nedeni ile bir afetin oluşması muhtemel yerlerde bulunması,
- Yerleşim merkezlerinin çevre sağlığını olumlu yönde etkilemesi,
- Kara ve demiryolları ile yerleşim yerlerini, toz ve kum fırtınalarına karşı koruması,
- Baraj, göl ve nehir yataklarının dolmasını önlemesi,
- Yurt savunması için korunmasının zorunlu görülmesi,
- Muhafaza ormanlarının tamamlanması için bunların eklenmesi lazım gelen sahipli yerlerden olması.

1.6.2.8. Tohum Meşcereleri

Orman Ağaçları ve Tohumları Islah Araştırma Müdürlüğü (1998) tarafından, mevcut koşullar altında istenilen karakterler bakımından üstün özelliklere sahip ağaçların bulunduğu, belirli bir coğrafik bölgede yer alan ve tohum üretimi için özel bir yönetim ve işletmeye tabi tutulan meşcereler olarak tanımlanmıştır.

1.6.2.9. Gen Koruma ve Yönetim Alanları

Kaya vd. (1998) tarafından en önemli fonksiyonlarından biri yüksek derecede ve zengin çeşitlilik gösteren, yok olma tehlikesi altında bulunan veya ekonomik bakımdan

önemli olan bitki türlerinin popülasyonlar içi ve arasındaki değişimin sürekliliğini sağlamak olarak gösterilmiş alanlardır. Bu alanların belirlenmesinde mümkün olduğu kadar yüksek gen çeşitliliğini yakalayabilmek için seçilecek popülasyonların kendi içerisinde yüksek oranda genetik çeşitliliğe sahip, fakat aynı zamanda diğer popülasyonların her birinden genetik olarak farklılaşmış olmaları istenmektedir (Gülbaba, 1998).

1.6.2.10. Orman İçi Dinlenme Yerleri

Yılmaz (2004), orman içi dinlenme yerlerini yasal gücünü 6831 sayılı Orman Kanunu'nun 25. maddesinden alan, Devlet Orman İşletmeleri ve Döner Sermaye Yönetmeliğinin Ek-5 maddesi ve bu maddenin uygulanmasına ait yönetmelik hükümlerine göre yönetilmekte ve işletilmekte olan, toplumun çeşitli spor ve dinlenme ihtiyaçlarını karşılamak, turistik hareketlere imkân vermek amacıyla oluşturulan sahalar olarak tanımlamıştır.

1.6.2.11. Sit Alanları

Sit alanları Geray (2010) tarafından, Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu (KTVKK)'nda 2004 yılında yapılan değişikliğe de uygun olarak, tarih öncesinden günümüze kadar gelen çeşitli medeniyetlerin ürünü olup, yaşadıkları devirlerin sosyal, ekonomik, mimari vb. özelliklerini yansıtan kent ve kent kalıntıları, önemli tarihi hadiselerin cereyan ettiği yerler ve tespiti yapılmış doğal özellikleri ile korunması gereken alanlar olarak tanımlanmıştır. Tarihi, arkeolojik, doğal ve kültürel olmak üzere farklı türden sit alanları bulunmaktadır. Sit alanları, Kültür Bakanlığı ve Turizm Bakanlığı'nın yetkisi kapsamında 2863 sayı ile 21 Temmuz 1983 tarihinde yayımlanarak, 3386 sayı ve 17 Haziran 1987 tarihinde birtakım değişiklikler yapılan KTVKK ile ilişkilendirilmiştir. Sit alanları kentsel sit, arkeolojik sit, tarihi sit ve doğal sit alanları olarak ele alınmaktadır.

Kentsel sit, mimari, mahalli, tarihi, estetik ve sanat özelliği bulunan ve bu bir arada bulunma nedeni ile ayrı ayrı bulunmaları durumunda olacak değerden daha fazla değer ifade eden kültürel ve tabii çevre elemanlarının (yapılar, bahçeler, bitki örtüleri, yerleşim dokuları, duvarlar) birlikte buldukları alanlardır (KYK, 2006).

Arkeolojik sit alanları, insanlığın var oluşundan günümüze kadar ulaşan eski uygarlıkların yer altında, yer üstünde ve su altındaki ürünlerini, yaşadıkları devirlerin sosyal, ekonomik ve kültürel özelliklerini yansıtan her türlü kültür varlığının yer aldığı yerleşmeler ve alanlar olarak tanımlanmıştır (KYK, 1999a).

Tarihi sit, milli tarihimiz ve askeri açıdan önemli tarihi olayların cereyan ettiği ve doğal yapısıyla birlikte korunması gerekli alanlar olarak tanımlanmıştır (KYK, 1996).

Doğal sit alanı ise, jeolojik devirlerle, tarih öncesi ve tarihi devirlere ait olup, ender bulunmaları veya özellikleri ve güzellikleri bakımından korunması gerekli, yer üstünde, yer altında veya su altında bulunan korunması gerekli alanlar olarak tanımlanmıştır (KYK, 1999b).

1.6.2.12. Sulak Alanlar

Özellikle Ramsar Sözleşmesi (Su Kuşları Yaşama Ortamı Olarak Uluslararası Öneme Sahip Sulak Alanlar Hakkındaki Sözleşme) ile gündeme gelmiş statü, 3895 sayılı kanunla onaylanarak, 17 Mayıs 1994 tarihinde Resmi Gazete'de yayımlanmıştır. Bu sözleşmenin hükümlerine göre Ulusal Sulak Alanların Korunması Yönetmeliği yayımlanmış ve kavram daha somut bir çerçeveye oturtulmuştur (Resmi Gazete, 2005). Yönetmelik, temel olarak sulak alanların korunması ve geliştirilmesini amaçlamaktadır.

1.6.2.13. Biyosfer Rezerv Alanları

Özellikle Çevre ve Orman Bakanlığı'nın 2005 yılında Artvin Camili Biyosfer Rezerv Alanı'nı ilan etmesiyle gündemde kendine yer bulan statü, aslında UNESCO'ya üye ülkelerin kendi biyosfer rezerv alanlarını belirlemelerine yönelik bir programdan şekillendirilmiştir.

- Ana biyo-coğrafik birimler içerisinde insan etkilenmelerinden derece derece nasibini almış alanları temsil etmelidir.

- Korunmaya muhtaç peyzajlar, ekosistemler ya da hayvan ve/veya bitki türlerini içermelidir.

- Bulunduğu bölgede sürdürülebilir alan kullanımları için örnek olabilecek özellikleri olmalıdır.

- Biyosfer rezervlerinin üç temel işlevini yerine getirebilecek kadar büyüklüğe sahip olmalıdır.

- Üç temel zona sahip olmalıdır. Yani, yasal olarak koruma altına alınmış mutlak koruma zonu, açıkça sınırları tanımlanmış tampon zon ve bunları çevreleyen genişçe bir gelişme zonundan oluşmalıdır (UNESCO 2000).

1.6.2.14. Biyogenetik Rezerv Alanı

Kaya vd. (1998) biyogenetik rezerv alanlarını “Biyolojik dengenin güven altına alınması, çeşitli tiplerde habitat ve ekosistemlerin temsil yeteneklerinin ve genetik çeşitliliğinin korunması ve sürekliliğinin sağlanması ve biyolojik araştırmalar için elverişli kılınması amacı ile ayrılan alanlar olup, ulusal düzeyde yasal bir statüyle korunması güvence altına alınmış bir veya birden fazla tipik, benzersiz, nadir veya tehlike altında bulunan habitat, biyosöner veya ekosistemler ile karakterize edilen alanlar” olarak tanımlamıştır.

1.6.2.15. Özel Çevre Koruma Bölgesi

Dirik (2005), ÖÇK bölgelerini dahip olduğu çevre değerlerini korumak, mevcut çevre sorunlarını gidermek ve gerekli önlemleri almak, koruma ve kullanma ilkelerini belirlemek, doğal güzellikler ve tarihi kalıntıların gelecek nesillere aktarılmasını güvence altına almak amacıyla ilan edilen alanlar olarak tanımlamaktadır.

Taze (2008)'ye göre ise, Barselona'da 16 Şubat 1976'da kabul edilen Akdeniz'in Kirlenmeye Karşı Korunması Sözleşmesi çerçevesinde, Akdeniz'deki doğal alanların ve bölgedeki kültürel mirasın yok olmaması için deniz alanlarının ve çevrelerinin özel koruma alanları olarak korunması öngörülmektedir. Bu amaçla, 88/13151 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı'yla 7 Ekim 1988 tarihinde Türkiye, Akdeniz'de Özel Koruma Alanlarına İlişkin Protokolü onaylamıştır. Bu protokol çerçevesinde belirlenen alanlar özel çevre koruma bölgesi olarak tanımlanmakta olup, Türkiye'de bu statü Özel Çevre Koruma Kurumu Başkanlığı Kurulmasına Dair 383 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile yasalaşmıştır. ÖÇK Bölgesi; tarihi, doğal, kültürel vb. değerler açısından bütünlük gösteren ve gerek ülke gerekse dünya ölçeğinde ekolojik açıdan önemi olan alanlardır.

Çevre Bakanlığı (1998) tarafından, özelliklerinin geleceğe ve gelecek nesillere ulaştırılmasını ve doğal kaynaklarının korunarak kullanılmasını teminen tarihi, doğal,

kültürel vb. değerler açısından bütünlük gösteren ve gerek ülke gerekse dünya ölçeğinde ekolojik önemi olan alanlar olarak tanımlanan ÖÇK Bölgeleri için, şu kriterler aranmaktadır:

- Türkiye ve dünya ölçeğinde nadir biyolojik, ekolojik ve jeomorfolojik özellikleri olan alanlar

- Kara ve su ekosistemi bir bütünlük ve devamlılık gösteren alanlar,

- Endemik bitki ve hayvan, kuş balık gibi canlı tür ve çeşitleri bakımından tabii biyolojik çeşitliliğe sahip olan alanlar,

- Tarihi, arkeolojik ve kültür zenginliği bulunan (önemli bir muharebeye sahne olmuş, arkeolojik değer taşıyan kutsal yerler, tarihi mezarlıklar gibi kültür zenginliğini yansıtan alanlar),

- Yangın, mekanize kaynak işletilmesi gibi değişik baskılarla ekosistemi fazla değişikliğe uğramamış veya biyolojik zenginlikleri kaybolmamış bulunan alanlar,

- Madencilik ve sanayi gibi dış tesirlerin baskısından uzak kalmış ve bu nedenle korunması gereken alanlar,

- Gelişmiş yerleşme bölgeleri dışında kalan, ekolojik değerleri esas alan ve turizm açısından korunması ve geliştirilmesi gereken alanlar,

- İhtiva ettiği biyolojik ve ekolojik özelliklerin bozulmadan kalmasına ve devamlılığını sağlayacak, çevresindeki diğer tarım ve endüstriyel faaliyetlerin kirletici tesirlerinden fazla etkilenmeyecek gerek mekan, gerekse sektörel ilişkiler itibarıyla bütünlük taşıyan büyüklükteki alanlar,

- Nesli tehlikedeki bitki ve hayvanların avcılık bakımından da korunmasına ve geliştirilmesine uygun olan alanlar,

- Yerleşme ve gelişme alanlarının düzensiz ve aşırı yapılaşmaya karşı korunması gereken alanlar.

2. YAPILAN ÇALIŞMALAR

2.1. Materyal

Araştırmanın materyalini Doğu Karadeniz Bölgesi'nde, Trabzon iline bağlı Çaykara ilçesinin güney kesiminde bulunan ve 07.01.2004 tarih, 2003/6692 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile tespit ve ilan edilen Uzungöl Özel Çevre Koruma (ÖÇK) Bölgesi sınırları içerisinde kalan doğal ve kültürel biyotoplar oluşturmaktadır (Şekil 2). Soğanlı dağları arasında kalan Haldizen Vadisi'nde bulunan araştırma alanı kuzey kısımda alana ismini veren Uzungöl'ün kuzeyindeki yamacı da içine alarak güneyde Bayburt ili sınırlarına kadar çıkar. Trabzon ve Bayburt il sınırları içinde bulunan alan, 14912 ha'lık bir yüzölçümüne sahiptir.

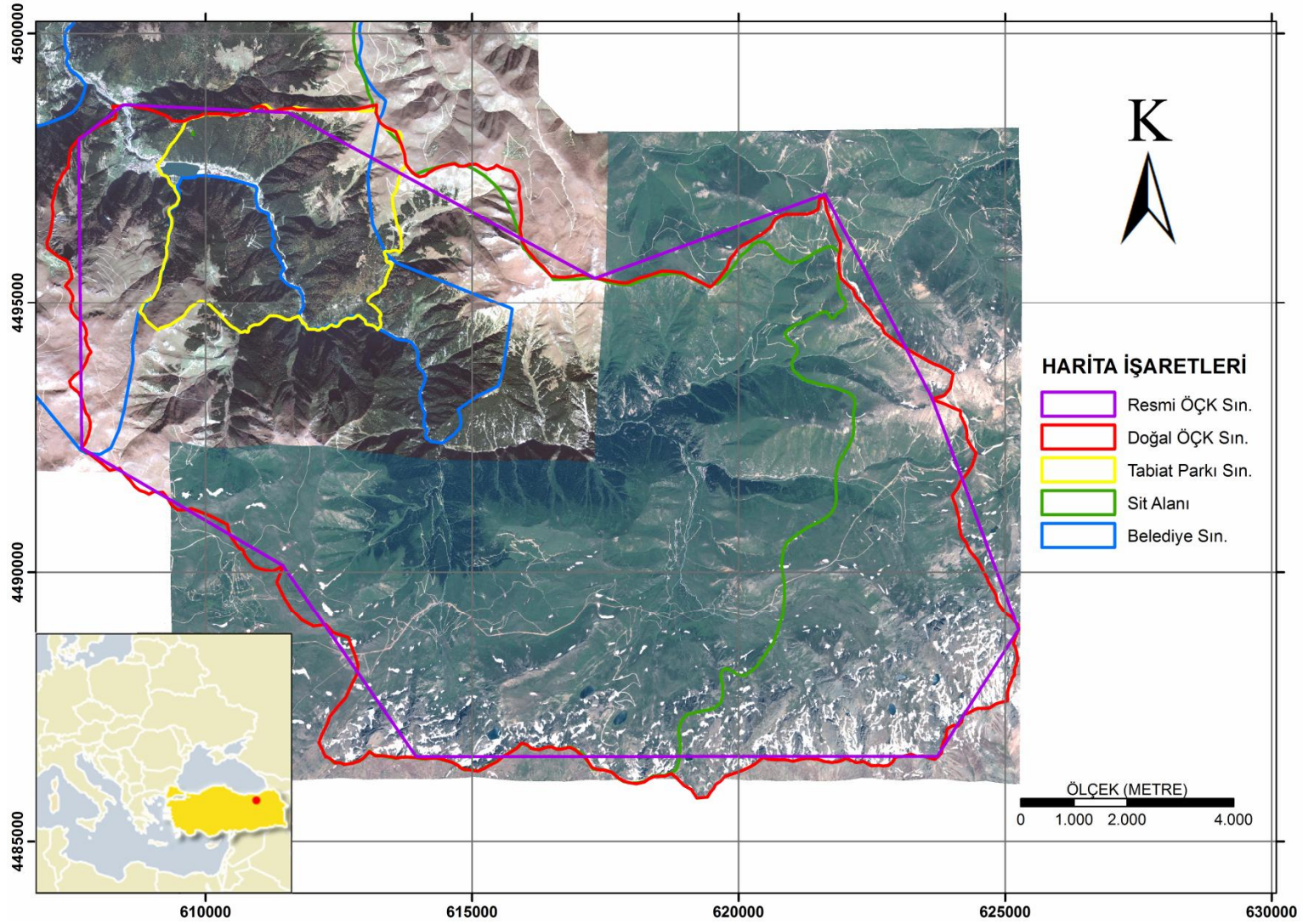
Uzungöl beldesinin gölle bütünleşen yerel mimarisinin ve çevresindeki doğal zenginliklerin korunması için 1989 yılında Uzungöl sınırları içerisinde ve gölün çevresinde yer alan 1625 ha ormanlık alan, bitki örtüsü, heyelan özelliği, yaban hayatı ve manzara güzelliğinden dolayı, Çevre ve Orman Bakanlığı tarafından 'tabiat parkı' olarak ilan edilmiştir (Araz, 1996). Alanın yaklaşık 12350 ha'lık bir kısmı ise doğal sit alanıdır. Söz konusu alan göl ve çevresini kapsayan özgün yapılaşma ve doğal çevresi nedeniyle 04.12.1988 tarihinde verilen birinci derecede doğal sit alanı statüsü ile tescil edilmiştir.

Araştırma alanı olarak bu bölgenin seçilmesinin en önemli nedenlerinden biri, bu farklı statülerin çakıştığı bir bölge oluşudur. Özellikle ÖÇK bölgesi ilan edilmesinde en önemli kriterlerden biri olan turizm açısından korunması ve geliştirilmesi şartı alanı bu araştırma açısından önemli kılmaktadır. Bununla birlikte alanın özellikle Uzungöl ve yakın çevresini ifade eden merkez kısmıyla yoğun olarak kullanılması ve bu yoğun kullanımın potansiyel etkileri alanı bu araştırma için özel kılan bir başka önemli noktadır. Alanın bu açıdan oldukça yüksek bir potansiyele sahip olduğu ÖÇK ve tabiat parkı gibi rekreasyonel imkanları ile diğer koruma statülerinden ayrılan iki ayrı statüye aynı anda sahip olmasıyla kanıtlanmış olmaktadır. Alanın aynı zamanda sit alanı olarak ilan edilmiş olması da nitelikli doğal güzelliklerinin yanı sıra korumacılık açısından hassas bir alan olduğunun ispatıdır.

Yöreye ismini vermesiyle de dikkat çeken gölün oluşumu ile ilgili farklı görüşler bulunmaktadır. En yaygın olan görüş ise heyelan sonucu dere yatağının önünün kesilmesi sonucu oluştuğudur. Oluştugu dönemde uzunluğunun 2 km'yi bulduğu belirtilen göl bugün 1 km'nin altında bir uzunluğa, 1969 yılında 9 m'lik derinliğe sahipken 1999'da ise 6m'nin altına bir ortalama derinliğe sahiptir (Verep vd., 2002). Bu sürekli dolma ve sığlaşma sürecini önlemek için gölün güney kısmına baraj gölleri inşa edilmiştir. Göl, yaklaşık olarak 16,3 ha'lık bir alanı kaplamaktadır.

Uzungöl ve yakın çevresi yıllardır bilinen, yerli ve yabancı turistlerce özellikle yaz aylarında sıkça ziyaret edilen bir bölgedir. Gölün yakın çevresinde farklı ölçeklerde onlarca lokanta ve konaklama birimi bulunmaktadır. Genellikle yerli halk tarafından işletilmekte olan bu hizmet birimleri sıklıkla öz kaynakların yatırıma dönüştürülmesi ile zamanla büyütölmektedirler.

Araştırma alanı içerisinde yükselti 1000 m civarlarından başlayıp 3000 m'nin üzerine kadar çıkmaktadır. Yaklaşık 2000 m'lik bu fark alanın doğal kaynak değerlerinin çeşitliliğini artıran en önemli özelliklerden biridir.

Şekil 2. Güncel uydu görüntüleri ile araştırma alanı

2.2. Yöntem

Bir alanın ekoturizm potansiyelini belirlemeye yönelik standart bir yöntemden bahsetmek, en azından günümüz için mümkün değildir. Bu konuda yapılmış araştırmalarda izlenen farklı yöntemlerin her biri kendi içlerinde bir kurgu oluşturarak tutarlı ve ölçülebilir dayanaklar kullanmaya çalışmıştır. Bu yöntemler çoğunlukla ele alındıkları bölgeye, araştırmacıların alanlarına, elde edilmesi gereken verilerin niteliği ve ulaşılabilirliği gibi kavramlara bağlı olarak değişim göstermiştir.

Bu araştırmada ekoturizm potansiyeli belirlemeye yönelik genel geçerliliği yüksek, önceki çalışmalardan faydalanılmış olsa da kendi özgün niteliği olan yeni bir yöntem oluşturulması amaçlanmıştır. Bu yöntemle gündeme getirilmesi hedeflenen yenilikleri dört temel başlık altında toplamak mümkündür:

- 1- Değerlendirme biriminin biyotoplar olarak belirlenmesi
- 2- Ekoturist profillerinin 3 farklı başlık altında ele alınması
- 3- Biyotopların ekoturizm potansiyelleri parametrelerinin oluşturulması
- 4- Turist profillerine göre öncelik katsayılarının ve erişebilirlik durumlarının belirlenmesi

Ekoturizmin yapılan birçok tanımından yola çıkarak, ekoturistlerin gerçekleştirdikleri etkinlikler sırasında temel hedeflerinin aslında “biyotoplar” olduğu ortaya konulmuş ve çalışma alanının sınıflandırılması biyotoplar temelinde yapılmıştır. Bir başka deyişle alanın ekoturizm potansiyelini değerlendirme birimi olarak biyotoplar seçilmiştir. Bu sadece ekoturizm planlaması ile ilgili değil, onunla yakın ilişkileri olan doğa koruma ve alan envanteri konularında da çalışmaya olanak veren esnek bir yapı oluşturmaktadır.

Ekoturistlerin genel özellikleri ile birbirlerine benzeyen bir yapıyı oluşturmaları ihtimaline karşın, bir alana geliş nedenleri, alanı algılayışları ve davranışları gibi konulardaki farklılıkların önemli olacağı öngörüsü ile araştırma alanında tespit edilen ekoturistler “Ekoturist Profillerinin Belirlenmesi” başlığı altında detaylıca anlatıldığı gibi 3 farklı grup altında ele alınmıştır. Böylece genellemeye yönelik bir yaklaşım yerine, hangi turist profili için hangi biyotopların daha uygun olduğuna ilişkin bir saptama yapılması amaçlanmıştır.

Daha önce yapılmış ekoturizm potansiyeli belirleme çalışmalarında kullanılan kriterler konusunda çok sayıda farklı metodu görmek mümkündür. Gulinck vd. (2001) yaptıkları çalışmada araştırma alanları içerisinde bulunan baraj gölü ve yakın çevresinin

ekoturizm potansiyelinin yüksek olduğunu ortaya koymuştur. Banerjee vd. (2003) ise oluşturdukları bitki örtüsü yoğunluk haritası, alan kullanımı-arazi örtüsü haritası ve toprak verimliliği haritasını bir formül dahilinde kullanarak yoğun bitki örtüsüne sahip alanların ekoturizm potansiyellerinin yüksek olduğu sonucuna varmıştır. Açık ormanlık alanlar ise “önemli” olarak değerlendirilmiştir.

Bu araştırmada ise ekoturizm potansiyeline etki edebilecek parametreler doğal, kültürel ve hizmet-altyapı başlıklarında ele alınarak detaylandırılmış ve her biri için alt birimler oluşturulmuştur.

Bazı araştırmalarda ekoturist profillerinin standart olmadığı, belirgin biçim ve oranlarda birbirlerinden farklılıklar göstererek ayrıldıkları söylene de, bu durum ekoturizm planlamalarında sıklıkla göz ardı edilmiştir. Bunun planlamayı başarısızlığa götürme konusunda etkili olacağı açıktır. Çünkü bir alanın planlanması sırasında o alanı ziyaret edecek profilin tercih önceliklerinin belirgin biçimde ortaya koyulması, ait olduğu profilin bulunacağı biyotopun hassasiyetiyle uygun olup olmadığının irdelenmesi gereklidir. İşte bu nedenle bu araştırmada elde edilen 3 farklı ekoturist profiline alandaki önceliklerini belirlemeleri konularında sorular yöneltilmiş, alınan cevapların değerlendirilmesiyle de hangi profil için hangi alanların daha önemli olduğu tespit edilmiştir.

Şekil 3. Yapılan çalışmalar diyagramı

2.2.1. Biyotopların Ekoturizm Potansiyellerinin Belirlenmesi

Bu araştırmanın ekoturizm potansiyeli belirlemeye yönelik diğer birçok yaklaşımdan farklı olarak biyotopları temel kabul etmesi, bu biyotopların ekoturizm potansiyellerinin belirlenmesinde özgün bir yöntem kullanılmasını zorunlu kılmıştır. Daha önce yapılmış biyotop haritalaması ve ekoturizm potansiyeli belirleme çalışmalarından da faydalanılarak yeni bir yöntem ortaya konulmuştur. Ekoturizm potansiyeli konusunda yapılmış bilimsel çalışmalarda kullanılan özellikler, biyotopların ekolojik öneminin belirlenmesinde kullanılan özellikler, arazi çalışmaları sırasında elde edilen veriler ve alandaki turistlerle yapılan anket sonuçlarına göre bir “biyotopların ekoturizm potansiyeli” parametresi oluşturulmuştur (Tablo 4). Bu parametre oluşturulurken öncelikle ekoturizmin bilimsel tanımlarından hareketle biyotopların doğal ve kültürel karakteristiklerinin ortaya konulması amaçlanmıştır. Tüm parametrelerin değerlendirilmelerinde “0-4” 5’li skalası kullanılmıştır.

Tablo 4. Biyotopların ekoturizm potansiyeli kriterleri

DOĞAL KARAKTERİSTİKLER	Doğallık	<ul style="list-style-type: none"> • Yerleşim birimine uzaklık • Ulaşım ağına uzaklık • Görünür doğallık (modern teknoloji kullanımı ile yapılmış strüktürler) • Biyolojik doğallık
	Flora	<ul style="list-style-type: none"> • Hedef türlerin varlığı • Ulu-yaşlı ağaç varlığı • Fenolojik karakteristikler
	Fauna	<ul style="list-style-type: none"> • Hedef türlerin varlığı
	Topoğrafik- Jeomorfolojik	<ul style="list-style-type: none"> • Rakım • Su yüzeyi barındırma veya bunlara yakınlık durumu • Eğim çeşitliliği • Vista noktaları • Komşu biyotop çeşitliliği • Fiziksel büyüklük
KÜLTÜREL KARAKTERİSTİKLER	Geleneksel Yaşam	<ul style="list-style-type: none"> • Geleneksel yerleşim alanları ve yaşam biçimleri • Organik tarım ürünleri
	Tarihi Değer	<ul style="list-style-type: none"> • Tarihi alanlar ve değerler
HİZMET VE ALTYAPI	Hizmet	<ul style="list-style-type: none"> • Konaklama ve Hizmet • Yerel rehberlik
	Altyapı	<ul style="list-style-type: none"> • İletişim olanakları (Telefon-İnternet)

2.2.1.1. Doğal Karakteristikler

2.2.1.1.1. Doğallık

Doğal karakteristiklerin ilk parametresini “doğallık” oluşturmaktadır. Boteva vd (2004) doğallığı insan etkisi olmayan ya da düşük olan, ayrıca egzotik türlerin antropojenik etkileri ile tanışmamış alan olarak tanımlar. Yazarlar, ekosisteme yapılan müdahale seviyesine göre doğallık tespiti yapılabileceği görüşüne yer vermiştir.

Ekoturizm birçok tanımında ve ele alış biçiminde “el değmemiş, ya da bozulmamış doğal alanlara yapılan seyahat” olarak tanımlanıp peşinden bazı kriterlerle tamamlanmaktadır. Bu durumda doğallık kalitesi ekoturizm potansiyeli için önemli bir özelliği oluşturmaktadır.

Lesslie vd. (1993)’nin Avustralya için yaptıkları “Ulusal Doğallık Envanteri: Prensipler, Prosedürler ve Kullanım El Kitabı” adlı çalışmalarında doğallık kalitesi;

- 1- Yerleşim yerlerinden uzaklık
- 2- Ulaşım ağından ya da ana rotalardan uzaklık
- 3- Görünür doğallık
- 4- Biyofiziksel (Biyolojik) doğallık

olarak dört farklı gösterge tanımlanmış ve bunların toplamıyla da toplam doğallık kalitesi elde edilmiştir. Bu göstergelerden görünür doğallık modern teknoloji ile ilişkili strüktürlerin varlığı ya da yokluğu olarak tanımlanırken, biyofiziksel doğallıktan kasıt modern teknolojilere bağlı biyofiziksel olumsuzlukların seviyesidir. Ana rotalardan ve yerleşim yerlerinden uzaklık da doğallıkla doğru orantılıdır. Yani bu alanlara olan uzaklık arttıkça doğallıkta artmaktadır. Bu araştırmada biyotopların “ulaşım ağına uzaklık” değerlendirmesi kısaca şöyle yapılmıştır:

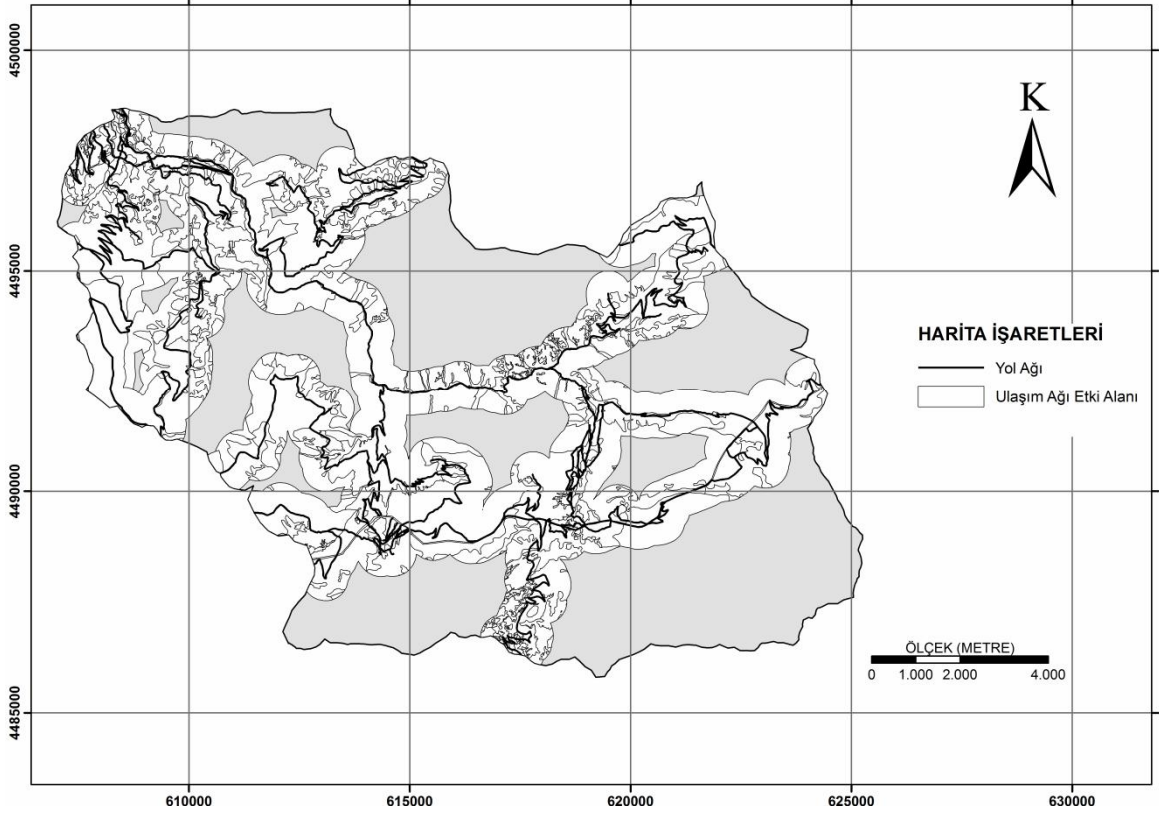
CBS ortamında çizgi katmanı olarak oluşturulmuş ulaşım ağı katmanı biyotopların belirlendiği poligon katmanı ile “intersect” komutu ile çakıştırılmış, oluşan yeni katmanın veri tabanından hangi biyotopların ulaşım ağı ile kesiştiği, bir başka ifadeyle bu yolların hangi biyotoplardan geçtiği tespit edilmiştir. Ulaşım ağı tarafından kesilen bu biyotopların ulaşım ağına uzaklık değeri “0” olarak tespit edilmiştir. Ulaşım ağının teğet geçtiği biyotoplar “1”, yarısından fazlası ulaşım ağının her iki taraftan 500 m etki alanı içerisinde kalan biyotoplar “2”, yarısından fazlası bu alanların dışında kalan biyotoplar “3” ve etki alanları ile kesişmeyen, yani tümüyle ulaşım ağının etki alanının dışında olan biyotoplara

en yüksek değer olan “4” değeri verilmiştir. Ulaşım ağının 500 m’lik etki alanı yine CBS ortamında ArcMap programı ile ulaşım ağı katmanına her iki taraftan 500 m’lik “buffer” analizi uygulanması ile bulunmuştur (şekil 4).

Yerleşim alanlarına olan uzaklık bir başka önemli doğallık kriteri olarak ele alınmış, yerleşim bulunan biyotoplar ile bunlara komşu olan biyotoplar için bu değer “0” olarak değerlendirilmiştir. Yerleşimin bulunduğu söz konusu biyotoplara 500, 1000 ve 1500 m.’lik “buffer” analizi yapılmış, bu etki alanları ile biyotoplar çakıştırılarak sırasıyla 1, 2 ve 3 değerleri verilmiştir. 1500 m’lik etki alanının dışında kalan biyotoplar ise en uzak biyotoplar olarak değerlendirilmiş ve “4” olarak girilmiştir. Birden fazla etki alanı ile kesişen biyotoplar en geniş kesişimi yaptıkları etki alanı doğrultusunda değerlendirilmiştir.

Görünür doğallık değerlendirmesi hem arazide yapılmış araştırmalardan, hem de uydu görüntülerinin detaylı incelemeleri ile gerçekleştirilmiştir. Buna göre alanda görünür doğallığı etkileyen başlıca parametreler olarak araç trafiği, yapılaşma, ayrıca yol, istinat duvarları ve elektrik-telefon hatları gibi altyapıya ilişkin strüktürler belirlenmiştir. Yoğun araç trafiği, yoğun çarpık (geleneksel olmayan, ölçeğe uygun olmayan) yapılaşma ve altyapı strüktürlerinin hepsinin görülebildiği biyotoplara “0”, çarpık yapılaşmanın ve altyapı strüktürlerinin görüldüğü, ancak trafiğin ciddi bir unsur olmadığı biyotoplara “1”, yapılaşmanın daha çok geleneksel haliyle ön plana çıktığı ve altyapı unsurlarının görüldüğü biyotoplara “2”, yapılaşma olmadan sadece altyapı strüktürlerinin göründüğü yapılar “3” ve son olarak bunların hiç birisinin görünmediği biyotoplara “4” değeri verilmiştir.

Biyofiziksel doğallık değerlendirmesi biyotopların sınırları yüksek znrlkl uydu görüntüleri incelemeleriyle gerçekleştirilmiştir. CBS ortamında uydu görüntüleri kullanılarak, arazi çalışmaları sırasında da gözlemlenen biyotopların doğal yapısında meydana gelen biyofiziksel değişiklikler poligonlarla belirlenmiş ve içlerinde buldukları biyotoplarla yzlm açısından oranları tespit edilmiştir. Doğal yapısını koruyan biyotoplara “4”, yzlmnn %10’undan daha az bir alanında kısmi biyofiziksel bozulmalar görülen, doğala yakın biyotoplara “3”, alanının % 10- %30’unda kısmi biyofiziksel bozulmalar görünen biyotoplara “2”, bundan daha fazla alanında bozulmalar olan ve bünyesinde konstrüksiyonlar barındıran biyotoplara “1” değerleri verilmiştir. Alanının % 90’ı ve üzerinde bozulmalar tespit edilen biyotoplara ise 0 değeri verilmiştir.

Şekil 4. Ulaşım ağıının etki alanı

2.2.1.1.2. Flora

Flora, ekoturizm planlamasıyla ilgili yapılmış birçok bilimsel araştırmada en önemli kaynak değer olarak ortaya konulmuştur. Gulinck vd. (2001) ile Banerjee vd. (2003) yaptıkları ekoturizm planlaması çalışmalarında bitki örtüsünü en önemli bileşenlerden biri olarak kabul etmişlerdir. Yalçınalp (2005)'e ait ekoturizm içerikli tez çalışmasında da ziyaretçilerin buldukları yayla alanlarında en dikkat çekici özellik olarak florayı tanımladıkları görülmüştür. Mevcut çalışma alanındaki biyotopların belirlenmesinde de bitkiler en karakteristik ve algılanabilir özelliklerden biri olarak ön plana çıkmaktadır. Bir biyotopun ekoturizm potansiyelinin belirlenmesinde flora; hedef türlerin varlığı, anıt ağaç varlığı ve fenolojik karakter gösterme özelliği olmak üzere 3 ana başlıkta ele alınmıştır. Alanın florasına ait veriler arazi çalışmaları, Terzioğlu (1998) ve Özel Çevre Koruma Kurumu (ÖÇK, 2010) tarafından yaptırılan araştırma projesi ile tespit edilmiştir.

2.2.1.1.2.1. Floraya İlişkin Hedef Türlerin Varlığı

Bir alandaki bitki örtüsünün en önemli değerlendirme kriterlerinin birisi de hedef türlerin varlıklarıdır. Endemizm ve nadirlik oranının ekoturizm potansiyeli açısından önemli bir bileşen olduğu açıktır. Nadirlik aynı zamanda bir biyotopun ekolojik önemini artıran bir özelliktir (Hepcan, 1995). Son dönemde yapılmış birçok bilimsel çalışmada hedef türlerin varlık durumlarının incelenmesinden hareketle, bu araştırmada da hedef türler belirleyici olarak seçilmiştir. Bu hedef türler genel olarak endemik ve ender bitkiler ile IUCN kategorileri, CITES kapsamındaki bitkiler, ülke ölçeğinde tehlike altında bulunan bitkiler gibi düzeylerde ele alınmıştır. ÖÇK (2010) araştırmasında kullanılan, hedef türlerin varlık durumlarına göre biyotopun değerinin belirlenmesi yöntemine paralel olarak, her bir biyotopa IUCN kategorisine göre sahip olduğu her CR (Kritik tehlikede) kategorisindeki bitki türü için 40, EN (Tehlikede) kategorisindeki bitki türü için 30, VU (Hassas) kategorisindeki bitki türü için 20 puan verilmiş, diğer IUCN kategorileri ve diğer değerlendirme yöntemlerindeki kategorilerdeki türler için 10 puan verilmiştir. En fazla puan alan biyotopun aldığı değer (640) tavan kabul edilerek, hedef tür barındırmayan biyotoplar “0” kabul edilmiş ve 5’li gösterge çizelgesi oluşturulmuştur. Bu çizelgede biyotopların aldığı değerler hedef tür açısından ekoturizm değerlerini oluşturmuştur (Tablo 5).

Tablo 5. Hedef bitki türleri puan aralıkları-çizelge değerleri

Puan Aralığı	Çizelge Değeri
0	0
1-159	1
160-319	2
320-479	3
480-640	4

2.2.1.1.2.2. Fenolojik Karakterler

Floraya ait ele alınacak bir başka önemli özellik ise fenolojik karakterlerdir. Fenolojik karakter yıl içerisinde florada meydana gelen görsel değişimler için kullanılan bir ifadedir. Bu araştırmada floranın büyük gruplar halinde mevsimsel olarak çiçek,

yaprak, meyve gibi özellikleriyle renklenerek biyotopun görünüşünde dikkat çekici bir farklılık meydana getirmesi ekoturizm potansiyelini artırıcı bir özellik olarak ele alınmıştır. Bu özelliği gösteren biyotoplar 4, göstermeyenler 0 ile değerlendirilmiştir. Araştırma alanında fenolojik karakter özelliği taşıyan bitkiler arazi çalışmaları, Terzioğlu (1998) ve Özel Çevre Koruma Kurulu'na bağlı olarak yürütülen “karasal biyoçeşitliliğin tespiti” konulu araştırma sonuçlarından faydalanılarak tespit edilmiştir (ÖÇK, 2010).

2.2.1.1.2.3. Ulu-Yaşlı Ağaç Varlığı

Ulu-yaşlı ağaçlar hem ülkemizde, hem de dünya genelinde ilgi gören, botanikten fotoğrafçılığa kadar farklı meslek gruplarına dahil onlarca profesyonel ve amatörün görmek istediği önemli çekim noktalarıdır. Bu nedenle bir biyotopun sahip olduğu anıt nitelikli ağaç ya da ağaçlar o biyotopun ekoturizm potansiyeline katkı sağlayacaklardır. Bu ağaçların bir topluluk oluşturmaları durumunda içinde buldukları biyotopa kazandıracakları “doğal yaşlı orman” sıfatı da başlı başına bir çekim kaynağı olacaktır. Araştırma alanında bu tür ağaçları barındıran biyotoplar “4”, barındırmayanlar “0” ile değerlendirilmiştir.

2.2.1.1.3. Fauna

Fauna, birçok biyotop ve ekoturizm konulu çalışmada tespitinin zorluğu nedeniyle gözardı edilmiştir. Öte yandan, birçok ekoturizm konulu bilimsel araştırmanın da temelini oluşturmuştur. Bilimsel ekoturizm çalışmalarında yer bulmuş bazı hayvan türlerine değinmek gerekirse, bunlar penguenler ve bazı deniz kuşlarından (Tershy vd., 1997) maymunlara (Farrell ve Marion, 2001) kadar çok geniş bir kitleyi kapsar. Dolayısıyla, fauna bir alanın ekoturizm potansiyelini ortaya koyma çalışmaları için önemli bir ayağı oluşturur. Bu çalışmada fauna, araştırma alanı için belirlenmiş hedef türlerin varlık durumlarına göre ele alınmaktadır. Alanın fauna varlığına ilişkin bilgiler arazi çalışmalarından ve ayrıca daha önce yapılmış bilimsel araştırmalardan elde edilmiştir.

Alanda yaşadığı bilinen ve arazi çalışmaları sırasında tespit edilen hedef türlerin buldukları biyotoplardaki ekoturizm potansiyelini etkilemesi kaçınılmazdır. Özellikle araştırma alanına özgü olan, ya da sınırlı alanlarda yaşayabilen türlerin ekoturizm

potansiyeli açısından önemi oldukça büyüktür. Bu türlere örnek olarak yöredeki adıyla “Dağ Horozu”, yani *Tetrao mlokosiewiczzi* verilebilir (Şekil 5).

Biyotopların barındırdıkları hayvan türlerine göre değerlendirilmelerinde Uzungöl ÖÇK Bölgesi için yapılan karasal biyoçeşitlilik belirleme araştırması (ÖÇK, 2010) kapsamında ortaya konulan önemli yaban hayvanlarının öncelikli yaşam alanları tespiti ve araştırma alanında yapılan tespitler kullanılmıştır.

ÖÇK (2010) verilerine göre faunanın yaşam alanları temel olarak Kafkas semenderi, Kafkas kurbağası, Siyah engerek, Ayı- Kurt- Vaşak, Ayı- Kurt- Vaşak- Çengel boynuzlu dağ keçisi- Yaban keçisi- Urkeklik- Sakallı akbaba, Dağ horozu olmak üzere 6 farklı grupta ele alınmıştır. Bununla birlikte akarsuların tümünde bol ve birbirine yakın miktarda Anadolu alabalığı tespit edilmiştir (Tablo 6).

Tablo 6. Uzungöl ÖÇK alanında önemli yaban hayvanları (ÖÇK, 2010).

	Latince	Türkçe
1	<i>Mertensiella caucasica</i>	Kafkas semenderi
2	<i>Pelodytes causicus</i>	Kafkas kurbağası
3	<i>Salmo trutta macrostigma</i>	Anadolu alabalığı
4	<i>Vipera kaznakovi</i>	Kafkas engereği
5	<i>Tetrao mlokosiewiczzi</i>	Dağ horozu
6	<i>Tetraogallus caspius</i>	Urkeklik
7	<i>Gypaetus barbatus</i>	Sakallı akbaba
8	<i>Ursus arctos</i>	Ayı
9	<i>Lynx lynx</i>	Vaşak
10	<i>Canis lupus</i>	Kurt
11	<i>Capra aegagrus</i>	Yaban keçisi
12	<i>Rupicapra rupicapra</i>	Çengel boynuzlu dağ keçisi

Bu verilere göre, araştırma alanında en çok öncelikli yaşam alanının kesiştiği biyotoplardan başlanarak (ayı, kurt, vaşak, çengel boynuzlu dağ keçisi, yaban keçisi, ürkeklik, sakallı akbaba öncelikli yaşam alanları) “4”, (ayı, kurt, vaşak, dağ horozu, siyah engerek öncelikli yaşam alanları) “3”, (ayı, kurt, vaşak; Kafkas semenderi, Kafkas kurbağası; siyah engerek; dağ horozu öncelikli yaşam alanları) “2” ile değerlendirilmiştir. Araştırma alanında fauna açısından en az değerli olan, başka bir ifadeyle hiçbir türün öncelikli yaşam alanı olarak belirlenmemiş alanlara “1” değeri verilmiştir. En küçük değer “0” yerine “1” olarak verilmesi faunanın floradan farklı olarak hareket yeteneğine

sahip olması ve dolayısıyla av kovalama, avdan kaçma gibi doğal ya da antropojenik etkilerle her yerde görülme olasılığının bulunmasıdır. Araştırma alanında yapılan çalışmalar sırasında “tipik” yaşam alanları dışında rastlanılan türlerin bulunması bu duruma bir ispat teşkil eder. Akarsular ve göller de hem canlı yaşamının temelini teşkil eden suyu barındırmaları, hem de başta dağ alası olmak üzere birçok canlıya habitat teşkil etmeleri nedeniyle “4” ile değerlendirilmiştir.

Şekil 5. Araştırma alanında Kızıl Şahin; *Buteo rufinus*

Şekil 6. Araştırma alanında Dağ Horozu; *Tetrao mlokosiewiczzi*

Şekil 7. Çengel Boynuzlu Dağ Keçisi; *Rupicapra rupicapra*

2.2.1.1.4. Topoğrafik-Jeomorfolojik Özellikler

2.2.1.1.4.1. Yükselti

Bir çok bilimsel çalışmada topografya, birçok arazi şekli ve arazi kaplama biçimine etki edeceğinden en önemli peyzaj çekiciliklerinden biri olarak değerlendirilmiştir (Linton,1968; Bishop ve Hulse, 1994; Miller vd., 1994). Gulinck vd.(2001) de yaptıkları ekoturizm planlama çalışmasında morfolojinin öneminden bahsetmiş ve alan çalışmalarının temellerinden birini alanın morfolojik özelliklerine ayırmışlardır. Topografyanın etkilendiği en önemli özelliklerden biri de yükseltidir. Bir biyotopun sahip olduğu yükselti farklılıkları o biyotopun ekoturizm çeşitliliğini ve potansiyelini artırıcı bir etkiye neden olacaktır.

Bu araştırma kapsamında biyotopların sahip oldukları yükselti farklılıklarını tespit etmek için CBS kullanılmıştır. Araştırma alanının eş yükselti eğrileri ile biyotoplar kesiştirilmiş, böylece her bir biyotopun hangi eş yükselti eğrilerini bünyesinde barındırdığı tespit edilmiştir. Bu biyotopların her biri için en yüksek eş yükselti eğrisi değerinden en küçük eş yükselti eğrisi çıkartılmış, böylece biyotopların sahip oldukları yükselti farkları tespit edilmiştir. Bu farklar 0 ile 1620 m. arasında değerler almıştır. Bu aralık 4 eşit parçaya bölünerek 0-405 m. aralığına "1", 406-810 m. aralığına "2", 811-1215 m. aralığına "3" ve 1216-1620 m. aralığına "4" değeri verilmiştir. Yükselti farkı bulunmayan biyotoplar için bu değer "0" olmuştur.

2.2.1.1.4.2. Su Yüzeyi Bulundurma ve Bunlara Yakınlık Durumu

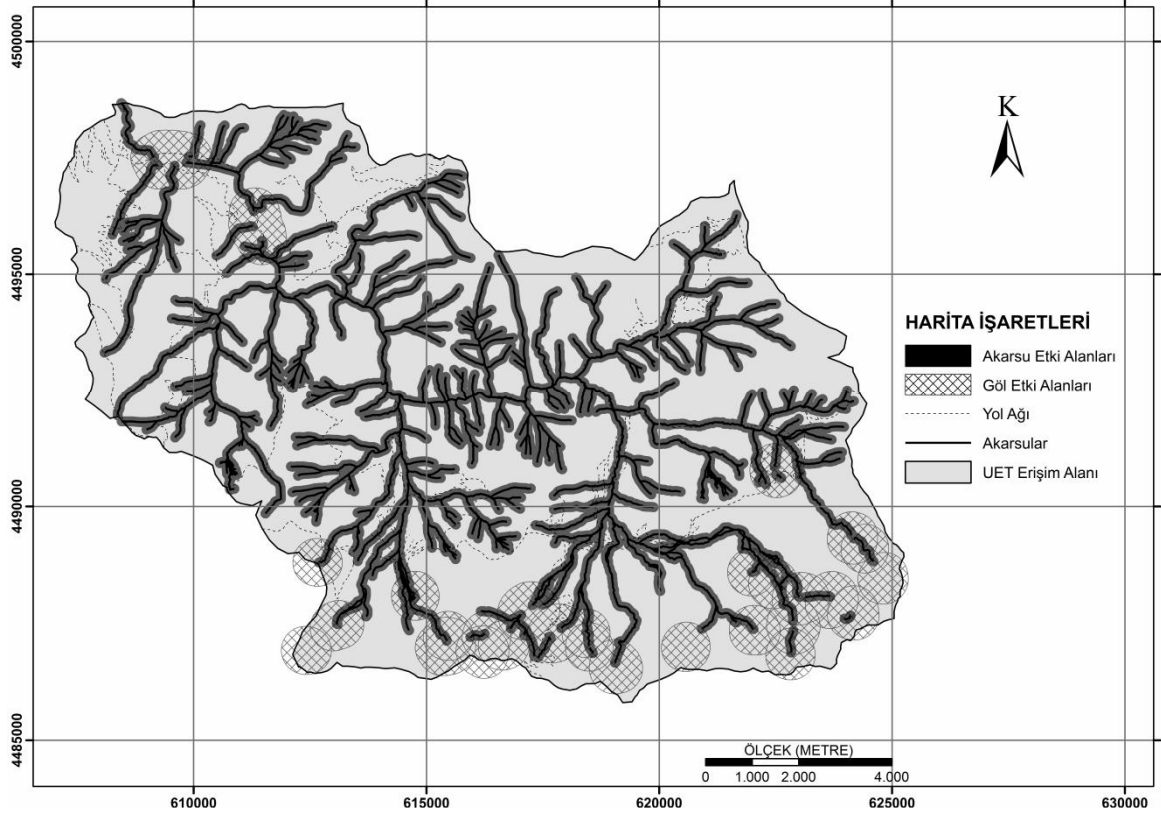
Su her şeyden önce yaşam kaynağı ve ilgi çekici bir değerdir. Suyun varlığı ve suya yakın olma isteği hem görsel çekicilik, hem de rekreasyonel etkinlikler açısından en önemli bileşenlerden biridir (Bishop ve Hulse, 1994; Zube vd., 1974; Hammitt vd., 1994). Su varlığı insanları yüzmek, botla üzerinde gezinmek gibi özel bazı rekreasyonel amaçlara da yönlendirir (Chhetri ve Arrowsmith, 2008). Bunlardan başka suyun varlığı zaten başlı başına bir çekicilik unsurudur (Hudson, 1998). Araştırma alanı içerisinde bulunan buzul gölleri bu unsurlardan bazılarıdır (Şekil 8).

Su yüzeyi barındırma ve bunlara yakınlık durumunun irdelenmesi için araştırma alanında bulunan göllere ve akarsulara ArcMap programı ile "buffer analizi" yapılmıştır.

Araştırma alanında yapılan gözlemler sonucu ekoturistlerin su kütleleri yakınında suya bağlı aktif ve pasif etkinlikleri yoğun olarak ilk 100 m içerisinde geçirdikleri tespit edilmiştir. Bu nedenle su yüzeylerinin ilk ve en önemli etki alanı 100 m olarak belirlenmiştir (Şekil 9). Söz konusu su yüzeylerinin bizzat kendilerinin oluşturdukları sucul biyotoplara “4”, hem göl hem de akarsuların ilk etki alanlarını bünyesinde barındıran karasal biyotoplara “3”, bunlardan en fazla bir tanesini barındıranlara “2”, herhangi bir su kaynağının ikincil etki alanı olarak belirlenmiş 500 m’lik kuşaklarını barındıran biyotoplara “1”, bunların dışında kalan biyotoplara ise “0” değeri verilmiştir. Bir biyotop su yüzeylerine yakınlığı açısından birden fazla değer alıyorsa sadece en yakın olan değer kullanılmıştır.

Şekil 8. Araştırma alanında Karagöl buzul gölü

Şekil 9. Araştırma alanında akarsu ve göllerin birincil (100 m) etki alanları

2.2.1.1.4.3. Eğim Çeşitliliği

Bazı araştırmalarda birim alanda ölçülmüş farklı eğim grubu sayısı olarak tanımlanan eğim çeşitliliği, bu araştırmada biyotoplar içinde sorgulanacak ve değerlendirilecektir. Bir alanda bulunan farklı eğim gruplarının insan algısında bazı değişikliklere neden olacağı açıktır. Linton (1968) yaptığı araştırmada bir alandaki yeryüzü şekillerinin içbükey ve dışbükey olması durumunun gözlemleyiciler için daha ilgi çekici bir bakış sağlayabilecek dalgalanmalara neden olabileceğini ortaya koymuştur. Bunun yanında insanlar meydan okuyucu, çeşitlilik gösteren ve ilgi çeken eğimlere sahip yamaçlar boyunca yürürken farklılıklar hissedecektir (Chhetri ve Arrowsmith, 2008). Bu durum da turistler için tekdüze bir alanda oldukları etkisini yok ederek ekoturizm potansiyeline katkı sağlayacaktır.

Arazi kullanımı ve arazi deseninin ekoturizm potansiyeli belirlemede çok önemli olduğunu belirten başka bir araştırmaya (Kulkarni vd., 2007) göre ise, eğim haritası da ekoturizm potansiyeli belirlemede özellikle etkinlik grupları oluştururken göz önünde

tutulması gereken bir bileşendir. Söz konusu araştırmada arazi deseni ve arazi kullanımı haritalarından başka, toprak özellikleri haritaları ve eğim haritaları kullanılmıştır. Eğimin yüksek olduğu yerler tırmanma, doğa yürüyüşü gibi aktif etkinliklere ayrılırken, düşük olduğu alanlar daha çok gözlem, botanik gezileri gibi etkinliklere ayrılmıştır. Bütün bunlardan hareketle, eğim çeşitliliğinin ekoturizmi artırıcı bir etkisi olduğu kabul edilmiştir.

Bu araştırmada eğim çeşitliliği 2010 yılına ait amenajman planlarında oluşturulmuş sayısal verilerde tespit edilen ve ortalama eğim değerleri belirlenmiş olan bölmeciklerin, EUNIS biyotop sınıfları ile ArcMap programı ile kesiştirilmesi (“intersect” komutu ile) ve bunun sonucunda her bir biyotop sınıfının kaç farklı eğim grubunu bünyesinde barındırdığının tespit edilmesi ile gerçekleştirilmiştir. Bu değerlendirmeye göre; tek eğim grubuna sahip biyotoplara eğim çeşitliliği açısından “0”, 1 ile 5 arasında eğim grubuna sahip biyotoplara “1”, 6 ile 10 arasında eğim grubuna sahip biyotoplara “2”, 11 ile 15 arasında eğim grubuna sahip biyotoplara “3” ve 15’ten fazla eğim grubuna sahip biyotoplara “4” değeri verilmiştir.

2.2.1.1.4.4. Vista Noktaları

Bruce vd (1996) görüşün çevre algısındaki önemini “insanın çevreyi algılayışı % 80 oranında görmeye bağlıdır” savlarıyla açıklamaktadır. İnsan algısının çok büyük bir kısmını oluşturan görme duyusunun ekoturizm etkinliklerindeki en önemli uzantısı ekoturistlerin güzel ve farklı olan manzaralara bakarak orayı algılamalarıdır. Bu araştırmada vista noktasından kasıt nitelikli manzaraya hâkim olan, geniş açılı bakışa izin veren noktalarlardır. Bu noktaların varlığı biyotopun ekoturizm potansiyelini de yükselecektir. Araştırma alanında yapılan tespitler sonucu vista noktası niteliği taşıyan alanları barındıran biyotoplara “4”, bu özelliği olmayan biyotoplara “0” değeri verilerek veri tabanına girilmiştir.

2.2.1.1.4.5. Komşu Biyotop Çeşitliliği

Bir biyotop ekoturizm potansiyeli belirleme açısından üzerindeki ekoturistler için sunduğu olanaklar ölçüsünce değerlidir. Böylece biyotop komşuluğunda bulunan farklı

biyotoplar ile de bu değerine değer katacaktır. Ayrıca, biyotopların sınır noktaları da geçişler nedeniyle farklı karakterler sergileyebilecektir. Bu nedenle bir biyotopun komşuluğunda bulunan farklı biyotopların sayısı arttıka o biyotopun çeşitliliği ekoturizm potansiyelini de olumlu yönde etkileyecektir. Değerlendirme aşamasında kendinden farklı olmak üzere bir biyotopla komşuluğu olan biyotoplara “1”, iki biyotopla komşuluğu olan biyotoplara “2”, üç biyotopla komşuluğu olanlara “3”, dört ve daha fazla biyotopla komşuluğu olanlara ise “4” değeri verilmiştir.

2.2.1.1.4.6. Fiziksel Büyüklük

Büyüklük insan algısı için önemli bir kavramdır ve büyük olan daha iyi algılanır. Bununla birlikte biyotopların ekolojik önemi açısından da büyüklük pozitif bir etmendir (Hepcan, 1995). Bu nedenlerle büyüklük hem insan algısı hem de biyotop kalitesi açısından etkili bir kriter olarak değerlendirilmiştir. Yapılan CBS analizinde ortaya konulan en büyük biyotopun yaklaşık 1280 ha’lık bir alanı kapladığı tespit edilmiş, büyüklüğü olan her biyotopun bir etkisi olacağından hareketle “0” değeri göz ardı edilerek bu büyüklük 4’e bölünmüş ve girdikleri dilimlere göre 4’lü gösterge çizelgesi oluşturulmuştur. Bunun sonucunda her bir biyotop 1 ile 4 arasında bir büyüklük değerine sahip olmuştur.

2.2.1.2. Kültürel Karakteristikler

2.2.1.2.1. Geleneksel Yaşam

Ekoturizmin yapılmış birçok tanımında ve ekoturizmle ilgili yapılmış birçok araştırmada doğal karakteristikler kadar kültürel olanlara da atıfta bulunulmuştur. Bozulmamış geleneksel yaşam biçimlerinin kaynak değer teşkil ettiği birçok ekoturizm çalışması da mevcuttur. Her şeyden önce ekoturizmin temelinde bozulmamış doğal ve kültürel alanları ziyaret etme arzusu vardır. Bu nedenle geleneksel yaşamın varlığı, özellikle belirli ekoturist profilleri için oldukça önemli bir bileşendir.

2.2.1.2.1.1. Geleneksel Yerleşim Alanları

Özellikle kırsal alanlarda geleneksel yaşam alanları arzulan ve ilgi çeken yerler olmuştur. Birçok ekoturizm planlama çalışmasında yerel halk ve geleneksel yaşamları doğrudan kaynak değer teşkil etmektedir. Bu bağlamda bozulmamış, geleneksel yaşam alanlarını barındıran biyotoplar farklı ekoturist profillerine göre farklı oranlarda çekicilik uyandıracaklardır. Araştırma alanı içerisinde günlük faaliyetlerinin büyük bölümünü geleneksel yaşam koşullarında sürdüren, geleneksel mimarinin yoğun olarak hissedildiği kırsal yerleşim alanlarına “4”, Uzungöl merkezinde bulunan, geleneksel karakterleri devam etse de turizm etkinliklerine bağlı olarak modern yaşama ait izlerin de gözlemlenebildiği kırsal yerleşim alanlarına “3” değeri verilmiştir. Başta Uzungöl merkezi olmak üzere alan genelinde geleneksel karakterini kaybetmiş, betonarme gibi inşaat teknikleri uygulanmış tüm yerleşim, ticaret ve ortak kullanım alanları için bu değer “0” olarak tespit edilmiştir.

2.2.1.2.1.2. Organik Tarım Ürünleri

Ekoturizmin olmazsa olmazlarından olan etkinliğin gerçekleştirildiği yere ekonomik katkı, sıklıkla alanda bulunan halkın yaptığı el ürünleri ile tarım ve hayvancılıkla uğraşan kişilerin yaptıkları ürünlerin satışı ile sağlanmaktadır. Araştırma alanında balık, et, süt, yoğurt, tereyağı, bal gibi ürünlerin satıldığı ve ziyaretçiler tarafından talep gördüğü gözlemlenmiştir. Doğal alanlarında, bozulmamış çevrelerde üretilen bu organik ürünlerin farklı ekoturist profillerine göre farklı ilgi düzeyleri oluşturması ve ekoturizm potansiyeline katkı yapması kaçınılmazdır. Organik ürün erişimi açısından yapılan değerlendirmede, araştırma alanında bulunan geleneksel tarım ve hayvancılık faaliyetlerinin devam ettirildiği, günlük kent yaşamının izlerinin ya görülmediği ya da çok az hissedildiği tarım alanları ile bunlara komşu olan geleneksel yerleşim alanları için “4”, Uzungöl’ün yakın çevresinde bulunan ve geleneksel faaliyetlerini devam ettirseler de turizm etkinliklerinden etkilenen ve daha düşük kapasitede geleneksel üretim yapılan alanlar için “3” değeri kullanılmıştır. Ticari ve rekreasyonel alanlar ile organik tarım ürünleri üretimi gerçekleşmeyen alanlar için bu değer “0” olarak girilmiştir.

2.2.1.2.2. Tarihi Değer

Araştırma alanında tarihi değere sahip bir varlık bulunamadığından bu kriter göz ardı edilmiştir.

2.2.1.3. Hizmet ve Altyapı Karakteristikleri

Hizmet ve altyapı karakteristikleri şu başlıklar altında ele alınmıştır:

2.2.1.3.1. Konaklama ve Hizmet Olanakları

Bu araştırmada konaklama ve hizmet olanakları, alan içerisinde geceleme, yemek yeme, dinlenmeye yönelik yapılmış, genellikle yerel halk tarafından işletilen yerleri ve hizmet sektörü içinde değerlendirilebilecek diğer küçük ve orta ölçekli birimleri ifade etmektedir. Ekoturist profillerine göre farklılık gösteren seviyelerde de olsa, her profil için bu tür alanlar önem taşımaktadır. Bu araştırma kapsamında, biyotoplar konaklama ve hizmet olanakları sunma durumlarına göre değerlendirilmiş, özellikle Uzungöl'ün yakın çevresinde bulunan profesyonel hizmet birimlerini barındıran biyotoplar "4", yarı profesyonel aile işletmelerini barındıran, talebe bağlı olarak pansiyonculuk yapmakta olan kırsal yerleşim alanlarını da ihtiva eden biyotoplar "3" ile değerlendirilmiştir. Bu potansiyeli bulunmayan tüm diğer biyotoplara "0" katsayısı girilmiştir.

2.2.1.3.2. Yerel Rehberlik

Ekoturizm sektörü için tüm dünyada en önemli eksikliklerden biri olan yerel rehberlik hizmeti araştırma alanında da eksikliği hissedilen önemli bir noktadır. Aynı zamanda yaşadıkları alanın doğal, kültürel ve tarihsel özellikleri hakkında bilgi verebilecek donanımlı rehberlerin varlığı ekoturizm potansiyelini de önemli oranda etkileyecektir. Bu araştırmada Uzungöl merkezi ile civar köylerde bu konuda çalışabilecek insan gücü göz önünde tutularak bir değerlendirme yapılmıştır. Uzungöl çevresinde bulunan, hizmet birimlerini de barındıran biyotoplar profesyonel turizm rehberlerinin varlığı ve erişilebilirliği açısından "4" ile, önemli rotalar üzerinde bulunan kırsal yerleşim alanları

da talebe bağılı olarak ortaya konulabilecek yerel rehber potansiyeli nedeniyle “3” ile değerlendirilmiştir. Geriye kalan tüm biyotoplar için bu değer “0” olarak kabul edilmiştir.

2.2.1.3.3. İletişim Olanakları

Buradaki iletişim olanaklarından kasıt, yine hizmet ve altyapı başlığının tümünde olduğu gibi, kullanıcıların konfor beklentileriyle ilintilidir. Araştırma alanı bilinirliği yüksek bir alan olduğu için her türlü iletişim imkânını sunan bir alt yapıya sahiptir. Bu nedenle iletişim olanakları genel anlamda alan için önemli bir sorun oluşturmamaktadır. Bununla birlikte, GSM şebekelerinin ve GPS sinyallerinin derin vadilerden oluşan jeomorfolojik yapı nedeniyle ulaşamadığı ya da çok zor ulaştığı sınırlı sayıdaki biyotopa bu açıdan dezavantajlı değerlendirilerek “0” değeri verilmiş, geriye kalan tüm biyotoplar sorunsuz GSM şebeke sinyali ve GPS kullanım nedeniyle “4” ile değerlendirilmiştir.

2.2.2. Ekoturist Profillerinin Belirlenmesi

Turistlere ait temel özelliklerin alanı algılayış biçimlerinden davranış kalıplarına, ziyaret ettikleri özel noktalardan alana etkilerine kadar birçok konuda etkin rolleri olduğu, farklı bilimsel çalışmalarla ortaya konulmuştur. Kentsel alanlardaki turizm etkinliklerine dair yapılan bir araştırmada turistlerin büyük bir şehirde kaldıkları 2-3 günlük sürede tüm alanı görmelerinin mümkün olmayacağı, dolayısıyla ilgilerini çekecek etkinlikleri tercih edip diğerlerini atlamak zorunda kalacakları belirtilmiştir (Mazenec, 1997). Yani, turistler tercihlerine ve sahip oldukları sınırlayıcı özelliklere göre tipik bir turizm hareketi geliştirirler (Shoval ve Raveh, 2004). Cooper (1981) araştırmasında turistlerin yaşam döngüleri içindeki seviyelerinin ve soyo-ekonomik özelliklerinin davranışlarını etkilediğini, söz gelimi düşük gelirli turist profillerinin bilindik ve belli başlı yerleri ziyaret etme eğilimlerine karşılık yüksek gelir düzeyine sahip turistlerin daha az bilindik yerleri de keşfedebildiklerini ortaya koymuştur. Chadeaud (1981), dini turizm konulu araştırmasıyla grup olarak araştırma alanına gelen kişilerin bireysel olarak alana gelen kişilere göre dini amaçlara yönelik daha yüksek bir konsantrasyona sahip olduklarını tespit etmiştir. Bunu gruplarla alana gelmeyi tercih eden kişilerin genellikle daha yaşlı olmaları sebebiyle etrafta serbestçe ve rahatça dolaşamamalarına ve bireysel olarak gelenlerin grupla alana gelenlere

göre daha fazla dini olmayan amaca sahip olmalarına bağlayarak farklılıklarını ortaya koymuştur. Debbage (1991) de araştırmasıyla turistlerin buldukları alanda sergiledikleri davranış farklılıklarının kişisel özelliklerindeki farklılıklardan kaynaklandığını iddia etmiştir. Benzer bir çalışmada ise Prentice (1993), gelir düzeyi yüksek İngiliz turistlerin tarihi miras alanlarındaki oranlarının daha yüksek olduğunu ve bu turistlerin de genellikle yüksek yaş ortalamasına sahip bir özellik gösterdiğini tespit etmiştir. Light ve Prentice (1994) de Galler'deki tarihi-kültürel miras alanlarında yaptıkları çalışmalarda benzer sonuçlar ortaya koymuşlardır. Paralel biçimde Dietvorst (1994) Hollanda'nın küçük bir kasabasında yaptığı çalışmada turistlerin temel geliş amaçlarına bağlı olarak farklı belirgin alanlara gitmeyi tercih ettiklerini, Montanari ve Muscaea (1995) ise Venedik'teki araştırmalarında turistlerin kente temel geliş amaçlarından orada geçirecekleri süreye kadar birçok özelliğe bağlı olarak farklı profiller ortaya koyduklarını söyleyerek turistlerin homojen bir yapı oluşturmadığını ortaya koymuşlardır. Pearce (1998) Paris'te yaptığı çalışmada yabancı turistlerle Fransızların sergiledikleri ziyaretçi kalıplarının farklarına odaklanmıştır. Shackar ve Shoval (1999) Kudüs'te yaptıkları çalışmalarında farklı milletlerden gelen ve farklı dini inançlara sahip olan turistlerin belirgin bir biçimde farklı alanları ziyaret ettiklerini belirtmiştir.

Görüldüğü üzere, turizmle ilgili yapılmış birçok çalışmada homojen bir turist yapısından söz etmenin mümkün olmayacağı vurgulanmıştır. Bu durumda bir alanın turizm potansiyeli ile ilgili bir araştırma yapıyorken, o alanda bulunacak turistlerin farklılıklarının ve ortak noktalarının belli ölçülerde belirlenmesi hayati bir önem taşıyacaktır. Konu ekoturizm gibi hassas biyotopların bulunduğu alanlarda gerçekleştirilen bir fenomen olduğunda, yapılacak ekoturizm planlamasının turist profillerini genellemesinin çok daha büyük sakıncalar doğurabilmesi ihtimali çok yüksektir.

Tüm bu nedenlerden ötürü, araştırma alanı içerisinde bulunan ziyaretçilerin temel karakteristiklerinin ortaya konulabilmesi için araştırma alanında yıl boyu devam eden anket çalışmaları yapılmıştır.

Ankette kullanılan sorular, temelde deneklerin sosyal, kültürel ve ekonomik profilleri, alanı algılayış biçimleri ve alandaki deneyimleri üzerine kurgulanmıştır. Boyd ve Butler'in (1996) ortaya koyduğu 3 farklı ekoturist profili bu araştırma için de kullanılmıştır. Bu profiller en marjinal ekoturistlerden en klasik kitle turizmine yakınlık gösteren profile kadar geniş bir yelpazeyi kapsamaktadır. Böylece, aktif ekoturistlerin ilgilerini çekecek, 3-4 saatlik zorlu tırmanışları gerektiren alanların bu etkinliği yorucu

bulacak ve katılamayacak pasif ekoturistler için de yüksek potansiyele sahip gösterilmesi yanlışının önüne geçilebilecektir. Söz konusu alanlar bu pasif kitle için değerli olsa bile, ulaşım kısıtlaması nedeniyle bu değer “potansiyel” olarak yansımayacaktır. Benzer biçimde, pasif ekoturistler için son derece cazip olan, erişimi kolay, birçok kişinin aynı anda bulunma olasılığının fazla olduğu bir alanın da, bu alanları sıradan bulma ihtimalleri yüksek olan aktif ekoturistler için “yüksek değere sahip” biçimde değerlendirilmesi engellenebilecektir. Bu yaklaşım araştırmanın uygulamaya yönelik gerçekçiliğini de artıracaktır. Örneğin fiziksel olarak aktif, 3-4 saatlik tırmanışlarla 3000 m’ye yakın irtifalara çıkmaktan rahatsız olmayacak, dahası zevk alacak, alpin kuşak içerisindeki bitkilere meraklı, çok fazla ziyaretçinin ulaşamayacağı buzul göllerinde bulunmayı tercih edecek bir turist profili ile doğayı seven ancak fiziksel olarak aktif olamayacak, araçla seyahat etmeyi tercih eden ve gittiği yerlerde turist grubu ya da grupları içinde kendini daha iyi hissedecek bir turist ortaya koyacağı profil arasındaki yaklaşım farkının etkisi ortadan kaldırılabilir.

Ekoturist profilleri arasındaki farkı ortaya koymak için kullanılan anket formları Türkçe ve İngilizce olarak hazırlanmış, araştırma alanında 763 kişi ile yüz yüze görüşme metodu kullanılarak anket yapılmış, 12 adet anket formu eksik ya da hatalı doldurulduğu için işleme alınmamıştır. Anket çalışması 2 yıl boyunca yılın her döneminde yapılmış, anketörler anket çalışmalarına başlamadan önce anketin temel amacı ve yapılışında dikkat edilecek hususlar konusunda eğitim görmüşlerdir. Schmitz (2007)’in araştırmasında kullandığı her bir gruptan en fazla 2 kişi ile anket yapma tekniği paralelinde, tekrar eden yanıltıcı olabilecek verilerin elde edilmesini daha da azaltmak için, her gruptan sadece 1 kişiyle görüşülmüştür. Geçerli sayılan 751 adet anketin sonuçları dijital ortama aktarılmış, SPSS programıyla kümeleme (K Means Cluster) analizi uygulanarak, Boyd ve Butler (1996)’in ortaya koyduğu 3 farklı ekoturist profiline atfen 3 gruba ayrılmıştır. Bu analiz sonucu elde edilen varyans analizi çizelgesi hangi soruların profillerin hepsinin dağılımında etkili olduğunu değerlendirmek için kullanılmıştır. Her bir grubun sorulara verdikleri cevaplar niteliklerine göre gruplanarak elde edilen 3 farklı profil uzman ekoturist (UET), ortalama ekoturist (OET) ve kitle turizmine ait izler taşıyan genelleyici ekoturist (GET) profilleri olarak tespit edilmiştir.

2.2.3. Ekoturist Profillerinin Ekoturizm Öncelik Katsayılarının (EKÖK) Belirlenmesi

Ekoturizm planlamalarına ilişkin en sık karşılaşılan eleştirel yaklaşımlardan biri de, birçok araştırmada alana ait bir özelliğin orayı ziyaret etmesi beklenen her turist için eşit derecede önemli olduğunun varsayılmasıdır. Oysa farklı turist profillerinin alanın sunduğu doğal ve kültürel karakteristikler ile hizmet ve altyapı olanaklarına yönelik önceliklerinin farklı olması kaçınılmazdır. İşte bu nedenle, bu araştırmada turist profillerinin belirlenmesiyle farklı profillere ait tercih önceliklerinin neler olacağına ilişkin ikinci bir anket çalışması yapılmıştır.

Bunun için, araştırma alanında anket yapılan 751 denek bilgilendirilmiş, kendi rızaları ve 3. şahıslarla paylaşılmayacağı taahhüdü ile 2. tur anketin ulaştırılması için elektronik posta adresleri alınmıştır. İlk tur ankete katılan 751 geçerli denekten adres bilgisi doğru ve eksiksiz alınan 738 kişi 2. tur ankette de denek olarak kullanılmıştır. Her bir turist daha önce yapılan kümeleme analizi ile bir profile dahil edildiğinden, elektronik postalar 3 farklı turist profili için ayrı ayrı gruplanabilmiştir. Gönderilen 738 elektronik postanın ardından, UET profilinden 172, OET profilinden 157, GET profilinden ise 152 adet olmak üzere toplam 481 geri dönüş alınmıştır.

2. tur anketin temel amacı, hangi profile ait oldukları belirlenmiş deneklerin alandaki hareket kabiliyetlerinin seviyesini belirlemek ve bir alanı çekici bulmaktaki önceliklerinin neler olduğunu tespit etmektir. İlk tur anketlerde verdikleri cevaplarla kendilerinin hangi profile ait olduklarını gösteren denekler, 2. tur ankette artık o profile dahil bir birey olarak, alanı algılayış biçimlerine göre, ekoturizm potansiyeli belirleme amacıyla tespit edilen kriterleri sıralayarak puanlamışlardır.

Bu ankette deneklere öncelikle alanda yaya ve araçla ne kadar yol kat edebilecekleri sorulmuştur. Kolay algılayabilmelerini sağlamak için mesafe ile birlikte arazide tespit edilmiş, bu mesafelerin ortalama kat ediliş süreleri de verilmiştir. İkinci soruda ise, kullanıcılardan ekoturizm potansiyelini belirleme kriterleri olarak tespit edilen 20 farklı özellik için kendilerine göre önem sıralaması yapmaları istenmiştir. Değerlendirme aşamasında her denek için en önemli olana 100, en önemsiz olana 5 olmak üzere, 5'er puan artıp azalmak koşulu ile 5 ile 100 arasında puanlar verilmiştir. Böylece veriler Kurdoğlu (2005)'nin da araştırmasında kullandığı ağırlıklı ortalama yöntemine uygun hale getirilmiştir. Her bir turist profili için ayrı ayrı olmak koşulu ile, bir kriterin aldığı toplam puan tüm kriterlerin aldıkları toplam puanlara bölünerek o kriterin o profil için önem

katsayısı bulunmuştur. Sonuçta, her bir özellik için 3 farklı turist profiline ait 3 farklı ağırlıklı önem katsayısı olmak üzere, toplamda 60 farklı ağırlıklı önem katsayısı bulunmuştur.

Örnek vermek gerekirse, UET profiline dahil ekoturistler “Biyolojik Doğallık” kriterine toplam 15750 puan vermişlerdir. Bu sayı EUT profiline tüm kriterlere verilen toplam puan olan 178025 sayısına bölünmüş ve elde edilen 0,088471 “Biyolojik Doğallık” için UET profiline ait önem katsayısı olarak belirlenmiştir.

2.2.4. Ekoturist Profillerinin Erişim Durumlarının Belirlenmesi

Bir alanın turizm açısından değerlendirilebilir oluşunda en temel vasfı o alanın ulaşılabilir oluşudur. Klasik kitle turizminde ulaşım konfor seviyesi ve mesafesi ile en önemli tercih nedenlerinden biridir. Ancak konu ekoturizm olduğunda, konfor beklentisi ve mesafe algısında farklılıklar gözlemlemek mümkündür. Birçok ekoturist için seyahat başlı başına bir ekoturizm etkinliği olarak ele alınır ve konfor açısından da, mesafe açısından da ekoturistlerin beklentileriyle ilgili bir soruna sık rastlanmaz. Bununla birlikte, ekoturist kitlesi homojen değildir ve klasik kitle turistlerine yaklaşan özellikler gösteren turist profilleri için hem konfor beklentisi, hem de kat edilmesi beklenen mesafe algısı farklılıklar gösterebilir. Böylece erişebilirlik araştırma alanı içindeki farklı turist profilleri için önemli bir potansiyel belirleme kriteri olarak karşımıza çıkar. Söz gelimi, bir alan ne kadar ilginç olursa olsun, erişebilirlik sorunu yaşadığı müddetçe konfor beklentisi yüksek ekoturistler için cazip olamayacakken, benzer biçimde kolay erişilebilen ancak doğal karakteristikleri itibari ile yeterince ilginç olmayan alanlar da bir diğer ekoturist profili için cazip olmayacaktır.

Bu nedenle, bu çalışmada erişebilirlik ve araştırma alanında bulunan ziyaretçilerin erişebilirlik konusundaki algıları bir alanın ekoturizm potansiyelini belirleme noktasında temel özelliklerden biri olarak değerlendirilmiştir. Alanda tespit edilen ekoturistlerle ait oldukları profillere göre gerçekleştirilen 2. tur anketlerde, daha önce buldukları ve bilgi sahibi oldukları arazi koşullarında araçla ve yaya olarak ilgilerini çekecek bir alana gitmek için ne kadar yol alabilecekleri sorulmuştur. Bu sorular sorulurken motorlu bir araçla ne kadar uzaklığa gidebilecekleri, yaya olarak ise gidiş-dönüş olarak ne kadar mesafe kat edebileceklerinin tespit edilmesi amaçlanmıştır. Yaya olarak alınacak mesafelerde fiziksel güç araçla alınacak mesafelerle kıyaslandığında çok daha önemli olacağından, sorular

sorulurken motorlu taşıtla yapılan seyahatlerde tek yöne gidilebilecek en uzak mesafenin ne olacağı, yaya olarak alınacak mesafelerde ise gidiş-dönüş olarak toplamda alınabilecek mesafenin ne olacağına odaklanılmıştır. Bunun en önemli nedeni, arazi çalışmaları sırasında gözlemlenen, birçok turist motorlu taşıtla ulaştıkları son noktadan Uzungöl merkezine doğru geri dönüyorken araçta harcadıkları zamanı uyuyarak ve dinlenerek geçirmeyi tercih etmeleri durumudur. Oysa yaya olarak alınan mesafelerde geri dönüş, yine aktif ve güçlü olunması gereken, zor parkurları barındırabilecek önemli bir engeldir. Bu nedenle, cevapların daha gerçekçi olması için, katılımcıların yaya olarak alabileceklerini söyledikleri mesafelerde geri dönüşlerini de göz önünde bulundurmaları amaçlanmıştır. Arazi çalışmalarında tespit edilen veriler ışığında, gidiş ve dönüşün eşit zamanlar aldığı varsayılmıştır.

Araçla ve yaya alınacak mesafelerin tespitinde ekoturistlere 3'er adet seçenek sunulmuştur. Bu seçenekler hem mesafe, hem de daha rahat algılanabilmesi açısından bu mesafelerin arazi koşullarında ortalama olarak alacakları zaman üzerinden değerlendirilmiştir. Bu seçeneklerin değerlendirilmesinde arazinin erişim durumu ve alanda yapılan gözlemlerden faydalanılmıştır. Bunun sonucunda mesafeler yaya olarak 0-2 km, 2-5 km ve 5 km üzeri ve araçla 0-10 km, 10-20 km ve 20 km üstü olarak belirlenmiştir. UET profili araçla ve yaya olarak alabileceği mesafe ile alanın her noktasına erişim kabiliyeti olan bir görüntü çizdiği için ayrıca sorgulanmamış, GET ve OET profilleri için CBS sorgulamalarında yaya erişim mesafeleri aralıklarının ortalama değerleri olarak kullanılmıştır. Biyotoplara bağlı özel durumların oluşması ya da göl gibi ilgi çekici özelliği olan biyotopların bu menzillerin dışında kaldığı durumlarda, özellikle araçla gidilebilecek mesafelerde 2 km'ye kadar esneklik oluşabileceği öngörülerek bu sınırların da esneklik sergileyebileceği göz önünde tutulmuştur.

Erişebilirlik tespiti ile hangi profilin hangi biyotoplara ideal şartlarla ulaşabileceği ortaya konulmuştur. Katılımcıların verdikleri cevaplar ile dahil oldukları profiller arasındaki ilişki SPSS programı kullanılarak ki-kare ile test edilmiştir.

Uzungöl, tüm turist profillerinin ulaştığı "merkez nokta" kabul edilerek bu alan için önce araçla hangi turist profilinin nerelere ulaşabileceği CBS ortamında sorgulanmıştır. Bunun için Arc Map programında oluşturulmuş güncel harita üzerinde Uzungöl merkez kabul edilmiş, bu noktadan itibaren araç yolu olan her kısım GET, OET ve UET profili için sırasıyla 10 km, 20 km ve 20 km üzeri olmak üzere taranarak, bu profillerin araçla ne kadar yol alabilecekleri grafik olarak ortaya konulmuştur. Bu profiller, araçla kat edebilecekleri

mesafeler dahilinde diledikleri zaman araçlarından inerek yürüyebileceklerinden ve yürümek için araç yolu gibi sabit, düzenli ve sistematik bir rota takip etme zorunlulukları olmadığından, araç yolları boyunca anket sonuçlarından elde edilen ortalama yürüyüş mesafeleri kadar alan “buffer” komutu ile elde edilmiştir. Böylece her profil için araştırma alanı içerisinde ortalama bir erişim haritası oluşturulmuştur.

2.2.5. Ekoturist Profilleri İçin Tutum-Davranış İlişkisi Tespiti

Yapılan anket çalışması ile katılımcılardan şu ana kadar ziyaret ettikleri doğal ortamları göz önünde bulundurarak kendilerine verilen fotoğraflar içerisinde en çok hangisine benzeyen yerleri tercih ettiklerini belirtmeleri istenmiştir. 8 adet fotoğraftan oluşan bu soruda amaç deneklere 3 adet çok doğal, 2 adet yarı doğal ve 3 adet de nispeten az doğal alan arasından bir tercih yaptırarak, ilk tur ankette beyanları sonucu girdikleri turist profiline uygun cevaplar verip vermediklerini kontrol etmektir. Bir anlamda “tutum – davranış” arasında bir tutarlılık tespiti olarak değerlendirilmiş, yapılan anket çalışmasının kontrol mekanizması olarak ele alınmıştır. Her bir profilin ağırlıklı olarak hangi özellikleri taşıyan alanı daha çok ziyaret ettikleri ve hangi tip alanı en çok sevdikleri sorulmuş, bu iki cevap arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığı da Pearson korelasyon testi ile sorgulanmıştır.

2.2.6. Biyotopların Sınıflandırılmaları, Sınır ve İçeriklerinin Belirlenmesi

Bu çalışmada tespit edilen biyotoplar Avrupa Doğa Bilgi Sistemi, ya da kısaca EUNIS (2004) kriterlerine göre sınıflandırılarak ele alınmışlardır. Son derece kompleks bir yapıya sahip olduğu için, öncelikle bu biyotop sınıflama sistemi detaylıca incelenmiş ve coğrafi olarak alanda bulunması olası biyotopların bir listesi hazırlanmıştır. Arazi çalışmaları ile araştırma alanında bulunan farklı biyotoplar Garmin 60Cx GPS ile konumsal olarak tespit edilmiştir. Bu biyotopların içeriklerine ilişkin notlar alınmış, daha önce elde edilen biyotop varlığına ilişkin muhtemel liste ile karşılaştırılarak sürece devam edilmiştir. Araştırma alanına ait tüm biyotoplara ulaşıldığında, söz konusu muhtemel liste detaylıca irdelenmiş ve tekrar değerlendirilmiştir. Daha sonra elde edilen veriler kullanılarak Avrupa Doğa Ajansı'nın (URL 2, 2010) resmi sitesinde bulunan EUNIS biyotop tiplerine ilişkin etkileşimli form kullanılmış ve araştırma alanının biyotop varlığına ilişkin son

kararlar verilmiştir. Biyotopların coğrafi konumları sayısal ortama aktarılmış, ayrıca alana ait Quickbird uydusunun çektiği 60 cm çözünürlüklü güncel uydu fotoğrafı temin edilerek sayısallaştırma işlemi için altlık olarak kullanılmıştır.

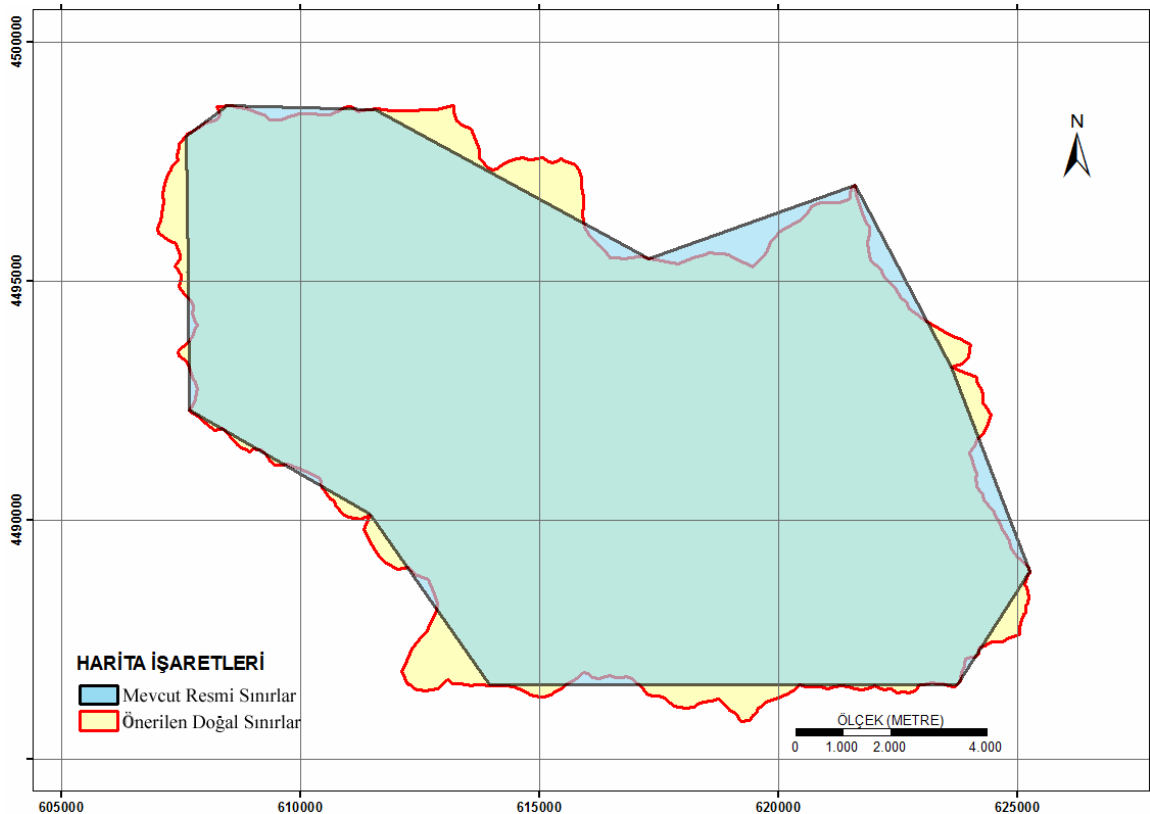
CBS mantığına ve Çevre ve Orman Bakanlığı'nın bazı proje şartnamelerine uygun olarak, 1 hektardan küçük alana sahip biyotopların nokta, 5 metreden büyük doğrusal yayımlı biyotopların çizgi, 1 hektardan büyük alana sahip biyotopların ise poligon olarak tespit edilmelerine karar verilmiştir. Her bir biyotop için biyotopun ekoturizm potansiyelini tespit etmek amacıyla kullanılan 20 kritere ait değerlendirmeleri içeren bir veritabanı tasarımı yapılmıştır.

Biyotopların ekoturizm potansiyellerini oluşturan kriterlere göre değerlerinin belirlenmesinde, birçok kriter için alanın eş yükselti eğrileri, büyüklükler, eğim grupları, uzaklıklar gibi fiziksel verilerin CBS ile sorgulamaları doğrudan yeterli olurken, fauna ve flora gibi özellikler için arazi çalışmalarında elde edilmiş teknik verilere ve bu verilerin değerlendirilmelerine ihtiyaç duyulmuştur. Bu verilerin elde edilebilmesi ve değerlendirilebilmeleri için 2 yıl boyunca araştırma alanında biyolojik çeşitliliğin tespiti amaçlı bilimsel bir araştırma kapsamında sistematik incelemeler yapmış bilim insanlarının görüşlerinden faydalanılmıştır. 1 vasküler flora ve bitki sosyolojisi uzmanı orman mühendisi, 1 memeli ve kuş uzmanı orman mühendisi, 1 herpetoloji uzmanı biyolog, 1 su ürünleri uzmanı su ürünleri mühendisinden oluşan bu uzman grubu, kendi çalışma alanları dahilinde, tespit edilen biyotopların flora ve fauna ile ilgili değerlendirmelerini yapmıştır.

2.2.7. Alanın Ekoturizm Potansiyel Haritasının Oluşturulması

Alanın ekoturizm potansiyeli haritasının altlığını alana ait biyotop haritası oluşturacaktır. Bu nedenle öncelikle biyotop haritası üretimi gerçekleştirilmiştir. Araştırma alanına ait 60 cm çözünürlüklü, 4 bandlı Quickbird uydu görüntüleri Erdas Imagine programı ile mozaik halde bütünleştirilmiştir. Bu görüntüler, yine aynı yazılım vasıtasıyla, araştırma alanında GPS ile kaydedilen ve araştırma alanının her tarafına yayılmış referans noktaları kullanılarak UTM formatında koordinatlandırılmıştır. Koordinat noktaları dere-dere, dere-yol, dere-köprü gibi nispeten kesin sonuçlar verecek ve tespiti kolay noktalardan alınmıştır. Potansiyel hataları asgari düzeye indirmek ve sürekli kontrol mekanizması oluşturmak için, 1/25.000 ölçekli standart topoğrafik haritalar da mozaiklenerek 1 piksel 3x3 m olacak biçimde altlık olarak değerlendirilmiştir.

Alanın mevcut resmi sınırları doğrusal hatlardan oluşan ve alanın biyotop niteliklerinden bağımsız hareket eden bir yapıdadır. Bunun sonucunda alanda bulunan göllerden bazılarının yarısının resmi olarak alanın içinde, yarısının ise dışında olması gibi açıklanması mümkün olmayan durumlar ortaya çıkmaktadır. Bunun önlenmesi ve oluşturulan biyotop haritasının bilimsel gerçeklik sınırı içinde tanımlanabilmesi için, alanın resmi sınırlarını oluşturan çokgenin 11 köşesi de muhafaza edilerek, bu köşelerden geçen doğrusal hatlar yerine su ayırım hatlarının takip edilmesiyle oluşturulan doğal sınırlar kullanılmıştır (Şekil 10). Oluşturulan bu yeni sınır mevcut resmi sınırla çelişen ya da onun veya araştırma alanını oluşturan Uzungöl ÖÇK Bölgesinin temel niteliklerinde herhangi bir farklılık oluşturmamaktadır. Bununla birlikte, alanın olması gereken resmi sınırları olarak tanımlanması da mümkündür. Alan mevcut sınırlar dahilinde 14912 ha'lık bir yüz ölçümüne sahipken, doğal sınırların kullanılması halinde bu yüz ölçümü 488 ha artarak 15400 ha'a ulaşmaktadır.

Şekil 10. Uzungöl ÖÇK bölgesinin mevcut resmî sınırı ve önerilen sınırları

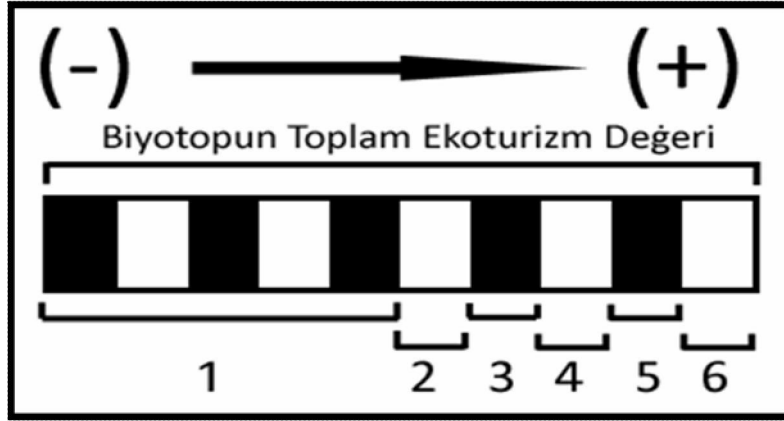

Ekoturizm potansiyel haritasının temelini oluşturan biyotop haritalamasının elde edilmesi için, Arcmap 9.3.1 programı ile daha önce oluşturulmuş mozaik uydu görüntüleri kullanılmış ve uydu görüntüleri mavi, yeşil, kırmızı ve yakın kızıl ötesi sıralamasıyla değerlendirilmiştir. Arazide tespit edilen biyotoplar uydu görüntüleri ile detaylıca incelenerek sınırlandırılmıştır. Alanda tespit edilen biyotopların özellikle ormanlık alanlarda gerçekleştirilen sınıflandırma işleminde 2010 yılına ait amenajman planları türlerine bağlı olarak değişen biyotop sınıflarının sınırlarının belirlenmesinde kontrol mekanizması olarak kullanılmıştır.

Araştırma alanına ait ekoturist profilleri, bunların öncelikleri, biyotopların sınırları, karakteristik özellikleri ve içerikleri ile alanda bulunan ulaşım ağı CBS ortamında tespit edildikten sonra, ekoturizm potansiyeli haritası oluşturulması aşamasına geçilmiştir.

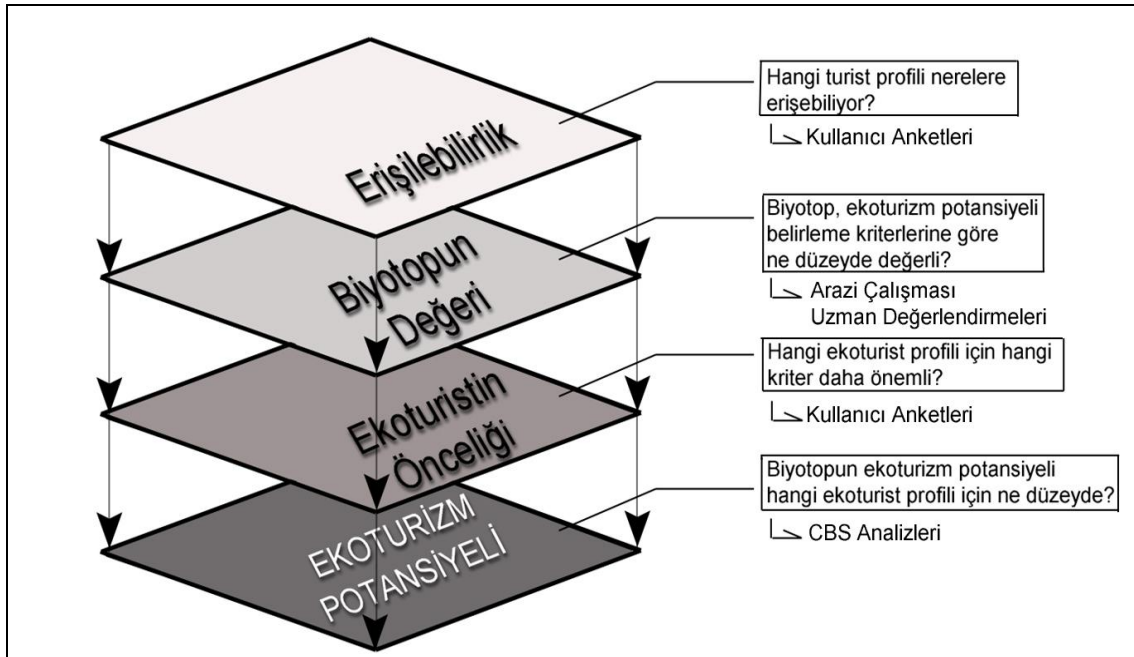
Biyotop haritasının üretilmesi ve ekoturist profillerinin erişim alanlarının tespit edilmesinden sonra, her bir biyotopun ekoturizm potansiyeli parametrelerine göre sahip oldukları değerler, daha önce detaylıca belirtilmiş yöntemlerle 0-4 arasında bir karşılığa denk gelmiştir. Bu değerler, her bir biyotop için hangi profile göre alanın ekoturizm potansiyeli değerlendiriliyor ise, o profilin öncelik katsayısı ile çarpılmış, böylece bir biyotopun her bir parametre için katsayısı kullanılan profil açısından ne derece önemli olduğu ortaya konulmuştur. Biyotopların, toplam 20 adet ekoturizm potansiyeli belirleme kriteri için sahip oldukları değer ile profillere göre o kriterlerin her biri için belirlenmiş öncelik katsayılarının çarpımlarının toplamları, o biyotopun o profil için toplam ekoturizm değerini oluşturmuştur.

Her bir ekoturist profili için en yüksek ekoturizm değeri almış biyotopun bu değeri %10'luk dilimlere ayrılmış, ekoturizm değerleri ilk % 50'lik dilime denk gelen biyotopların potansiyelleri nispi olarak "düşük" değerlendirilmiş ve veri tabanında 1 ile temsil edilmiştir. Daha sonra her bir % 10'luk dilim için bu değer 1 artırılmıştır (Şekil 11). 1 (düşük) ile 6 (yüksek) arasında değerlerle temsil edilen tüm biyotoplar ArcMap programı ile bu derecelendirme sistemi dahilinde işlenerek ekoturizm potansiyeli haritaları oluşturulmuştur. Bu işlem her bir ekoturist profili için ayrı ayrı tekrarlanmıştır.

Şekil 11. Bir ekoturist profili için en yüksek değeri almış biyotopa göre oluşturulan değer skalası

Sonuçta, ekoturizm potansiyeline ulaşmak için biyotopların erişilebilirlik durumları, sahip oldukları doğal, kültürel ve alt yapı değerleri ile bu değerlerin farklı ekoturist profillerine göre öncelik katsayıları kullanılmıştır (Şekil 12).

Şekil 12. Ekoturizm potansiyeli belirleme silsilesi

3. BULGULAR

3.1. Alanın Ekoturist Profiline İlişkin Bulgular

Alanda tespit edilen ekoturist profillerine ilişkin bulgular şöyle sıralanabilir:

3.1.1. Ekoturist Profillerinin Dağılımı

Araştırma alanında gerçekleştirilen anketlerin SPSS programı ile yapılan 3'lü kümeleme analizi (K means cluster) sonucunda, alandaki ekoturist profillerinin dağılımı şöyle olmuştur (Tablo 7):

Alanda sayısal olarak en fazla Ortalama (Pasif) Ekoturiste (OET) rastlanırken onu sırasıyla kitle turizminden izler taşıyan Genelleyici Ekoturist (GET) ile Uzman (Aktif) Ekoturist (UET) (Şekil 13) izlemiştir.

Tablo 7. Araştırma alanında ekoturist profilleri dağılımı

Ekoturist Tipleri	UET	231 kişi (% 30,8)
	OET	275 kişi (% 36,6)
	GET	245 kişi (% 32,6)
Toplam		751 kişi (% 100)

Bu 3 farklı ekoturist profilinin belirlenmesinde, anket çalışmalarıyla ortaya konulmuş turistlere ait bazı karakteristiklerin ve yine bu turistlerin alanda sergiledikleri bazı davranış kalıpları ile algılayış biçimlerinin etkin bir rol oynadığını söylemek mümkündür. Bu tez çalışmasında yapılan kümeleme (K means cluster) analizinin kullanıldığı program olan SPSS'in bir "kontrol ürünü" olarak oluşturduğu varyans analizi tablosu (Tablo 8) hangi özelliklerin 3 farklı profilin her biri için ayrı ayrı belirleyici olduğunu belirlemek için kullanılabilir. Katılımcıları oluşturan alandaki ziyaretçilerin, başka bir deyişle ekoturistlerin eğitim durumları, yaş aralıkları, meslek grupları, yaşamlarını sürdürdükleri ülkeler, ortalama gelirleri, düzenli spor alışkanlıkları ve ekolojik olaylara ilgi düzeyleri gibi kişisel karakteristikleri ait oldukları grupların hepsinin dağılımını anlamlı düzeyde

etkiliyorken, cinsiyetin bu konuda etkin bir kriter olmadığı ortaya çıkmıştır. Benzer biçimde, deneklerin Uzungöl ÖÇK Bölgesi'ne temel geliş nedenleri, alanda kalış süreleri, buldukları alanın özel çevre koruma bölgesi olduğunu bilip bilmedikleri, alana birlikte geldikleri kişiler, alandaki en önemli sorunun ne olduğu konusundaki görüşleri, alanda hizmet alacakları yerlerin niteliği konusundaki beklentileri, alana ne olması durumunda tekrar gelmeyecekleri ve alana gelecek çok sayıda turistin alana herhangi bir etkilerinin olup olmayacağı konularındaki fikirleri de profillerin belirlenmesinde 3 grubu da etkileyen önemli kriterler olarak ön plana çıkmıştır. Bununla birlikte niçin özellikle Uzungöl'ün tercih edildiği, alanın en önemli değerinin ne olduğu, alanın en önemli doğal güzelliğinin ne olduğu ve geceleme için tercih edilecek yerin ne tür bir yer olacağı soruları 3 gruptan da benzer cevaplar alındığı için, istatistiksel olarak her grubun belirlenmesinde etkili olamamışlardır.

Tablo 8. Turist profillerinin belirlenmesinde sosyal, kültürel ve ekonomik karakteristiklerle algı-tercih farklılıklarının rolünü gösteren ANOVA (Varyans Analizi) çizelgesi

	Kümeleme		Hata		F	Anlamlılık
	Kareler Ort. (Mean Square)	Serbestlik Derecesi (df)	Kareler Ort. (Mean Square)	Serbestlik Derecesi (df)		
Eğitim Seviyesi	44,627	2	,594	748	75,078	,000*
Cinsiyet	,419	2	,234	748	1,790	,168
Yaş Aralığı	51,483	2	,633	748	81,316	,000*
Meslek Grupları	21,319	2	1,081	748	19,715	,000*
Etnik Köken	73,309	2	,647	748	113,351	,000*
Ortalama Yıllık Gelir	120,205	2	,726	748	165,514	,000*
Düzenli Spor Alışkanlığı	36,517	2	,488	748	74,811	,000*
Ekolojik Olaylara İlgisi	106,576	2	,613	748	173,730	,000*
Ana Geliş Nedeni	779,470	2	,656	748	1187,476	,000*
Özellikle Uzungöl'ü Tercih Etmenin Ana Nedeni	2,717	2	1,251	748	2,172	,115
Alanda Kalış Süresi	9,216	2	,476	748	19,359	,000*
ÖÇK'dan Haberdar Olma Durumu	2,338	2	,241	748	9,718	,000*
Kiminle Gelindiği	20,093	2	1,190	748	16,879	,000*
Alanın En Önemli Değeri	2,255	2	1,084	748	2,080	,126
Alanın En Önemli Doğal Güzelliği	4,299	2	1,886	748	2,279	,103
Alandaki En Önemli Sorun	36,088	2	2,163	748	16,681	,000*
Alanda Hizmet Alınacak Yer Niteliği Beklentisi	1,379	2	,175	748	7,880	,000*
Geceleme İçin Yer Tercihi	1,994	2	1,157	748	1,723	,179
Niçin Tekrar Gelmek İstenmeyeceği	225,874	2	1,628	748	138,701	,000*
Fazla Turistin Zararı Olup Olmayacağı	6,360	2	,231	748	27,489	,000*

Şekil 13. UET profiline dahil araçsız ekoturistlerle görüşme

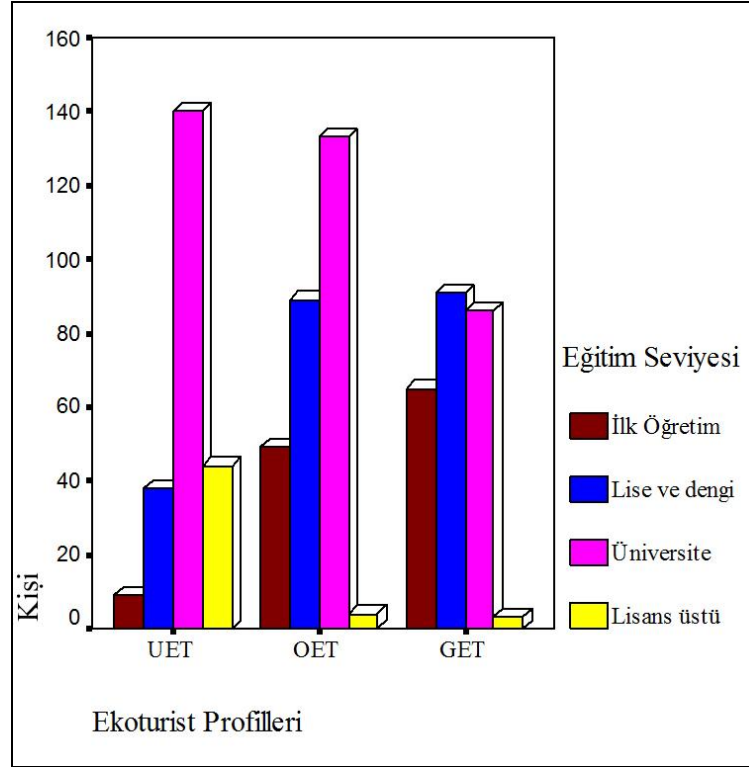
3.1.2 Alanda Tespit Edilen Ekoturist Profillerinin Sosyal, Kültürel ve Ekonomik Karakteristikleri

Araştırma alanında tespit edilen UET, OET ve GET profillerine ait sosyoekonomik veriler arasında ciddi farklılıklar ve kısmi benzerlikler söz konusudur. 3 profile ait eğitim durumu incelendiğinde, profillerle eğitim seviyeleri arasında anlamlı bir ilişki saptanmıştır (Tablo 9).

Tablo 9. Ekoturist profilleri ile eğitim seviyesi ki-kare testi tablosu

	Değer	Serbestlik Derecesi	Anlamlılık Durumu
Pearson Ki-kare	146,961(a)	6	,000
Olabilirlik Oranı	150,765	6	,000
Linear-by-Linear İlişkisi	116,118	1	,000
Geçerli Toplam	751		

Ki-kare tablosu incelendiğinde, alanda karşılaşılan turist profilleri ile ortalama eğitim seviyeleri arasında 0,000 düzeyinde anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir. UET profilinde bulunan ekoturistlerin eğitim seviyelerinin oldukça yüksek olduğu, bunu sırasıyla OET ve GET'in takip ettiği anlaşılmaktadır (Şekil 14).

Şekil 14. Tespit edilen ekoturist profillerine göre eğitim durumları

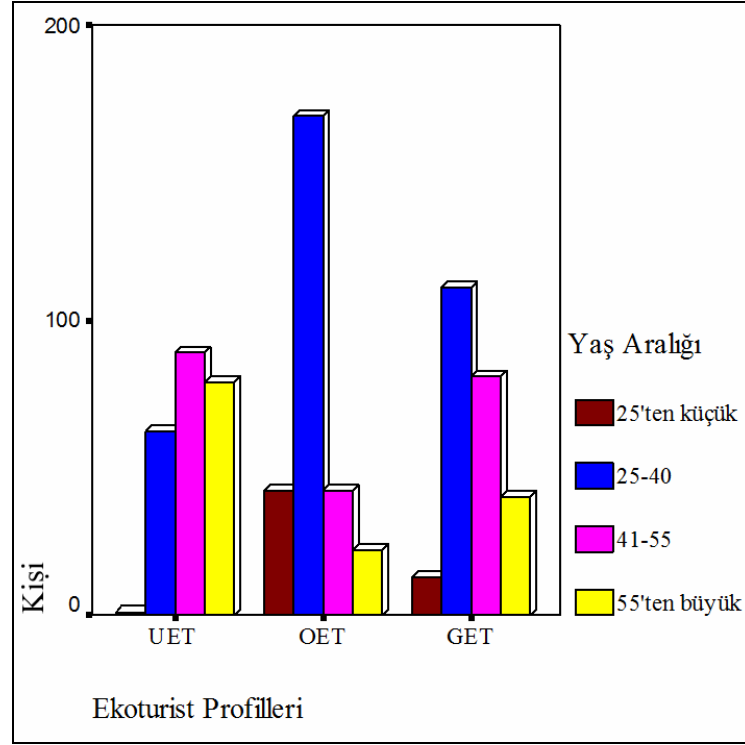
Turist profilleri arasındaki sosyo-ekonomik farklılıkların oluşmasında önemli etkisi olan bir başka kriterin de yaş olduğu saptanmıştır (Tablo 10).

Tablo 10. Ekoturist profilleri ile yaş grupları ki-kare testi tablosu

	Değer	Serbestlik Derecesi	Anlamlılık Durumu
Pearson Ki-kare	146,486(a)	6	,000
Olabilirlik Oram	155,691	6	,000
Linear-by-Linear İlişkisi	30,819	1	,000
Geçerli Toplam	751		

Bu saptamaya göre UET profili belirgin bir biçimde alandaki en yaşlı turist grubudur. Büyük bir bölümü 40 yaşın üzerinde olan UET profili içerisinde yaşı 25'ten küçük olan neredeyse hiç kimseye rastlanmamıştır. Alandaki bu en genç grup daha çok OET profili içinde toplanmıştır. Bu profile ait en kalabalık yaş grubu ise 25-40 yaş arası gruptur. Yaş

ortalaması UET'ten sonra en yüksek olan 2. turist profili GET'tir. OET gibi, GET'in en baskın yaş grubunu da 25-40 yaş arasındaki kişiler oluşturmaktadırlar (Şekil 15).

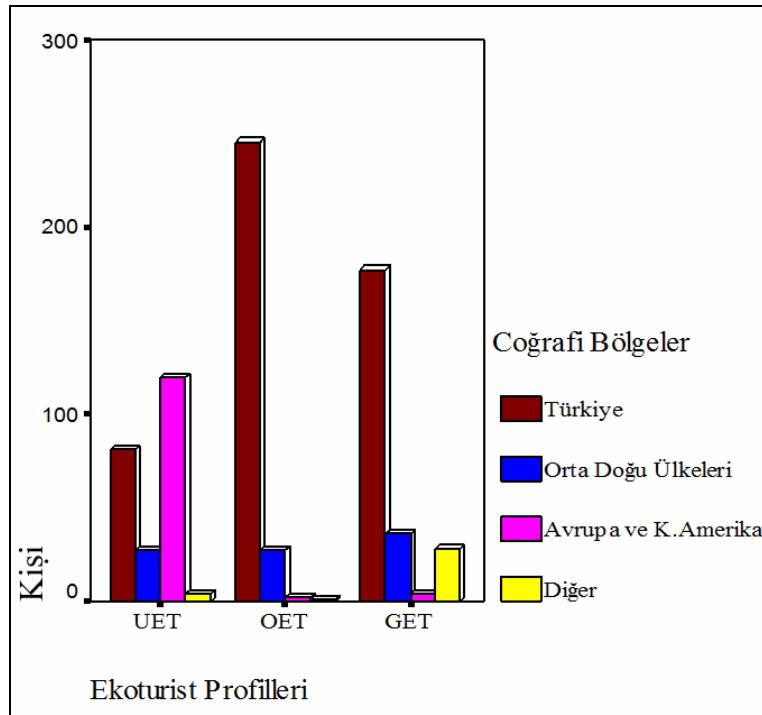

Şekil 15. Tespit Edilen Ekoturist Profillerine Göre Yaş Grupları

Tespit edilen turist profilleri ile bu kişilerin yaşadıkları ülkeler arasındaki ilişki, profiller arası sosyo-kültürel farklılıkları ortaya koyan bir başka önemli etmen olarak tespit edilmiştir ve istatistiksel olarak anlamlıdır (Tablo 11). Buna göre, UET'leri oluşturan turistlerin büyük bir bölümünü alana gelen Avrupa ve Kuzey Amerika kökenli turistler oluşturmakta olup, bu turistlerin diğer profiller içerisindeki oranları son derece sınırlıdır (Şekil 16). Türkler OET ve GET profillerinin en baskın ziyaretçi tipini oluştururken, son yıllarda Uzungöl'de sıklıkla görülmeye başlayan Orta Doğu kökenli Arap ve İsraili turistlerin her bir ekoturist profiline birbirine yakın oranlarla dağılmış olmaları da dikkat çekici bir bulgu olarak ortaya çıkmaktadır.

Tablo 11. Ekoturist profilleri ile yaşadıkları coğrafi bölgeler ki-kare tablosu

	Değer	Serbestlik Derecesi	Anlamlılık Durumu
Pearson Ki-kare	344,083(a)	6	,000
Olabilirlik Oranı	343,212	6	,000
Linear-by-Linear İlişkisi	61,788	1	,000
Geçerli Toplam	751		

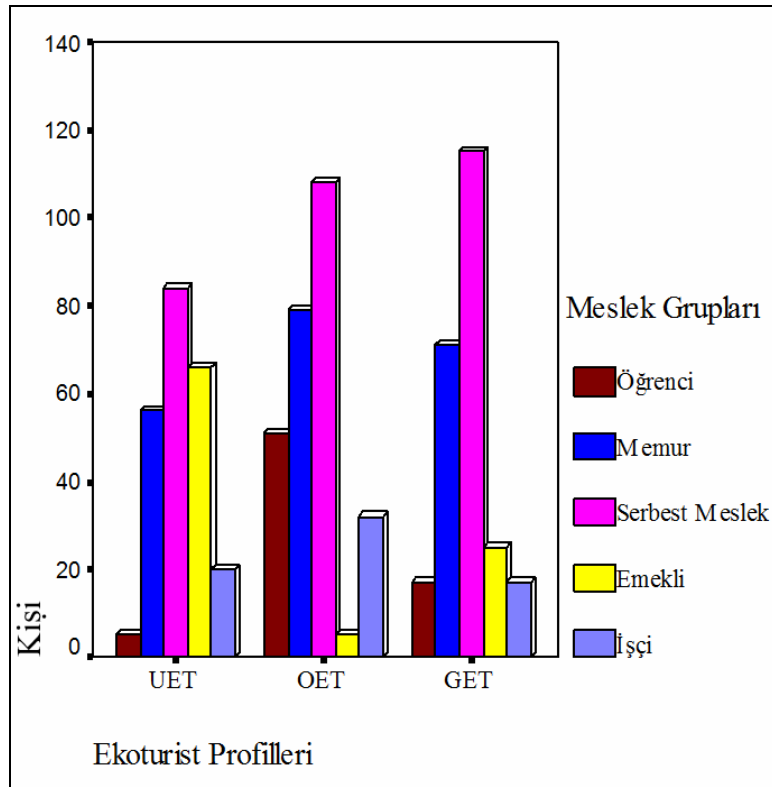
Şekil 16. Ekoturist profillerinin coğrafi bölgelere göre dağılımları

Turist profillerinin meslek grupları ile ilişkileri de 0,000 düzeyinde anlamlıdır (Tablo 12) ve dikkat çekici özelliklere sahiptir (Şekil 17). Serbest meslek sahipleri her profilin en baskın meslek grubunu oluştururken, memurlar bir başka baskın meslek grubu olarak göze çarpmaktadır. Bununla birlikte, meslek gruplarına ilişkin en dikkat çekici özellik, UET profiline dahil ekoturistlerin oldukça büyük bir kısmını emeklilerin oluşturmasıdır. Bu durum, yaş grupları incelendiğinde UET profilinin en “yaşlı” profil olarak ortaya çıkmasıyla ilişkilendirilebilir.

Tablo 12. Ekoturist profilleri ile meslek grupları ki-kare tablosu

	Değer	Serbestlik Derecesi	Anlamlılık Durumu
Pearson Ki-kare	117,716(a)	8	,000
Olabilirlik Oranı	122,748	8	,000
Linear-by-Linear İlişkisi	13,002	1	,000
Geçerli Toplam	751		

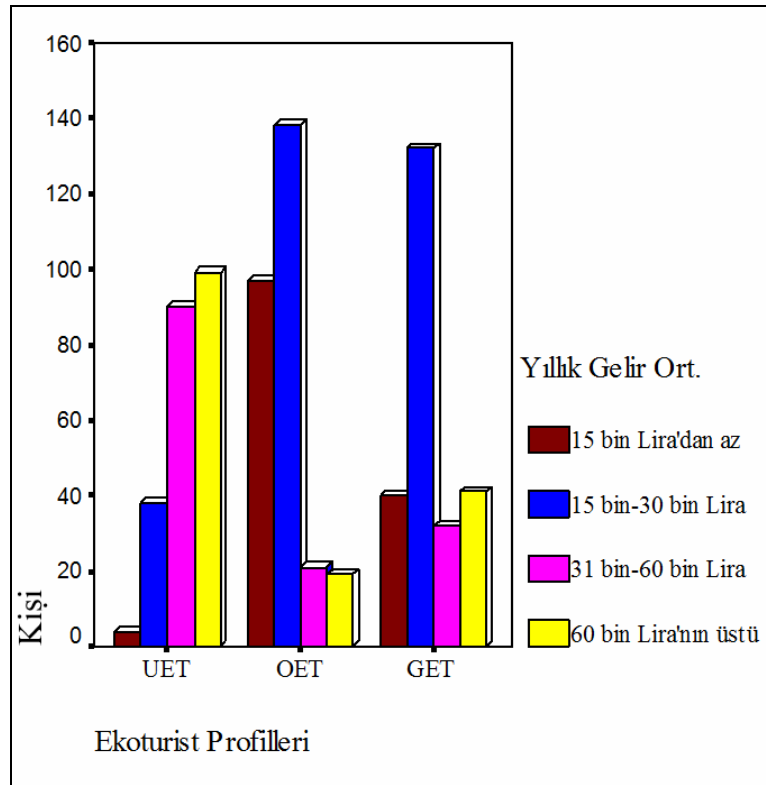
Şekil 17. Ekoturist profillerine göre meslek grubu dağılımları

Araştırma alanında tespit edilen turist profillerine yıllık ortalama gelirlerinin ne olduğu sorulmuş, yurtdışından gelen turistlerin gelirleri günlük kur üzerinden Türk Lirası'na dönüştürülerek yaklaşık bir değer hesabı yapılmıştır. Buna göre, ekoturist profilleri ile bu profillere ait turistlerin ortalama yıllık gelirleri arasındaki ilişki 0,000 düzeyinde anlamlı (Tablo 13) ve UET profilindeki turistlerin ortalama yıllık gelirleri OET ve GET'e göre oldukça yüksektir (Şekil 18). OET ve GET birbirlerine yakın gelir gruplarını bünyelerinde barındırırken, en düşük gelir grubunun daha çok OET profilinde toplanması dikkat çekici bir durum oluşturmaktadır. Bunun en önemli nedenlerinden biri

de şüphesiz gelir düzeyi en kısıtlı grup olan öğrencilerin yoğunluklu olarak OET profiline dahil olmasıdır.

Tablo 13. Ekoturist profilleri ile yıllık gelir grupları ki-kare tablosu

	Değer	Serbestlik Derecesi	Anlamlılık Durumu
Pearson Ki-kare	277,427(a)	6	,000
Olabilirlik Oranı	294,548	6	,000
Linear-by-Linear İlişkisi	93,830	1	,000
Geçerli Toplam	751		

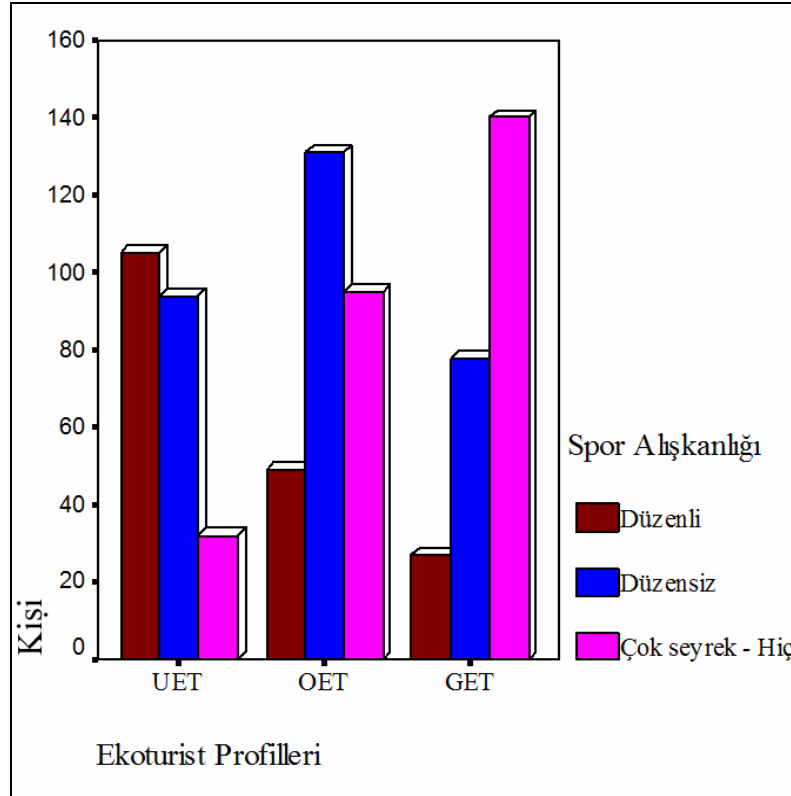
Şekil 18. Tespit edilen ekoturist profillerine göre yıllık gelir durumu

Ekoturizm etkinlikleri sıklıkla fiziksel performans gerektirdiğinden tespit edilen turist profillerine göre aktif ve düzenli spor yapma oranları da önemsenmiştir. Ekoturist profilleri ile spor yapma alışkanlıkları arasındaki ilişki 0,000 düzeyinde anlamlıdır (Tablo 14) ve bunu tespit etmek için yapılan sorgulamada UET profilinin düzenli spor yapan turistlerce karakterize ettiği görülürken, OET'de düzensiz de olsa spor yaptığını söyleyenlerin

sayısının yine fazla olduğu gözlemlenmiştir. Bununla birlikte GET profili sıklıkla ya çok seyrek spor yapan, ya da spor yapmayan turistlerce karakterize olmuştur (Şekil 19).

Tablo 14. Ekoturist profilleri ile spor yapma alışkanlıkları ki-kare tablosu

	Değer	Serbestlik Derecesi	Anlamlılık Durumu
Pearson Ki-kare	136,423(a)	4	,000
Olabilirlik Oranı	136,641	4	,000
Linear-by-Linear İlişkisi	122,342	1	,000
Geçerli Toplam	751		

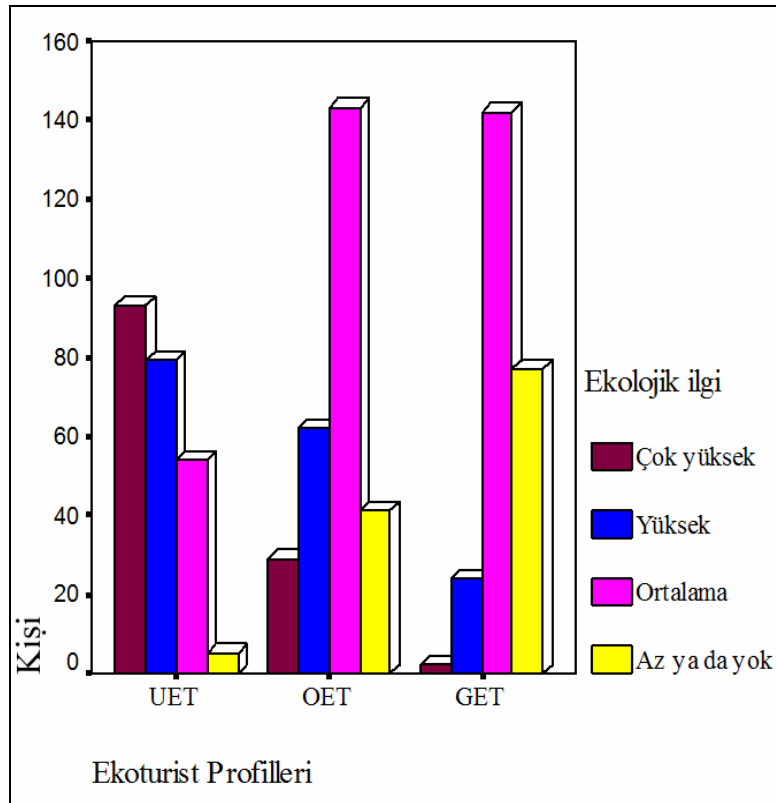
Şekil 19. Tespit edilen ekoturist profillerine göre spor yapma alışkanlığı

3 farklı ekoturist profiline ilişkin en önemli farklılıklardan biri bu profillere ait turistlerin doğal, ekolojik ve çevresel olaylara karşı ilgi düzeylerini belirlemeleri istendiğinde ortaya çıkmıştır (Şekil 20). İstatistiksel sorgulama neticesinde UET sınıfına dahil edilen ekoturistlerin doğal, ekolojik ve çevresel olaylara ilgi düzeyleri büyük oranda

yüksek ve çok yüksek olarak ifade edilirken, OET ve GET sınıflarında bu ilgi düzeyinin giderek azaldığı gözlemlenmiştir. Söz konusu ilişki 0,000 düzeyinde anlamlıdır (Tablo 15).

Tablo 15. Ekoturist profillerinin ekolojik olaylara ilgileri ki-kare tablosu

	Değer	Serbestlik Derecesi	Anlamlılık Durumu
Pearson Ki-kare	711,750(a)	10	,000
Olabilirlik Oranı	846,996	10	,000
Linear-by-Linear İlişkisi	326,391	1	,000
Geçerli Toplam	751		

Şekil 20. Ekoturist profillerine göre ekolojik olaylara ilgi düzeyi

3.1.3. Alanda Tespit Edilen Ekoturist Profillerinin Alanı Algılama ve Davranış Karakteristikleri

Araştırma alanını teşkil eden Uzungöl ÖÇK Bölgesi, hem bölge, hem de ülke genelinde en önemli turizm alanlarından biri olarak kabul edilmektedir. Bunun doğal bir

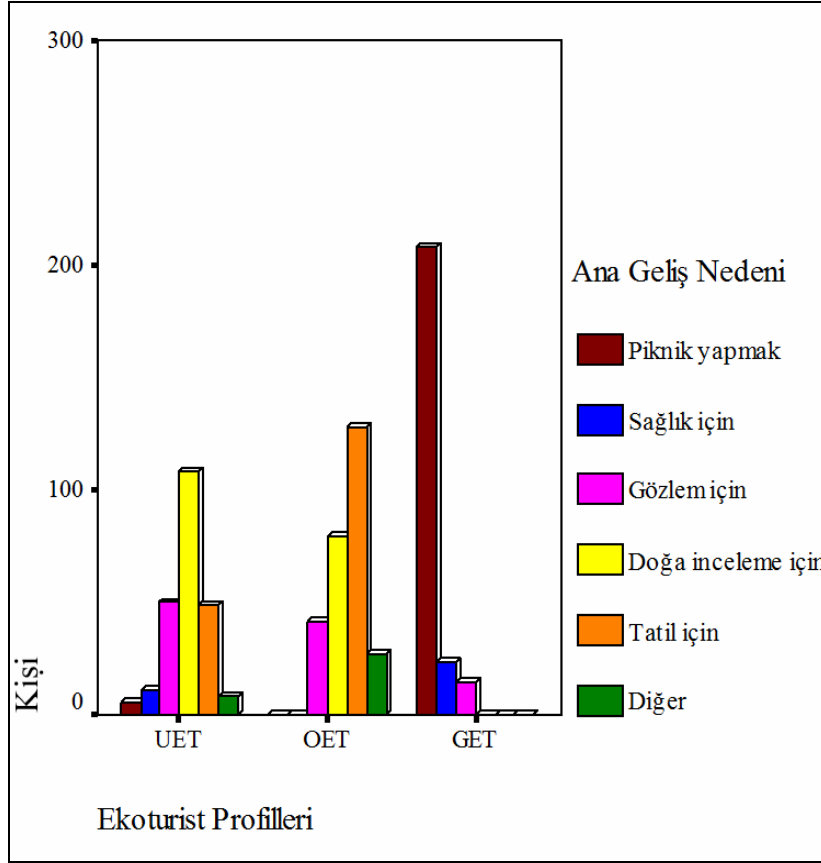
sonucu olarak sık ziyaret edilen ve anket sonuçlarından da gözlemlenebildiği üzere, farklı sosyokültürel yapılardan, farklı ülkelerden, farklı davranış karakterlerine sahip kişilere ev sahipliği yapan bir bölgedir.

Alanda tespit edilen farklı profillerin en önemli karakteristiklerinden birisi de, alanı ziyaret etmelerinin en temel gerekçeleri olarak ortaya çıkmıştır. Bir başka deyişle, deneklerden alanda gerçekleştirdikleri en temel etkinliğin ne olduğunu açıklamaları istenmiştir. Bu profillerle alana gelişlerindeki temel neden 0,000 düzeyinde anlamlı bir ilişki ortaya koymaktadır (Tablo 16). Her bir profilin alana gelişlerinin temel amaçları arasında ciddi farklılıklar bulunmaktadır (Şekil 21).

Tablo 16. Ekoturist profilleri ile alana temel geliş amacı ki-kare tablosu

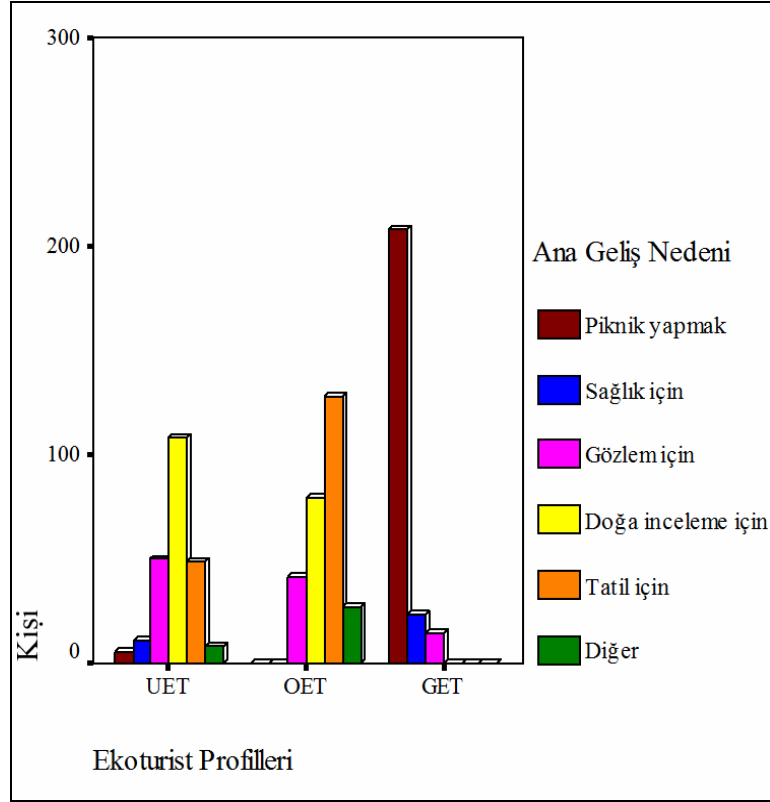
	Değer	Serbestlik Derecesi	Anlamlılık Durumu
Pearson Ki-kare	711,750(a)	10	,000
Olabilirlik Oranı	846,996	10	,000
Linear-by-Linear İlişkisi	326,391	1	,000
Geçerli Toplam	751		

Buna göre, UET profiline dahil ekoturistler alana en çok doğayı inceleme amaçlı gelirlerken, gözlem yapmak ve tatil amacıyla alanda bulunmak diğer iki önemli nedeni oluşturmaktadır. Buna karşın OET profili için tatil yapmak, GET profili için de piknik yapmak alana gelişin en önemli nedenlerini teşkil etmektedir.

Şekil 21. Ekoturist profillerine göre alana temel geliş amaçları

Alanda ankete katılan ziyaretçilere niçin özellikle buldukları Uzungöl K alanını tercih ettikleri sorulduğunda, profiller arasında diğer birçok konuda tespit edilen belirgin farklılıklardan söz etmek mümkün olmamaktadır. Çünkü tüm profiller için alanın en temel özelliği doğal güzelliklerinin fazlalığı olup, alanı tercih etmelerinin temel gerekçesini de bu durum oluŐurmaktadır (Şekil 22). Çok belirgin farklılıklar oluŐurmasa da dikkat çekici diğer özellikler olarak UET profiline dahil ekoturistlerin diğer iki profile göre özellikle araştırma alanını tercih etmelerinde akrabalarının varlığını daha düşük oranlarda açıklamaları ve yine aynı ekoturist grubunun diğerlerine göre alanın yakınlığını temel tercih nedeni olarak çok az açıklamalarıdır. UET grubunun daha çok Kuzey Amerika ve Avrupa kökenli ekoturistlerden oluşması, alanda yaşamakta olan akrabalarının olma ihtimalini azaltarak bu durumu açıklar. Geleneksel yaşamın varlığı tüm ekoturist profilleri tarafından önemli bir neden olarak öne sürülen bir diğer özellik olarak tespit edilmiştir.

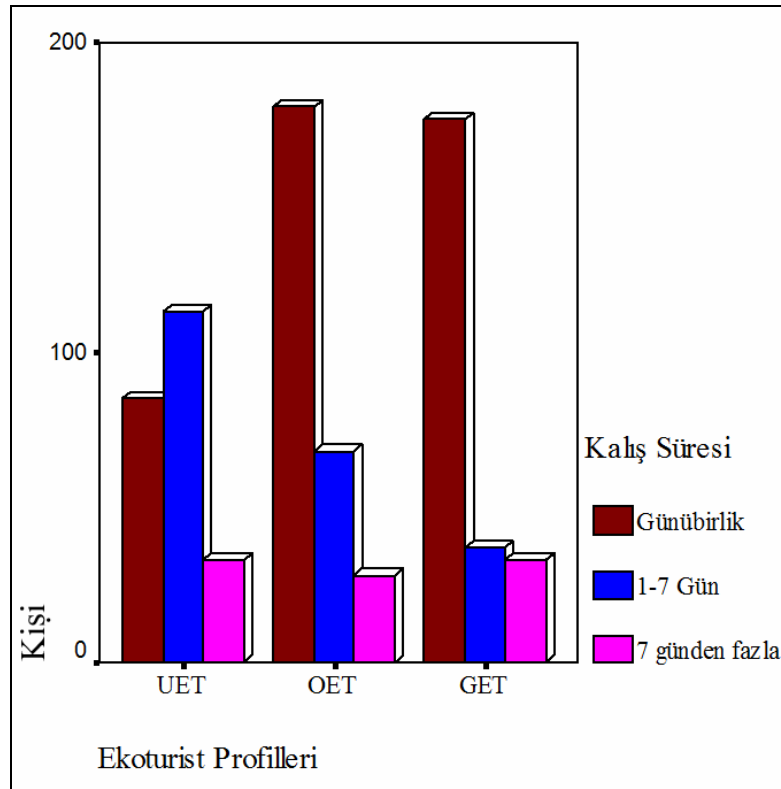

Şekil 22. Ekoturist profillerine göre özellikle Uzungöl ÖÇK Alanı'nın tercih edilme nedenleri

Gerek klasik kitle turizminde, gerekse ekoturizm etkinlikleri açısından, turizmin hem bilimsel hem de endüstriyel kanadının en çok ilgilendikleri bir diğer önemli konu da, turistlerin bir alanda kalış sürelerinin ne olduğudur. Bu, bulunulan çevreye yapılacak etkilerden turizmden elde edilecek gelirin belirlenmesine kadar çok farklı alanlarda karşılığı olan önemli bir bulgudur. Bu araştırmada da, tespit edilen ekoturist profillerine alanda kalış sürelerinin ne olduğu sorulmuş ve profillere göre ciddi farklılıklar ifade eden önemli sonuçlar elde edilmiştir. 0,000 düzeyinde anlamlı olduğu gözlenen (Tablo 17) bu sonuçlara göre, Uzungöl ÖÇK alanı yoğun olarak günübirlikçiler tarafından kullanılmaktadır. Bunun tek istisnası UET profilini oluşturan ekoturistlerin alanda ağırlıklı olarak 1-7 gün arasında kalmayı tercih etmeleridir (Şekil 23). Alanda 7 günden fazla kalan kişiler tüm profil gruplarına eşite yakın olarak dağılmıştır.

Tablo 17. Ekoturist profilleri ve alanda ortalama kalış süresi ki-kare tablosu

	Değer	Serbestlik Derecesi	Anlamlılık Durumu
Pearson Ki-kare	79,218(a)	4	,000
Olabilirlik Oranı	79,747	4	,000
Linear-by-Linear İlişkisi	29,398	1	,000
Geçerli Toplam	751		

Şekil 23. Ekoturist profillerine göre Uzungöl ÖÇK Alanı'nda ortalama kalış süreleri

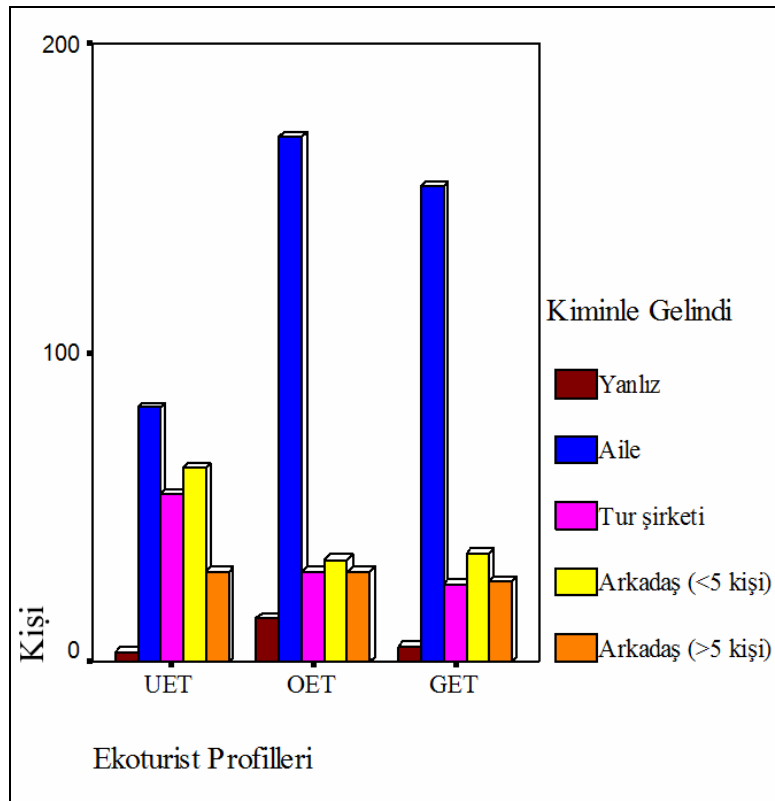
Araştırma alanında tespit edilen ekoturist profillerine dair en çarpıcı sonuçlardan birisi de Uzungöl ÖÇK alanının tüm profiller için öncelikle aileleri ile gelmeyi tercih ettikleri bir yer olmasıdır (Şekil 24). 0,000 düzeyinde anlamlı çıkan ekoturist profilleri ile alana geldikleri kişiler arasındaki ilişki incelendiğinde (Tablo 18), UET profilindeki ekoturistlerin en çok aileleri ile alana geldikleri, bunu 5 kişiden az sayıda kişiden oluşan arkadaş grubunun izlediği görülmektedir. OET ve GET profilleri ise oransal olarak daha çok aileleri ile alanda bulunmayı tercih etmektedirler. GET profilinin daha önce yapılan

sorgulama ile alanda temel bulunma nedeni olarak piknik yapmayı belirttikleri ve günübirlik ziyaret yaptıkları gözönüne alındığında, bu grubun daha çok aileleri ile gelen yerli günübirlik piknikçiler olduğunu söylemek mümkün olur.

Tablo 18. Ekoturist profilleri ile alana kiminle geldiği ilişkisi ki-kare tablosu

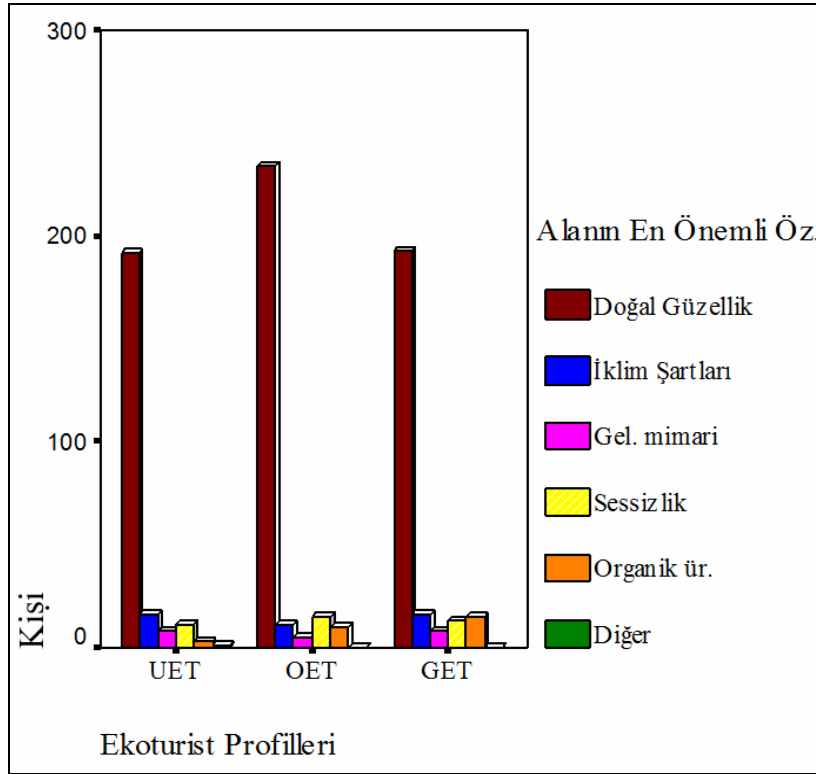
	Değer	Serbestlik Derecesi	Anlamlılık Durumu
Pearson Ki-kare	66,645(a)	8	,000
Olabilirlik Oranı	65,528	8	,000
Linear-by-Linear İlişkisi	19,462	1	,000
Geçerli Toplam	751		

Şekil 24. Ekoturist profillerine göre Uzungöl ÖÇK Alanı'na birlikte gelen kişiler

Daha önce değinilen niçin özellikle araştırma alanı olan Uzungöl ÖÇK Bölgesi'nin tercih edildiği sorusuna verilen "doğal güzelliklerinin fazla olması" cevabına paralel

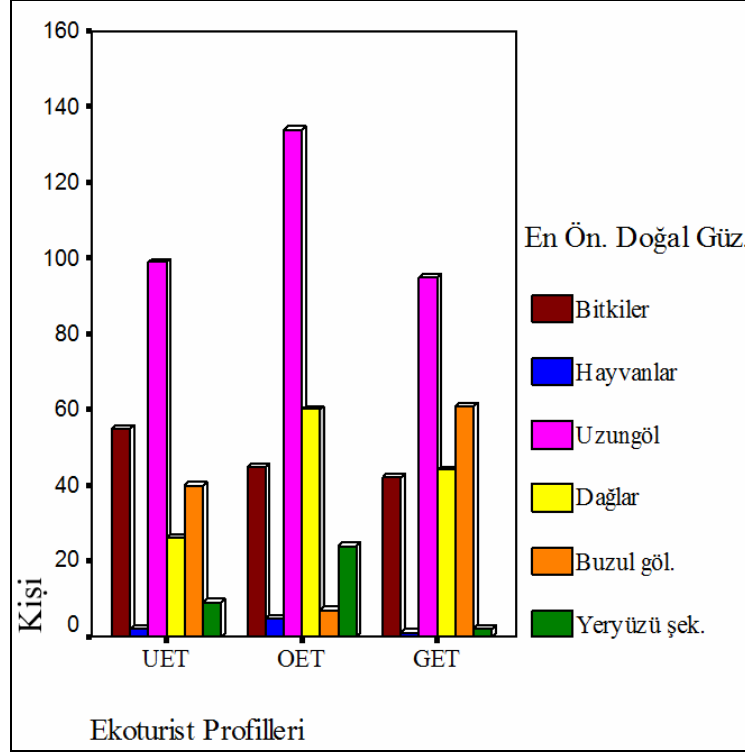
biçimde, araştırma alanında bulunan ekoturistlere onlara göre alanın en önemli özelliğinin ne olduğu sorulduğunda da doğal güzellikler en önemli özellik olarak tespit edilmiştir (Şekil 25). Alanın en önemli özelliğinin sahip olduğu doğal güzellikler olarak belirtilmesi tüm ekoturist profilleri içinde yaklaşık % 82,4'lük bir orana sahiptir.

Şekil 25. Ekoturist profillerine göre Uzungöl ÖÇK alanının en önemli özelliği

Uzungöl ÖÇK alanına ismini veren Uzungöl, tüm katılımcılar için alanın en önemli doğal güzelliği olarak ön plana çıkartılmıştır (Şekil 26). Toplam katılımcıların %43,7'si Uzungöl'ü alandaki en önemli doğal güzellik olarak tanımlarken, ikinci sırada yer alan bitkisel varlık ancak % 18,9 oranında tercih edilmiştir.

Aynı alanda bulunan katılımcılara alandaki en önemli sorunun ne olduğu sorulduğunda, ait oldukları profillere bağlı olarak sorun algıları arasında 0,000 düzeyinde anlamlı bir ilişkiyle farklılıklar olduğu saptanmıştır (Tablo 19).

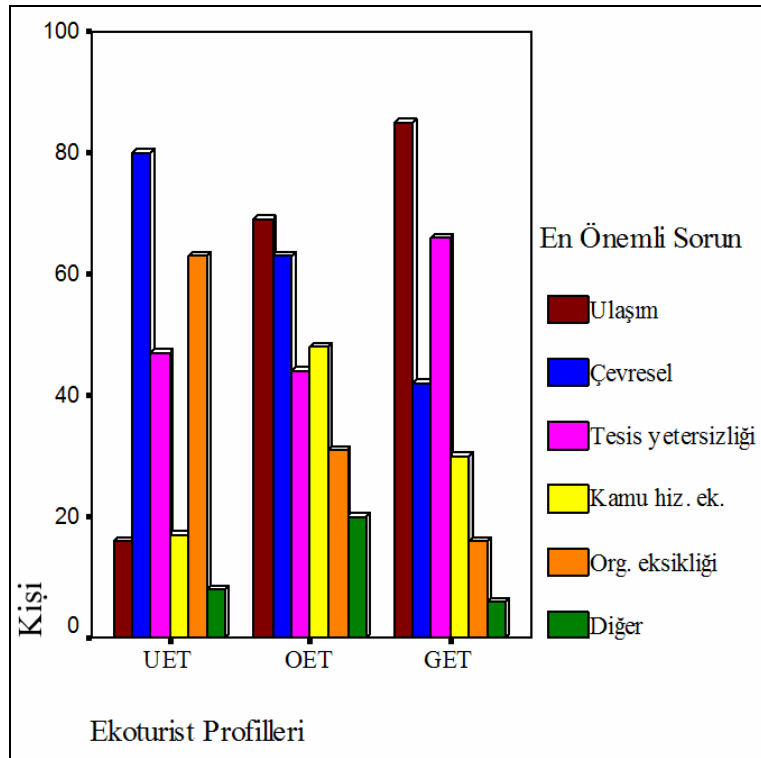
Şekil 26. Ekoturist profillerine göre Uzungöl ÖÇK Alanı'nın en önemli doğal güzelliği

Tablo 19. Ekoturist profilleri ile alandaki en önemli sorun tercihleri ki-kare tablosu

	Değer	Serbestlik Derecesi	Anlamlılık Durumu
Pearson Ki-kare	120,358(a)	10	,000
Olabilirlik Oranı	125,278	10	,000
Linear-by-Linear İlişkisi	31,913	1	,000
Geçerli Toplam	751		

Buna göre Uzungöl ÖÇK Alanı'na giden yol son derece düzgün ve yüksek standartlarda asfalt olsa da, OET ve GET profiline dahil olan katılımcılar alanda en büyük sorun olarak ulaşımı göstermişlerdir (Şekil 27). Konfor beklentisi nispeten yüksek olan bu iki grubun bu tercihlerinde ulaşım ağının Uzungöl'ün Güney kısmına doğru niteliğinin bozulması, zirvelere doğru yer aldıkça iyice taşıt ulaşımını zorlaştıracak niteliğe düşmesi etkilidir. Yukarıda bahsedilen 2 turist profili tarafından alandaki en önemli sorun olarak ulaşım gösterilse de (% 22,6), toplamda % 24,6 ile alandaki en önemli sorun olarak bozuk

ve plansız yapılaşmayı da içine alan “çevresel sorunlar” gösterilmiştir. Diğer turist profillerine göre alanda bulunma gerekçeleri bariz biçimde doğaya daha yakın olmak olan UET profili, alandaki en önemli ikinci sorun olarak organizasyon eksikliğini belirtmiştir. Yapılan görüşmelerde bu organizasyon eksikliğinden kastın, büyük oranda kendilerine alanın ekolojik potansiyeli ve sosyo-kültürel özellikleri hakkında bilgi verecek donanımlı kişi (resmi görevli, yerel rehber vb.) ve kurumsal varlıklar olduğu tespiti yapılmıştır. Konfor beklentisi diğer profillere göre daha yüksek olan GET profilinin alandaki en önemli 2. sorun tercihi ise tesislerin sayısal ve konfor beklentisi açısından yetersizliği olmuştur. Bölgedeki popüler turizm noktaları ile karşılaştırıldığında oldukça ciddi miktarda tesis barındıran araştırma bölgesinde bile bu talebin olması özellikle yaz aylarında ve hafta sonlarında Uzungöl’ün uğradığı ziyaretçi akımına bağlı olarak ortaya çıkan yetersizlikten ileri gelmektedir.

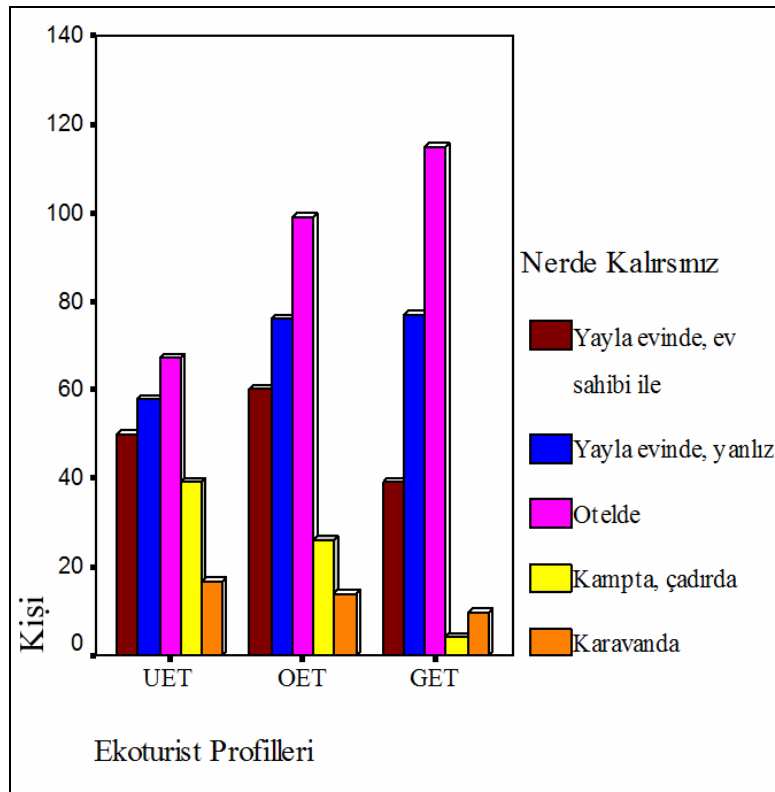

Şekil 27. Ekoturist profillerine göre Uzungöl ÖÇK Alanı'nın en önemli sorunları

Katılımcılara, ne tür bir yerde hizmet almak isteyecekleri sorulduğunda verilen cevaplar her bir profil için birbirine benzer biçimde, büyük oranda “geleneksel bir yerde” olmuştur. UET profili % 81,8; OET profili % 80,4; GET profili ise % 76,4 oranında

geleneksel bir alanda hizmet almak istediklerini belirtirken, bu görüşün tüm katılımcılar içerisindeki oranı % 76,8'dir.

Anket çalışmasına katılan deneklere, alanda gecekemeleri söz konusu olduğunda nerede kalmak isteyecekleri sorulduğunda, tüm ekoturist profilleri öncelikle otelde kalmayı tercih etmişler (Şekil 28), bunun tüm denekler içindeki oranı toplamda % 37,4 olmuştur. Bunu toplamda % 28,1 ile herhangi bir ev sahibi ailenin olmadığı, ekoturistlerin yalnız veya aileleriyle kalmayı tercih edecekleri yayla evleri takip etmektedir.

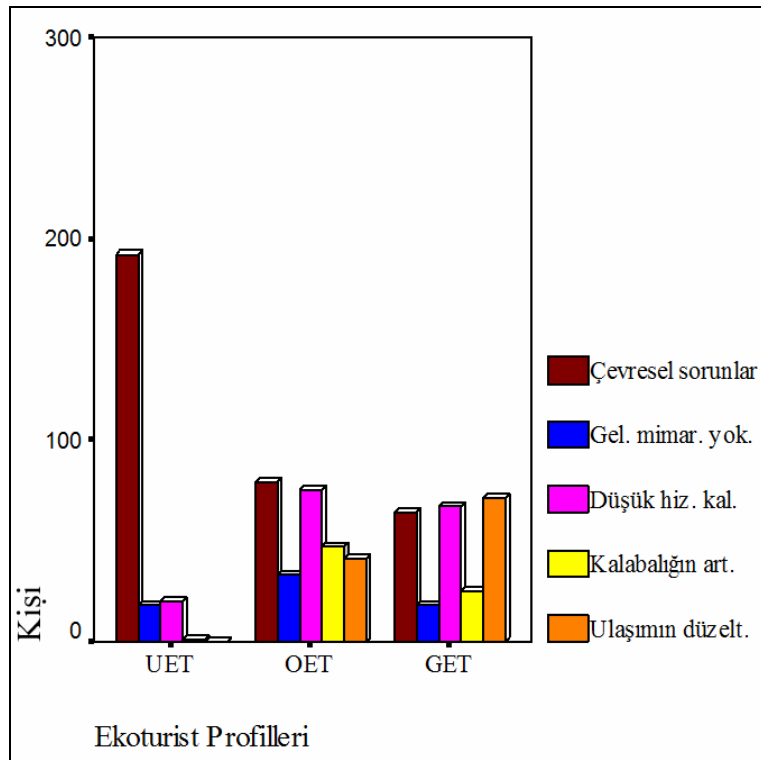

Şekil 28. Ekoturist profillerine göre Uzungöl ÖÇK Alanı'nda kalacak yer tercihleri

Katılımcılara, alana tekrar gelmelerine nasıl bir sorunun neden olabileceği sorulduğunda, profillere göre 0,000 düzeyinde anlamlı bir ilişkiyle farklı ağırlıklarda cevaplar alınmıştır (Tablo 20; Şekil 29).

Tablo 20. Ekoturist profilleri ile alana tekrar gelmeyi engelleyecek unsurlar ki-kare tablosu

	Değer	Serbestlik Derecesi	Anlamlılık Durumu
Pearson Ki-kare	243,542(a)	8	,000
Olabilirlik Oranı	278,624	8	,000
Linear-by-Linear İlişkisi	174,756	1	,000
Geçerli Toplam	751		

Şekil 29. Ekoturist profillerine göre Uzungöl ÖÇK alanına tekrar gelmelerini engelleyebilecek sorunlar

Buna göre, alanda var oluşlarının temel amaçları belirgin biçimde diğer iki profilden ayrılan, konfor beklentisi düşük, ekolojik ve çevresel olaylara ilgisi oldukça yüksek UET profili, alana yeniden gelişlerini önleyebilecek en önemli unsuru % 83,1 gibi yüksek bir oranla “çevresel sorunların yaşanması” olarak belirtmişlerdir. Aynı durum OET profili için geçerli olsa da, söz konusu profil içindeki oranı sadece % 28,7’dir ve hemen ardından gelen “düşük hizmet kalitesi” seçeneğinden sadece % 1,4 oranında daha çok tercih edilmiştir. Alanda tespit edilen kitle turizmi anlayışına en yakın profil olan, konfor

beklentisi nispeten yüksek GET profili için ise alana tekrar gelmelerini engelleyecek en önemli sorun % 29 ile ulaşımdaki zorlukların giderilmemesi, % 27,3 ile hizmet kalitesinin düşüklüğü ve % 26,1 ile de çevresel sorunlar olarak açıklanmıştır. Tüm ekoturist profilleri içinde en çok tercih edilen alana tekrar gelmemeye sebep olabilecek sorun toplamda % 44,6 ile çevresel sorunlar olmuştur.

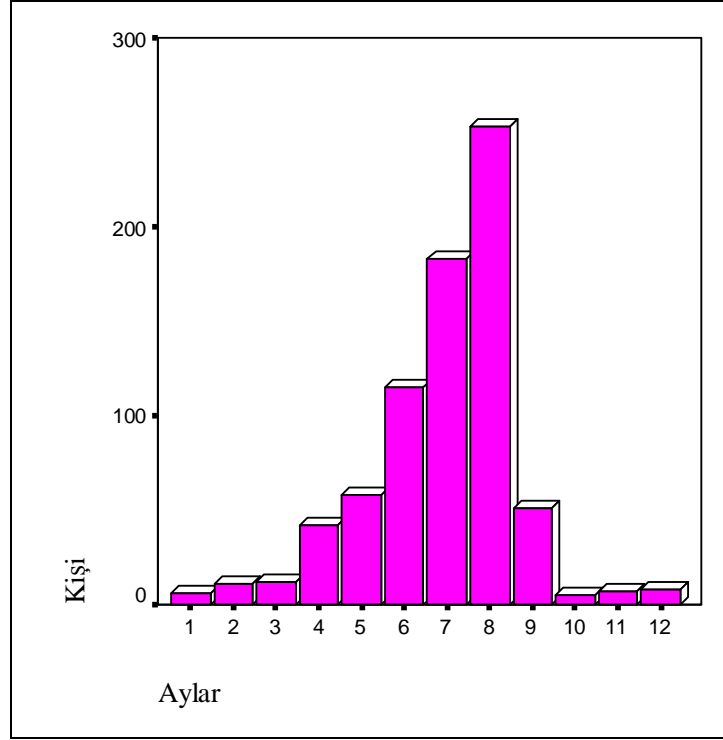
Alanda tespit edilen ekoturist profillerinin yılın farklı zamanlarında alanda görülme sıklıklarının ne olduğunun ortaya konulmaya çalışmasının önemli bir veri olacağı düşünüldükçe, bu yönde de bir analiz çalışması gerçekleştirilmiştir. Söz konusu analiz, bir ziyaretçi sayısı belirleme çalışması olmadığı için doğal olarak alanın yılın farklı dönemlerindeki ziyaretçi sayısının ne olacağına ilişkin bilgi vermek amacıyla kullanılmamalıdır. Ancak araştırma alanının yılın her ayında arazi çalışmaları yapmak amacıyla ziyaret edildiği ve her dönem anket çalışması yapıldığı düşünüldüğünde, söz konusu çalışmanın araştırma alanının yoğun olarak kullanıldığı periyotlar ve hangi ekoturist profillerinin yılın hangi dönemlerinde alanda bulunmayı tercih ettiklerine dair ciddi bir çıkış noktası oluşturacağını söylemek mümkündür.

Araştırma alanı ulusal ve uluslararası düzeyde tanınmış bir yer olmasının da etkisiyle yıl boyu ziyarete açıktır. Özellikle kışın belli dönemlerde kar yağışına bağlı olarak yaşanabilen erişim sorunu Uzungöl'ün merkez kısmı için saatler içerisinde çözümlenerek alanın sürekli erişilebilir olması sağlanmaktadır. Bununla birlikte alanda yer alan işletmelerin büyük bir kısmının kapalı olduğu Ekim-Mart dönemi içerisinde etkin bir ziyaretçi varlığından söz etmek oldukça zordur. Bu durum yapılan anket çalışmasının aylara göre dağılımına da yansımaktadır (Şekil 30).

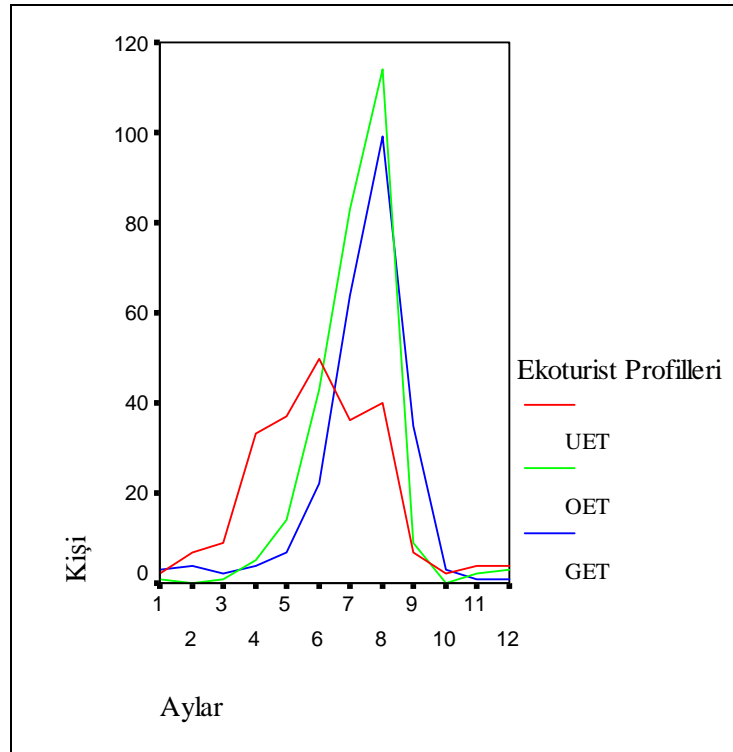
Araştırma alanında en yoğun ekoturist anketinin Ağustos ayında yapıldığı, bunu sırasıyla Temmuz ve Haziran aylarının izlediği, genel olarak Nisan-Eylül döneminin ise araştırma alanının hareketli olan 6 aylık yarısını oluşturduğu söylenebilir.

Araştırma alanında tespit edilen ekoturist profillerinin alanı ziyaret ediş zamanlarına bakıldığında ise GET ve OET profillerinin sıklıkla yaz aylarında alanda buldukları, UET profilinin ise Mart-Eylül ayları arasında kalan daha uzun bir periyotta alanda bulunabildikleri görülmektedir (Şekil 31).

Tüm sonuçlar irdelendiğinde, alanda var olan ekoturist profillerinin karakteristik özelliklerinin belirgin bir biçimde ortaya konulması mümkündür (Tablo 21).

Şekil 30. Anket çalışmasına katılan ekoturistlerin aylara göre dağılımı

Şekil 31. Alanda anket çalışması yapılan ekoturist profillerinin aylara göre dağılımı

Tablo 21. Araştırma alanında tespit edilen ekoturist profillerinin genel özellikleri

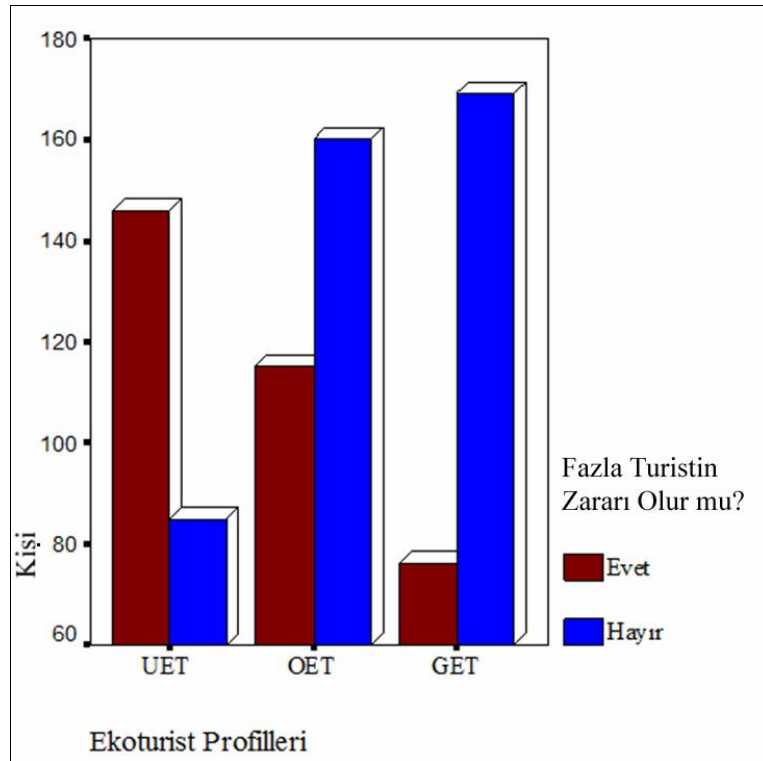
		Uzman (Aktif) Ekoturist (UET)	Ortalama (Pasif) Ekoturist (OET)	Genelleyici ekoturist (GET)
KİŞİSEL (Sosyal, Kültürel ve Ekonomik) ÖZELLİKLER	Eğitim Durumu	Çok Yüksek	Yüksek	Nispeten Düşük
	Yaş Aralığı	40 Yaş Üstü	25-40 Yaş Arası	25-40 Yaş Arası
	İkametgâh - Orijin	Avrupa-Kuzey Amerika	Türkiye	Türkiye
	Gelir Düzeyi	Yüksek	Nispeten Düşük	Nispeten Düşük
	Aktif ve Düzenli Spor Yapma Eğilimi	Yüksek	Ortalama	Düşük
	Meslek	Serbest meslek ve emekli	Serbest meslek ve maaşlı çalışan	Serbest meslek ve maaşlı çalışan
	Ekoloji İlgisi	Yüksek	Ortalama	Nispeten Düşük
FARKINDALILIK	Alanın Statüsü	Yüksek	Yüksek	Düşük
	Alanı Keşfetme Kriteri	Araştırma- Öğrenme	Dinlenme	Eğlenme
ULAŞIM	Alandaki Araç Kullanım Yoğunluğu	Sınırlı araç kullanımı, çok yürüyüş	Yoğun Araç Kullanımı	Yoğun Araç Kullanımı
	Konfor Beklentisi	Öncelikli değil	Öncelikli	Öncelikli
	Yolculuk Süresi	Uzun	Ortalama	Kısa
KONAKLAMA – VAKİT GEÇİRME	Kalacak Yer Niteliği	Doğal - geleneksel	Doğal - geleneksel	Doğal - geleneksel
	Konfor Beklentisi	Öncelikli değil	Öncelikli	Öncelikli
	Kalış Süresi	1-7 Gün	Günübirlik	Günübirlik
	Öncelikli Uygun Mevki	Uzungöl çevresi, orta ve yüksek alanlar	Uzungöl çevresi ve orta kısım	Uzungöl çevresi
AMAÇ - SONUÇ	Alana Gelme Nedeni	İnceleme	Tatil	Piknik
	Kaynak Değerlere Etki Kaygısı	Yüksek	Düşük	Çok Düşük
İLİŞKİLER	Yerel Halk ile	Ortalama	Ortalama	Düşük
	Diğer Turistlerle	Ortalama	Düşük	Düşük
	Turizm Organizasyonları ile	Ortalama	Düşük	Düşük
DONANIM	Kaynak Değerler Hakkında Bilgi Seviyesi	Yüksek	Ortalama	Düşük
GENEL İLĞİ DÜZEYİ	Doğal Kaynaklar	Çok Yüksek	Yüksek	Yüksek
	Kültürel Kaynaklar	Düşük	Düşük	Düşük
	Hizmet Kalitesi Beklentisi	Düşük	Ortalama	Yüksek

Son olarak, araştırma alanındaki turist profillerinin aşırı kullanım ile kabul edilebilir değişim sınırı seviyesinde faaliyetlerde bulunulması durumunda alanda bir takım bozulmalar yaşanıp yaşanmayacağına ilişkin fikirleri sorulmuş, dolayısıyla hem bilinç, hem de hassasiyetleri üzerinde bazı fikirler elde edilmesi amaçlanmıştır. 0,000 düzeyinde anlamlı bir ilişkiyle ortaya konulan sonuçlara göre (Tablo 22), beklediği gibi UET profiline ait ekoturistler % 63,2 oranında “evet” cevabı vermişlerdir. “Yoğun bir biçimde alana gelebilecek turist kabilelerinin bu alanın doğal ve kültürel yapısına bir zararları

dokunabilir mi?” sorusu ile tespit edilen cevaplardan OET için % 41,8, GET için % 31,0 oranında “evet” cevabı alınmıştır. Bu durumda, çoğunluğu aşırı turist talebinin ekolojik ve kültürel olarak alana zarar verebileceğinin farkında olan tek profilin UET olduğu ortaya konulmuştur (Şekil 32).

Tablo 22. Ekoturist profillerinin alana yoğun biçimde gelecek ekoturistlerin zararları olup olmayacağı konusundaki görüşlerine ilişkin ki-kare tablosu

	Değer	Serbestlik Derecesi	Anlamlılık Durumu
Pearson Ki-kare	51,420(a)	2	,000
Olabilirlik Oranı	51,992	2	,000
Linear-by-Linear İlişkisi	49,380	1	,000
Geçerli Toplam	751		

Şekil 32. Ekoturist profillerine göre alana yoğun biçimde gelecek ekoturistlerin zararları olup olmayacağı konusundaki görüşleri

3.1.4. Ekoturist Profillerinin Alan İçerisindeki Erişim Durumları

Alanda tespit edilen ekoturistlerle ait oldukları profillere göre gerçekleştirilen 2. tur anketlerde, daha önce buldukları ve bilgi sahibi oldukları arazi koşullarında araçla ve yaya olarak ilgilerini çekecek bir alana gitmek için ne kadar yol alabilecekleri sorulmuştur.

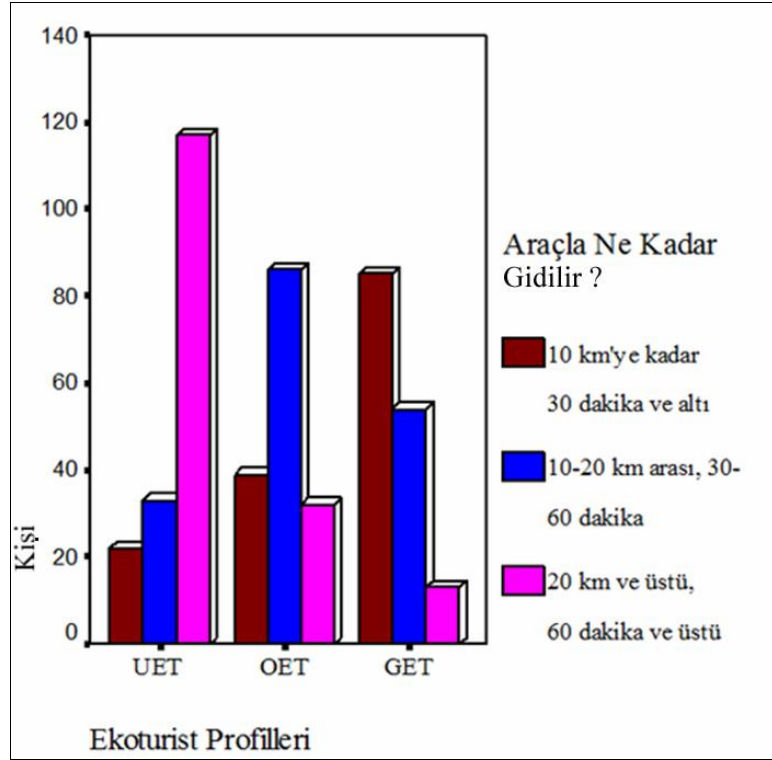
Ekoturist profilleri ile araçla ne kadar yol alabilecekleri sorusuna verilen cevaplar arasında ki-kare testine göre $P=0,000$ düzeyinde anlamlı bir ilişki bulunmuştur (Tablo 23).

Tablo 23. Ekoturist profillerine göre alandaki araçlı erişim durumu ki-kare tablosu

	Değer	Serbestlik Derecesi	Anlamlılık Durumu
Pearson Ki-kare	177,677(a)	4	,000
Olabilirlik Oranı	176,478	4	,000
Linear-by-Linear İlişkisi	133,653	1	,000
Geçerli Toplam	481		

Bu analize göre, UET grubunu oluşturan grup % 68,02 ile en çok 20 km ve üstü veya 1 saatten fazla araçla yolculuk yapabileceğini belirtirken, OET profili için en çok tercih edilen mesafe % 54,77 ile 10-20 km arası veya 30-60 dakika, GET profili için ise % 55,92 ile 10 km'ye kadar veya 30 dakika ve altı olarak tespit edilmiştir (Şekil 33).

Araştırma alanı içerisinde bulunan ekoturist profillerinin araçla kat edebilecekleri mesafeler açısından bir değerlendirme yapıldığında, UET profilinin bu konuda en uzun mesafeyi kat edebilecek ortalamaya sahip olduğu, bu mesafenin sırasıyla OET ve GET profilleri tarafından izlendiği görülmektedir. UET profilinde profilin mesafe kat ediş karakteristiğini gösteren baskın özellik diğer iki mesafeye göre daha büyük farkla bu etkiyi ortaya koyuyorken, OET ve GET profilleri için en baskın mesafe ile diğer mesafeler arasındaki fark yine anlamlı, ancak UET profilindeki kadar baskın değildir. UET profilinin araçla alınabilecek yol konusunda en kısa mesafeye en az oranda sahip olması, bununla birlikte GET profilinin ise en uzun mesafe konusunda en fakir profil olması bir başka önemli özellik olarak ön plana çıkmaktadır.

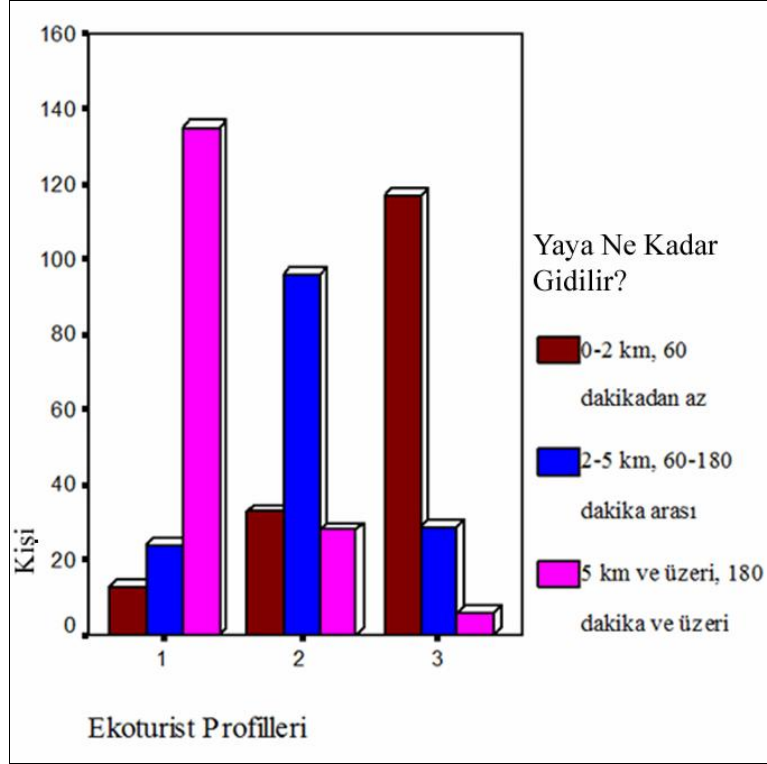
Şekil 33. Ekoturist profillerine göre alanda bir motorlu taşıtlarla alınabilecek mesafeler

Benzer bir ilişki alanda tespit edilen ekoturist profilleri ile yaya olarak ne kadar yol kat edebilecekleri sorusuna verilen cevaplarda da tespit edilmiştir ($P=0.000$) (Tablo 24).

Tablo 24. Ekoturist profilleri ile yaya erişim durumu ki-kare tablosu

	Değer	Serbestlik Derecesi	Anlamlılık Durumu
Pearson Ki-kare	342,757(a)	4	,000
Olabilirlik Oranı	338,421	4	,000
Linear-by-Linear İlişkisi	242,412	1	,000
Geçerli Toplam	481		

Bu analize göre UET grubunu oluşturan grup çok büyük oranda (% 78,48) 5 km ve üstü veya 3 saatten fazla yaya olarak yolculuk yapabileceğini belirtirken, OET profili için bu değer % 61,14 ile 2-5 km civarı veya 60-180 dakika, GET profili için ise % 76,97 oranında 2 km'ye kadar ve 1 saatten az olarak tespit edilmiştir (Şekil 34).

Şekil 34. Ekoturist profillerine göre alanda yaya olarak alınabilecek mesafeler

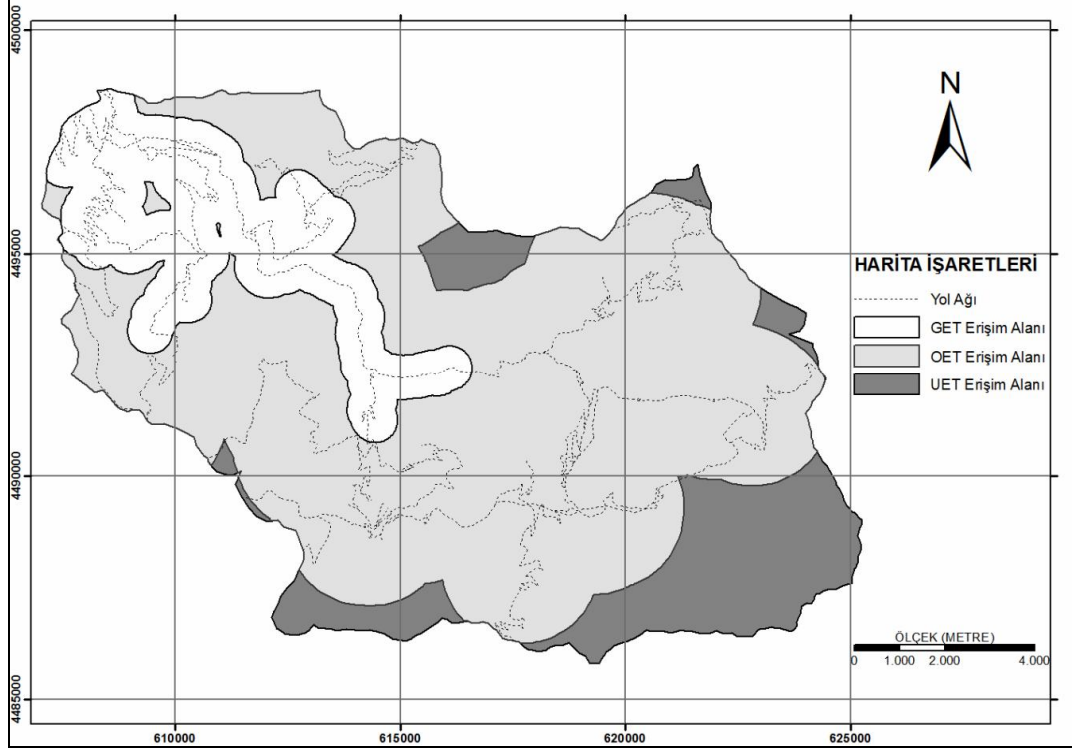
Bu sonuçlara göre turist profilleri ile alanda yaya olarak ve araçla kat edebilecekleri mesafeler arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Bu ilişkiye göre turist profillerinin araştırma alanındaki erişim karakteristikleri belirlenmiştir (Tablo 25).

Tablo 25. Ekoturist profillerinin alan içindeki baskın erişim mesafeleri

Ekoturist Profilleri	Araçlı Mesafe	Yaya Mesafe
UET	20 km ve üzeri	5 km ve üzeri
OET	20 km'ye kadar	2-5 km arası
GET	10 km'ye kadar	2 km'ye kadar

Profillerin en yüksek oranda sergiledikleri tercihler temel karakteristikler olarak kabul edilmiştir. Araçla alınabilecek mesafeler doğrudan girilmiştir. Yaya olarak alınacak mesafelerin tespitinde ise metod kısmında detaylıca belirtildiği üzere, geri dönüşün de fiziksel güç gerektiren bir durum olmasından hareketle katılımcıların “gidiş-dönüş” olarak verdikleri mesafenin yarısı alınmıştır. Bunun temel nedeni, arazi çalışmalarından elde edilen veriler ışığında, bir noktaya ulaşip geri dönüşün büyük oranda eşit zaman almasıdır.

Ekoturistlerin erişim sınırlarının belirlenmesinde her bir profil için araçla ulaşım sınırları belirlenmiş, bu sınırların üzerine yaya mesafeleri de eklenerek nihai sınır tespit edilmiştir.

Şekil 35. Ekoturist profillerine göre potansiyel erişim alanları (OET katmanı GET erişim alanını, UET katmanı GET ve OET erişim alanlarını kapsamaktadır)

3.1.5. Ekoturist Profillerinin Tutum ve Davranışları Arasındaki Tutarlılık

Katılımcılara 2. tur ankette yöneltilen 2 soru ile tutum ve davranışları arasında bir tutarlılık tespiti amaçlanmış, ayrıca daha önce verdikleri cevaplara göre dahil oldukları ekoturist profilleri ile tercihleri arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığı sorgulanmıştır.

Bu sorgulamaların yapılabilmesi için anket formunda sırasıyla 3 adet çok doğal, 2 adet yarı doğal ve 3 adet de nispeten az doğal olmak üzere 8 adet fotoğraf gösterilmiştir. Katılımcılara bu fotoğrafların hangisinin araştırma alanında en çok beğendiği yeri temsil ettiği, ayrıca en çok hangisine benzeyen yerlere gitmeyi tercih ettikleri sorulduğunda sırasıyla tutum ve davranışlarına ulaşılması amaçlanmış, elde edilen cevaplar arasında 0,000 düzeyinde anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir (Tablo 26).

Bu sonuca göre, deneklerin beğenileri ile tutumları arasında bir tutarlılık olduğunu söylemek mümkündür.

Ekoturist profilleri ile alanda en çok beğenilen yer ve en çok gidilen yer tercihleri arasında bir ilişki arandığında ise, yine 0,000 düzeyinde anlamlı bir ilişkiden söz etmek mümkündür (Tablo 26). Bu sonuca göre UET profiline dahil ekoturistler büyük bir oranda alanın “çok doğal” kısımlarını temsil eden ilk 3 fotoğraf üzerine yoğunlaşırken, OET profilinin tercihleri “çok doğal” ile “nispeten az doğal” arasında yayılım göstermiş, GET profilinde ise son 3 fotoğraf, yani az doğal alanlar üzerinde bir yoğunluk saptanmıştır. Bu tablo her bir profil içerisinde aykırı düşüncelere sahip ekoturistlerin olmadığı sonucunu çıkartmasa da, genel eğilimleri ortaya koyması adına önemlidir.

Tablo 26. Ekoturist profilleri, en çok beğenilen alanlar ve gitmek için en çok tercih edilen alanlar arasındaki korelasyon ilişkisi

		Ekoturist Profilleri	En Çok Gidilen Yer (Davranış)	En Çok Beğenilen Yer (Tutum)
Ekoturist Profilleri	Pearson Korelasyon	1	,698(**)	,566(**)
	Anlamlılık (2-tailed)	.	,000	,000
	N	481	481	481
En Çok Gidilen Yer (Davranış)	Pearson Korelasyon	,698(**)	1	,481(**)
	Anlamlılık (2-tailed)	,000	.	,000
	N	481	481	481
En Çok Beğenilen Yer (Tutum)	Pearson Korelasyon	,566(**)	,481(**)	1
	Anlamlılık (2-tailed)	,000	,000	.
	N	481	481	481

3.1.6. Ekoturist Öncelik Katsayıları (EKÖK)

Araştırma alanında tespit edilen ekoturist profillerinin alana dair farklı önceliklere sahip olmaları kaçınılmazdır. Bu farklılıkların bu ekoturistlerin alanda geçirecekleri zamandan görmek isteyecekleri kısımlara kadar geniş bir perspektif içerisinde etki alanı olacağı, dolayısıyla planlama yaklaşımlarında bu farklılıkların da ele alınması gerekliliği kendiliğinden ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle, bu araştırmada, yöntem bölümünde detaylıca belirtildiği üzere yapılan 2. tur anketlerle her 3 ekoturist potansiyeli için de ayrı ayrı öncelik tespiti yapılmış ve araştırmada kullanılmış her bir ekoturizm potansiyeli belirleme kriteri için bir katsayı tespit edilmiştir.

Tablo 27. UET profili için EKÖK

Önem Sırası	Kriter	Katsayı
1	Biyolojik doğallık	0,088471
2	Görünür doğallık	0,085044
3	Ana rotalara ya da ulaşım ağına uzaklık	0,079596
4	Yerleşim yerlerine uzaklık	0,075074
5	Su kütlesi barındırma veya bunlara yakınlık durumu	0,068249
6	Hedef bitki türlerinin varlığı	0,066283
7	Bitkisel fenolojik karakter	0,062295
8	Hedef hayvan türlerinin varlığı	0,060722
9	Vista noktaları varlığı	0,059065
10	Anıt ağaç varlığı	0,058728
11	Komşu biyotop çeşitliliği	0,045387
12	Organik tarım ürünleri varlığı	0,043056
13	Geleneksel yerleşim alanları ve yaşam biçimleri	0,032467
14	Büyüklik	0,030445
15	Konaklama ve hizmet birimleri varlığı	0,028367
16	Tarihi alan ve değer varlığı	0,027047
17	Rakım farklılıkları	0,026204
18	Rehberlik hizmetleri varlığı	0,023480
19	Eğim grup çeşitliliği	0,022047
20	İletişim olanakları varlığı	0,017975

Tablo 28. OET profili için EKÖK

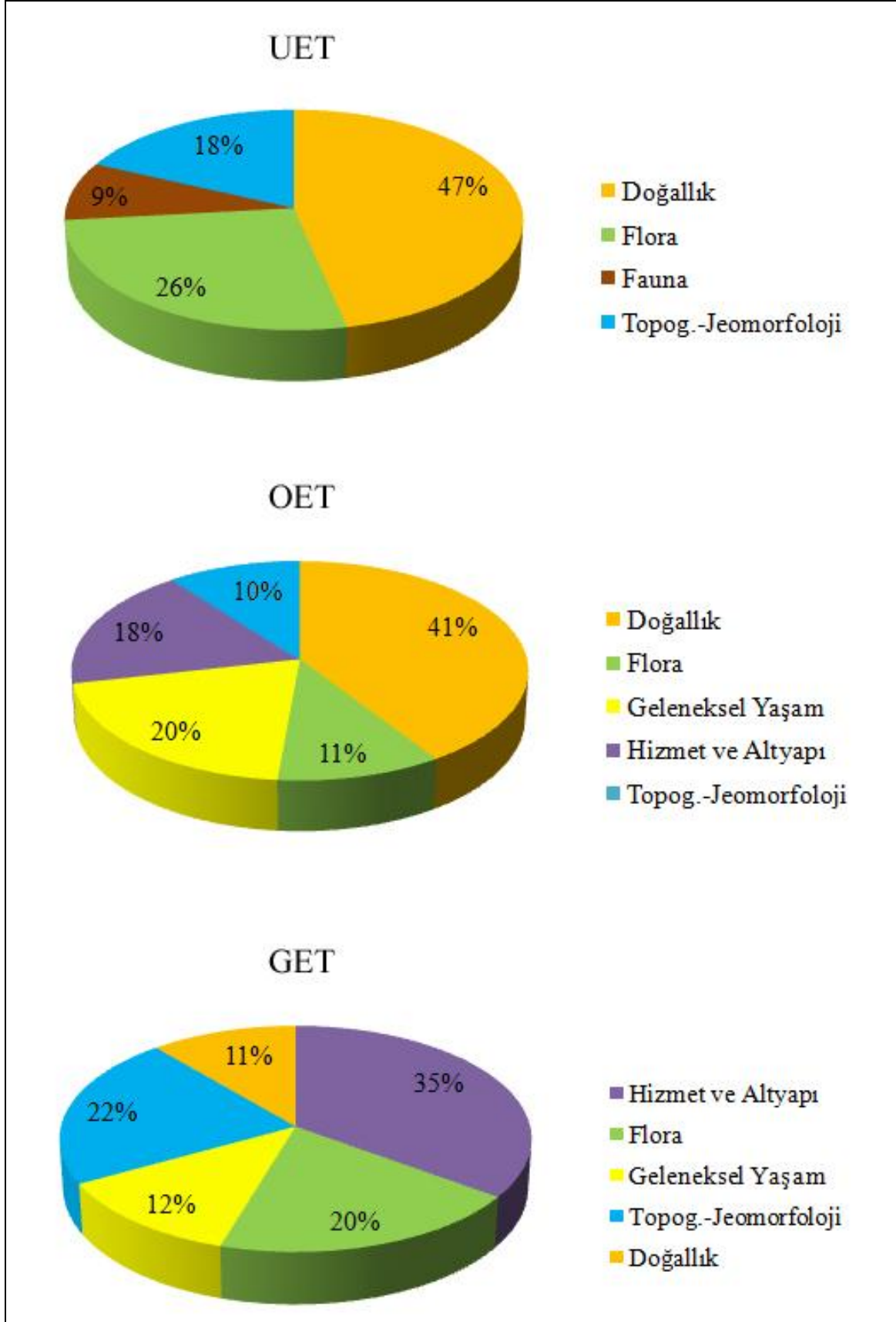
Önem Sırası	Kriter	Katsayı
1	Biyolojik doğallık	0,076365
2	Görünür doğallık	0,072796
3	Bitkisel fenolojik karakter	0,072519
4	Su kütlesi barındırma veya bunlara yakınlık durumu	0,070857
5	Organik tarım ürünleri varlığı	0,070088
6	Geleneksel yerleşim alanları ve yaşam biçimleri	0,067042
7	Ana rotalara ya da ulaşım ağına uzaklık	0,066057
8	Konaklama ve hizmet birimleri varlığı	0,064365
9	Yerleşim yerlerine uzaklık	0,063504
10	Rehberlik hizmetleri varlığı	0,059596
11	Hedef bitki türlerinin varlığı	0,040305
12	Anıt ağaç varlığı	0,035721
13	İletişim olanakları varlığı	0,033136
14	Vista noktaları varlığı	0,032706
15	Tarihi alan ve değer varlığı	0,032613
16	Hedef hayvan türlerinin varlığı	0,031383
17	Eğim grup çeşitliliği	0,029567
18	Rakım farklılıkları	0,029167
19	Büyüklik	0,026214
20	Komşu biyotop çeşitliliği	0,025998

Tablo 29. GET profili için EKÖK

Önem Sırası	Kriter	Katsayı
1	Konaklama ve hizmet birimleri varlığı	0,076984
2	Organik tarım ürünleri varlığı	0,075047
3	Rehberlik hizmetleri varlığı	0,070378
4	Görünür doğallık	0,068377
5	Vista noktaları varlığı	0,067806
6	İletişim olanakları varlığı	0,067266
7	Su kütlesi barındırma veya bunlara yakınlık durumu	0,066440
8	Bitkisel fenolojik karakter	0,060247
9	Anıt ağaç varlığı	0,059612
10	Yerleşim yerlerine uzaklık	0,043605
11	Ana rotalara ya da ulaşım ağına uzaklık	0,043224
12	Büyüklik	0,039762
13	Biyolojik doğallık	0,038746
14	Komşu biyotop çeşitliliği	0,035380
15	Geleneksel yerleşim alanları ve yaşam biçimleri	0,033887
16	Hedef bitki türlerinin varlığı	0,032807
17	Hedef hayvan türlerinin varlığı	0,032458
18	Tarihi alan ve değer varlığı	0,032299
19	Rakım farklılıkları	0,029441
20	Eğim grup çeşitliliği	0,026233

Her bir profilin temel karakteristiklerini ortaya çıkartma konusunda yardımcı olması için profillere göre ilk 10 adet öncelik katsayısı incelendiğinde ve bunların kendi içlerinde yüzdelik oranları tespit edildiğinde, UET profili için doğallık ve flora kriterlerinin çok fazla önem taşıdığı, OET profilinin tıpkı UET gibi doğallık kriterine çok önem verdiği, bununla birlikte UET profilinden farklı olarak geleneksel yaşam ile hizmet ve altyapı birimlerini de önemli iki kriter olarak gördüğü, bununla birlikte GET profilinin ise ağırlıklı olarak hizmet ve altyapı kriterlerini önemseyip topografik ve jeomorfolojik kriterleri de önemli buldukları belirlenmiştir (Şekil 36).

Şekil 36. Ekoturist profillerinin ilk 10 tercihlerine göre EKÖK dağılımı

3.2. Alanın Biyotop Varlığına İlişkin Bulgular

3.2.1. EUNIS Sınıflandırmasına Göre Alanda Tespit Edilen Biyotoplar

Yöntem bölümünde bahsedildiği gibi, araştırma alanında kullanılacak biyotop sınıflandırma yöntemi olarak EUNIS (2004) kriterleri seçilmiştir. Bu kriterlere göre alanda tespiti yapılan biyotoplar şunlar olmuştur:

3.2.1.1. Düşük Yoğunluklu Tarımsal Metotlarla Gerçekleştirilen, Sade Ürün Yelpazeli Tarım Alanları (EUNIS Kodu: I1.3)

Başta Uzungöl olmak üzere yerleşim alanlarının yakınlarında bulunan ekili tarım alanları bu sınıf içerisinde değerlendirilmiştir.

3.2.1.2. Daimi Oligotrofik Göller, Göletler ve Havuzlar (EUNIS Kodu: C1.11)

Oligotrofik göller derin, bitki yaşamı açısından fakir, besin maddeleri açısından sınırlı, oksijence zengin olarak tanımlanan göllerdir. C1.11 kodu su içinde hayvansal yaşam, yeşil alg faaliyetleri ya da daha düşük seviyede alg faaliyetleri barındıran gölleri içerir. EUNIS biyotop sınırlama kriterlerine göre araştırma alanında bulunan 2000 m'nin üzerindeki buzul gölleri bu sınıf içerisinde değerlendirilmiştir.

3.2.1.3. Daimi Mezotrofik Göller, Göletler ve Havuzlar (EUNIS Kodu: C1.21)

Besin maddeleri bakımından nispeten daha zengin göllerdir. Düşük rakımlardaki kirlenmemiş birçok göl ve gölet bu sınıfta yer alır (EUNIS, 2004). C1.21 kodu su içinde hayvansal yaşam, yeşil alg faaliyetleri ya da daha düşük seviyede alg faaliyetleri barındıran gölleri içerir. Araştırma alanına ismini veren Uzungöl ile güney kesiminde bulunan baraj gölleri bu sınıf içerisinde değerlendirilmiştir.

3.2.1.4. Daimi, Gelgit Etkisinde Olmayan, Hızlı ve Akıntılı Akarsular (EUNIS Kodu: C2.21)

Daimi, hızlı ve akıntılı suyolları ile bunların barındırdığı hayvanlar ile algler ve diğer su altı canlılarını kapsar. Hızlı akan ırmaklar, dereler, çaylar, küçük derecikler, taşkın karakterli daimi sular bu biyotop sınıfına dahildir. Yatak genel olarak kayalar ve taşlardan oluşup yer yer kumluk ve çamur da görünebilir. C2.21 sınıfı “alabalık zonu” olarak da isimlendirilebilir. Araştırma alanında bulunan Haldizen Deresi ile bu dereyi besleyen birçok kol bu sınıf içerisinde değerlendirilmiştir.

3.2.1.5. Daimi, Gelgit Etkisinde Olmayan, Yavaş Akan Akarsular (EUNIS Kodu: C2.32)

Daimi, yavaş akan suyolları ile bunların barındırdığı hayvanlar ile algler ve diğer su altı canlılarını kapsar. Yavaş akan ırmaklar, dereler, çaylar, küçük derecikler ve hızlı aksalar da katmerli akış gösteren sular bu biyotop sınıfına dahildir. Yatak genel olarak kum ve çamur kaplıdır. C2.32 sınıfı genel olarak daha yavaş aktığı için nispeten yüksek sıcaklığı ve daha düşük alanlardaki akarsuların yüksek alanlardaki kolları olarak kabul görür. Balıklıgöl ve Sarıgöl gibi buzul göllerinden çıkıp fazla eğimli olmayan Alpin ve subalpin alanlardan geçen dereler bu sınıfta değerlendirilmiştir.

3.2.1.6. Daimi Olmayan Akarsular (EUNIS Kodu: C2.5)

Yılım belli dönemlerinde kuru bir yatak bırakan akarsuların dahil olduğu biyotop sınıfıdır. Özellikle dağların yamaçlarındaki karların beslediği, genellikle yaz ayları ve sonrası dönemlerde su taşımayan dereler bu sınıfta değerlendirilmektedir.

3.2.1.7. Yol Ağları (EUNIS Kodu: J4.2)

Araştırma alanı içine bulunan yol ağları bu sınıf içinde değerlendirilmiştir.

3.2.1.8. Sert Kaplama Malzemesi Olan Yerler ve Rekreasyonel Alanlar (EUNIS Kodu: J4.6)

Trafiğin yürüme etkinliğine dayalı olduğu, araç girişi olsa bile bir rota dahilinde kullanılmayan sert yüzeyli yerler ve rekreasyonel alanları ifade eder. Araştırma alanında Uzungöl'ün yakınında bulunan sert yüzeyli rekreasyonel alanlar bu sınıflandırma içinde değerlendirilmiştir.

3.2.1.9. Dağınık Haldeki Yerleşim Birimleri ve Binalar (EUNIS Kodu: J2.1)

Genellikle kırsal alanlarda yer alan, düşük yoğunluklu yerleşim alanlarının dahil olduğu biyotop sınıfıdır. Keskin bir kural olmasa da, oransal olarak %30'dan küçük bir yerleşim birimi kaplamadan bahsedilmektedir. Uzungöl çevresindeki yerleşim birimleri ile ÖÇK alanı içindeki yaylalar ve köylerde bulunan yerleşim alanları bu grup içinde değerlendirilmiştir.

3.2.1.10. Kırsal Ortak Kullanım Yapıları (EUNIS Kodu: J2.2)

Halkın kullanımına açık olan kırsal karakterli resmi binalar, dükkânlar, ibadethaneler gibi birimlerin bulunduğu alanlardır. Özellikle Uzungöl'ün yakın çevresinde bulunan ticarethaneler bu sınıf içinde değerlendirilmiştir.

3.2.1.11. Terk Edilmiş Kırsal Yapılar (EUNIS Kodu: J2.61)

Eskiden kullanılmakta olup şu an için terk edilmiş konumda bulunan her türlü kırsal yapı bu sınıf içine girer. Araştırma alanında artık kullanılmamakta olan binalar bu sınıf içerisinde değerlendirilmiştir.

3.2.1.12. Daimi Yeraltı Akarsuları (EUNIS Kodu: H1.61)

Algılanabilir bir akışı olan daimi ya da dönemlik, bağımsız ya da bir mağara sisteminin parçası olan yeraltı akarsularıdır. Araştırma alanında Balıklıgöl'ü besleyen

kollardan bazıları ile araştırma alanının doğu kısmında bulunan göllerden çıkan suların bir kısmının alanda bulunan kayalıkların altından aktığı arazi çalışmaları ile tespit edilmiştir. Bu alanlar bu sınıf içerisinde değerlendirilmiştir.

3.2.1.13. Asidik, Silisli, Bitki Kaplama Alanının %30'un Altında Olduğu Karasal Sarp Kayalık Alanlar (EUNIS Kodu: H3.1A)

Kuru ve kalkersiz karasal sarp kayalık alanlardır. H3.1A sınıfı genel olarak kuzeye bakan bir yapıdadır. Araştırma alanının güney kesimlerindeki yüksek dağ yamaçlarında bulunan sarp ve çoğu zaman ulaşılması olanaksız veya zor olan kayalık alanlar bu sınıf içerisinde yer almaktadır.

3.2.1.14. Güneydoğu Avrupa Dağlık Silisli Çarşak – Kaya Yığıntısı Alanları (EUNIS Kodu: H2.33)

İçinde Kafkasların da bulunduğu yüksek Alpin karakterli dağlık alanlarda bulunan asidik çarşak-kayalık alanlardır. Araştırma alanının özellikle güney kısmında bulunan dik yamaçların dip kısımlarındaki kaya parçası yığınları ve çarşak barındıran alanlar bu sınıf altında değerlendirilmiştir.

3.2.1.15. Kar Kütleleri (EUNIS Kodu: H4.1)

Neredeyse kalıcı olan, özellikle çığ koridorlarında bulunan kar yığınlarının olduğu biyotoplardır.

3.2.1.16. Doğu Ladini Ağırlıklı İbrelili Orman (EUNIS Kodu: G3.1H)

Kafkaslar ve Karadeniz Bölgesi'nde Doğu Ladini'nin (*Picea orientalis*) dominant olduğu ibrelili ormanların bulunduğu habitatlardır. Araştırma alanının en yoğun ormanlık alanlarından birini oluşturan habitat sınıfıdır.

3.2.1.17. Doğu Karadeniz Göknaı Ağırıklı İbrelı Orman (EUNIS Kodu: G3.173)

Kafkaslar ve Karadeniz Bölgesi'nde *Abies nordmanniana*'nın baskın olarak bulunduğu biyotopları kapsar.

3.2.1.18. Ladin – Göknaı – Kayın Karışık Ormanı (EUNIS Kodu: G4.6)

Bu üç taksonun (*Picea orientalis* ve/veya *Abies nordmanniana* subsp. *nordmanniana* ile *Fagus orientalis*) yoğun olarak bulunduğu karışık ormanların dahil olduğu biyotop sınıfıdır. Alanda özellikle sonbahar renklenmeleri ile görsel olarak belirginleşen kayınların ibrelilerle bulunduğu karışık ormanlar bu sınıf içinde değerlendirilmiştir.

3.2.1.19. Kafkas Karakterli Kayın, Kayın – Gürgen ve Kayın - Göknaı Ormanı (EUNIS Kodu: G1.6H)

Kayın ağacının baskın olduğu, adı geçen türlerin bulunduğu ormanları kapsayan biyotop sınıfıdır.

3.2.1.20. Erken Evredeki Doğal ya da Yarı Doğal Ağaçlık ve Gençlik Alanları (G5.6)

Alanın doğal türleri ile bitkilendirilmiş genç ağaçlık alanlar ile, doğal olmayan bitkilerin kendiliğinden yerleştiği alanları da kapsayan, çoğunlukla uzun orman türlerinin 5m'den uzun olmayan bireylerini barındıran biyotoplardır.

3.2.1.21. Huş Ağacının Baskın Olarak Bulunduğu Topluluklar (EUNIS Kodu: G1.91A)

Bu biyotop sınıfı Karadeniz Bölgesi'nde bulunan huş ağacının baskın olduğu biyotopları tanımlar. Araştırma alanında özellikle subalpin kuşakta görülen Huş (*Betula litwinowii*) ağaçlarının yoğunlukta olduğu alanlar Demirkapı ve Arpaözü Köyleri'nin orman üst sınırlarında yer almakta ve bu sınıfta değerlendirilmektedirler.

3.2.1.22. Asidik Alpin ve Sub-Alpin ayırılık Alanlar (EUNIS Kodu: E4.3)

Kristarilize yapıda ya da kireçe fakir diğer kayaçlardan oluşmuş topraklarda oluşmuş alpin ya da sub alpin çayırılık alanlardır. Araştırma alanı içerisinde orman st sınırından sonra sıklıa karşılaşılan habitat türlerinden biridir.

3.2.1.23. Sub Alpin, Nemli ya da Islak Uzun Otsu ya da Eğreltilerin Bulunduğu Alanlar (EUNIS Kodu: E5.5)

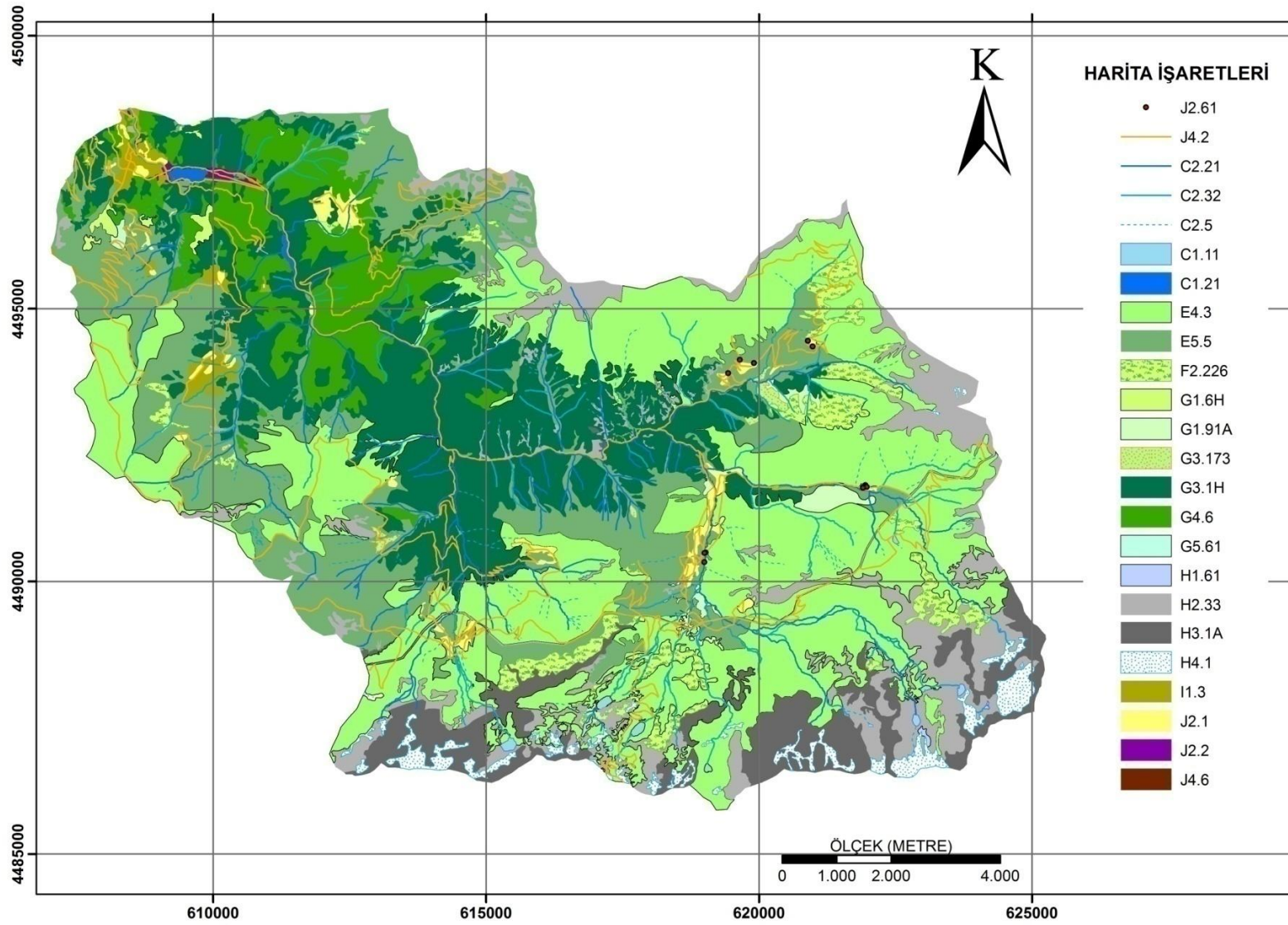
Çoğunlukla subalpin, zaman zaman alpin alanlara doğru çıkan, verimli, üzerinde boylu otsu taksonları barındıran alanlardır. Araştırma alanında güney kısma doğru çıktıkça görülen alpin öncesi otsuların dominant oldukları alanlar genel olarak bu sınıf içinde değerlendirilmiştir.

3.2.1.24. Ormangülü Kaph Alanlar (EUNIS Kodu: F2.226)

Alpin veya sub alpin alanlarda *Rhododendron caucasicum*, *Rhododendron smirnovii*, *Rhododendron ungerii*, *Rhododendron x sochadzeae*, *Rhododendron ponticum* ve *Rhododendron luteum* gibi ormangülü türleri ile karakterize edilen biyotoplardır. Araştırma alanının 2000 m üzerindeki bazı kesimlerinde kuzeye bakan, Balıklıgöl gibi gllerin güneylerinde bulunan yamaçlarda görünen Kafkas Ormangülü'nn (*Rhododendron caucasicum*) yoğun olarak bulunduğu habitatlar bu sınıfta değerlendirilmiştir.

Tüm bu veriler ışıkında, araştırma alanının EUNIS kriterlerine göre biyotop haritası şöyle oluşturulmuştur (şekil 37):

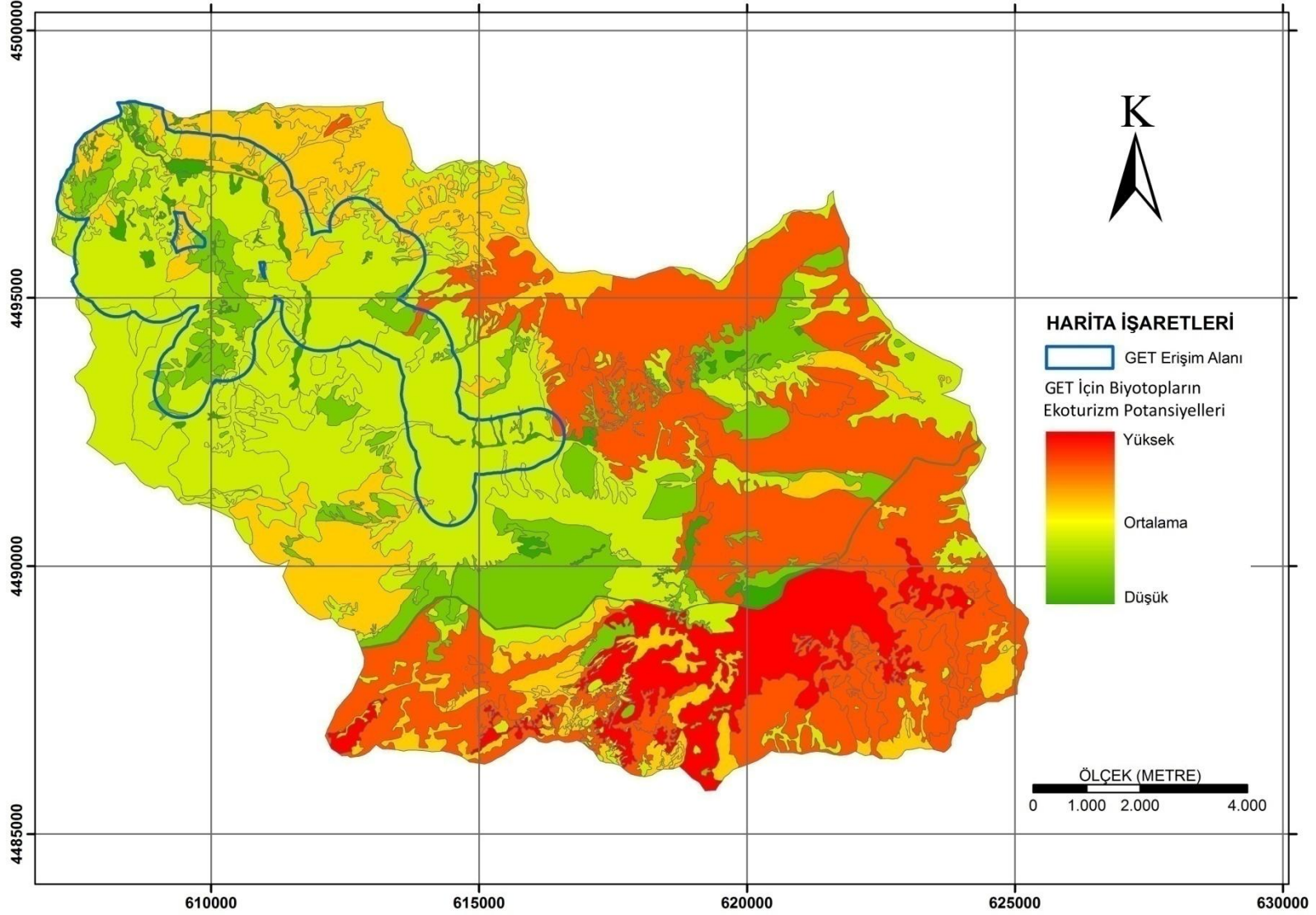

Şekil 37. Uzungöl ÖÇK Bölgesi'nin EUNIS kriterlerine göre biyotop haritası

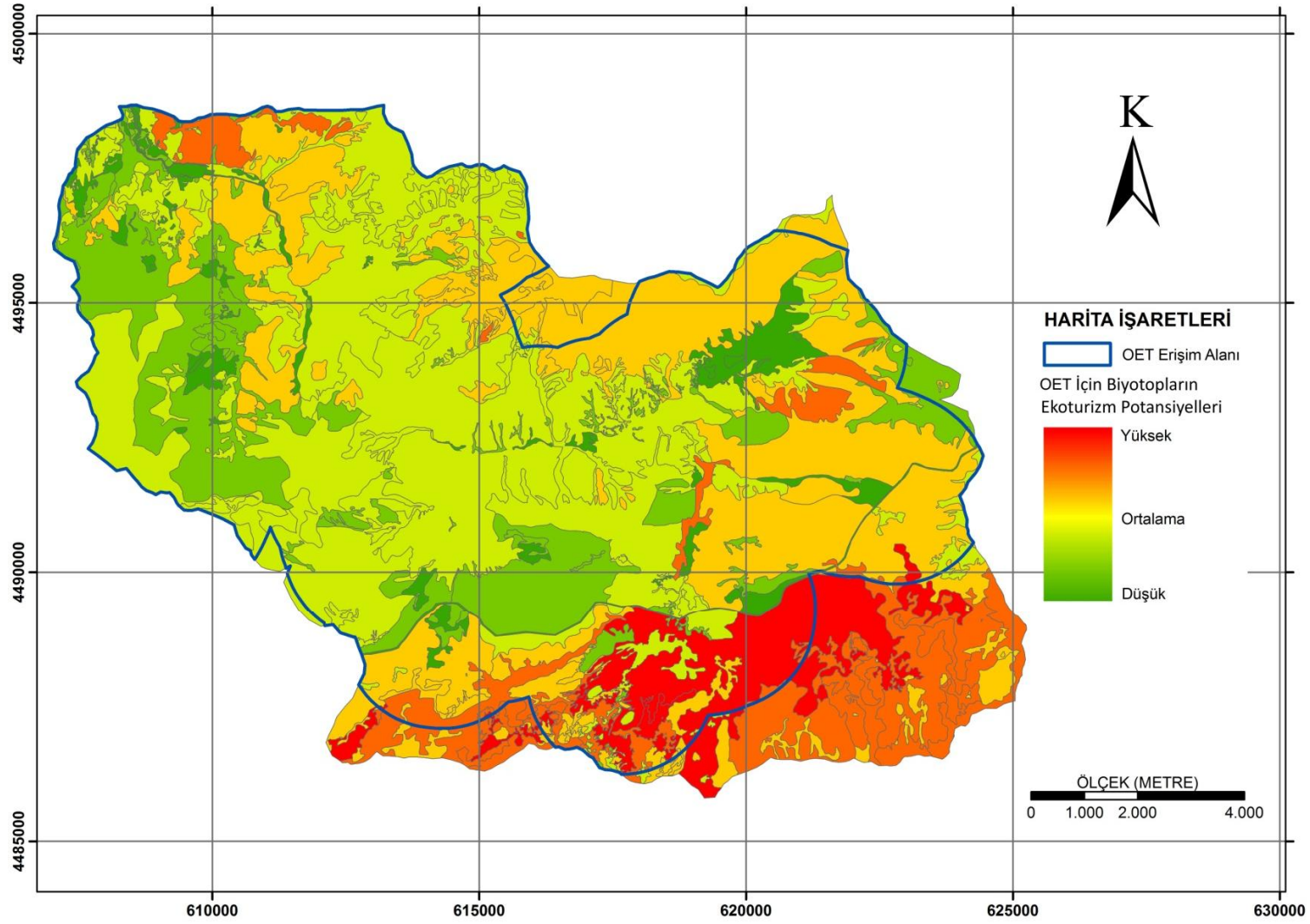
3.3. Araştırma Alanının Biyotop Temelli Ekoturizm Potansiyeli

Araştırma alanındaki biyotopların tespit edilmesi ve bunların doğal ve kültürel özelliklerinin “ekoturizm belirleme kriterleri” kapsamında belirlenmesinden sonra oluşturulan “biyotopların ekoturizm potansiyelleri” haritaları, alanda tespit edilen her bir turist profili için alanın potansiyelini olabildiğince açık biçimde göz önüne sermektedir (Şekil 38; Şekil 39; Şekil 40). Buna göre, alanın ekoturizm potansiyeli profillere göre belirgin farklılıklar gösterse de, genel olarak tüm profiller için Uzungöl merkezinden güney kesime doğru potansiyelin arttığını gözlemlemek mümkündür. GET profili için ekoturizm potansiyelinin yüksek olduğu kısımlar, EKÖK tespiti ile ortaya koyulduğu üzere, hizmet birimleri ve altyapı olanaklarının daha yoğun olduğu kuzey kısmına göreceli olarak daha yakinken, OET ve UET profili için bu kısımlar merkezden nispeten uzak kısımlarda yoğunlaşmaktadır. Erişebilirlik sorgusuyla ortaya koyulduğu üzere, UET profili alanın her kesimine ulaşmaktadır ve bunun doğal bir sonucu olarak ekoturizm potansiyelini yüksek bulduğu biyotopları görebilme yeteneği en yüksek ekoturist profilini oluşturmaktadır. Bu profili, ekoturizm potansiyelini yüksek bulduğu alanları büyük ölçüde ziyaret edebilme yetisine sahip OET profili izlerken, potansiyelini yüksek bulduğu alanların yalnızca küçük bir kısmını ziyaret edebileceği görünen GET profili bu konuda son sırada yer almaktadır. GET profili, ekoturizm potansiyelini yüksek bulduğu alanlara en az ulaşabilen profil olmasının yanında seçicilik açısından daha düşük bir limit göstererek diğer 2 profilden daha fazla alanı ortalamanın üzerinde değerlendirmiştir.

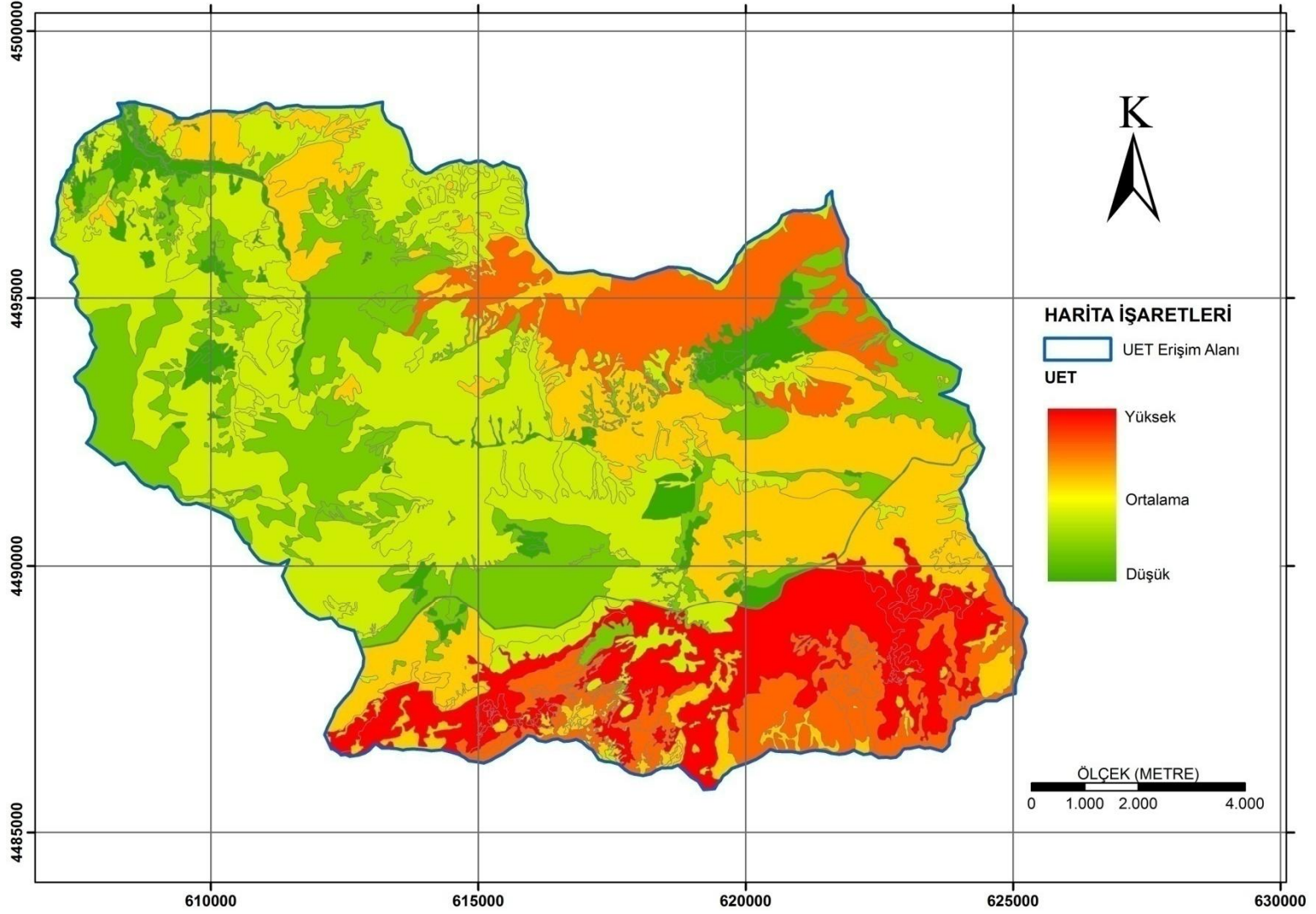
Ortaya çıkan bir diğer önemli özellik ise 3 farklı profilin ekoturizm potansiyelini düşük buldukları alanların birbirlerine olan benzerliklerinin dikkat çekici boyutlarda olmalarına karşın, değerli buldukları alanların farklılıklar içermesidir. Buna bağlı olarak tüm profiller için alanın kuzey kısmından başlayarak güneye doğru devam eden ana ulaşım aksının bulunduğu güzergâh genel ve göreceli olarak düşük değere sahip bulunurken, değerli buldukları biyotoplar güneye doğru yoğunlaşırlar da önemli farklılıklar göstermektedir.

Şekil 38. GET profili için alandaki biyotopların ekoturizm potansiyeller

Şekil 39. OET profili için alandaki biyotopların ekoturizm potansiyelleri

Şekil 40. UET profili için alandaki biyotopların ekoturizm potansiyelleri

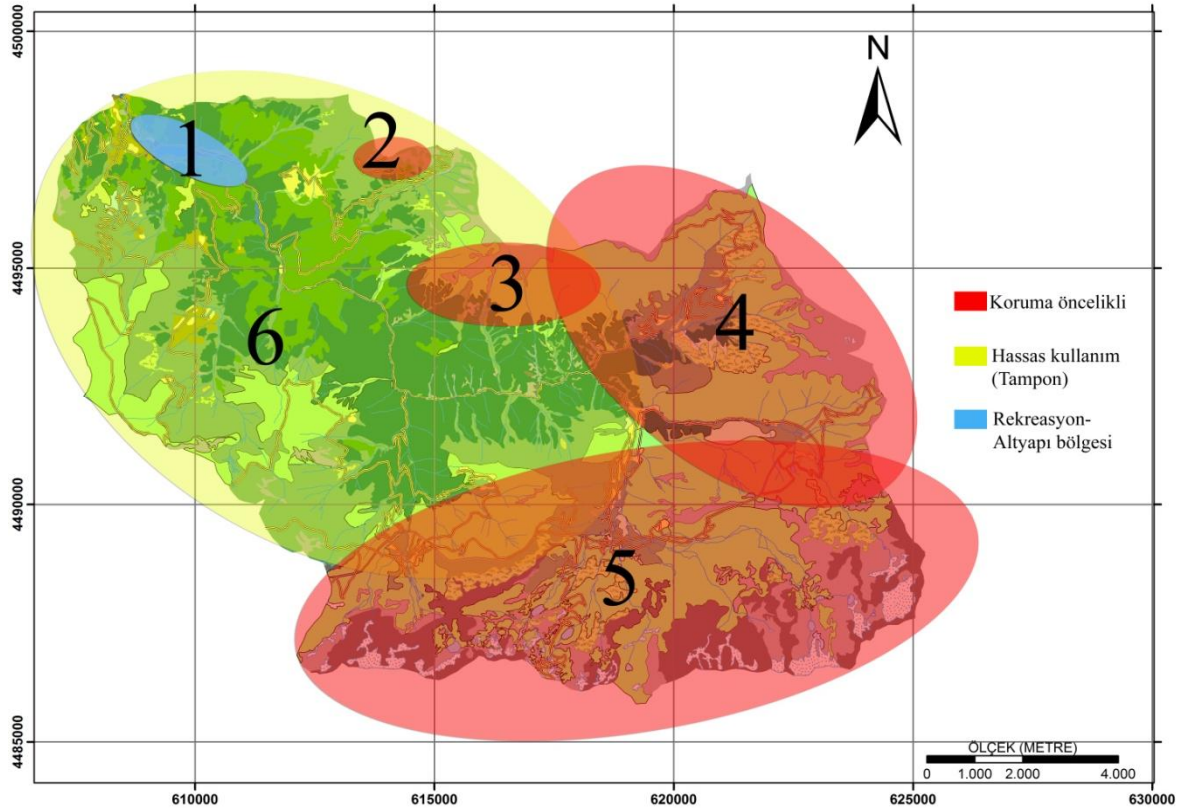
3.4. Araştırma Alanının Ekoturizm Planlamasında Zonlama Yaklaşımı

Özellikle gelişmesini tamamlamış ülkelerde, korunan alanlar gibi özel statülere sahip alanlarda yapılan ekoturizm planlama çalışmalarına bakıldığında, en önemli yaklaşımlarından birinin de alanın kullanıcıların tercihlerine ve iyi niyetlerine terk edilmemiş, ihtiyaçlar ile ekolojik hassasiyetlerin birlikte değerlendirilerek çözüme kavuşturulduğu bölgesel kullanım farklılıkları olduğu görülür. “Zonlara ayırma” ya da “zonlama” olarak ifade edilebilecek bu yaklaşımın en temel getirisi, doğal bir alanın en somut biçimde rekreasyonel etkinliklerin ve altyapı etkinliklerinin olumsuz etkilerine karşı korunaklı hale getirilmesidir. Zonlama çalışmalarında sıklıkla bu tür “alanı etkileme olasılığı” yüksek, ancak olmaması durumunda ekoturistlerin temel ihtiyaçlarına cevap verilemeye ihtimali olan etkinlikler bir alanda toplanmıştır. Arada hassas davranılarak doğa esaslı ekoturizm etkinlikleri gerçekleştirilebilecek tampon bir alan oluşturulmuş ve nihayet temel yaklaşımın koruma olduğu, hassas ekosistemleri içeren bölgelerle doğal hayat garanti altına alınmaya çalışılmıştır.

Bu yaklaşıma en net tanımlardan biri Weaver (1998) tarafından getirilmiştir. Yazar, söz konusu zonları yoğun kullanım zonu, düşük kullanım zonu ve doğal hayatın devam ettiği yaban hayatı zonu olarak tanımlamıştır.

Bu yaklaşıma benzer bir zonlama anlayışı Uzungöl ÖÇK bölgesinin sürdürülebilir bir biçimde ekoturizm planlamasının yapılabilmesi için de önemlidir. Bununla birlikte bu farklı zonların sınırlarının belirgin biçimde ortaya çıkartılabilmesi için taşıma kapasitelerinin belirlenmesinden tüm biyotopların hassasiyetlerinin en ince detaylarına kadar çalışılmasına kadar özel ve titiz araştırmalara ihtiyaç duyulacaktır. Öte yandan bu araştırma kapsamında yapılan biyotop belirleme çalışmaları ve haritalaması, bununla birlikte ortaya konulan ziyaretçi profili ve bunların erişim kabiliyetleri zonlama çalışmalarının alt yapısını teşkil edebilecek düzeyde anlamlı ve önemlidir. Kısaca, bu araştırmada önerilen zonlama yaklaşımı global sınırlarla karakterize edilen, yapılacak daha ileri düzeyde araştırmalarla sınırları belirgin hale getirilebilecek bir yapıda olup, nihai çözümden ziyade bu çözüme gitmek için önemli bir adım olarak değerlendirilmelidir. Bunun oldukça önemli olan 2 nedeni vardır. İlki, bu araştırma kapsamında yapılacak zonlama önerisinin kesin bir sınırı ifade etmesi durumunda daha sonra yapılacak çok daha spesifik çalışmalarla ortaya konulabilecek, ya da daha sonra oluşabilecek bitki ve hayvan yaşam alanlarının bu sınırların anlamlılığını etkilemesi ihtimali, bir diğeri ise özellikle

fauna için yılın belli dönemlerinde bu sınırların genişletilip daraltılabileceği dinamik bir durumun söz konusu olabilmesidir. Söz konusu sınırların kuraklık, doğal afetler, bitki ve hayvan hastalıkları gibi dönemsel özel koşullara göre de değişebileceği gözönünde tutularak, mutlak sınırların ilgili birimlerce sık sık güncellenmesi en doğru sonuca ulaşmayı kolaylaştıracaktır. Bu araştırma kapsamında ise zonlamanın mantığı ortaya konulmuş ve sonraki adımlar için önemli bir altlık oluşturmak amaçlanmıştır. Bu global zonlama çalışması rekreasyon ve altyapı bölgesi, hassas kullanım bölgesi ve koruma öncelikli bölge olarak 3 farklı kategori altında 6 bölge açısından ele alınarak değerlendirilmiştir (Şekil 41).

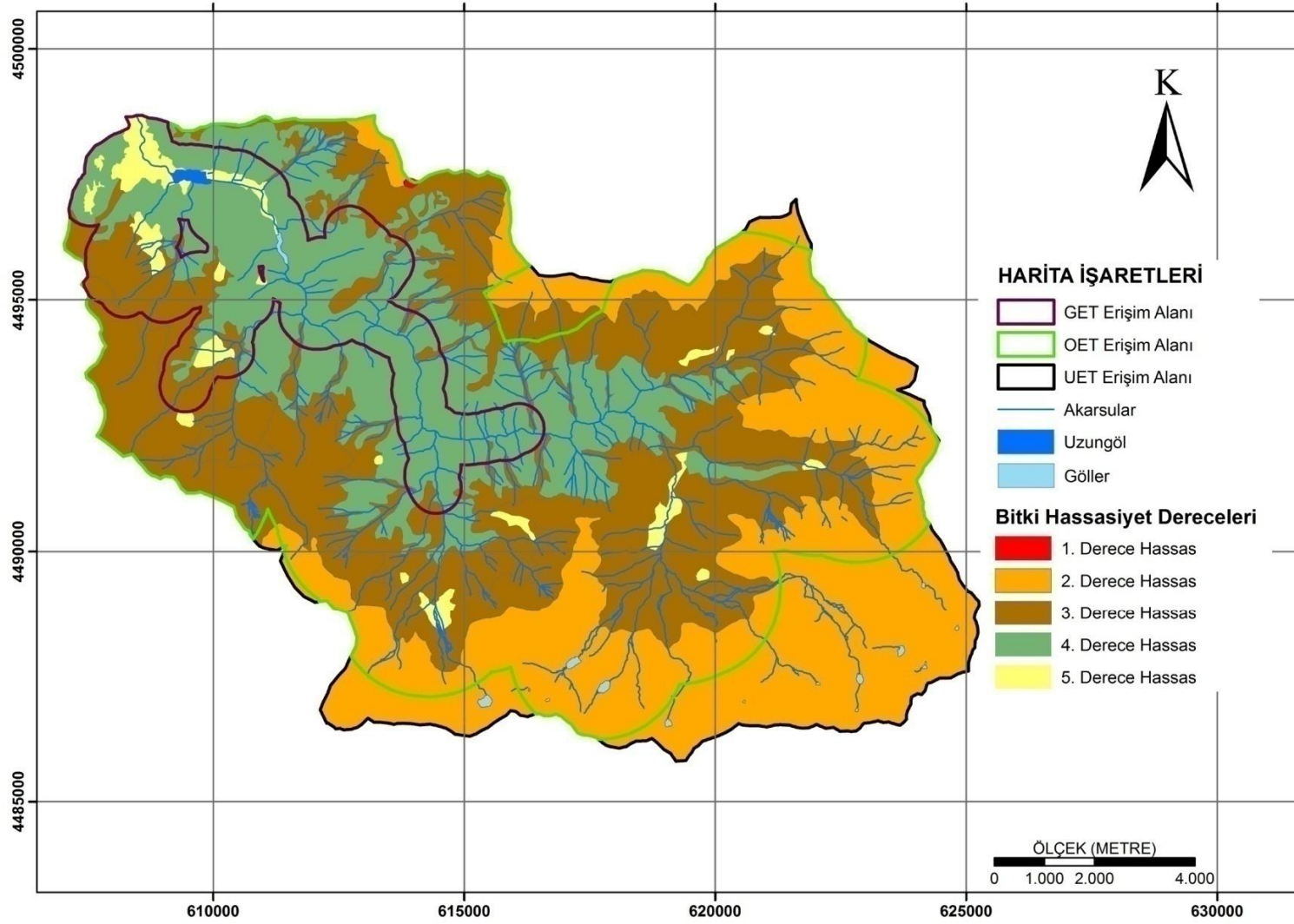

Şekil 41. Araştırma alanında global zonlama sınırları

Alanda bulunan 1 numaralı bölge alanın hali hazırda rekreasyon ve altyapı çalışmaları için yoğun olarak kullanıldığı kısmını temsil etmektedir. Alanın en önemli marka değeri olan Uzungöl'ü de bünyesinde barındıran bu bölgenin yoğun ticari girişimler, kamu binalarının varlığı, servis birimlerinin bulunması ve son olarak Uzungöl etrafına yapılan duvar ile doğal yapısı ciddi anlamda değiştirilmiştir. Bununla birlikte özellikle yaz

mevsiminin hafta sonlarında sayıları binlerle ifade edilen ziyaretçi potansiyelini ağırladığı gerçeğinden hareketle, rekreasyonel etkinliklerin ve altyapı olanaklarının planlanmasında bu bölge öncelikli olarak değerlendirilmiştir. Yine de bu durum bu alanda gerek yaya gerekse araç trafiği sınırlarını zorlayan, taşıma kapasitesini aşan ve çevreye etkiyi maksimize eden kullanımlara izin veren bir yaklaşım olarak ele alınmamalıdır. Kontrol mekanizmasının sürekli olarak işlediği, mevcut yoğun rekreasyonel kullanımın başka bölgelere kaydırılmadan bu alanlarda sınırlı tutulduğu bir planlama anlayışını ifade etmektedir. Söz konusu alan içerisinde hedef bitki türlerinin bulunuyor olması ve bu türlerin bulunduğu alanların en azından dönemsel olarak korunması gerektiği gözönüne alınmalıdır. Özel Çevre Koruma Kurumu (ÖÇK, 2010) tarafından yaptırılan bir proje ile ortaya konulmuş olan bitkisel hassasiyet haritası, bu araştırma ile tespit edilen ekoturist profillerinin alan içerisindeki erişim durumları ile karşılaştırıldığında, alanın en hassas noktasının alandaki 2 profil için erişim sınırları içinde bulunduğu görülmektedir (Şekil 42). Alanın 2. derecede en hassas kısımlarını oluşturan alanlar da hem UET hem de OET profilinin erişim sınırları içerisinde yer almaktadır. Bununla birlikte, araştırma alanında bulunan ve çevresel hassasiyeti en alt düzeyde olan GET profilinin 3. derece hassasiyet gösteren alanlara kadar ulaşabilmesi bir başka önemli sonuç olarak ortaya çıkmaktadır. Dolayısıyla, Şekil 41’de en yoğun kullanım alanı olarak değerlendirilen 1 numaralı alanın bile “herhangi bir piknik alanı” gibi değerlendirilerek hiçbir sınırlayıcı mekanizmaya bağlı kalmadan kullanıma açılması gibi bir durumun söz konusu olamayacağı açıkça ortaya çıkmaktadır.

Şekil 42. Araştırma alanında bitkisel hassasiyet ve ekoturistlerin erişim durumları haritası

Alandaki 2 numaralı bölge IUCN'e göre nesli tehlike altında olan *Erodium andronaki* bitkisini barındıran özel bir alandır ve bu bitkinin bulunduğu alanın insan ve hayvan türlerinin girişini engelleyecek biçimde bir sınır elemanı ile çevrilerek mutlak koruma altına alınması son derece önemlidir (Şekil 41).

Alandaki 3 numaralı bölge, ÖÇK (2010) araştırmasına göre özellikle siyah engerek (*Vipera kaznakovi*), dağ horozu (*Tetrao mlokosiewiczzi*), ayı (*Ursus arctos*), kurt (*Canis lupus*) ve vaşak (*Lynx lynx*) gibi hayvan türleri için 1. derece hassas bir bölge olup, aynı zamanda flora açısından da oldukça fazla sayıda hedef tür içermektedir.

Alandaki 4 numaralı bölge fauna ve flora açısından 3 numaralı bölge ile önemli ölçüde benzerlikler göstermektedir. Bununla birlikte rakımın yer yer 3 bin m'nin üzerine çıkması ve oldukça kısa süren vejetasyon periyodu nedeniyle floraya yapılacak baskıların rehabilitasyonu çok zor olacaktır.

Alandaki 5 numaralı bölge de benzer özellikler taşıdığı 3 ve 4 numaralı bölgeler gibi dikkatle izlenmesi gereken ve koruma kaygısının ön planda olması gereken yerlerden biridir. Bünyesinde barındırdığı çok sayıda buzul gölü nedeniyle özellikle ilgi çekici olan bölgede bugün için bile yoğun olarak ziyaret edilen alanlarda bazı bozulmaları gözlemlemek mümkündür. Bu alan da 3 ve 4 numaralı alanlar gibi sürekli kontrol altında tutularak değerlendirilmeli, kitle turizmine yönelik hamlelerden özellikle kaçınılmalıdır. 2, 3, 4, ve 5 numaralı alanlar UET profiline dahil ekoturistlerin ziyaret etmesi gereken hassas alanları ifade etmekte olup asıl fonksiyonu mutlak suretle doğal ve kültürel kaynak değerlerin korunmasıdır. Piknik yapmak gibi rekreasyonel etkinlikler mümkün olduğunca alandan uzak tutulmalı, GET profili gibi çevreye etki kaygısı düşük profillere dahil ekoturistler mümkün olduğunca alana sokulmamalıdır. Mevcut şartlar dahilinde bu profilin erişim alanı dışında olmasına karşın sık sık gündeme gelen üstün nitelikli yolların yapılacağı, teleferik kurulumunun alan için gerekli olduğu gibi söylentiler bu tehlikeyi her zaman için canlı tutmaktadır.

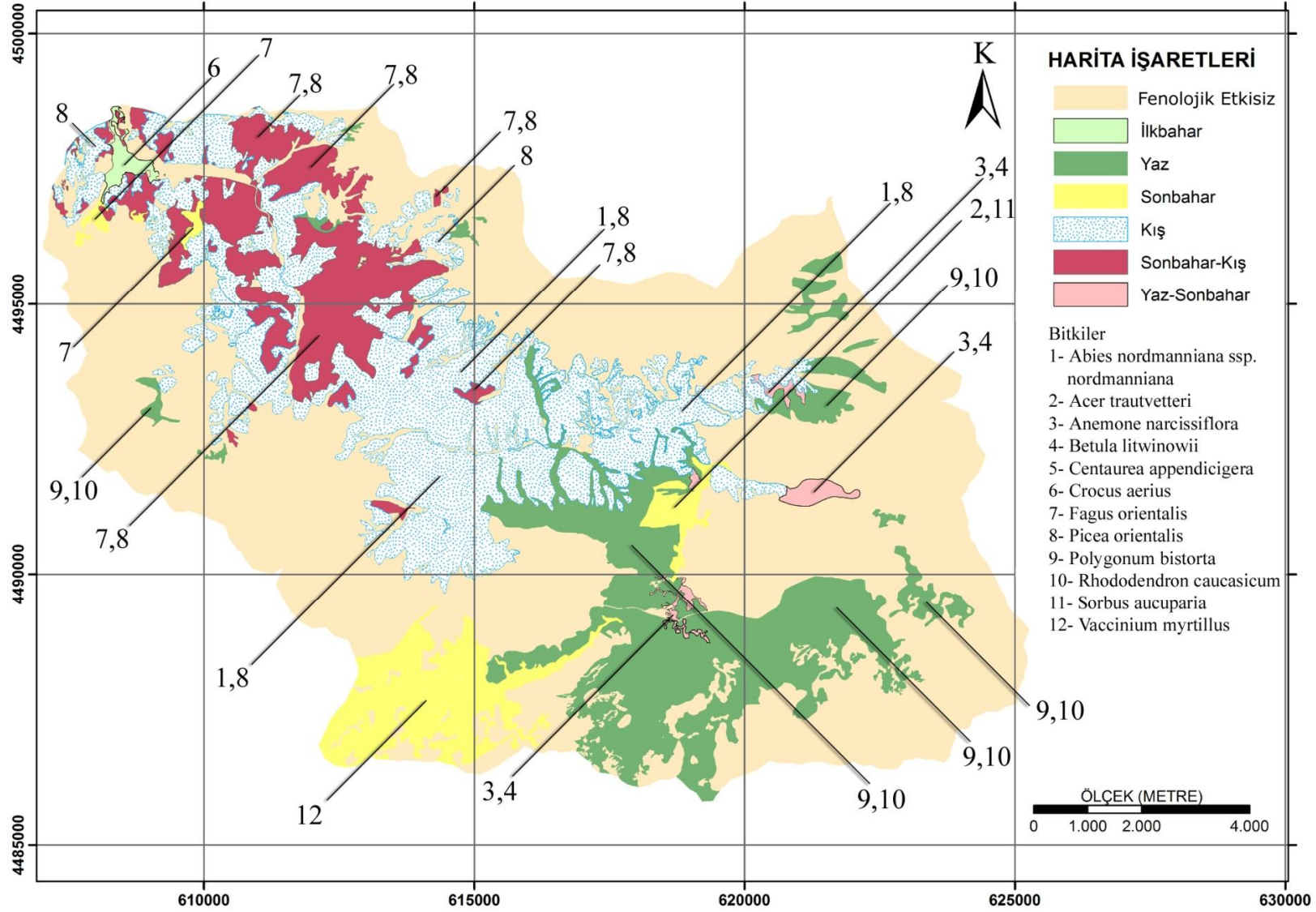
Alandaki 6 numaralı bölge de alanın geri kalan büyük bir bölümünde olduğu gibi önemli bitki ve hayvan türlerine ev sahipliği yapmaktadır. Kendi içerisinde barındırdığı kritik biyotoplar dönemsel olarak koruma altına alınabilmelidir. Ancak içinde barındırdığı çok sayıda kırsal yerleşim alanı ve sınırlı sayıda servis ve piknik alanları ile koruma-kullanma dengesi gözetilerek rekreasyonel etkinliklerin izin verileceği bir bölge olarak değerlendirilmektedir. Bunun başlıca nedeni rekreasyonel etkinliklerin yoğunlaştığı 1 numaralı bölgede yeterince tatmin olamayan ekoturistlerin 2, 3, 4 ve 5 numaralı göreceli

olarak daha hassas bölgelere geçme isteklerini bastırarak bir tampon bölge oluşturulması gereğidir.

Alan sahip olduğu bitkisel varlığın fenolojik karakterlerine göre de değerlendirilmesi gereken ciddi bir potansiyele sahiptir. Buna göre alanda fenolojik karakter taşıyan bitkiler, genel özellikleri ve bu özellikleri gösterdiği zaman dilimleri tespit edilmiştir (Tablo 30). Bu tablo oluşturulurken araştırma alanında grup olarak kitlesel etki gösteren türler değerlendirilmiştir. Alanın zonlama ile değerlendirilmesinden sonra, her 3 zonun da fenolojik karakter açısından nitelikli alanları bünyesinde barındırdığını söylemek mümkündür (Şekil 43).

Tablo 30. Araştırma alanında kitlesel fenolojik karakter gösteren bitkiler

	Fenolojik Karakter Gösteren Bitki	Fenolojik Karakter	Zaman Aralığı
1	<i>Abies nordmanniana</i> ssp. <i>nordmanniana</i>	Kar manzarası	Aralık- Şubat
2	<i>Acer trautvetteri</i>	Kızarma	Eylül- Ekim
3	<i>Anemone narcissiflora</i>	Çiçeklenme	Haziran-Temmuz
4	<i>Betula litwinowii</i>	Sararma ve Kaligrafi	Eylül- Kasım
5	<i>Centaurea appendicigera</i>	Çiçeklenme	Temmuz- Ağustos
6	<i>Crocus aerius</i>	Çiçeklenme	Nisan- Mayıs
7	<i>Fagus orientalis</i>	Kızarma	Eylül- Kasım
8	<i>Picea orientalis</i>	Kar manzarası	Aralık- Şubat
9	<i>Polygonum bistorta</i>	Çiçeklenme	Haziran- Ağustos
10	<i>Rhododendron caucasicum</i>	Çiçeklenme	Mayıs- Temmuz
11	<i>Sorbus aucuparia</i>	Meyve	Eylül- Kasım
12	<i>Vaccinium myrtillus</i>	Kızarma	Eylül- Kasım

Şekil 43. Araştırma alanının mevsimlere göre bitkisel fenolojik değer haritası

4. TARTIŞMA

4.1. Kullanılan Yönteme İlişkin Tartışma

Bu araştırma ile ekoturizm planlamasına getirilen yönteme ilişkin yeniliklerin, önceki çalışmalarla benzerlik ve farklılık gösteren yönlerinin şu başlıklar altında ele alınması ve detaylandırılması mümkündür:

4.1.1. Ekoturizm Potansiyeli Tespiti İçin Alt Birim Olarak Biyotopların Seçilmesi

Daha önce yapılan bilimsel araştırmalara bakıldığında, alanların daha çok coğrafi sınırları ile ele alındığı ve sınırları belli olan bu alanların homojen kabul edilerek bu sınırlar içerisinde ekoturizm açısından değerlendirildikleri görülmektedir. Bu alanlar zaman zaman milli parklar gibi küçük ölçeklerde olabildiği gibi, ilçeler gibi daha büyük ölçeklerdeki örnekleri de görmek mümkündür. Oysa ekoturistin ziyaret ettiği yer aslında biyotoplar, genel olarak ilgisini çeken şeyler de biyotoplarda bulunan doğal ve kültürel kaynak değerleridir. Dolayısıyla bir alandaki biyotopların ekoturizm açısından değerlendirilerek alanın toplamdaki ekoturizm potansiyelini ortaya koymak hedefe daha yakın bir yöntemle çalışmak demektir. Genelleyiciliğin aksine biyotop bazında detaylara inilen, biyotopların potansiyelleri nedeniyle yarıştırmayıp, aksine aynı takımın oyuncuları olarak ekoturizm alanının mümkün olduğunca güçlü kalmalarının sağlandığı bir yöntem oluşturulması amaçlanmıştır.

Ekoturizm konusunda yapılmış ve çalışılan alanları için bu araştırmada biyotoplar olarak belirlenmiş alt birimlerin, farklı birimler olarak ele alındıkları diğer bazı araştırmalara değinmek gerekirse; Kılıç Benzer (2006) tarafından Bolu iline bağlı Göynük'ün ekoturizm potansiyelinin ortaya konulması çalışmasında, birim alan olarak alt drenaj alanları seçilmiş ve onlar üzerinden bir değerlendirme yapmıştır. Çalışmanın çevre ve turizm faktörlerinin değerlendirilmesi ve sonuçta çevre-turizm haritasının elde edilmesi aşamalarının tamamında bu değerlendirme birimi kullanılmış ve hidrolojik analiz sonucu elde edilen 237 adet değerlendirme biriminin alanlarının birbirinden farklı olması

nedeniyle değerlendirmelerde her bir alt drenaj alanı içindeki faktör değeri ait olduğu alt drenaj alanına alansal olarak bölünmüştür.

Banerjee vd. (2003) ise CBS kullandıkları araştırmalarında öncelikle potansiyel alanları gözlem ve araştırmaları ile belirlemişlerdir. Daha sonra, belirlenmiş bu alanlar başta olmak üzere tüm alan için bitki örtüsü yoğunluk haritası, alan kullanımı-arazi örtüsü haritası ve toprak verimliliği haritası hazırlamış, bunları birim kabul ederek üzerinde analizler yaparak sonuca ulaşmaya çalışmışlardır. Çalışma alanının sınırları uydu görüntüsünden tespit edilmiş, daha sonra da alan kullanımı ve arazi örtüsü haritaları bu uydu görüntüsünün sınıflandırılması ile oluşturulmuştur.

Gulinck vd. (2001) ise Zimbabwe’de yaptıkları bir araştırmada ele aldıkları ekoturizmi bir baraj gölünün yakın çevresinde irdelemiş ve morfolojik strüktür, alan kullanımı ve bitki örtüsünün niteliği üzerinde yoğunlaşmıştır. Araştırmanın temelini ekoturizmin hassas ekosistemler için sürdürülebilir, olası olumsuz etkileri azaltma özelliği olan bir strateji olması teşkil etmiştir. Özellikle baraj gölü yakınlarındaki sosyo-kültürel hedefler belirlenmiş ve bu hedeflere yönelik temel ekoturizm stratejileri geliştirilmiştir.

4.1.2. Alanda Bulunan Ekoturistlerin Farklı Profiller Altında Ele Alınmaları

Ekoturizm potansiyeli belirlemeye yönelik birçok araştırmada ve planlama çalışmalarında kullanılmış çok sayıda yöntemden söz etmek mümkündür. Bu yöntemlerin büyük bir kısmı bir alanın tüm ziyaretçileri standart bir grup olarak gördükleri yönüyle eleştirilmektedir. Bu araştırmayı benzerlerinden ayıran en önemli özelliklerden biri de profillere göre farklı önceliklerin belirlenmesi olacaktır. Böylece önceki çalışmaların birçoğunda ekoturistlerin standart bir profille ele alınmasının getirebileceği bazı sakıncaların oluşmaması amaçlanmıştır. Söz gelimi, literatürden ve alanda yapılan anket çalışmasından elde edilen sonuçlara göre eğitim düzeyi yüksek, düzenli olarak spor yapan, ekoloji konusunda donanımlı, ekonomik gelir düzeyi yüksek bir turist profili için ilgilerini çeken bir alana ulaşma konusunda mevcut yol güzergahı, seyahat kalitesi ve alacak zamanın fazlaca bir önemi yoktur. Bu araştırmada “uzman ekoturist” (UET) olarak anılan bu profildeki turistler için gittikleri alanda başka turistlerin bulunmaması da olumlu bir özelliktir. Dolayısıyla, bu turist grubu için ulaşımın kolay olmasının nitelikli buldukları bir alana gitme konusunda olumlu bir etkisi olmadığı gibi, diğer turistlerin orada bulunmalarına imkân sağlayacağı, dolayısıyla doğallıkla ilgili olumsuz bir etki

belirebileceği için, olumsuz bir etkisi olduğu bile iddia edilebilir. Oysa yapılan birçok planlama çalışmasında ulaşım ile ekoturizm potansiyeli arasında pozitif bir ilişki kurulmuştur. Dolayısıyla ulaşım olanaklarının ekoturizm potansiyelini artırıcı bir özellik olarak ele alınması durumunda özellikle eko-uzman grup için yüksek öneme sahip “uzak” alanların potansiyeli düşük olarak değerlendirilmesi son derece olasıdır. Bu tür alanlara ulaşım ağına yakın olan alanlar kadar sık ve yoğun turist getirilemeyeceği kabul edilmesi gereken bir gerçektir. Ancak ekoturizmin birçok tanımında turist sayısına değil, niteliğine endeksli bir yaklaşım getirildiği göz önüne alındığında bu araştırmada kullanılacak yaklaşımın daha gerçekçi ve ekoturizmin ruhuna daha uygun olduğu açıktır.

Ekoturizmle ilgili yapılmış çalışmaların büyük bir kısmı ya doğal bir alanın sunabilecekleri konusuna yoğunlaşmış ve alanda bulunan ziyaretçi profilini gözardı etmiş, ya da bu ziyaretçi grubunun kendi içlerinde gösterebilecekleri farklı yaklaşımlar dikkate alınmamıştır. Bu araştırmada, bu farklılıkların alanın potansiyelini ve planlama çalışmaları için altlık teşkil etmesi durumunda alandaki ana kararları doğrudan etkileyeceği düşünülerek, tespit edilen ziyaretçilerin farklı ekoturist profilleri kapsamında ele alınmaları sağlanmıştır. Bu farklılıkları gözardı eden birçok araştırma bir kenarda tutulursa, bu farklılıkların tespiti ile gerçekleştirilmiş çalışmalar ele alındığında, şunları söylemek mümkündür:

Weaver ve Lawton (2002) yaptıkları araştırmada, Pearce ve Moscardo (1994)'nın yayınlanmamış raporlarında araştırma alanlarındaki ekoturizm etkinliklerini 545 kişi üzerinden yaptıkları çalışma ile %24 oranında doğa deneyimi, %66 oranında doğal ortamlarda bulunarak rahatlama eylemi ve %10 olarak da soğuktan kaçan “güneş takipçisi” turistlerin gerçekleştirdikleri etkinlikler olarak grupladıklarından bahsetmiştir. Bu araştırmada; UET profilini oluşturan kitlenin alandaki etkinliği daha çok doğa deneyimi yapan gruba denk gelirken, OET'yi 2., GET'yi ise 3. gruba denk görmek mümkündür.

Chapman (1995) ise araştırmasında, 507 denek kullanmış ve bunun sonucunda araştırma alanında gerçekleştirilen etkinlikleri % 54 oranında doğaya tutunuş, % 19 oranında kişisel gelişim, % 19 oranında rahatlama, % 8 oranında da sosyal aktivite olarak gruplamıştır. Bu çalışmada da ilk grup daha çok UET profilini temsil ederken sona doğru sırasıyla OET ile GET'ye doğru hareket etmektedir.

Palacio ve McCool (1997)'un araştırmasında da benzer bir gruplama anlayışı kurgulanmış ve bu kurguya göre 206 denek üzerinde yapılan araştırma ile alanda % 18 oranında ekoturist, % 22 oranında doğa aşığı, % 33 oranında konfor beklentisi olan

doğasever ve % 27 oranında pasif oyuncular olduğu sonucuna varılmıştır. Bu araştırmada da belirtilen profiller sırası ile UET, OET ve GET'ye yakın özellikler sergilemektedirler.

Diamantis (1999)'un araştırmasında ise araştırma alanında 2 farklı temel etkinlik grubu tanımlanmış, bunların ilki % 60 ile UET ile benzerlikler gösteren alana sık gelen ziyaretçiler olurken, ikincisi GET ile benzer durumlar barındıran, % 40 ile alana arada sırada gelen diğer grubu oluşturmuştur. Araştırmada 1760 denek kullanılmıştır.

Turist profillerine ilişkin bulgular açısından bu araştırma ile en yakın sonuçların ise Weaver ve Lawton (2002) tarafından elde edildiği gözlemlenmiştir. Yazarlar 1100 kişinin üzerinde denekle gerçekleştirdikleri araştırmalarında % 34 oranında sert ekoturist (UET), % 27 oranında yumuşak ekoturist (GET) ve % 40 oranında da her iki grup arasında karakteristikler sergileyen “yapılandırılmış ekoturist” (OET) profili ve bunlara ait temel davranış biçimleri tespit etmiştir.

Tablo 31. Bazı bilimsel araştırmalarda çalışma alanında tespit edilen ekoturizm ya da ekoturist tipleri

Bilimsel Araştırmalar	Hard (Sert-Zor) Ekoturizm		Soft (Yumuşak-Kolay) Ekoturizm	
Bu Araştırma	UET (% 30,8)		OET (% 36,6)	GET (% 32,6)
Pearce ve Moscardo (1994)	Doğa Deneyimi(% 24)		Doğal Alanlarda Bulunarak Rahatlama (% 66)	Güneş Takipçisi(% 10)
Chapman (1995)	Doğaya Tununuş(% 54)	Kişisel Gelişim(% 19)	Rahatlama(% 19)	Sosyal Aktivite(% 8)
Palacio ve McCool (1997)	Ekoturist (% 18)	Doğa Aşığı(% 22)	Konfor Beklentili Doğasever(% 33)	Pasif Oyuncular(% 27)
Diamantis (1999)	Sık Gelen Ziyaretçiler (% 60)		Arada Gelen Ziyaretçiler(% 40)	
Weaver ve Lawton (2002)	Sert Ekoturist(% 34)	Yapılandırılmış Ekoturist (% 40)	Yumuşak Ekoturist (% 27)	

Bu araştırma ile elde edilen ekoturist profilleri ile daha önce yapılmış araştırmalarda elde edilen turist profilleri karşılaştırıldığında dikkat çekici benzerlikler ve farklılıklar ortaya çıkmaktadır. Weaver ve Lawton (2002)'un araştırmasında ekoturist spektrumun en uç kısmında bulunan ve sert ekoturist olarak adlandırılan kesim, konfor beklentisi nispeten düşük, doğa temelli öğrenmeye dayalı ekoturizm anlayışına yatkın, doğada yaptıkları etkinliklerin sürdürülebilirliği konusunda hassas, kendine güven duygusu yüksek, çok ziyaret edilmeyen, erişilmesi güç alanları tercih eden, risk ve meydan okuma

duygularından hoşlanan kişiler olarak betimlenmiştir. Bu kişiler bir deniz kenarında yüksek konforlu hizmetler sunan yerlerde vakit geçirme konusunda fazla istekli değillerdir. Bu araştırmada UET grubuna karşılık gelen bu kitle ile, UET profili arasındaki en önemli benzerlik düşük konfor beklentisine karşılık yüksek ekoloji bilgisi ve aktivite kabiliyeti ile doğal kaynaklara karşı yüksek ilgi düzeyi olarak görülmektedir. UET profilinin bir alanı tercih etmede en önemli kriterler olarak sıraladıkları biyolojik doğallık, görünür doğallık, yol ağlarına olan uzaklık ve yerleşim alanlarına uzaklık göz önünde bulundurulduğunda, Weaver ve Lawton (2002)'un tespit ettikleri sert ekoturist profili ile UET arasındaki bir diğer önemli benzerliğin fazla ziyaret edilmeyen, bozulmamış ve erişilmesi zor olan yerlerin öncelikli olarak tercih edilmesi olduğu da ortaya çıkmaktadır. Yazarların bu kitleye atfen yaptıkları düşük konfor ve hizmet beklentisi de yine UET profili ile yüksek derecede benzerlik göstermektedir.

Weaver ve Lawton (2002)'a ait bu araştırmada tanımlanan yumuşak ekoturist profili, az ziyaret edilen, doğallığın üst seviyede bulunduğu, riskli, konforsuz ve fiziksel olarak zorlayıcı yerleri daha az tercih edenlerden oluşmuştur. Kendilerini doğaya adanmış ekoturistler olarak tanımlamazlar. Bu gruba dahil olanlar ekoturizmi sevdiklerini, ancak deniz kıyısı tesislerinde vakit geçirmekten de haz duyduklarını belirtmişlerdir.

Bu araştırmada GET profiline karşılık gelen bu kitle ile GET karşılaştırıldığında, en önemli benzerliğin konfor beklentisi ile ilgili olduğu söylenebilir. Bununla birlikte zorlayıcı, fiziksel dinamiklik gerektiren alanlara karşı mesafeli duruşları da bir diğer önemli benzerliktir. GET profili için bir alan için en önemli beklentiyi oluşturan konaklama ve hizmet birimleri varlığı da yine söz konusu araştırma ile benzer bir özellik ortaya koymaktadır.

Yazarların “yapılandırılmış ekoturist” olarak ifade ettikleri ve bu araştırmada OET'ye karşılık gelen kitle ise; ekoturizm etkinliklerine karşı oldukça ilgili olsalar da, birlikte seyahat edebilecekleri bir tur rehberi ya da tur arkadaşlarına, yeterli oranda fiziksel alt yapıya ve ziyaret edilen yerde konuşulan dilden ve bu dile yapılacak çeviri hizmetlerine ihtiyaç duymaları ile karakterize edilmiştir. Yapılandırılmış ekoturistler de tıpkı sert ekoturistler gibi kendilerini doğaya adanmış olarak tanımlamaktan, doğal çevreyi öğrenmekten, yerel ekonomiye katkı sağlamaktan, bunun yanında deneyimlerinden ve bir araya gelişlerinden diğer kişilere bahsetmekten hoşlanan kişiler olarak tanımlanmıştır. Tıpkı OET gibi, yapılandırılmış ekoturistler de daha önce bahsedilen iki farklı profil arasında bir geçiş özelliği taşımaktadır. Bu araştırma ile ortaya konulan OET profili gibi

hem doğal alanlara olan ilgi düzeyi, hem de konfor beklentileri belli bir seviyenin üzerinde bulunmaktadır.

Görüldüğü üzere, ekoturist kavramını bazı genellemeler içinde irdeleyen araştırmaların yanında, ekoturist profillerine ilişkin farklılıkları ortaya koymaya çalışan bazı araştırmalar da mevcuttur. Boyd ve Butler (1996), D’Ayala (1995), Weaver ve Lawton (2002)’a ait bilimsel çalışmalar bunlardan bazılarıdır. Ancak bu araştırmada hem bu farklılıkların da katılımıyla bir potansiyel arayışına gidilmesi, hem de söz konusu farklılıkların sadece literatürden desteklenerek değil, araştırma alanında yılın her döneminde yapılmış anketlerle de ortaya koyulmaya çalışılmasıyla farklı bir yöntem seçilmiştir. Böylece alanın mevcut kullanım durumuna ilişkin genel bir görüntü ortaya koymakta mümkün hale gelmiştir. Bu profillerin asıl önemleri ise tercihleri arasında var olması doğal olan farklılıklar nedeniyle bir alanı farklı algılayabilip farklı noktaları öncelik yapabilmelerinden ileri gelmektedir.

4.1.3. Ekoturizm Potansiyeli Belirleme Kriterlerinin Oluşturulması

Biyotopların ekoturizm potansiyellerini belirleme parametrelerinin hazırlanması aşamasında bugüne kadar yapılmış birçok araştırma incelenmiştir. Bu araştırmalar belli oranlarda yol gösterici olarak kullanılmış olsalar da, gerek bu araştırmanın biyotop temelli olması, gerekse turist profillerinin farklılıklarının tercihlerini de ciddi biçimde etkilemesi ihtimali söz konusu olduğundan özgün bir yöntemin ortaya konulması gerekmiştir. Bu nedenle bir alanın ekoturizm potansiyelinin tespiti için gerekli olan 3 ana başlık;

- 1- Doğal
- 2- Kültürel
- 3- Hizmet ve altyapı özellikleri

olarak tespit edilerek bu başlıklar detaylandırılmıştır. Daha önce yapılmış çalışmalarda kullanılan yöntemlerin sınırlayıcı olduğu düşünülen bazı yaklaşımlarından vazgeçilmiş, daha nesnel kriterlerle sonuca ulaşmaya çalışılmıştır. Söz gelimi, Banerjee vd (2003)’nin gerçekleştirdikleri araştırmada bitki yoğunluğu ekoturizm potansiyeli belirlemeye yönelik bir kriter olarak kullanılmıştır. Bu araştırmada ise bu kriterin yerine “hedef tür” varlığı gibi daha sonuca uygun bir yöntem seçilmiştir. Çünkü, bitki yoğunluğu tek başına bir ekoturizm potansiyeli belirleme kriteri olarak kullanıldığında, özellikle kültürel özelliklerin ön planda olduğu biyotoplarda bazı sapmalar yaşanması kaçınılmazdır. Elbette söz konusu

çalışmada kullanılan yöntem gereği doğal ortamlarda bitki yoğunluğunun fazla olduğu yerlerde ekoturizm potansiyelinin yüksek çıkması ihtimali yüksek olasılıktır. Ancak bunun temel nedeni de bitki yoğunluğunun doğallıkla bağdaştırılmasıdır. Bu çalışmada ise zaten “doğallık” hem biyolojik, hem görünür doğallık, bunların yanında ayrıca ulaşım ağına ve yerleşim yerlerine uzaklık olarak ayrı ayrı ele alınmıştır. Böylece bir alanda bolca var olabilecek, ancak ekoturist gözünde fazlaca değerli olmayabilecek bitkisel varlığın sırf yoğun olarak bulunduğu için olması gerekenin üzerinde bir ekoturizm potansiyeli taşıdığına söylenebilmesi engellenebilecektir. Dünya üzerinde birçok istilacı ve/veya kozmopolit bitki olduğu düşünüldüğünde hedef tür varlığı ve doğallığın ayrı ayrı değerlendirilmesinin daha doğru sonuçlar doğuracağını söylemek mümkün olacaktır. Ayrıca, yoğun bitki örtüsüne sahip bir alan gerçekten nitelikli ise zaten bu özelliğinden ötürü değil, bu özelliğinin sayesinde ele alınan dört alt başlığa göre daha doğal bulunması, hedef bitki ve hayvan türlerini barındırmasına katkı sağlaması gibi vasıflarıyla kendiliğinden ön plana çıkacaktır.

Ekoturizm potansiyeli belirlemeye yönelik araştırmaların birçoğunda kullanılan parametrelerin bir diğeri de toprak türü ya da verimliliğidir. Banerjee vd (2003), Kılıç Benzer (2006), Kulkarni vd (2007) ve Köseoğlu'nun (1982) değindiği “Çeşitlilik Değer Analizi” bir alanın peyzaj değeri ya da ekoturizm potansiyelini belirlemek için toprak türü ve özelliklerini kullanan araştırmalardan bazılarıdır. Bu araştırmalar genel olarak toprak türü ve verimliliğini üzerindeki bitki örtüsünün yoğunluğu ve niteliği ile ilişkilendirerek toprak niteliği ile alanın etkinlik değeri arasında bir ilişki kurmuşlardır. Ancak, bu araştırma kapsamında da biyotopların EUNIS sınıflamasına göre belirlenmesinde, özellikle asidite konusunda gerekli olabileceği için, araziden gerekli birçok noktadan toprak örneği alınmış olsa da, bu veriler alanın ekoturizm potansiyelini belirlemekte doğrudan kullanılmamıştır. Bunun temel nedeni, yine bitki yoğunluğunda olduğu gibi, daha önceki araştırmalarda toprak niteliği ile ilişkilendirilerek ortaya konulmaya çalışılan verilerin zaten alanda doğrudan tespit edilerek ele alınmış olmasıdır.

Ekoturizm potansiyeli belirlemeye yönelik araştırmalara genel olarak bakıldığında, oluşturulan kriterlerin daha çok bu kriterlerin elde edilişindeki zorluklara bağlı olarak sınıflandırıldığı gözlemlenmektedir. Bu konuda yapılmış araştırmaların birçoğunda faunanın, alanın kültürel yapısının ve bölge insanların değerlerinin, bunun yanında hizmet sektörünün gözardı edildiği tespit edilmiştir. Bu çalışmada, tüm bu kriterler alanın

ekoturizm potansiyelini belirlemede kullanılarak mümkün olan en nesnel ve uygulanabilir metod oluşturulmaya çalışılmıştır.

4.1.4. Ekoturist Profillerinin Ekoturizm Öncelik Katsayılarının (EKÖK) Belirlenmesi

Ekoturizm potansiyeli belirlemeye yönelik araştırmaların büyük bir kısmına yapılan en büyük eleştirilerden birisi, daha önce de değinildiği üzere, alanın tüm turist kitlesini aynı biçimde etkilemesinin, bir başka deyişle alanda bulunan turist profiline homojen kabul edilmesidir. Oysa sorun sadece bu turist kitlesinin farklılıklarının ortaya konulması değildir. Bir başka önemli sorun da, alanda bulunan ve ekoturistlerin alana gelmelerine neden olan kriterlerin her birinin birbirlerinden farklı etki düzeyleriyle alanda var olmalarıdır. Bu etkinin ortaya konulması elde edilecek sonuçların kalitesini ve uygulanabilirliğini de artıracaktır. Çünkü, fiziksel olarak çok küçük bir alana sahip herhangi bir biyotopun barındıracağı bir tür, alanın tamamına yakınına kaplayabilecek, mesela bir orman biyotopundan çok daha fazla olabilir. Bu nedenle, bu araştırmada, daha önce yapılan birçok araştırmadan farklı olarak, alandaki doğal, kültürel, hizmet ve alt yapı kriterlerinin alanda bulunan ekoturist profillerini ne oranda etkilediğini ve bu etkilerin turist profilleri içerisinde nasıl bir ağırlık oluşturduğunun tespiti yapılmıştır.

Bu konuda yapılmış bilimsel araştırmalar incelendiğinde, bir alanın sahip olduğu karakteristiklerin kullanıcıların gözünde ne oranda etkili olduklarının tespitini sağlamaya çalışan araştırmaların da var olduğu görülmüştür.

Obua (1997) araştırmasında, çalıştığı alanların doğal yaşam karakteristiklerinden bazılarının kullanıcıları ne oranda etkilediklerini ortaya koymuştur. Ancak bunun için anket yoluyla sadece “doğal yaşam” kriterlerinden maymunlar, kuşlar, ağaçlar ve kelebeklerin hangisinin alanda bulunan ekoturistleri ne oranda etkilediklerini sormuş ve değerlendirmiştir.

Bir alanı ziyaret etmekte olan kişilerin o alanın değerleri ile ne oranda ilgili olduğunu ölçmek amacıyla kullanılan en ilginç yöntemlerden birisi de Lee ve Mjelde (2007)'nin kullandığı ve temelde maddi değerleri olmayan kavramların ekonomik değerlerini ortaya koymaya yarayan “durumsal değerlendirme metodu”dur. Walsh (1986), aynı metodu bireylerin kaynak değerler, etkinlikler ya da çevresel güzelliklerin yeterlilikleri ve kalitelerindeki değişikliklere verdikleri değerlerin sonucu ortaya çıktığını belirtmiştir. Lee

ve Mjelde (2007) bu tanımı, kişilerin varsayımlara dayalı pazar şartları altında ödemeye hazır oldukları miktarların tespiti olarak yorumlamıştır. Yazarlar, sonuca ulaşmak için katılımcılara bir özellik için ödeyebilecekleri bir miktar belirtmiş ve “evet” ve “hayır”dan oluşan seçeneklerden birini tercih etmeleri gereken bir anket uygulamışlardır.

Chhetri ve Arrowsmith (2008) ise CBS tabanlı doğa turizmi çalışmalarında araştırma alanlarının rekreasyonel potansiyelini ortaya koymayı amaçlamışlar ve bunu gerçekleştirmek için peyzajı kendisini oluşturan bileşenlere ayırmışlardır. Yamaç dikliği, bitki çeşitliliği ve oransal engebelilik gibi bileşenlerden oluşan bu peyzaj tanımında, her bir bileşenin önemi peyzaj değerine yaptıkları katkıya göre belirlenmiş ağırlıklarına bağlı kalınarak tespit edilmiştir.

4.2. Elde Edilen Bulgulara İlişkin Tartışma

Bu araştırma kapsamında elde edilen bulguları temel özelliklerine göre şöyle sıralamak mümkündür:

4.2.1. Ekoturist Profillerine İlişkin Tartışma

Araştırma alanındaki turist profillerinin genel özelliklerine bakıldığında, bilimsel literatürde genelleme yapılarak “ekoturist profili” olarak sunulan özelliklerin daha çok UET ve OET profillerini yansıttığını söylemek mümkündür. Rein (2005)’in tur operatörlerinin tecrübelerine dayanarak şekillendirdiği ekoturist profilinin temelini oluşturan doğa aşığı oluş, sportif bir vücuda sahip olma, konfor beklentisi yüksek olmama gibi özellikler, bu çalışmada elde edilen UET profili ile örtüşürken, OET ve GET profiline dahil olan, ancak sonuçta yine ekoturist olarak tanımlanabilecek diğer profiller ise konfor beklentisi yüksek, sportif kabiliyeti sınırlı bir diğer grubu temsil etmektedirler.

Keszi (1998)’nin ekoturist tanımlamasında kullandığı yüksek eğitilmiş, yüksek gelir grubuna dahil ve bulunduğu ortamda nispeten fazla zaman harcayabilme gibi özellikler de, tıpkı Rein (2005)’te olduğu gibi, yine UET profilini işaret etmektedir.

Chesworth (1999)’un yaptığı ekoturist tanımı ise, genel anlamda alanda tespit edilen tüm ekoturist profillerini kapsamına rağmen karşılaştırma yapıldığında bazı tutarsızlıklar göstermektedir. Bu tanıma göre ekoturistlerin buldukları bölgenin kültürünü ve

geleneklerini öğrenmek gibi bir öncelikleri olmalıdır. Ancak, alanda tespit edilen profillere ait EKÖK'lere bakıldığında sadece OET grubuna dahil ekoturistlerin kültürel değerlere ve geleneksel yaşam biçimlerine yüksek bir ilgi duyduğu görülmektedir. Bunun yanında, aynı tanıma göre ekoturistler buldukları alanda 7 günden fazla kalması beklenen kişilerdir. Bu çalışmada bu şartı sağlayan tek profilin UET olduğu görülmektedir. Bununla birlikte, ekoturistler genellikle tek bir alana gitmek yerine, genellikle bölgedeki birçok arazi parçasını görmeyi tercih ederler (Boo, 1991). Bu nedenle Chesworth (1999)'un yaptığı ekoturist tanımı kabul edilse bile, bu durum Uzungöl'de 7 günden az kalan ekoturistlerin bölge içerisinde başka yerlerde de kalarak toplamda 7 günden fazla zaman geçirmeyeceklerini garanti edemez.

Deardon ve Harron (1994), bir ekoturisti sıklıkla kendisi için özel ilgi uyandıran etkinlikler, sıra dışı türler, dağlar, farklı kültürel değerler ya da yerel halkla ilgili kişiler olarak tanımlamıştır. Bu tanımdan yola çıkıldığında, içinde bu çalışmada tespit edilmiş 3 farklı profilin özelliklerini de taşıdığı görülmektedir. Sıra dışı türler ve dağlar daha çok UET ve göreceli olarak OET profillerinin ilgi odağı olurken, kültürel değerler ve yerel halkla ilişkilerin GET ve belli oranda OET profillerinin ilgi alanlarına dahil olduğu görülmektedir.

Ekoturizm ve ekoturist kavramlarını bir bütün olarak, genelleyici bir yaklaşımla ele alan çalışmalardan başka, belirli kriterlere göre ayırım yapan araştırmalara da rastlamak mümkündür. Örnek vermek gerekirse, D' Ayala (1995) ekoturizmi sert ekoturizm ve yumuşak ekoturizm diye ikiye ayırarak, bu çalışmada var olan OET profilini yakın oldukları gruplara dağıtarak eritmiştir. Bunun doğal bir sonucu olarak, kümeleme analizinde UET profiline yakın özellikler sergileyen turistler UET profiline, GET profiline yakın özellikler sergileyen turistler de GET profiline dahil olmuşlardır. Tanımlarından hareketle sert ekoturizmin UET profiline, yumuşak ekoturizmin ise GET profiline yakın olduğunu söylemek mümkündür. Sert ekoturizmi yüksek çevresel sorumluluk, fiziksel olarak aktif olmayı gerektiren zor parkurlar ve düşük hizmet beklentisi karakterize ederken, yumuşak ekoturizmi GET profiline yaklaştıran kriterler olarak fiziksel olarak pasif ve rahatına düşkün, hizmet beklentisi belli bir seviyenin üzerinde olan ekoturistlerin varlığı dikkat çekmektedir.

Bu çalışmanın ekoturist profilleri ile en ciddi benzerlik gösteren yaklaşımlar ise Boyd ve Butler'e (1996) aittir. Yazarların ortaya koydukları 3 farklı profil ile bu çalışmada tespit edilen 3 farklı profil birbirlerine belirli noktalarda oldukça

benzemektedir. Özellikle ekolojik hassasiyet, çevreye minimum düzeyde etki kaygısı, doğa ve doğal olaylarla ilgili bilgi seviyesi gibi donanımsal özellikler ciddi bir paralellik göstermektedir. En temel farklılıklar ise yerel halkla olan ilişkiler konusunda tespit edilmiştir. Yazarların araştırmasında yerel halkla olan ilişkiler UET, OET ve GET profilleri için sırasıyla artarken, bu çalışmada bu ilişkinin en zayıf olduğu profil GET olmuş, OET ve UET profili ise orta derecede ilişkili olarak tespit edilmiştir. Bu durumun en önemli nedenlerinden biri şüphesiz daha çok GET profiline yönelik tesislerin bulunduğu Uzungöl merkezinde vakit geçiren bu ekoturist kitlesinin, bu civarda hizmet veren tesislerde vakit geçirmesi, dolayısıyla yerel halkla buluşma ihtimalinin az oluşudur. Bu işletmelerin çoğu yerel halk tarafından işletilse de, bu kısımda yerel halka ait geleneksel yaşama dair izlere rastlamak çok olası değildir. Ekoturistler ücret ödeyerek evrensel standartlarda hizmet aldıkları tesisleri yerel halk tesisi olarak değerlendirmemektedirler. Bilimsel literatürde daha çok “kendi başlarına” bir alanda bulunan UET profili ile, iki profil arasında geçiş rolü olan OET profilinin bu çalışma kapsamında yerel halkla orta dereceli etkileşim içerisinde olmalarının temel nedeni ise, yerel halkın ancak UET ve OET profillerinin erişim mesafeleri içerisinde yer alan köylerde yaşıyor olmalarıdır. Bunun doğal bir sonucu olarak bu iki profil doğaları gereği sınırlı olarak yerel halkla iletişimde bulunuyor olsalar bile, GET profili ile kıyaslandığında, yerel halkın yaşadığı bölgelerde bulunma ihtimallerinin daha yüksek olması bu çelişkili görünen durumu açıklamaktadır. Alandaki doğal kaynak değerlere odaklanmış UET profilinin aksine, daha çok hizmet birimleri ve konfor öncelikli bir beklenti içinde olan GET profili ile yerel halkı buluşturmak mümkün olsa, muhtemelen yazarların araştırmasında olduğu gibi, diğer iki profile göre yerel halkla aralarında daha sıkı bir etkileşim görmek mümkün olabilecektir. Benzer bir durum diğer turistlerle olan ilişkiler için de geçerlidir. Boyd ve Butler’e (1996) göre GET profiline benzer özellik gösteren kitle, diğer turistlerle en yakın ilişkiler kuran grubu oluştururken, bu çalışmada tam tersi bir sonuç çıkmıştır. Bunun temel nedeni, alana daha çok nispeten küçük gruplar halinde, ama daha organize biçimde bulunan, genellikle Kuzey Amerika ve Avrupa’dan gelen UET profiline karşın GET profilinin birbirlerinden bağımsız gününbirlik piknikçilerden oluşuyor olmasıdır. Ülkelerinden uzak bir coğrafyada, o coğrafyada konuşulan dilden farklı bir dili konuşan, ayrıca azınlıkta olan bir kitleyi temsil eden UET profilinin kendi içlerinde ve diğer profillerle daha çok etkileşim içerisinde bulunmaları normal karşılanmalıdır.

Ekoturist profillerinin belirlenmesi ile planlama çalışmalarına başlamanın bir diğer önemli katkısı, bu profillerin öncelikleri ve ihtiyaçlarıyla alanda sunulacak hizmetlerin uyumsuzluğunun ortadan kaldırılmasının mümkün hale gelmesidir. Ekoturist profilinin bir bütün olarak ve genellenerek ele alınması sonucu, hem ekolojik hem de ekonomik zararların ortaya çıkması kolaylaşabilir. Bir ekoturist profili için potansiyeli yüksek olan bir alana başka bir ekoturist profilinin yüksek seviyede ihtiyaç duyduğu bir hizmet birimi getirilirse, bu birim istenilen seviyede kullanılmayacaktır. Geniş biyolojik çeşitliliğin bulunduğu gidilebilecek birçok yer çok uzak ve tehlikeli bulunabilir, ya da çok yüksek miktarda para harcayabilecek turistler için yeterli çekicilikten uzak olarak algılanabilir (McClanahan, 1999). Bu nedenle doğa esaslı ekoturizm potansiyelinin ve bundan kaynaklanacak faydalanmanın bazen beklenenden daha az olabileceği göz önünde tutulmalı (Boo, 1992; Goodwin, 1996) ve hangi ekoturist profilinin hangi alanları kullanacakları, dolayısıyla bu alanlarda ne gibi altyapı ve hizmet birimlerine ihtiyaç duyulacağı mutlaka tespit edilmelidir.

4.2.2. Biyotopların Ekoturizm Potansiyellerine İlişkin Tartışma

Biyotopların ekoturizm potansiyellerini oluşturan kriterlerin ekoturistlerce ne oranda önemli olduklarının tespiti, aynı zamanda bu kriterlerin daha önce yapılan çalışmalarda ele alınma biçimleriyle ilgili bazı karşılaştırmalar yapmayı da mümkün hale getirmiştir. Ekoturizm öncelik katsayısı belirlenirken, özellikle UET ve OET profiline dahil ekoturist gruplarının, alanın doğallık kriteri olarak ortaya konulmuş 4 alt kritere oldukça yüksek oranda önem verdikleri tespit edilmiştir. Bu durum, ekoturizmi “doğal alanlara yapılan seyahat” olarak tanımladıktan sonra bu seyahatin taşınması gereken bazı özelliklere atıfta bulunan Uluslararası Ekoturizm Topluluğu (TIES, 2008)’nin tanımı ile bağdaşmaktadır. Bunun yanında Ziffer (1989)’in yaptığı tanıma göre de, ekoturistlerin gerçekleştirdikleri ziyaretlerde temel olan şey doğal alanların mümkün olduğunca az etki ile görülmesidir ve doğallığa ilişkin tespit edilen bu yüksek yönelim bu tanımla da paralellik göstermektedir.

Doğallık birçok ekoturizm konulu araştırmanın en önemli karakteristiğini oluşturduğu gibi, bu araştırmada da ele alınan ilk özelliktir. Nae-Wen and Yue-Hwa (1999) da doğallığın en çok kullanılan ekolojik değerlendirme niteliği olduğunu söyler. Ekoturizm alanları da sıklıkla doğallıkları ölçüsünde değerlendirilmekte ve talep görmektedir. Doğallığın tespiti ve derecelendirilmesi için yapılmış birçok araştırma vardır. Bu

araştırmada kullanılan Lesslie vd. (1993)'nin doğallık yönteminden başka başlıca doğallık tespiti yöntemleri şunlardır:

Birçok bilim adamı yaptıkları çalışmalarda bitkisel varlığı doğallığın en temel tanımlayıcısı olarak kullanmışlardır. Banerjee vd (2003)'nin araştırmalarında kullandıkları bitki yoğunluğu kriteri irdelendiğinde, bu araştırmada kullanılan biyolojik doğallık ve görünür doğallık kriterlerinin her ikisiyle de benzerlik taşıdığını söylemek mümkündür. Bitki yoğunluğunun söz konusu araştırmada en önemli potansiyel özelliklerden biri olarak ele alındığı düşünüldüğünde, bu araştırmada doğallığın özellikle UET ve OET profilleri için oldukça yüksek öneme sahip çıkması sürpriz olarak değerlendirilmemektedir.

Grant (1995) bitki örtüsünü doğallık açısından ele alan bir diğer önemli araştırmacıdır ve bitki örtüsünde zamana bağlı olarak meydana gelen değişimi ve bu değişimde insan etkisinin rolünü saptamaya çalışmıştır (Machado 2004). Grant (1995) doğallığını irdelediği alanları doğal, doğala yakın, yarı doğal ve kültürel olarak 4 farklı grupta ele alırken, Edarra (1997) benzer bir derecelenme için 0-10 arasında büyüdükçe doğallığı artan bir gösterge çizelgesi kullanmıştır (Machado 2004).

Loidi (1994) ise doğallığı klimaks ya da potansiyel doğal vejetasyondan farklılık olarak açıklamış, müdahale görmemiş potansiyel doğal vejetasyonu en yüksek doğallık olarak tanımlamıştır. Bu yaklaşım diğerlerini de kısmen kapsamakla birlikte, bu araştırmada doğallığın alt kriterlerinden “biyofiziksel (biyolojik) doğallık” ile doğrudan örtüşmektedir (Machado 2004).

Masuyama vd. (2004)'nin oluşturdukları, Japonya'nın Kuzey Honshu bölgesinde ekolojik analiz ile peyzaj değerlendirmesi yaptıkları araştırmada doğallık katsayısı tespit yönteminin de bu araştırmada kullanılan doğallık tespiti yöntemi ile benzeştiği ve farklılaştığı noktalar bulunmaktadır. Öncelikle alt birim olarak bu araştırmada olduğu gibi biyotoplar değil, havzalar seçilmiştir. Bu havzalar CBS ile değerlendirilerek doğallık açısından 1-4 arasında katsayılar verilmiştir. Bitki doğallık indeksi, orman indeksi, doğal çevrenin parçalanma indeksi ve alan kullanım biçimleri olmak üzere 4 farklı indekse göre puanlanan bu havzalar daha küçük birimlere ayrılmış, toplam puanların elde edilmesi için her indekste oluşan değerler toplanmıştır. Doğal çevrenin parçalanma indeksinde yollar en önemli unsuru oluşturmakta ve doğallık değerini düşürmekte iken, bu araştırmada doğallık kriterlerinden birisi zaten ulaşım ağını oluşturan yollara olan uzaklıktır. Dolayısıyla benzer bir yaklaşımın farklı bir metodla ortaya koyulduğunu söylemek mümkündür. Masumuya (2004)'nin araştırmaları doğallığı alt bileşenleri ile ele alarak birden fazla boyutuyla

değerlendirmesi açısından ele alındığında da, Uzungöl ÖÇK Alanı'nın ekoturizm potansiyelini ortaya koymayı amaçlayan bu araştırma ile benzerlik göstermektedir.

Daha önce de değinildiği üzere, doğallık kriterinin biyolojik doğallık ve görünür doğallık ile birlikte kullanılan 4 alt kriterinden diğer ikisini ana rotalara ve erişim ağına uzaklık ile yerleşim alanlarına uzaklık kriterleri oluşturmaktadır. Bu iki kriter UET profili için çok önemli bir değere sahiptir ki, bu kısaca UET profilinin mümkün olduğunca diğer insanlar tarafından fazla ziyaret edilemeyecek, “uzak” yerleri tercih ettiklerinin bir göstergesidir. Bunun doğa ile baş başa kalmak gibi psikolojik veya algısal nedenleri olabileceği gibi, yoğun kullanılan yerlerin çeşitli baskılara maruz kalmasıyla doğal yapısını kaybetme riski altında olması da olası sebeplerden biridir. Bazı türlerin ve ekosistemlerin büyük turist gruplarından etkilenebileceği bilinirken, turizmin daha geniş çaplı çevresel etkileri ve beraberinde getireceği alt yapı sorunlarından kaynaklanan etkileri bu tür aktivitelerin çevreyle etkileşimleri irdeleniyorken genellikle göz ardı edilirler (Hutton ve Leader-Williams, 2003). Oysa özellikle UET profili gibi çevre bilinci yüksek olan ekoturistler için söz konusu durum o biyotop ve ekoturizm alanı için uzun vadede olumsuz bir etki yaratmaktadır. Öte yandan ekoturizm uzun vadeli düşünüldüğünde daha avantajlı yönleri ortaya çıksa da, gelecek birçok anlamda belirsiz olarak görüldüğünden daha çok kısa vadede düşünülen kararlar ve politikalarla yönetilir (Tershy vd., 1997). Bu durum ekoturizm planlaması yapılan alanların sürdürülebilirliği açısından göz önünde tutulması gereken hassas bir konudur.

UET gibi ekolojik olaylara ilgisi yüksek olan ekoturistlerin “zor” parkurları tercih ederek özellikle fazla kişinin ziyaret edemeyeceği biyotopları tercih etmelerinin bir diğer önemli nedeni, bu kişilerin mümkün olduğunca bozulmamış biyotoplarla ilgilenmeleridir. Çünkü ekoturizm alanlarında ziyaretçi baskısı genellikle kullanımın ilk aşamalarında hissedilmeye başlanır ve kullanıcı faaliyetlerinin yoğunlaştığı alanlarda önemli doğal kaynak değişimlerine sebep olur (Farrell ve Marion, 2001). Sık ve kalabalık gruplarca ziyaret edilebilen yerler, zamanla doğallıklarını kaybederek bu profil için ilgi çekici olmaktan çıkabilir. Bu tür değişiklikler rekreasyonel etkinliklere ayrılmış bölgelerin işlerliğinin azalmasına, alandaki güvenlik önlemlerinin sıkılaştırılmasına, alanın estetik değerinin düşmesine, ziyaretçilerin alana olan ilgisinin kaybolmasına ve koruma maliyetinin yükselmesine yol açar (Leung ve Marion, 1996).

Araştırma alanında tespit edilen ve klasik kitle turizmine en yakın özellikler gösteren GET profilinin varlığı, ekoturizm planlama çalışmalarının çok hassas olması gerektiği

gerçeğini gözler önüne sermektedir. “Yumuşak ekoturizm” gibi tanımlarla da rastlanabilecek ekoturizm biçimi ile ekoturizm fikrinin ortaya çıkışında sebep olduğu doğal ve kültürel kaynak tüketimi nedeniyle büyük rol oynayan kitle turizmi arasında, turist kafilesinin hacmi, seyahat amaçları, altyapı hizmetleri gereksinimi gibi ciddi benzerlikler vardır (Weaver, 2001). Bu benzerlikler, araştırma alanında yapılan çalışmalar sonucunda ortaya konulan ekoturist profillerinden GET ile paralellikler göstermektedir. Dahası, birçok ekoturizm uzmanına göre yumuşak ekoturizm gibi değerlendirilen, ancak uygulanış biçimine göre bir kitle turizmi olan etkinlikler yapıldıkları hassas bölgelerde ekoturizm anlayışı açısından bir tezat ve hatta tehlike oluştururlar (Weaver, 2001).

Kenya’da yapılan ekoturizm etkinliklerinde yaşanan çelişkiler, bu araştırmanın ortaya koyduğu “farklı turist profillerine göre farklı özel yaklaşımlar geliştirilmeli” savını güçlendirmektedir. Dünyanın en büyük ekoturizm pazarlarından biri olan Kenya’da birçok yaban hayatı gözlemi turu yapılmakta, bunların bir kısmı arazide geceleme de kapsamaktadır (Akama, 1996). Bununla birlikte, bu ülkeyi ziyaret eden özellikle Kuzey Amerika ve Avrupalı turistlerin zamanlarının çok büyük bir kısmını başkent Nairobi’deki alışveriş alanlarında ya da sahil kısımlarındaki büyük tesislerde geçirdikleri saptanmıştır (Weaver, 2001). Dolayısıyla, dünyanın en büyük ekoturizm alanlarından birçoğuna sahip olan Kenya’da da homojen bir ekoturist profilinden ya da en azından tamamen UET profili ile benzeşen bir ekoturist profili varlığından bahsetmek mümkün değildir. Bu benzerliğin yanında, söz konusu araştırmanın sonuçları ile bu araştırmanın sonuçları arasında ciddi bir farklılık da tespit edilmiştir. Araştırma alanını oluşturan Uzungöl ÖÇK Bölgesi’nde profillerin ayrılmasında etkin rol oynayan “orijin-daimi ikametgah” kriterine göre UET profilinin en karakteristik özelliklerinden birini oluşturan Avrupa ve Kuzey Amerika kökenli turistler, Kenya’daki çalışmada daha çok GET profiline yakın özellikler taşıyan bir kitleyi temsil etmektedir. Bu ekoturizm sektöründe turistlerin milletlerine göre bir genelleme yapılamayacağına, bu özelliklerin ziyaret edilen bölgelere göre farklılık gösterebileceğinin veya aynı profilin farklı alanlarda farklı davranışlar sergileyebileceğinin bir kanıtıdır. Araştırma alanında GET profilinin, daha önce yapılmış çalışmalarda da bu profile yakın özellikler sergileyen turist gruplarının varlıklarının ortaya konulmuş olması, ekoturizm çalışmalarına ekolojik gerekçelerle yapılan eleştirilerin haklılık payı olduğunu ve planlama çalışmaları yapılırken bu profilin mutlaka dikkat edilmesi gereken bir özellik taşıdığını göstermesi açısından önemlidir.

Araştırma alanında tespit edilen bütün profiller göz önünde tutulduğunda, biyotopların ekoturizm potansiyellerinin belirlenmesinde en fazla öneme sahip kriterlerden birinin de su kütlesi barındırma ve bunlara yakınlık durumu olduğu görülmektedir. Su varlığının bu kadar önemli bulunması, daha önce yapılan bilimsel çalışmaların çok büyük bir kısmıyla bağdaşmaktadır. Bishop ve Hulse (1994), Hudson (1998), Zube vd., (1974) ve Hammitt vd. (1994) gibi araştırmacılar suyun başlı başına bir çekicilik unsuru olduğunu bildirmişler, Chhetri ve Arrowsmith (2008) ise bu görsel çekiciliğin haricinde, suyun aynı zamanda birçok rekreasyonel etkinliğe imkan sağlayarak önem kazandığını belirtmiştir. Suyun ekoturizm değerinin yüksek olduğu araştırmalardan biri de Gulinck vd. (2001)'ne aittir. Söz konusu araştırmada bir baraj gölü ve yakın çevresi kullanıcılar açısından en ilgi çekici yer olarak tespit edilmiştir. Bunlardan başka akarsu, göl, gölet gibi su kütlelerinin ilgi çekici olarak değerlendirildiği birçok araştırma bulunmaktadır ve tüm bu araştırmalar her 3 profil için de yüksek önem gösteren bulgularla paralellik taşımaktadır.

Yapılmış birçok turizm potansiyeli belirleme ya da planlama çalışmasında erişebilirlik en önemli bileşenlerden biri olarak kabul edilmiştir. Gerçekten de erişebilirlik, kuramsal olarak bakıldığında bir alanın herhangi bir turizm biçimi dahilinde değerlendirilmesi için bir “olmazsa olmaz”dır. Downing (1993), Boyd ve Butler (1996), Kılıç Benzer (2006) ve Obua (1997) erişebilirliğin ekoturizm planlamasındaki önemine vurgu yapan bilimsel araştırmalardan bazılarıdır. Demirel (2004) de yaptığı araştırmada, araştırma alanındaki turistlerin en önemli sorun olarak erişebilirliği ortaya koyduğuna işaret etmiştir. Ancak, her ne kadar yapılmış birçok araştırmada erişebilirlik ile alanın ekoturizm potansiyeli arasında doğrusal bir ilişki doğrudan ya da dolaylı olarak işaret ediliyorsa da, bu araştırma kapsamında yapılan birçok çalışmada erişebilirlik açısından dezavantajlı olarak değerlendirilebilecek, erişimi zor ve büyük çaba gerektiren birçok biyotopun özellikle bu nedenle tercih edildiği ortaya çıkmıştır. Bir doğallık kriteri olarak kullanılan “ana rotalara ya da ulaşım ağına uzaklık” UET profili tarafından 20 kriter arasından bir alanı ziyaret etmek için en önemli bulunan 3. kriter olarak tercih edilmiştir. Aynı durum OET için 20 kriter arasından 7., GET profili için 11. sıra olarak ortaya çıkmıştır. Dolayısıyla erişebilirlik açısından kolay, zahmetsiz ya da sorunsuz olan alanların ekoturizm potansiyellerinin, en azından her turist profili için yüksek olduğunu söylemek doğru olmayacaktır. Bununla birlikte bir alanın erişebilirlik açısından zahmetli ya da sorunlu görülmesi de o alanın turizm potansiyelinin kayıtsız şartsız bir biçimde olumsuz olarak etkilendiği anlamına gelmemektedir. Bu özellik her noktaya yol yapıp o alanı

turizme açmayı düşünen anlayışa bir alternatif olarak, yol olmayan ama ilgi çekici özellikler barındıran alanlara doğru profili çekme konusunda da çalışmalar yapılabileceği anlamını taşımaktadır.

Her ne kadar ekoturizmin tanımı ve felsefesi gereği çok fazla önemli olmasa da, öncelikle ekoturizmin ekonomik değerinden ötürü, ekoturist sayısı bir alanın ekoturizm değerini belirlemede kıstas olarak kullanılmaktadır. Buna GET profilinde olduğu gibi, bir alana gelen çok fazla sayıda turistin o alana yapabilecekleri olumsuz etkileri öngöremeyebilecekleri gerçeği eklendiğinde, turist sayısını artırmayı bir politika haline getirmenin tehlikesi daha açık ortaya çıkmaktadır. Ekoturizm etkinliklerinden elde edilecek gelirin belirlenmesinde standart bir yöntem yoktur. Farklı ekoturizm modelleri, yüksek turist sayısı-düşük maliyet ya da düşük turist sayısı-yüksek maliyet gibi farklı yaklaşımlar sergileyebilmektedir (Brandon, 1996). Bununla birlikte doğru profilin doğru biyotoplarla buluşturulmasının ekolojik ve ekonomik sürdürülebilirliğe yapacağı katkı büyük olacaktır.

5. SONUÇLAR

Ekoturizm endüstrisi içinde bir ekoturistin bir alanı ziyareti sırasında beğendiklerinin ne olduğu sorusuna vereceği “orman, göl, nehir, yerleşim alanları” gibi her şey, bir biyotopla ifade edilebilecek özelliklere sahiptir. Dolayısıyla “Ekoturizm-Biyotop İlişkisi” başlığında da değinildiği gibi, ekoturizm etkinlikleri aslında birer “biyotop turizmi” etkinliğidir. Üstelik bu biyotoplar EUNIS (2004) gibi dünya üzerinde kabul görmüş standart biyotop kodları ile ifade edildiklerinde ormanın ne ormanı olduğu, gölün hangi özelliklere sahip bir göl olduğu, nehrin akış rejiminden daimi olup olmadığına kadar birçok özelliği, yerleşim alanının temel karakteristikleri gibi birçok önemli detay kendiliğinden ortaya çıkmaktadır. Bu özelliklerin hepsi uluslar arası düzeyde bilinen özellikler olduklarından, biyotopların temel birim olarak kabul edilmeleriyle koruma ve planlama çalışmaları için evrensel bir alt yapı sağlanmasına da ciddi bir katkı yapılacağı kaçınılmaz olarak ortaya çıkmaktadır. Biyotop haritalarının yapımında kullanılan CBS de ekoturizm planlama çalışmaları için dinamik, geliştirilmeye açık ve yönetimi mümkün bir veri tabanı sağlaması, bunun yanında farklı sorgulamalara olanak vererek harita oluşturmayı mümkün kılması ile ön plana çıkan bir başka kolaylaştırıcı unsurdur.

Bu araştırma kapsamında biyotopların ekoturizm potansiyellerini belirlemek için oluşturulmuş kriterler, planlama çalışmaları tamamlandıktan sonra da, özellikle alanın verimli ve etkin kullanılabilmesi için çok önemli veriler barındırmaktadır. Alanda fenolojik karakter sergileyen etkili bir bitkisel topluluğun hangi zamanda nerelerde görülebileceği, hedef bitki türlerinin yoğun olduğu biyotopların nerelerde olduğu, hangi hayvan türlerinin nerelerde gözlemlenebileceği gibi gerek ekoturistlerin, gerekse turizm sektöründe faaliyet gösteren firmaların, kamu kurumlarının ve yerel halkın önemseyeceği birçok veri bu kriterler tablosu sayesinde ortaya konulmuştur.

Ekoturist profillerinin oluşmasında ekoturistlerin sosyo-kültürel karakteristikleri temel belirleyicidir. Eğitim seviyeleri, meslekler, ortalama gelir düzeyi, düzenli spor yapma alışkanlığı, ekolojik ve doğal olaylara ilgi düzeyi, daimi yaşanan ülke gibi kişilerin sosyal yaşamlarını ve kültür düzeylerini doğrudan belirleyen kriterler bu grublamanın oluşmasında en önemli unsurlardan bazılarıdır. Bu profiller içerisinde UET grubu doğaya karşı hassas, yaşça daha büyük olmalarına karşın daha sportif, nispeten yüksek gelirli ve alanın doğal karakteristiklerini en yüksek önceliğe sahip olarak görüyorlarken, GET profili

daha çok günübirlikçi, piknik gibi etkinlikler için alanda bulunan, ekoloji ilgileri nispeten düşük, alanda hizmet ve konfor beklentileri yüksek bir kesimi oluşturmaktadır. OET profili ise belirli noktalarda UET profiline, belirli noktalarda ise GET profiline yaklaşıp uzaklaşmaktadır. Bu 3 profilin varlığı Uzungöl  K Bölgesi'nin birçok bilimsel araştırmaya göre olabilecek en geniş ekoturist kitlesi tarafından ziyaret edilmekte olan bir alan olduğunun ispatıdır. Bununla birlikte UET profili hem yerleşim alanlarına ve ulaşım ağına uzak doğal alanları tercih ettiklerinden, hem de küçük gruplar halinde alanda buldukları için dikkat ekmediklerinden, günümüzde Uzungöl'un turizm hedef kitlesi oluşturma çalışmalarının merkezinde bu turist profilleri değil, yöre halkı ve basının "Arap Turist" olarak niteledikleri Ortadoğu kökenli turist kitlesi bulunmaktadır. Oysa elde edilen sonuçlara göre bu kitle her 3 profile de dağılmakta olup, profillerin her birinin ayrışmasında etkileri yoktur. Dolayısıyla bu kitlenin alana çekilmeye çalışılması ile 3 farklı profil de alana çekilmekte, ancak sadece GET ve kısmen de OET profilleri için servisler hazırlanmaktadır. Bu durumda pazarlama stratejisinin sorunlu olduğu, en azından UET profiline bağlı ekoturistler için hoşnutsuzluk yaşanacağı açıktır. evre bilinci fazla gelişmemiş olan GET profilinin hassas biyotoplara taşınma olasılığı bulunduğundan, bu pazarlama stratejisinin alan için risk oluşturduğu da söylenebilir.

Ekoturistler belli özellikleriyle birbirlerine benzer özellikler sergilese de, çevrelerini algılama biçimlerinden davranış kalıplarına kadar geniş bir perspektifte farklılıkları olan, heterojen bir yapı oluştururlar. Dünya üzerinde belli ekoturist profillerinin daha sık ziyaret ettikleri, dolayısıyla bir planlama yapılyorken diğer profillerin gözardı edilmesinin mümkün olduğu alanlar mevcut olabilir. Örneğin, ekstrem Őartların görüldüğü yüksek ve zorlu dağlık alanlarda konfor beklentisi yüksek bir turist profilinin varlığından söz etmek çok mantıklı olmayacaktır. Bununla birlikte, bu araştırmanın alanını oluşturan Uzungöl  K alanı gibi farklı olanakları sağlayabilecek birçok alanda standart bir ekoturist profilinden bahsetmek mümkün değildir. Farklı sosyo-kültürel özelliklere sahip, farklı nedenlerle alanı ziyaret eden ve buldukları çevreleri farklı olarak algılayan bu profiller, alanda farklı erişim potansiyellerine sahip olduklarından, kendi önem sıralarına göre erişebilecekleri alanlarda vakit geçirmeyi tercih etmektedirler. Dolayısıyla bir alanın tümü, alandaki tüm ekoturistler için eşit öneme sahip olmadığı gibi, aynı alanlar farklı profiller için de farklı derecelerde önemlidir.

Uzungöl  K Bölgesi gerek doğal, gerekse kültürel özellikleri ile ekoturizm potansiyeli her profil için mevcut olan, bilinirliği yüksek, ancak yeterince verimli

kullanılmayan bir alandır. Alanda daha çok turist sayısını maksimize etmek, alan içerisindeki her noktaya ulaşımı mümkün kılmak gibi kitle turizmi anlayışına uygun çabalar gözlemlenmektedir. Bunun sonucunda alanda GET, kısmen de OET profillerinin beklentileri karşılanmakta, daha donanımlı, daha yüksek gelir grubuna dahil, çevresel sorumluluk anlayışı daha yüksek UET profili bilinçli ya da bilinçsizce dikkate alınmamaktadır. Alan daha çok günübirlik kullanım için gelen ve çoğu GET profiline dahil olan piknikçiler ile özellikle Orta Doğu ülkelerinden gelen turistlere, kısmen de “tatil” amacıyla alana gelen ve büyük çoğunluğu OET profiline dahil olan ekoturistlere yönelik pazarlama çalışmalarına sahne olmaktadır. Bunun temel nedeni bu iki kitlenin belirgin bir biçimde alanda görünmesi ve gruplar halinde dikkat çekici bir özellik sergilemesidir. Özellikle UET profili, yapısı gereği küçük gruplar halinde alanda bulunup, mümkün olduğunca az insanla temas kurup, daha çok doğayı yaşamayı tercih ettiği için varlığını hissettirememektedir. Bunun doğal bir sonucu olarak kendilerine yönelik herhangi bir planlama çalışması da yapılmamaktadır. Oysa bu araştırma ile alanda bulunan ciddi bir kitlenin UET profili sergileyen bir yapıda olduğu ortaya konulmuştur. Mevcut durumda diğer 2 profilin alanla ilgili en önemli şikâyetleri alana olan ve alan içerisindeki ulaşımken, UET profili için bu konudaki en önemli problemin çevresel sorunlar olması, profiller arasındaki bakış açılarının farklılığını ve alanın mevcut halde olduğu gibi diğer 2 profile göre yönetilmesinin doğrudan ya da dolaylı olarak UET profilinin uzaklaşmasına neden olabileceğini göstermektedir. Bir ekoturist profilinin herhangi bir alanda fark edilemiyor olması, o profilin o alanda olmadığı anlamına gelmemektedir.

Sahip olduğu özelliklerle bir ekoturist profiline ağırlıklı olarak hitap eden bir alanda başka bir profilin ilgi alanına girebilecek hizmetler sunulabilmekte, dolayısıyla ekonomik ve ekolojik açıdan sürdürülebilir olmayan, daha başından sonu belli olan girişimler dikkat çekmektedir. Örnek vermek gerekirse, yerel halk ağırlıklı olarak UET ve kısmen de OET profili için uygun özellikler barındıran yüksek rakımlı Alpin alanlarda geçmişte açtıkları ancak “müşteri yokluğu” nedeniyle işletmeye devam edemedikleri yöresel lokantalardan bahsetmektedir. Günümüzde de bu alanlara gidiliyorken geçilen köylerde satılan bal, kekik gibi organik ürünlere rastlanmaktadır. Ancak ne lokanta gibi hizmet birimlerinin varlığı, ne de satılmakta olan organik tarım ürünleri UET profilinin öncelikleri arasında değildir. Buradaki temel sorun doğru hizmetin doğru profille buluşturulamamasıdır.

Alan farklı resmi statülere sahiptir ve bu statüler kapsamında yasalarca korunmaktadır. Ancak bu koruma çalışmaları bir ekoturizm planlaması dahilinde yapılan

yönlendirmelerden çok, Özel Çevre Koruma Kurumu'nun periyodik olarak alanı kontrol etmesi, kolluk kuvvetlerinin asayiş sağlama ve kaçak avcılık ya da kaçak kesim denetimlerinden öteye gidememektedir. Alana gelen bir ziyaretçinin alanın hangi bölgesine ne biçimde gidebileceğine dair bir gösterge, program ya da engelleyici bir unsur bulunmamaktadır. Dolayısıyla alan tamamen ekoturistlerin dahil oldukları profillerin alan içindeki mobilite yeteneklerine göre ziyaret edilmektedir. Bu durum bir tur şirketinin aynı anda yüzlerce kişiyi 3000 m yükseltiye sahip alanlara çıkartıp fauna ve flora açısından kritik biyotopların bulunduğu bu alanlarda kitle turizmine dönük etkinlikler sergilenmesinin önünde bir engel bulunmadığı anlamına gelmektedir. Alan içerisinden Demirkapı Köyü üzerinden Bayburt'a uzanan düşük nitelikli yol bile bu anlamda yeterince büyük bir tehdit oluştururken, alan içerisinde her dönem yeni yolların yapımına ilişkin söylentiler varlığını sürdürmektedir. Yolun hemen yanına kadar ulaştığı Aygır Gölü ile hemen Kuzeybatı'sında bulunan ve sadece 5-10 dakikalık bir yürüyüş gerektiren Balık Gölü antropojenik etkiler açısından kıyaslandığında, bu 5 dakikalık yürüyüş mesafesinin bile Balık Gölü'nü nasıl ciddi biçimde daha korunaklı hale getirdiğini görmek mümkündür.

Alanda yapısal uygulamalara yönelik denetimin etkileri görülmekte, bununla birlikte peyzaj mimarisi kapsamındaki bitkilendirme çalışmalarında herhangi bir denetim bulunmamaktadır. Bunun sonucunda alanda egzotik bitki kullanımı mümkündür. Alan içerisinde kurulmuş tesislerde *X Cupressocyparis leylandii*, *Chamaecyparis pisifera* 'Boulevard', *Picea pungens* 'Glauca' başta olmak üzere, birçok egzotik bitki türü görmek mümkündür. Uzungöl'ün çevresindeki yolun stabilizasyonu için yapılan duvar doğal görüntüyü bozduğu gerekçesi ile bitkisel materyalle gizlenmek istenmiş, bunu yapmak için alanda doğal olmayan bir bitki türü, *X Cupressocyparis leylandii* kullanılmıştır. Oysa farklı koruma statüleri ile korunmakta olan bu alan için bu bitkinin kullanılması ile yerel mimariye aykırı yapılaşmaya izin verilmesi arasında kuramsal olarak ciddi bir fark yoktur. "Yeşil" olmaktan başka alanla vasıflı bir ilişkisi olmayan bu bitki türlerinin kullanımını engelleyecek bir mekanizma, en azından pratikte yoktur.

Araştırma alanı ağırlıklı olarak Nisan – Eylül ayları arasında kullanılan, yaz mevsimi boyunca en yoğun günlerini yaşayan bir ziyaret takvimine sahiptir. Bu durum bölge içerisindeki benzer nitelikli yaylalarla kıyaslandığında daha geniş bir takvimi ifade etmektedir. Yine de farklı sürdürülebilir etkinliklerin önerilmesi, tanıtım ve pazarlama çalışmalarının ekoturist profillerinin kışın da alanı kullanabilecek nitelikteki kısmına yönlendirilmesiyle daha geniş bir zaman dilimine ulaşılabilir. Özellikle iklimden

kaynaklanan nedenlerle kış dönemi kullanımın yaz dönemini yakalaması çok zor olsa da, mevcut halinden daha iyi bir çizgiye çekilebilmesi mümkün görünmektedir.

Bu araştırmanın en önemli sonuçlarından birisi de alanda var olan GET profilinin en az onlara en uzak profil olan UET profili kadar doğal ve bakir alanlara ilgi duyduklarının kanıtlanmasıdır. GET profili için oluşturulan ekoturizm potansiyeli haritası incelendiğinde, bu profilin hareket alanı içerisinde aynı profilce ortalamanın üzerinde değerli bulunan çok sınırlı bir alanın var olduğu görülmektedir. Bir başka deyişle GET profilini doğal ve ekolojik açıdan üst seviyede öneme sahip alanlardan uzak tutan özellik çok büyük oranda onların tercih farklılıklarından değil, erişim kabiliyetlerinin azlığından kaynaklanmaktadır. Ortaya konulan karakteristik özellikleri itibari ile bu erişim kısıtlılığı ekolojik denge ve doğa koruma açısından lehte bir özellik olsa da, turizm çalışmalarının daha çok olabildiğince fazla alanın turistlerin konforlu erişimine açılması algısı, yerel yönetimlerin yeterli altyapı çalışması sağlanmadan yol yapımı, teleferik kurulumu gibi spekülatif yöntemleri sıkça gündeme getirmeleri önemli bir tehlike olarak varlığını sürdürmektedir.

6. ÖNERİLER

Dünya üzerinde, bir alanın ekoturizm potansiyelini ortaya koymak için belirlenmiş standart bir yöntem yoktur. Bu durum, ekoturizm gibi oldukça yeni bir kavramın çok farklı biçimlerde algılanıyor oluşunun doğal bir sonucudur. Bununla birlikte kavramın artık tanımsal ve algısal açıdan oturuyor oluşu nedeniyle etkin, verimli ve uygulanabilir yöntemlerin ortaya konulmasına ihtiyaç vardır. Hem gittikçe daha da değerli hale gelen doğal ve kültürel kaynak değerlerin daha kolay yönetilebilmesi, hem de dünya üzerinde daha standart ve anlaşılabilir bir biçimde ekoturizm potansiyelinin konuşulabilmesi için biyotop sınıflaması ve biyotop haritalamasının ekoturizme yönelik planlama çalışmalarında kullanılması ciddi yararlar sağlayacaktır. Bu sınıflandırmalar yapılıyorken dünya üzerinde kabul görmüş sınıflandırma sistemlerinin kullanılması, araştırmanın evrenselliğine katkı sağlayacak ve olası benzer çalışmalarla bilimsel platformlarda karşılaştırılmasını kolaylaştıracaktır.

Ekoturizm potansiyeli belirleme kriterlerini oluşturan doğal, kültürel ve hizmet-altyapı ile ilgili alan karakteristiklerinin araştırma alanında değerlendirilmeleri ile elde edilen veriler alanın ekoturizm planlanmasında olduğu kadar ekoturizm sektörüne açılmasında da somut veri olarak kullanılmalıdır. Ekoturist profilleri gibi genel olarak bilgi seviyesinin yüksek olduğu bilinçli kitleleri “eşsiz, cennet gibi, yeşilin her tonunu barındıran, çok zengin floraaya sahip” gibi klişe ve nicel verilere dayalı olmayan sloganlarla etkilemeye çalışmak yerine, hangi mevsimde hangi bitkilerin gözlemlenebileceğini gösteren, önemli kuş ve memeli habitatlarını ve bunlar için uygun zamanları ortaya koyan bilimsel verilerin olduğu tanıtım çalışmalarıyla alana çekmek çok daha verimli olacak, böylece alan sürdürülebilirliğinin sağlanmasında en etkin rolü üstlenecek olan UET profili için daha cazip hale getirilebilecektir. Bu araştırma kapsamında ortaya konulan “araştırma alanının mevsimlere göre bitkisel fenolojik değer haritası” bu konuda önemli bir açığı kapatmaya yönelik ciddi bir katkı olarak değerlendirilebilir. Alanın yoğun olarak kullanıldığı dönemler dışında da önemli özellikler barındırdığının en önemli ispatı söz konusu bu haritadır. Benzer bir yaklaşımla faunaya yönelik çalışmaların da yapılması alanın ekoturizm değerine ciddi bir katkı sağlayacaktır. Bu konuda yapılacak çalışmalar, mesela canı her isteyen dilediği gibi bir alana giderek bir hayvanı doğal ortamında gözlemleyebileceği anlamına gelmemesi gerektiği, alanın ekoturizmin ruhuna uygun

olarak belirlenmiş limitler dahilinde, gerekli önlemler alındıktan sonra bu aktivitelere açılmasının bir zorunluluk olduğunu ifade etmek için önemli bir katkı sağlayacaktır.

Ekoturistlerin oluşturdukları farklı profiller ekoturizm planlama çalışmalarında mutlaka göz önünde bulundurulmalıdır. Aynı biyotopların farklı profillerce farklı öneme sahip olmalarının en önemli sonucu, bir alanın ekoturizm potansiyeli belirleniyorken ekoturist profilini tekdüze ve homojen kabul edilmesinin ne kadar verimsiz olacağına ispatıdır. Bu araştırmada ortaya konulan UET ve GET profilleri gibi alanı algılayış ve davranış biçimleri arasında büyük farklar bulunan kitlelerin, sırf aynı alanı ziyaret ediyorlar diye bir bütün olarak düşünülmesi ve alanın olanaklılığının bu bütün üzerinden planlanmaya çalışılmasından kaçınılmalıdır. Bu yaklaşım, GET profili gibi hizmet ve konfor beklentisi yüksek bir profilin son derece hassas ve öncelikli olarak korunması gereken biyotoplarla buluşturulması gibi geri dönüşümü zor bozulmalara neden olabilecek kararlara kadar ilerleyebilir. Sürekli “daha fazla” araç yolu beklentisi, teleferik türevi zahmetsiz ulaşım araçlarına yönelik yoğun ilgi ve bunlara benzer herkesin kolayca her noktaya ulaşabildiği öneriler, bilgi düzeyi ve davranış biçimleri nedeniyle buluşmaması gereken hassas biyotoplarla ekoturist profillerini bir araya getirebilir. Yerel yönetimler, işletmeciler ya da yerel halk tarafından kısa vadede cazip görünebilecek bu yaklaşımların doğal ve kültürel kaynak değerler için ciddi bir baskı unsuru olabileceği gözden kaçırılmamalıdır.

Araştırma alanının mevcut sınırları içerisinde yapılabilecek etkinlikleri belirleyen ve bu etkinlikleri niteliklerine göre gruplayan bir yapı söz konusu değildir. Oysa yeterli fiziksel büyüklük ve potansiyele sahip ekoturizm alanlarının tümünde biyotopların hassasiyet, içerik ve erişim özelliklerine bağlı olarak bir zonlama çalışması yapılmalıdır. Bu araştırma kapsamında önerilen zonlama yaklaşımı daha detaylı bir çalışma yapılarına kadar bu konudaki açığı kapatabilecek ve alanda sürdürülebilirliğin sağlanmasına katkıda bulunacaktır. Öncelikle alana hizmet ve altyapı sağlayan yoğun kullanım alanlarının sınırları belirgin bir biçimde ortaya konulmalıdır ve bu alan hassas biyotoplardan oldukça net biçimde ayrılmalıdır. Söz gelimi IUCN tarafından doğada yok olma tehlikesi yüksek (EN) olarak belirlenmiş *Erodium andronaki* bitkisi mutlak suretle koruma altına alınmalı ve bu bitkinin bulunduğu biyotopa giriş çıkış sadece özel izinle ve bilimsel amaçlarla gerçekleştirilmelidir.

Benzer biçimde, araştırma alanı birçok hayvan türü için de yaşam alanı oluşturmakta ve bu alanlar farklı hassasiyetler göstermektedir. Her ne kadar bu araştırma alanda

yapılacak zonlama çalışmaları açısından önemli bir temel teşkil edebileceksede, söz konusu çalışma daha detaylı biçimde yapılmalı ve alan yapılacak bu bilimsel araştırmaların sonuçlarına göre izin verilebilecek ölçülerle ekoturizme açılmalıdır. Gerekirse belirli dönemlerde ya da daimi olarak bilimsel araştırmalar haricinde tüm etkinliklere kapalı bölgeler oluşturulmalıdır. Bu tür stratejik alanları her tür ekoturiste açmak yerine, özellikle UET profili gibi alt yapısı olan kitleleri alan içerisinde organize edilecek bilimsel ekiplerle verilecek küçük eğitimlerle “bilimsel ekip” niteliği kazandırmak ve sonrasında alanın ziyaret edilmesini sağlamak sürdürülebilirlik açısından daha doğru sonuçlar ortaya koyacaktır.

Yukarda bahsi geçen zonlama, bir zorlama ürünü değildir. Alan zaten kendi dinamikleri ile bu zonlamayı bir seviyeye kadar oluşturmaktadır. Yapılması gereken bu zonlamayı varlığını devam ettirmesini sağlayacak planlama kararlarıyla desteklemektir. Erişimi güç ve zahmetli yerler, sadece oralara gidebilecek kadar doğal olaylarla ilgili, sportif, bilgi birikimi olan kişilerce ziyaret edilmektedir, ki bunlar UET profilinin genel özelliklerini ifade etmektedir. Üstelik, bu araştırma ile UET profilinin bu alanları tercih etmelerinin en önemli nedenlerinden birisinin de bu alanların ulaşılması güç alanlar olması, dolayısıyla daha doğal bulunması olarak ortaya çıkmıştır. OET profili nispeten düşük yaya erişim özellikleriyle araçların ulaşabildiği en uzak noktalara kadar ulaşabilirken, konfor beklentisi en üst düzeyde olan GET profili diğer iki profilin yüksek potansiyele sahip bulunduğu alanları benzer biçimde ilginç bulsa da, erişim sınırlaması nedeniyle daha çok hizmet birimleri çevresini tercih etmektedir. Dolayısıyla alana zaten gelmekte olan GET profilini özellikle alanın güney kesimlerinde bulunan daha doğal alanlara çıkartmaya çalışmaya yönelik politikalardan vazgeçilmelidir. Böyle bir anlayışın alana gelebilecek GET profiline ait turist sayısını belli oranda artırılabilir. Ancak turist sayısını artırmaya yönelik çalışmalar klasik kitle turizmi anlayışının bir sonucudur. Bununla birlikte çevre bilinci nispeten düşük olan GET profilinin bu alanlara taşınması ekolojik sürdürülebilirlik açısından sorun çıkartmakla kalmayacak, o alanları ziyaret etmekte olan UET profilinin alandan uzaklaşmasına neden olacaktır. UET profilinin büyük oranda Kuzey Amerikalı ve Avrupalı turistlerden oluştuğu düşünüldüğünde, bu durumun sonucunun sadece ekolojik değil, ekonomik açıdan da kayıp olacağı kaçınılmazdır.

Alanı Kuzey-Güney istikametinde kat ederek Bayburt’a bağlanan mevcut araç yolu bile Alpin kuşakta antropojenik etkilerin görülmesini sağlayacak düzeyde bir etkiye sahipken, yeni araç yollarının yapımıyla hem uygun olmayan profillerin bu alanlara

taşınması, hem de biyotopların fiziksel olarak parçalanmasına neden olunacaktır. Bu mutlak suretle kaçınılması gereken bir durumdur. Ekoturizmin felsefesi gereği icra edildiği alana en alt düzeyde etki etmesi gerekliliği düşünüldüğünde, sadece araştırma alanı için değil, ekoturizm planlama çalışmalarının yapıldığı her yerde, erişebilirliğin sınırlarının çok doğru belirlenmesi gerektiği ortaya çıkmaktadır. Alan içerisinde bulunan her noktaya konforlu bir biçimde erişilmesini gerektirecek bir durum da yoktur. Doğru olan uygun olmayan profili doğallığı ile ön plana çıkmış alanlara götürebilmek için oralara konforlu ulaşım sağlamak ve doğallığı azaltmak değil, doğru profili zorlu koşullarla alana ulaştırarak doğallığın devamını sağlamaktır. Alanda özel bir çalışma yokken bile bunu yapabilecek turist kitlesi mevcuttur. Yüksek kesimlerin kısa vejetasyon süresi ve erozyon başlaması durumunda aşağıdaki tüm biyotopları etkileme riski nedeniyle çok hassas oldukları düşünüldüğünde, UET profili haricinde kalan ve çevresel bilgi düzeyi ile sorumluluk anlayışı yüksek olmayan ekoturist profillerinin bu alanlara taşınması oldukça risklidir.

Hem ekolojik hem de ekonomik anlamda sürdürülebilirliğin sağlanması için alanda bulunan UET profiline yönelik çalışmaların artırılması gerekmektedir. Konfor beklentisi düşük olan bu kitlenin alanda kalış süresinin uzun, ekonomik düzeylerinin ve ekolojik donanımlarının yüksek olması, ayrıca ağırlıklı olarak yurtdışından gelmeleri nedeniyle diğer profillere göre katma değerlerinin daha yüksek olduğunu söylemek mümkündür. Yerel rehberlik, ekoloji bilgisi olan kişilerin rehberliğinde alanda yapılacak doğa esaslı geziler gibi maliyeti düşük, daha çok organizasyon yapısının güçlendirilmesini gerektiren basit hamlelerle alan bu “nitelikli” kitle için daha uygun hale getirilmelidir. UET profilinin diğer profillere göre daha geniş bir zaman diliminde alanda buldukları düşünüldüğünde, bu profile yönelik yapılacak çalışmaların alanın kış döneminde de kullanılabilmesine olanak sağlayabileceği göz önünde tutulmalıdır.

Araştırma alanında girişimciler sıklıkla konaklama ve restoran hizmeti vermeyi tercih etmektedirler. Özellikle Uzungöl’ün çevresinde bulunan işletmeler gelen tüm turist profillerinin bu alanı kullanması nedeniyle ciddi sorunlar yaşamaları da, alanın diğer kısımlarında alanı ziyaret eden profiller ile sunulan hizmetler arasındaki uyumsuzluk nedeniyle hem ekoturistlerin hoşnutsuzluğu, hem de yatırımcıların kârsızlığı söz konusu olabilmektedir. Örneğin, araştırma alanının güney kısmında kalan ve GET profilinin başta erişim olmak üzere diğer tercihleri nedeniyle de gelemediği Demirkapı Köyü’nde yerel halk tarafından işletilen geçici hüviyetteki restoran ve yine yerel halkın satmaya çalıştığı

bal vb organik ürünlerin kârlılık sağlamadığı yönünde söylemler tespit edilmiştir. Bu alan OET ve UET ekoturist profilleri için ilgi çekici olup, sunulan bu hizmetler GET profilinin en çok önemsedığı iki unsuru oluşturmaktadır. UET profili için fazlaca önemi olmayan bu iki unsur sadece alanda bulunan ve bu hizmetlere bağlılığı ortalama olan OET profiline yönelik faaliyetlerde bulunmaktadır. İşte, doğru profil ile hizmet birimlerinin buluşturulamaması ciddi bir ekonomik, ekolojik ve emek israfını ifade etmektedir. Bir alan ekoturizme açılırken, gelecek kitlenin homojen olmadığı düşünülerek doğru kitle için doğru yerde uygun etkinliklere olanak verecek bir yaklaşım sergilenmelidir. Zorlu bir parkur daha çok UET profiline hitap edeceği için, bu parkur üzerinde kurulacak bir hizmet tesisi konfor beklentisi olmayan, hizmet sektöründen faydalanmak gibi bir önceliği bulunmayan bu kitle için çok cazip olamayacaktır. Bu nedenle daha verimli olabilmek ve yerel halka ekonomik fayda sağlayabilmek adına ya bu tür hizmetler GET profilinin yoğunlukta olduğu Kuzey kesimlere kaydırılmalı, ya da mevcut alanda UET ve OET profiline yönelik etkinlikler bulunmalıdır. Her ne kadar anket değerlendirmelerinde UET profili için rehberlik hizmetleri çok önemli görünmediyse de, yerel halkın bölgedeki hedef bitki ya da hayvan türlerine ilişkin verebilecekleri bilgiler mutlaka klasik rehberlikten daha fazla ilgi çekici olacaktır. Yerel halkın bu anlamda sektöre girmesi alanın korunması için bir otokontrol mekanizması da oluşturacaktır. Ya da özellikle UET profilinin kendi kendilerine yetebilme özellikleri nedeniyle ihtiyaç duydukları hizmet birimlerinin çok sınırlı olması nedeniyle, bu alanların kullanılması için doğrudan ücret talep edilmesi de gerekirse değerlendirilebilecek bir yöntem olarak göz önünde tutulmalıdır. Şu an için alanda bulunan UET profilinin azımsanmayacak bir kısmının alana tur şirketleri ile geldikleri ve bu profilin ekonomik düzeyinin diğer iki profilden daha iyi olduğu düşünüldüğünde, iyi bir planlama ve bilimsel bilgi desteğiyle bu durumun gerçekleştirilmesi son derece mümkün görünmektedir.

Alanda koruma stratejileri açısından çelişkili yaklaşımlar gözlemlenmektedir. Geçmişten günümüze kadar özel çevre koruma bölgesi, tabiat parkı, SİT alanı, turizm merkezi gibi birkaç koruma statüsünün kesiştiği alanda, yerel halkın evlerine yapacakları basit müdahaleler bile kontrol mekanizmasını gerektirirken, alan içerisinde peyzaj mimarisinde coğrafya ile alakası olmayan egzotik bitki türlerinin kullanılması pratikte mümkündür. Bunun en önemli nedeni koruma amaçlı kurul ve resmi dairelerin bünyesinde bulunmayan ya da yetersiz derecelerde bulunan peyzaj mimarlığı meslek disiplininin oluşturduğu boşluktur. Söz konusu karar verme mekanizmaları baskın olarak temsil

edildikleri meslek disiplinlerinin hassasiyetlerine göre malzeme seçiminden en küçük revizyonların detaylandırılmasına kadar hassas davranabiliyorken, aynı hassasiyeti peyzaj mimarisi açısından görmek oldukça zordur. Bu durum egzotik bitkilerin kullanılmasından kaynaklanan anlamsal yanlışlıklara olduğu kadar, istilacı bitkilerin kullanılması ile alanın ekosistemine doğrudan müdahale gibi çok daha kritik sonuçlara da neden olabilir. Bu nedenlerden ötürü karar verme mekanizmasını oluşturan tüm yapılanmalarda peyzaj mimarlarına yer verilmelidir.

Alan, sahip olduğu zengin flora ile bu tür düzenlemelerde kullanılacak birçok bitki türüne sahip olup, doğal çevre bu konuda en önemli referansı sunmaktadır. Alanda yapılacak bu tür düzenlemelerde herdem yeşil ve yaprağını döken ağaç ve çalılardan otsulara, sarılıcı bitkilere kadar alanın sahip olduğu geniş bitkisel varlık değerlendirilmelidir. Bu bitkilerin bulunması, temin edilmesi ve üretilmesinde yaşanan bir zorluk varsa bu zorluğu ortadan kaldırmanın yolu egzotik bitki kullanımı olmamalıdır. Alanda bulunan *Picea orientalis*, *Abies nordmanniana*, *Sorbus aucuparia*, *Fagus orientalis*, *Acer trautvetteri*, *Laurocerasus officinalis*, *Rhododendron ponticum*, *Rhododendron caucasicum* ve bunlara benzer özellikler taşıyan taksonlar ile çok sayıda otsu bitki sahip oldukları yüksek peyzaj değeri ile bu amaçla kullanılabilirler.

Bu tez çalışmasına ait temel sonuçlar ve öneriler Tablo 32’de verilmiştir.

Tablo 32. Temel sonuçlar ve öneriler

Temel Sonuçlar	Öneriler
Biyotop sınıflandırması ve CBS ekoturizm planlama çalışmaları için önemli kolaylıklar sunarlar.	Ekoturizm planlama çalışmalarında CBS ve biyotop sınıflandırmasına yer verilmelidir.
Ekoturizm potansiyeli belirleme çalışmalarında somut ve geniş tabanlı kriterlerin kullanımı başarı oranını artıracaktır.	Bir araştırmada ekoturizm potansiyeli belirlenirken hedef çok disiplinli ve geniş tabanlı bir kriterler bütünü oluşturmak olmalıdır.
Bir alanın ekoturizm potansiyeli, farklı ekoturist profillerine göre farklı seviyelerde ilgi uyandırmaktadır.	Ekoturist profilleri ve bunların öncelikleri, başarılı bir planlama için dikkate alınmalıdır.
Bazı servisler yerel halk tarafından uygun olmayan ekoturist profiline verilmek istenmekte, bunun doğal bir sonucu olarak katılım olumsuz etkilenmektedir.	Ekoturist profillerinin erişim durumları ile ilişkilendirilerek, doğru ekoturist profilleri ile doğru servisler buluşturulmalıdır.
Alan ısrarla GET ve kısmen OET profiline yönelik pazarlama çalışmalarına maruz kalmaktadır.	UET profili hem ekolojik hem de ekonomik sürdürülebilirlik için alana çekilmelidir.
“Her noktaya rahat erişim” anlayışı ve eğilimi araştırma alanında kendini hissettirmektedir.	Doğru ekoturist profillerinin uygun biyotoplarla buluşması sağlanmalı, her noktaya yol ulaştırma anlayışından vazgeçilmelidir.
Alanda yapısal müdahaleler denetime tabi iken bitkilendirme çalışmaları serbestçe yapılmaktadır.	Denetim mekanizmasına peyzaj mimarları dahil edilmelidir.
Alanın mevcut doğal bitki potansiyeli peyzaj mimarisine yansıtılmamıştır.	Son dönemlerde görülmeye başlayan doğal bitkilerin peyzaj mimarisine kazandırılmasını sağlayacak bilimsel çalışmalara hız verilmelidir.
Alan yıl boyu var olan potansiyeline karşılık ağırlıklı olarak Nisan-Eylül arasında kullanılmaktadır.	Pazarlama çalışmaları yapılırken zaten yoğun olan bu dönemler yerine fenolojik etkilerin yoğun olduğu diğer zamanlar da göz önünde tutulmalıdır.
Tüm ekoturist profilleri için doğal alanlar daha ilgi çekici özellikler taşımaktadır.	Alanın kullanım biçimi ekoturistlerin ilgi düzeylerine ve mobilite yeteneklerine bırakılmamalıdır.

7. KAYNAKLAR

- Akama, J., 1996. Western Environmental Values and Nature-based Tourism in Kenya, Tourism Management, 17, 567-574.
- Akpınar, S., Türkiye'nin Turizm Merkezlerinde Ekoturizm Yaklaşımları, http://www.geocities.com/ceteris_tr/s_akpinar.doc , 09.11.2008.
- Altan, T., 1997. İmar Planlarına Ekolojik Planlamanın Katılımı ve Biyotop Haritalamalarının Önemi, Kıyı Ege Birliği II. Kıyı Sorunları ve Çevre Sempozyumu, Kasım, Kuşadası, Bildiriler Kitabı, 16s.
- Altan, T., 1999. LIFETCY99/TR-087, Çukurova Delta Biosphere Reserve: Determination of Biological Diversity and Initiating a Programme for Sustainable Development Project Proposal, ÇÜ Department of Landscape Architecture, Adana.
- Araz, N., 1996. Uzungöl Tabiat Parkı'nın Kaynak Değerlerine Yönelik Araştırmalar, Yüksek Lisans Tezi, KTÜ, Fen Bilimleri Enstitüsü, Trabzon.
- Arrowsmith, C., 2003. Modelling potential for nature-based tourism in: R. C. Buckley, C. Pickering ve D.Weaver (Eds) Nature Tourism and the Environment, Wallingford: CAB International, 167–179.
- Bayer, M.Z., 1992. Turizme Giriş, İstanbul.
- Banerjee, U. K., Smriti Kumari, S. K. Paul ve S. Sudhakar, 2003. Remote Sensing and GIS based ecotourism planning: A case study for western Midnapore, West Bengal, India, Map Asia.
- Bibelriether, H., ve Strunz, H., 1980. Nationalparkführer Bayerischer Wald. BLV Verlagsgesellschaft, München.
- Bishop, I. D. ve Gimblett, H. R., 2000. Management of recreational areas: GIS, autonomous agents, and virtual reality, Environment and Planning, 27, 423–435.
- Bishop, I. D. ve Hulse, D. W., 1994. Prediction of scenic beauty using mapped data and geographic information systems, Landscape and Urban Planning B, 30, 59–70
- Blamey, R. K., 1997. Ecotourism: The Search for an Operational Definition, Journal of Sustainable Tourism, 5, 2, 109-30.
- Bock, M., 2003. Remote Sensing and GIS-based Techniques for the Classification and Monitoring of Biotopes- Case examples for a wet grass and moor land area in Northern Germany, Journal for Nature Conservation, 11, 145-155.

- Bonilla, J. C., Participatory Ecotourism Planning, Conservation International Foundation, <http://www.protectedareas.info/upload/document/participatoryecotourismdevelopmentci.pdf>, 01.12.2010.
- Boo, E., 1991. Planning for Ecotourism, Parks, 2, 3, 4-9.
- Boo, E., 1992. The Ecotourism Boom: Planning for Development and Management, World Wildlife Fund, Washington DC, USA.
- Boteva, D., Geoffrey, G., ve Panayotis, D., 2004. Evaluation and Mapping of the Conservation Significance of Habitats Using GIS: An Example from Crete, Greece, Journal of Nature Conservation 12, 237-250.
- Boyd, S.W. ve Butler, R.W., 1996. Managing ecotourism: an opportunity spectrum approach, Tourism Management, 17, 8, 557-566.
- Brandon, K., 1996. Ecotourism and Conservation: A Review, Global Environmental Division, World Bank, Washington DC.
- Bruce, V., Green, P.R. ve Georgeson, M.A., 1996. Visual Perception, Physiology, Psychology and Ecology, Psychology Press, East Sussex.
- Ceballos-Lascurain, H., 1991. Tourism, ecotourism and protected areas, Parks, 2, 31-35.
- Chadefaud, M., 1981. Lourdes: Un Pelerinage. Aix-en-Provence: une Ville Edisud.
- Chapman, D. M., 1995. Ecotourism in State Forests of New South Wales: Who Visits and Why? State Forests of New South Wales and the University of Sydney, Australia.
- Chesworth, N.E., 1999. Toward Advancing A Theory of Ecotourism Market Segmentation. The Graduate School Collage of Health and Human Development, Doktora Tezi, The Pennsylvania State University, USA.
- Chhetri, P. ve Arrowsmith, C., 2008. GIS-based Modelling of Recreational Potential of Nature-Based Tourist Destinations, Tourism Geographies An International Journal of Tourism Space, Place and Environment, 10, 2, 233-257.
- Cooper, C. P., 1981. Spatial and temporal patterns of tourist behaviour, Regional Studies, 15, 359-371.
- Cothran, D. A. ve Cothran C. C., 1998. Promise or Political Risk for Mexican Tourism, Annals of Tourism Research, 25, 2, 477-497
- Çağlar, Y., 2004. Sivil Toplum Kuruluşları Doğa Korumacılığı Alanında Neleri, Nasıl Yapmalı ve Yapmamalı, Ankara.
- Çevre Bakanlığı, 1998. Çevre Notları, Çevre Bakanlığı Yayını, Ankara.

- Çepel, N., 1990. Ekolojik Terimler Sözlüğü, İ.Ü. Orman Fakültesi Yayınları, Yayın No:3048, ISBN 975-404-4, İstanbul.
- Çepel, N., 1995. Çevre Koruma ve Ekoloji Terimleri Sözlüğü. TEMA Yayınları No:6, İstanbul, Türkiye.
- D'Ayala, P., 1995. The problems of island tourism and unstable development, World Conference on Sustainable Tourism, Nisan, Islands Canarias, Spain, 27-31.
- Deardon, P. ve Harron, S., 1994. Alternative tourism and adaptive change, Annals of Tourism Research, 21, 81–102.
- Debbage, K. G., 1991. Spatial behaviour in a Bahamian resort, Annals of Tourism Research, 18, 251–268.
- Demirel, Ö., 2004. A Research on the Determination of the Tourism Potential of Natural and Cultural Resources at Çoruh Watershed Area (Yusufeli Region): A Case Study, Journal of Applied Sciences, 4, 3, 456-460.
- Diamantis, D., 1999. The Characteristics of UK's Ecotourists, Tourism Recreation Research, 24, 2, 99-102.
- Dietvorst, A. G. J., 1994. Cultural tourism and time–space behavior. G. J. Ashworth, & P. J. Larkham, Building a new heritage: Tourism, culture, and identity in the New Europe, London, New York.
- Dirik, H., 2005. Kırsal Peyzaj, Planlama ve Uygulama İlkeleri, İ.Ü. Yayın No: 4559, Orman Fakültesi Yayın No: 486, İstanbul.
- Dowling, R. K., 1993. An Environmentally Based Approach to Tourism Planning, Doktora Tezi, School of Biological and Environmental Sciences, Murdoch University, Western Australia.
- Ellis, E.C., Wang, H., Xiao, H.S., Peng, K., Liu, X.P., Li, S.C., Ouyang, H., Cheng, X., ve Yang, L.Z., 2006. Measuring long-term ecological changes in densely populated landscapes using current and historical high resolution imagery, Remote Sensing of Environment, 100, 457-473.
- Davies, E. C., Moss, D. ve Hill, O. M., 2004. EUNIS Habitat Classification Revised.
- Farrell, T. A. ve Marion J. L., 2001. Identifying and assessing ecotourism visitor impacts at eight protected areas in Costa Rica and Belize, Environmental Conservation, 28, 3, 215–225.
- Fennell D.A., 1999. Ecotourism: An Introduction, 126, Routledge, USA.
- Geray, U., Doğal Sit Alanlarında Yapılaşma, Çekül Vakfı, <http://www.cekulvakfi.org.tr/icerik/haftaninYazisi.asp?ID=17>, 01.12.2010

- Goodwin, H., 1996. In pursuit of ecotourism, Biodiversity and Conservation, 5, 277–291.
- Gulinck, H., Vyverman, N., Bouchout, K. ve Gobin, A., 2001. Landscape As Framework For Integrating Local Subsistence And Ecotourism: A Case Study In Zimbabwe, Landscape And Urban Planning 53, 173.
- Gunn, C. A., 1989. Tourism Planning, Crane Russak Co. Inc. New York.
- Gülbaba, A.G., 1998. Bolkar Dağları Doğal Karaçamlarında (*Pinus nigra subsp. pallasina*) Genetik Çeşitlilik ve Gen Koruma ve Yönetim Alanlarının Belirlenmesi, Doğu Akdeniz Ormancılık Araştırma Enstitüsü, DOA Dergisi 4, 7, 99-130.
- Güleç, S., 1989. Park Bahçe ve Peyzaj Mimarisi, Karadeniz Teknik Üniversitesi Orman Fakültesi, Ders Teksirleri Serisi 29, Trabzon.
- Güleç, S., 1992. Doğu Karadeniz Bölgesi İçin Yeşil Turizm Planlama İlkeleri, Doğu Karadeniz Turizmi Konferans-Workshop, Haziran, Trabzon, Bildiriler Kitabı, 71-78.
- Güzelmansur, A., 2000. Erzin İlçesi Sarımazı-Burnaz Halk Plajları ve Gaziantep Tatil Siteleri Arasındaki Kıyı Seridinde Kıyı Alan Kullanım Planlaması, Yüksek Lisans Tezi, Ç.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü, Adana.
- Hammit, W. E., Patterson, M. E. ve Noe, F. P., 1994. Identifying and predicting visual preference of Southern Appalachian forest recreation vistas, Landscape and Urban Planning, 29, 171–183.
- Henke, H., 1990. Grundzüge der geschichtlichen Entwicklung der Internationalen Naturschutzes Natur und Landschaft 65 Jg. Heft 3, Verlag W. Kohlhammer GmbH, Köln, 106-112.
- Hepcan, Ş., 1995. Ekoloji Yönünden Önemli Biyotopların Haritalanması ve Kentsel Ekosistemlerde Doğa Koruma Açısından Önemi, Ekoloji, 14, 47-50.
- Hong, S., Song, I., Byun, B., Yoo, S. ve Nakagoshi, N., 2005. Applications of biotope mapping for spatial environmental planning and policy: case studies in urban ecosystems in Korea, International Consortium of Landscape and Ecological Engineering and Springer-Verlag, Tokyo.
- Hudson, B., 1998. Waterfalls – Resources for Tourism, Annals of Tourism Research, 25, 4, 958–973.
- Hutton, J. M. ve Leader-Williams, N., 2003. Sustainable use and incentive-driven conservation: realigning human and conservation interests, Oryx, 37, 2, 215–226
- Hvenegaard, G., 1994. Ecotourism: a status report and conceptual framework, The Journal of Tourism Studies, 5, 2, 24-35.

- Lgnatieva, M., Urban biotopes: The typical and unique habitats of city environments and their natural analogues, http://researcharchive.lincoln.ac.nz/dspace/bitstream/10182/58/1/urban_biotopes.pdf, 12.12.2010
- Karaküçük, S., 1999. *Rekreasyon Boş Zamanları Değerlendirme*, ISBN: 975-581-048-X. Kırallı Matbaası, Bağırğan Yayımevi, Ankara.
- Kaya, Z., Kün, E. ve Güner, A., 1998. *Türkiye Bitki Genetik Çesitliliğinin Yerinde (In-Situ) Korunması Ulusal Planı*, Çevre Bakanlığı, Çevre Koruma Genel Müdürlüğü, Bitki Koruma ve Erozyonla Mücadele Daire Başkanlığı Yayını, Ankara.
- Keszi, J., 1998. *Formulation of an Ecotourism Policy Framework for Manitoba*, Natural Resources Institute, The University of Manitoba, Yüksek Lisans Tezi, Winnipeg, Manitoba, Kanada.
- Kılıç Benzer N.A., 2006. *Bolu-Göynük Ve Yakın Çevresi Doğal ve Kültürel Kaynaklarının Ekoturizm Açısından Değerlendirilmesi*, Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Kliskey, A. D., 2000. Recreation terrain suitability mapping: a spatially explicit methodology for determining recreation potential for resource use assessment, *Landscape and Urban Planning*, 52, 30–43.
- Knapp, H.D., 2000. *Geschichte des Naturschutz in Entwicklungslandern*, GTZ/BfN, Max Kasperek Verlag, 27-38.
- Köseoğlu, M., 1981. *Peyzaj Ekolojisi Çalışmaları ve Ege Bölgesinde Ekolojik Yönden Önemli Biyotopların Haritalanması Üzerine Bir Araştırma*, Ege Ü. Ofset Atölyesi, İzmir.
- Köseoğlu, M., 1982. *Peyzaj Değerlendirme Yöntemleri*, Ege Üniversitesi Ziraat Fakültesi Yayınları, No: 430, İzmir.
- Kulkarni, A. A., K. Das, K. K., Aggarwal, S. P. ve Hitendra Padalia, *Identifying Ecotourism Potential for Proposed Hill Station Lake Town, Pune, India*, <http://www.gisdevelopment.net/application/nrm/overview/ma03244abs.htm>, 9.12.2007.
- Kurdoğlu, B. Ç., 2005. *Trabzon-Gümüşhane Eski Devlet Karayolu'na Ait Hamsiköy-Zigana Köy Güzergahı'nın Yeşil Yol Olarak Planlanması Üzerine Bir Araştırma*, Doktora Tezi, KTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü, Trabzon.
- KYK (Koruma Yüksek Kurulu), 1996. İlke kararı 421, 19.04.1996.
- KYK (Koruma Yüksek Kurulu), 1999a. İlke kararı 658, 05.11.1999.
- KYK (Koruma Yüksek Kurulu), 1999b. İlke kararı 659, 05.11.1999.
- KYK (Koruma Yüksek Kurulu), 2006. İlke kararı 720, 04.10.2006.

- Kyong-Jae Lee, Bong-Ho Han, Suk-Hwan Hong ve Jin-Woo Choi, 2005. A study on the characteristics of urban ecosystems and plans for the environment and ecosystem in Gangnam-gu, Seoul, Korea, International Consortium of Landscape and Ecological Engineering and Springer-Verlag, Tokyo.
- Lascurain C. H., 1996. Tourism, Ecotourism, And Protected Areas, IUCN World Conservation Union.
- Lee, C.K. ve Mjelde W.,J., 2007. Valuation of ecotourism resources using a contingent valuation method: The case of the Korean DMZ, Ecological Economics, 63, 511-520.
- Lesslie, R., Taylor, D. ve Maslen, M., 1993. National Wilderness Inventory: Handbook of Principles, Procedures and Usage, Canberra: Australian Heritage Commission, Australia.
- Leopold, L. B., 1969. Landscape Aesthetic, Natural History, 78, 37–44.
- Leung, Y. F. ve Marion, J. L., 1996. Trail degradation as influenced by environmental factors: a state of the knowledge review. Journal of Soil and Water Conservation, 51, 130–136.
- Light, D. ve Prentice, R. C., 1994. Who consumes the heritage product?: Implications for European heritage tourism, in G. J. Ashworth, P. J. Larkham, Building a new heritage: Tourism, culture, and identity in the new Europe, New York, 90-116.
- Lindberg, K., 1991. Policies for Maximizing Nature Tourism's Ecological and Economic Benefits, World Resources Institute, Washington, DC, USA.
- Linton, D. L., 1968. The Assessment of Scenery as a Natural Resource, Scottish Geographical Magazine, 84, 219–238.
- Lobo, M,C., 1995. Turizm Planlaması Ne Şekilde Ele Alınmalı? Türkiye'de 19. Dünya Şehircilik Günü Kolokyumu, Alanya.
- Loon, R. M. ve Polakow, D., 2001. Ecotourism Ventures, Rags or Riches?, Annals of Tourism Research, 28, 4, 892–907.
- Löfvenhaft, K., Bjorn, C., Ihse, M., 2002. Biotope patterns in urban areas: a conceptual model integrating biodiversity issues in spatial planning, Landscape and Urban Planning, 58, 2-4, 223–240.
- Mäkitaavola, J., Urban landscape planning in Göteborg, http://www.urban-landscape.net/vienna_seminar/docs/conference_presentations/Goeteborg.pdf, 12.12.2010
- Machado, A., 2004. An Index of Naturalness, Journal of Nature Conservation 12, 95-110.

- Mansuroglu, S., Ortaçesme, V. ve Karagüzel, O., 2006. Biotope mapping in an urban environment and its implications for urban management in Turkey, Journal of Environmental Management, 81, 3, 175-187.
- Masuyama, T., Yamamoto, T., Hara, K. ve Yasuda, Y., 2004. GIS Approach to Landscape Evaluation Based On Small Watershed Units, School of Business Administration and Information Science, Tokyo University of Information Sciences, Japan.
- Mazanec, J. A., 1997. Segmenting city tourists into vacation styles, International city tourism: Analysis and strategy, Washington.
- Miller, D. R., Morrice, J. G., Horne, P. L. ve Aspinall, R. J. , 1994. Use of GIS for analysis of scenery in the Cairngorm Mountains of Scotland, in: F. M. Price & D. I. Heywood, Mountain Environments and Geographic Information Systems, London: Taylor & Francis, 119–132.
- Montanari, A. ve Muscara, C., 1995. Evaluating tourist flows in historic cities: The case of Venice, Tijdschrift voor Economische en Sociale Geographie, 86, 80–187.
- MPA News, 2008. International News and Analysis on Marine Protected Areas, 10, 5.
- Nae-Wen, K. ve Yue-Hwa, Y., 1999. Policy and Practice: An Evaluation System for National Park Selection in Taiwan, Journal of Environmental Planning and Management, 42, 5, 735-745.
- Noam, S. ve Adi, R., 2004. Categorization of tourist attractions and the modeling of tourist cities: based on the co-plot method of multivariate analysis, Tourism Management 25, 741–750.
- NPS (US National Park Service), Glossary of Terms in Ecology and Restoration, <http://www.nps.gov/plants/restore/library/glossary.htm>, 12.12.2010
- Obua, J., 1997. The Potential, Development and Ecological Impact of Ecotourism in Kibale National Park, Uganda, Journal of Environmental Management, 50, 27–38.
- Olalı, H., 1990. Turizm Politikası ve Planlanması, Dokuz Eylül Üniversitesi İşletme Fakültesi Yayını, İstanbul.
- Orman Ağaçları ve Tohumları Islah Araştırma Müdürlüğü, 1998. 1997 Yılı Çalışma Raporu-1998 Yılı Çalışma Programı, Yayın no:1806, Ankara, 3-25.
- Ortaçesme, V., 1996. Adana İli Akdeniz Kıyı Kesiminin Ekolojik Peyzaj Planlama İlkeleri Çerçevesinde Değerlendirilmesi ve Optimal Alan Kullanım Önerileri, Doktora tezi, Ç.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü, Peyzaj Mimarlığı ABD, Adana.
- ÖÇK (Özel Çevre Koruma Kurumu Başkanlığı) 2010. Uzungöl ÖÇK Bölgesi Karasal Biyolojik Çeşitlilik Tespiti Projesi (Basılmamış), Ankara.

- Özalp, G., Dirik, H., Güneş, Y., Kuvan, Y. ve Sevgi, O., 2008. Kazdağlarındaki Madencilik Girişimlerinin Koruma-Kullanma Dengesi Raporu, İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi, İstanbul.
- Özbaya, M., Doğu Karadeniz Bölgesinde Yaşanan Turizm Sektörünün Doğa Turizmi Açısından Değerlendirilmesi, <http://www.kentli.org/makale/dogu.htm>, 09.11.2008
- Özdemir, M., 1992. Turizmin Türkiye'nin Sosyo-Ekonomik Yapısına Etkileri, Ankara.
- Palacio, V. ve McCool, S., 1997. Identifying Ecotourists in Belize through Benefit Segmentation: A Preliminary Analysis, Journal of Sustainable Tourism, 5, 3, 234-243.
- Pearce, D. G., 1998. Tourist districts in Paris: Structure and functions, Tourism Management, 19, 49-65.
- Pearce, D. W., 1983. Cost Benefit Analysis, St Martin's Press, New York.
- Pearce, P. L. ve Moscardo, G., 1994. Final Report: Understanding Visitor Plans for, Visitor Expectations of and Visitor Reactions to the Wet Tropics World Heritage Area, Basılmamış Rapor, Townsville, Queensland, Australia.
- Place, S. E., 1991. Nature tourism and rural development in Tortuguero, Costa Rica, Annals of Tourism Research, 18, 186-201.
- Prentice, R., 1993. Tourism and heritage attractions, London, New York.
- Rein, H., 2005. Ecotourism as A Market: Demands and Successes, İkinci Uluslararası Turizm, Çevre ve Kültür Sempozyumu, İzmir, Bildiriler Kitabı, 79-89.
- Richardson, E. N., 1997. Towards A Sustainable Ecotourism Strategy for St. Kitts, Yüksek Lisans Tezi, Environmental Science Program, Faculty of Environmental Design, The University of Calgary, Calgary, Alberta.
- Robinson, J. G., 1993. The limits to caring: sustainable living and the loss of biodiversity, Conservation Biology, 7, 20-28.
- Ross, S. ve Wall, G., 1999. Ecotourism: towards congruence between theory and practice, Tourism Management, 20, 123-132.
- Schmitz, M., De Aranzabal, I. ve Pineda, F. D., 2007. Spatial Analysis of visitor preferences in the outdoor recreational niche of Mediterranean Cultural Landscapes, Environmental Conservation, 34, 4, 300-312.
- Sertkaya, Ş., 2001. Bartın İli Kıyı Bölgesinin Turizm ve Rekreasyon Potansiyelinin Saptanması ve Değerlendirilmesi Üzerine Bir Araştırma, Doktora tezi, A.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

- Shachar, A. ve Shoval, N., 1999. Tourism in Jerusalem: A place to pray, In D. Judd, S. S. Fainstein, *The tourist city*, New Haven: Yale University Press.
- Shafer, E. L., Hamilton, J. F. ve Schmidt, E. A., 1969. Natural landscape preferences: a predictive model, *Journal of Leisure Research*, 1, 1–19.
- Shoval, N. ve Raveh, A., 2004. Categorization of tourist attractions and the modeling of tourist cities: based on the co-plot method of multivariate analysis, *Tourism Management*, 25, 741-750.
- Small Grants Fund project on ecotourism potential at Kenya's Lake Nakuru, URL: http://www.ramsar.org/cda/ramsar/display/main/main.jsp?zn=ramsar&cp=1-63-68-159^23236_4000_0__ , 14.12.2009
- Stähle, A., 2006. Sociotope mapping – exploring public open space and its multiple use values in urban and landscape planning practice, *Nordic Journal of Architectural Research*, 19,4, 59-71.
- Steele, P., 1995. Ecotourism: an economic analysis, *Journal of Sustainable Tourism*, 3, 1, 29-43.
- Taze, F., 2008. Korunan Alanların Hukuksal Statüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- T.C. Resmi Gazete, 1983. Milli Parklar Kanunu, Başbakanlık Basımevi 2873
- T.C. Resmi Gazete, 1984. Muhafaza Ormanlarının Ayrılması ve İdaresi Hakkında Yönetmelik, Başbakanlık Basımevi 18492
- T.C. Resmi Gazete, 1986. Milli Parklar Yönetmeliği, Başbakanlık Basımevi 19309
- T.C. Resmi Gazete, 2003. Kara Avcılığı Kanunu, Başbakanlık Basımevi 4915
- T.C. Resmi Gazete, 2005. Sulak Alanların Korunması Yönetmeliği, Başbakanlık Basımevi 25818
- TDK, 1983. Türk Dil Kurumu, Türkçe Sözlük, Cilt 1, TDK Yayınları, Ankara.
- Tershy, B. R., Breese, D. ve Croll, D. A., 1997. Human perturbations and conservation strategies for San Pedro Martir Island, Islas del Golfo de California Reserve, Mexico, *Environmental Conservation*, 24,3, 261-270.
- Tershy, B. R., Bourillon, L., Metzler, L. ve Barnes, J., 1999. A survey of ecotourism on islands in northwestern Mexico, *Environmental Conservation*, 26, 3, 212–217.
- TIES, Uluslararası Ekoturizm Topluluğu (The International Ecotourism Society) internet sitesi, http://www.ecotourism.org/webmodules/webarticlesnet/templates/eco_template.aspx?articleid=95&zoneid=2, 04.12.2008.

- Terzioğlu, S., 1998. Uzungöl (Trabzon-Çaykara) ve Çevresinin Flora ve Vejetasyonu. Doktora Tezi, KTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü, Trabzon.
- UNESCO, 2000. Biosphere Reserves: Special Places for People and Nature, UNESCO Division of Ecological Sciences, Paris.
- URL 1, http://www.unwto.org/pdf/Understanding_Tourism-BasicGlossary_EN.pdf, 01.12.2010
- URL 2, <http://eunis.eea.europa.eu/habitats-code-browser.jsp>, 30.06.2010
- USDA 1989. Forest Service, North Central Forest Experiment Station Forest Inventory and Analysis Field Manual, USDA Forest Service North Central Forest Experiment Station Forest, Paul, Minnesota.
- Üstel, F., 2002. Turizm Coğrafyası, Coğrafya 2002, Türk Sanayicileri ve İşadamları Derneği, Yayın no TÜSİAD-T/2002/11-330. ISBN:975-8458-40-X, İstanbul
- Valentine, P., 1993. Ecotourism and nature conservation, A definition with some recent developments in Micronesia, Tourism Management, 14, 2, 107-115.
- Var, M., Yalçınalp, E. ve Pulatkan, M., 2010. A potential offer-demand problem in ecotourism: Different perspectives from eco-tourists and indigenous people, Scientific Research and Essays, 5, 17, 2517-2528.
- Verep, B., Çelikkale, M. S. ve Düzgüneş E., 2002. Uzungöl'ün Bazı Limnolojik ve Hidrografik Özellikleri E.Ü. Su ürünleri Dergisi 19, 1/2, 233 – 240.
- Yücel, M., 1995. Doğa Koruma Alanları ve Planlanması, Çukurova Üniversitesi Ziraat Fakültesi Yayını, Adana.
- Yücel, M. ve Babuş, D., 2005. Doğa Korumanın Tarihçesi ve Türkiye'deki Gelişmeler, Doğu Akdeniz Ormancılık Araştırma Müdürlüğü DOA Dergisi, 11, 151-175.
- Wall, G., 1997a. Is Ecotourism Sustainable?, Environmental Management, 21, 4, 483–491.
- Wall, G., 1997b. Tourism attractions: points, lines and areas, Annals of Tourism Research, 24, 1, 240–243.
- Wallace, G. ve Pierce, S., 1996. An evaluation of ecotourism in Amazonas, Brazil, Annals of Tourism Research, 23, 4, 843-873.
- Walsh, R., 1986. Recreation Economic Decisions: Comparing Benefits and Costs. Venture, State College, PA.
- Weaver, D., 1998. Ecotourism in The Less Developed World, CAB International, UK.

- Weaver, D. B., 2001. Ecotourism as Mass Tourism: Contradiction or Reality?, The Cornell Hotel and Restaurant Administration Quarterly, 42, 2, 104-112.
- Weaver, D. B. ve Lawton, L. J., 2002. Overnight Ecotourist Market Segmentation in the Gold Coast Hinterland of Australia, Journal of Travel Research, 40, 270-280.
- Wight, P., 1993. Ecotourism: ethics or eco-sell?, Journal of Travel Research, 31,3, 3-9.
- Wunder, S., 2000. Ecotourism and economic incentives -an empirical approach, Ecological Economics, 32, 465-479.
- Yalçınalp, E., 2005. Trabzon'da Bazı Turizm Merkezleri Ölçeğinde Yayla Turizminin Ekoturizm Kapsamında İncelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, KTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü, Trabzon.
- Yılmaz, E., 2004. Ülkemizdeki Orman İşlevleri ve Tahsis Kriterleri, Doğa Akdeniz Ormancılık Araştırma Müdürlüğü, Doa Dergisi,10, 1-25.
- Yu, D. W., Hendrickson, T. ve Castillo, A., 1997. Ecotourism and Conservation in Amazonian Peru: short-term and long-term Challenges, Environmental Conservation, 24- 2, 130-138.
- Ziffer, K., 1989. Ecotourism: the Uneasy Alliance, Conservation International, Ernst and Young, Washington DC.
- Zube, E. H., Pitt, D. G. ve Anderson, T. W., 1974. Perception and Measurement of Scenic Resources in the Southern Connecticut River Valley, Publication No R-74-1 Amherst, MA: University of Massachusetts, Institute for Man and Environment, USA.

8. EKLER

EK1-

Araştırma Alanında Bulunan **Ziyaretçi-Turistlere** Yapılacak Anketdir.
Lütfen her soru için size en çok uyan tek seçeneği işaretleyiniz

Mevki:	Tarih:	İsim:
Eğitim durumu:	Cinsiyet: o E o K	Yaş:
Meslek:	Daimi ikamet yeri; Köy:	İlçe: İl: Ülke:
Ortalama Yıllık Gelir:	e-posta:.....@.....	
Spor yapar mısınız?	o Düzenli olarak o Düzensiz olarak o Yapmam	
Doğal ve ekolojik olaylara ilgi düzeyiniz nedir?	o Çok yüksek, bilimsel o Çok yüksek, aktüel o Yüksek o Normal o Az	

1- Bu alana geliş gerekçeniz nedir?

- Piknik yapmak için
- Sağlık nedenleriyle (kuru, serin, temiz hava, su kaynakları vb sebeplerle)
- Geleneksel ve doğal yayla yaşamını gözlemlemek için
- Doğal ortamlarda bulunmak, doğayı incelemek için
- Tatil için
- Diğer

2- Niçin özellikle bu alanı tercih ettiniz?

- Yakın olduğu için
- Yolu düzgün, kolay ulaşılabilir olduğu için
- Doğal güzellikleri daha fazla olduğu için
- Akraba ve/veya dostlarım burada olduğu / buralı olduğum için
- Hizmet birimleri daha konforlu olduğu için
- Geleneksel yaşam daha net gözlemlendiği için

3- Burada kalış süreniz nedir?

- Gününbirlik
- 1-7 gün
- 7 günden fazla

4- Bu alanın ÖÇK, Turizm Merkezi gibi özel statülere sahip olduğunu biliyor muydunuz?

- Evet
- Hayır

5- Buraya kiminle geldiniz?

- Yalnız
- Ailemle
- Tur şirketiyle
- Arkadaş grubuyla -5 kişiden az-
- Arkadaş grubuyla - 5 kişiden fazla-

6- Buraya daha önce geldiyseniz, son gelişinizde herhangi bir değişiklik gözlemlediniz mi?

- Olumlu değişiklikler var → Önce 7 no'lu soruya, oradan 9 no'lu soruya geçiniz
- Hiçbir şey değişmemiş → 9 no'lu soruya geçiniz
- Olumsuz değişiklikler var → 8 no'lu soruya geçiniz
- Bazı konularda olumlu, bazı konularda olumsuz etkiler olmuş

7- Hangi olumlu etkiyi gözlemlediniz?

- Gerekli altyapı çalışmaları tamamlanmış (yol, WC ler, tesisler, kanalizasyon vb)
- Temiz ve düzenli bir çevre oluşmuş
- Hizmet kalitesi artmış
- Doğa koruma çalışmalarına katkı sağlanmış (kaçak kesim, avcılık vs önlendi)
- Diğer

8- <i>Hangi olumsuz etkiyi gözlemlediniz?</i>
☐ Hizmet kalitesi azalmış ☐ Doğa tahrip edilmiş ☐ Çevre ve gürültü kirliliği görülmeye başlanmış ☐ Çarpık yapılaşma görülmeye başlanmış ☐ Diğer
9- <i>Sizce bu alanın sahip olduğu en önemli özellik nedir?</i>
☐ Doğal güzellikler ☐ İklim şartları ☐ Geleneksel mimari ve kullanılan malzemeler ☐ Sessiz, sakin oluşu ☐ Organik ürünler ☐ Diğer
10- <i>Sizce bu alanın sahip olduğu en önemli doğal güzellik nedir?</i>
☐ Bitkiler ☐ Hayvanlar ☐ Uzungöl ☐ Dağlar ☐ Buzul Gölleri ☐ Yeryüzü Şekilleri
11- <i>Sizce bu alandaki en önemli sorun nedir?</i>
☐ Ulaşım (Bozuk, plansız ve yetersiz yollar vb) ☐ Doğal kaynak tahribatı ve/veya çevre kirliliği ☐ Turistik tesislerin yetersizliği/yokluğu ☐ Kamu hizmetlerinin eksikliği (Sağlık, haberleşme, sosyal hizmetler vb) ☐ Organizasyon eksikliği ☐ Diğer
12- <i>Genel olarak nasıl bir çevre ve mekanda hizmet almak istersiniz?</i>
☐ Geleneksel mimariye uygun malzeme seçimi yapılmış ve planlanmış/tasarlanmış ☐ Modern, yüksek konforlu
13- <i>Alanda geceleme söz konusu olduğunda nerede kalmak istersiniz / nerede kaldınız?</i>
☐ Mevcut yayla evinde pansiyonculuk yapan bir aileyle ☐ Ev sahibi ailenin olmadığı bir yayla evinde ☐ Otelde ☐ Kamp alanında, çadır-uyku tulumunda ☐ Karavanda
14- <i>Ne olması durumunda ziyaret ettiğiniz alana tekrar gelmek istemezsiniz?</i>
☐ Çevresel sorunlar, doğal kaynakların tüketilmesi/tahribi ☐ Geleneksel mimarinin dışına çıkılması, sıradan, fabrikasyon malzeme kullanımı ☐ Kaliteli hizmet sunulmaması ☐ Kalabalığın artması, sessizliğin bozulması ☐ Ulaşımın daha rahat ve konforlu hale getirilmemesi
15- <i>Bu alana yoğun olarak gelecek yerli ve yabancı turist kafilelerinin alana herhangi bir zararlarının olabileceğini düşünüyor musunuz?</i>
☐ Evet ☐ Hayır
Evet ise:
☐ Kültürel çatışma, kültür farklılaşması ☐ Alanın doğal yapısına (bitki, hayvan, su kaynakları vb) olumsuz etki ☐ Çevre kirliliği (Su ve gürültü kirliliği vb de dahil) ☐ Diğer.....
16- <i>Şu ana kadar uygulanan turizm politikalarını bu alan açısından genel olarak başarılı buluyor musunuz?</i>
☐ Tamamen başarılı buluyorum ☐ Kısmen başarılı buluyorum ☐ Hiç başarılı bulmuyorum

EK2- 2. Tur Anket

Değerli katılımcı;

Bu anket formunu Trabzon Uzungöl Özel Çevre Koruma Bölgesi'ne yapmış olduğunuz ziyaret sırasında size yapılan bilimsel amaçlı anket çalışmasının devamı niteliği ile almaktasınız. Lütfen bu belgeyi doldurarak kaydettikten sonra ek olarak, ya da kopyala-yapıştır yaparak aynı adrese gönderiniz.

En önemli gördüğünüz kritere 1 yazarak sıralamaya başlayınız.

İletişim bilgilerinizin, anket sırasında size belirtildiği gibi, 3. şahıslarla paylaşılmayacağına emin olunuz.

Kriter konusunda fikir sahibi olmadığınızı düşünüyorsanız, lütfen soruların alt kısmında yer alan ilgili açıklamaları kullanınız.

Anketin ortalama 5-8 dakika arası sürdüğü gözlemlenmiştir.

İlginiz ve desteğiniz için teşekkür ederiz.

Katılımcı Kodu : (Katılımcı kodu bu mailin Konu kısmında belirtilen “Hrd”, “Sft” ve “Mdt” rumuzlarından birisidir) _____

Soru 1

a) Uzungöl ÖÇK alanı içinde, şartlarını az çok tahmin edebileceğiniz, çok rahat olmayan “arazi” koşullarında sizce ilginç bir alanı görmek için Uzungöl merkezinden motorlu bir araçla ne kadar uzağa gidebilirsiniz?

b) Uzungöl ÖÇK alanı içinde, şartlarını az çok tahmin edebileceğiniz, çok rahat olmayan “arazi” koşullarında sizce ilginç bir alanı görmek için gidiş-geliş olmak üzere ne kadar yürüyebilirsiniz?

Not: Mesafe algınızı kolaylaştırmak adına bu mesafelerin alınabileceği yaklaşık zamanlar da belirtilmiştir.

Araçla: o 10 km'ye kadar = 30 dakikaya kadar
o 10 km – 20 km = Yarım saat – Bir saat arası
o 20 km ve üstü = Bir saat ve üstü

Yaya Olarak:

- o 0 – 2 km arası = 1 saatten az
- o 2 – 5 km arası = 1 – 3 saat arası
- o 5 km ve üzeri = 5 saatten fazla

Soru 2: Sizin için bir alanın ilgi çekici olmasını sağlaması açısından hangisinin daha önemli olduğunu, en önemli olan 1 olmak üzere, sıralayınız:

Not: Kriterler karışık olarak sıralanmıştır. Açıklamalar, bilimsel doğruluğu kanıtlanmış genel kuralları içermektedir.

Kriter	Önem sırası
<p>Yerleşim birimine uzaklık <i>Bulduğunuz alanın bir yerleşim yerine uzak olması o alanın daha doğal olması anlamına gelir. Bununla birlikte, bir yerleşim biriminden uzak olmak demek birçok hizmetten, diğer insanlardan, modern hayatın sağladığı imkanlardan da uzak olmak demektir.</i></p>	
<p>Ulaşım ağına uzaklık <i>Bulduğunuz alanın bir ulaşım ağından uzak olması o alanın daha doğal olması anlamına gelir. Bununla birlikte modern hayatın devam ettiği alanlara ulaşmanın daha uzun zaman ve daha çok enerji alacağı anlamına gelir.</i></p>	
<p>Görünür doğallık <i>Bulduğunuz alanın görünür doğallığı, etrafımıza baktığımızda size modern hayatı hatırlatacak şeylerin olup olmaması durumudur. Arabalar, antenler, modern malzeme kullanılan yapılaşmalar bunlara örnek teşkil eder.</i></p>	
<p>Biyolojik doğallık <i>Biyolojik doğallıktan kasıt modern teknolojilerin neden olduğu biyofiziksel olumsuzlukların seviyesidir. Kirlenmiş su kaynakları, lastik izlerinden olumsuz etkilenmiş bitki örtüsü bunlara örnektir.</i></p>	
<p>Özel (Hedef Türler) bitki türlerinin varlığı <i>Nadir, endemik, relik gibi her yerde ve sıkça karşılamayacağınız bitki türlerinin varlığı anlamına gelir.</i></p>	
<p>Bitkilerin mevsimlere bağlı olarak çiçek – renklenme gibi özellikler sergilemeleri <i>Mevsimsel olarak bitkilerin çiçek açması, kızarması, sararması gibi durumları ifade eder.</i></p>	
<p>Yaşlı- Ulu (Anıt) ağaç varlığı <i>Yaşı, ölçüsü ya da başka özellikleriyle “anıt” niteliği kazanmış, genelde devasa ağaçların varlığı anlamına gelir.</i></p>	
<p>Özel (Hedef Türler) Hayvan türlerinin varlığı <i>Nadir, endemik, relik gibi her yerde ve sıkça karşılamayacağınız hayvan türlerinin varlığı anlamına gelir.</i></p>	
<p>Rakım farklılıkları <i>Bulduğunuz alanın farklı yükseltilere sahip olması anlamına gelir. Rakım farklılığı bitki, hayvan türleri, iklimsel yapıyı etkileyeceği gibi, farklı bakış açıları da sağlar.</i></p>	
<p>Dere – Göl – Şelale gibi su yüzeyleri <i>Bulduğunuz alanda sözü edilen su kütlelerinin bulunması anlamına gelir</i></p>	
<p>Farklı eğim gruplarının olması <i>Bulduğunuz alanda dik yamaçların, daha az dik alanların, düz alanların, kısaca farklı eğim gruplarının bir arada bulunması anlamına gelir.</i></p>	
<p>Manzaraya hakim bakış noktalarının varlığı <i>Bulduğunuz alanı ve çevresini hakim bir noktadan panoramik olarak görebilmenize olanak verecek noktaları ifade eder</i></p>	

<p>Bulduğunuz doğal alanın hemen yanında başka karaktere sahip doğal alanların da bulunması <i>Söz gelimi, ormanda bulunuyorsanız hemen yakınında su, ya da düz çayırılık alanlar gibi farklı özelliklere sahip biyotopların bulunması durumunu ifade eder.</i></p>	
<p>Bulduğunuz doğal alanın büyüklüğü <i>Bulduğunuz alanın fiziksel olarak büyüklüğünü ifade eder. Gölün, ya da ormanın fiziksel olarak büyük olması gibi.</i></p>	
<p>Geleneksel yaşam alanlarına yakınlık <i>Yayla yerleşimlerine, obalar, köyler gibi geleneksel yaşamın bozulmadan sürdüğü yerlere yakın olma durumunu ifade eder.</i></p>	
<p>Organik tarım ürünlerinin varlığı <i>Bulduğunuz alanda geleneksel yaşamın ürünü olan organik tarım ve hayvancılık ürünlerinin varlığı anlamına gelir.</i></p>	
<p>Tarihi alanlar – değerler <i>Bulduğunuz alanda eski-tarihi yapıların ve değerlerin bulunması anlamına gelir. Tarihi hanlar, eskiden kullanılan değirmenler gibi...</i></p>	
<p>Konaklama yerleri – Hizmet birimleri <i>Otel-restaurant gibi birimlerin varlığını ifade eder.</i></p>	
<p>Rehberlik hizmetlerinin sunulması <i>Bulduğunuz alanda tanıtıcı – yönlendirici rehberlik faaliyetlerinin olması anlamına gelir. Tarihi yerler hakkında bilgi vermekten mevcut bitki örtüsü hakkında bilgi vermeye kadar geniş bir alanı kapsar.</i></p>	
<p>Telefon- İnternet bağlantısı gibi iletişim hizmetlerinin varlığı <i>Modern teknolojileri kullanarak dünya ile haberleşme olanaklarını kullanmayı ifade eder.</i></p>	

Soru 3: Şu ana kadar gerçekleştirdiğiniz doğal alan ziyaretlerini göz önüne aldığımızda, tercih ettiğiniz alanlar aşağıdaki fotoğraflardan hangisi ile öncelikli olarak uygunluk göstermektedir? (**Lütfen en beğendiğiniz fotoğrafı değil, şu ana kadar benzerlerini en çok ziyaret ettiğiniz fotoğrafı işaretleyiniz**)

Soru 4: Bu alanlardan en çok hangisini beğendiniz?

O Fotoğraf 1

O Fotoğraf 2

O Fotoğraf 3

O Fotoğraf 4

O Fotoğraf 5

O Fotoğraf 6

O Fotoğraf 7

O Fotoğraf 8

ÖZGEÇMİŞ

1979 yılında Trabzon'da doğdu. Trabzon'da başladığı ilköğretimine Sivas'ta devam etti ve Divriği'de tamamladı. Vakıfkebir'de tamamladığı orta öğretim ve lise öğreniminden sonra 1996 yılında KTÜ Orman Fakültesi Peyzaj Mimarlığı Bölümü'ne girmeye hak kazandı. 2000 yılında mezun oldu ve Japonya'da, Okayama Üniversitesi'nde 1 yıl süreyle çeşitli konularda araştırmalarda bulundu. Bir süre ekolojik ve çevresel konularda projeler üreten bir Japon şirketinde teknik asistan ve tercüman olarak çalıştı. 2004 yılında KTÜ Orman Fakültesi Peyzaj Mimarlığı Bölümü'ne uzman olarak atandı. 2005 yılında aynı üniversitede yüksek lisans eğitimini tamamladı. Halen bu görevini sürdürmekte olan Yalçınalp, İngilizce ve Japonca bilmektedir. Evli olan Yalçınalp bir kız çocuğu babasıdır.